

ప్రారంభము.

—

శ్రీలీలా శుకయోగీంద్ర విరచితంబగు

శ్రీకృష్ణ కవచము మృతమృతము

కవచము.

వెలగపూడి - వెంగళాచార్య రచితాంధ్ర
పద్యముతోడం జేర్చి టీకాశాస్త్రపరమహిత-బుగ

—*[*]*—

గుజలిబజారు నెం గె అంగళ్లాయందు
బుక్ సెల్లర్ బెంగళూరు - రత్ననాయకర్ చే

రామానంద ముద్రాక్షర శాలయందు
ముద్రింపించి ప్రచురింపం బడియె.

చెన్నపట్టణము.

౧౯౦౫.

—

శ్రీయైనమః.

—(*)—

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము - ప్రథమాశ్వాసము,

క॥ హృద్యానవద్యకిన్నర విద్యాధరవాద్యమానవీదాద్యతికి॥ ఖ
ద్యోతనమద్యుతిచ క్రాద్యాయుధతతిక వేంకటాచలపతికి॥

క॥ భండనముఖతాండవితా॥ ఖండితకోదండచండకాండోద్ధతికి॥
మండలితపిచండకతా॥ జాండావిషక్పతికి వేంకటాచలపతికి॥

క॥ సుభద్యోస్థంభగదా॥ స్తంభితమదజ్యుభమాణ సౌంభకధృతి
కికసంభృతకనకాంబరతటిదంభోదాకృతికి వేంకటాచలపతికి॥

ఉ॥ ఈమహనీయమూర్తికిద్రయ్యాగృహపతికి॥ శేషభూధర స్వా
మికిదాక్యూగామికి॥ భుజంగమశాయికినిష్ఠదాయికి॥ మామకవాజ్ఞరంద
రసమాధురికి॥ నృదిసౌంపునిపుకర్ణామృతమాంధ్రవైఖరి॥ సమర్పణమేనా
ననితూ వేడుక॥

శ్రీరహ-

శ్లో॥ చిత్తామణి ర్జయశుసోమగిరిర్గురుస్యే శిశుగురుకృభగవాన్
శిఖిష్యాపిమాళి॥ యత్పాదకల్పతరుపల్లవశేఖరేషులీలాస్వయంవరరసం
లభతే జయశ్రీః॥

శా॥ శ్రీచింతామణియోగి సోమగిరియుక్తశ్రీకృష్ణదేవుండు
దా॥ రాచార్యస్థితిః జైదండవృరిణ కల్పాంతరముల్లొళితై । దా
చంగల్గినవాంజూచితవయంతండానలీలకృభు॥ శ్రీచామ్యముతోవరిం
చుజయలక్ష్మీకన్యప్రేధాకృతికి॥

టీక॥ చిత్తామణి-చింతామణియనుచుత్రము, జయశు-సర్వోత్కర్షముగానుం
డుగాక-చిత్తామణిః - చింతామణియనుచేత్య, జయశు, చింతామణిః. చింతామ
ణివలెనభీషములనిచ్చునట్టి, సోమగిరిః-సోమగిరియను-మే-నాయొక్క-గురుః-ఆచా
ర్యుండు, జయశుః, శిశుగురుః, శిశు- ప్రవృత్తినివృత్తలకు, గురుః-గురుండను, భగ
వాన్-అశ్వర్యానిషద్గుణసంపన్నుడైన, శిఖిష్యామాళిక్య, శిఖిష్యా- నెమలిపురి, మా
ళిః శిరస్సునకలిగినశ్రీకృష్ణస్వామియను, జయశు, యత్పాదకల్పతరుపల్లవశేఖరేషు, య

త-ఎవరియొక్క, పాద-పాదముల నెఱుఁగ్క, కృతరుపల్లవశేఖరేషు-కల్పవృక్షముయొక్క శ్రేష్ఠమునునచిగురటాకులయందు-జయశ్రీః- జయలక్ష్మి, లీలాస్వయంవరరసమ్, లీలా-విలాసముతోడ, స్వయంవర-తానేవరించుటయందు, రసః-ఆభిలాషను, లభతే-పొందుచున్నది. అట్టిగురువులనియన్వయము, యత్పాదకల్పతరుపల్లవశేఖరేషు ఆనుచోట-యత్పాదకృతరుపల్లవములు-శేఖరేషు-శిరోభూషణములు గాగలిగినవారలయందు అనియ నధికముగలను.

తాత్పర్యము-కవి-తానారంభించిన గ్రంథము నిర్విఘ్నముగా నెరవేలుటకొరకు ఈశ్లోకము చేత మంగళము నాచరించుచున్నాడు. అదియెట్లన్నను-తనకు సద్విషయమందు నుపయోగంపదగినవిద్యనుగలుగ శేసించింతామణియనుమంత్రముచు కేవలవిషయప్రవణుడగుతన్నభగవద్విషయమందు బ్రవతీకంపజేసిన చింతామణియను వేశ్యయు భగవత్సాక్షాత్కారసాధనమగు నుపదేశంబు నొసంగి తనకోరికలనన్ని యీడ్చిన సోమగిరియను నాచార్యుండును సదాచారానుగ్రహమువడసినతనయొక్క హృదయంబు నవసించిన తాత్పర్యములఁ బ్రవతీకంపజేయుటంబట్టి యుదుషాత్పర్యముల నివతీకంపంజేయుటంబట్టియు బరమగురుఁడైన కలజనుల చేత నుపాసింపదగిన బ్రహ్మము దానేయచటకు సిరూపకంబునైనట్టిజ్ఞానవీర్యవైరాగ్య శ్వర్య యశస్సీలనుషధుఁబుంబుంగలిగి యస్సదాది దీనులుజీంచుటకు మూలమైన సౌలభ్యం బనుమహాగుణంబునకు సూచకమైన శీఖిపింఛాద్యలంకారములతోడ. గూడిగోపవేషముతోడ విలసిల్లు శ్రేష్ఠ మూర్తికాయున రోవృత్కృష్టులైవతీకంతురు గాక యనివారియందలి ప్రేమాతిశయముచేవచించుట-వలన నిదియాశీస్సనుమంగళమాయెను-కల్పతరుపల్లవమువలెనకలార్థము అనివ్వఁజాలినట్టివారి పాదములను, జయలక్ష్మితనంతఁగోరివరించుచున్నది అనఁగా ఆపాదముల నుపాసించువారికి సర్వకార్యములయందు జయముగలుగుననిముఖ్య తాత్పర్యము- ఇదియునుంగాక ఈశ్లోకమందు ఉత్తరార్థపదముల స్వారస్యముచేత లోకమందు చక్కని భూషణంబులుగల పురుషులయందు కన్యకలాశపడునట్లుగా నీజయ లక్ష్మీయనుకన్య పల్లవములను శిరోభూషణములు గలవారలయందు నభిలషించేననియు తాత్పర్యము ఈలాగుననిశ్లోకమ-దుగానితక్కినశ్లోకములయందు గానితరుచుగాఁదాత్పర్యవర్ణనము సేయదగును-అయినను గ్రంథవిస్తర భీతచేతబాలురికుదురూహమపుననుభీతిచేతనునెఱుఁపై తాత్పర్యమే చెప్పంబూసితిమి ఇ

దియగొకకొండలు ఈశ్లోకమందు మఱికొన్ని యథాముల వణకననుజేయుచున్నగులయు తెలిదీక్షిష్టకల్పనముగాన నుపేక్షంపంబడియే-

శ్లో॥ అస్తి స్వస్తరుణీక రాగ్రవిగళతకల్పప్రసూనాపుతమ్ |

వస్తుప్రస్తుత వేణునాదలహరినిర్వాణనిర్వాణకులమ్ |

స్రస్తస్రస్తనిరుద్ధసివిలస ద్గోపీసహస్రాపుతమ్ |

హస్తస్యస్తనతాపవర్గమఖిలో దారంకిశోరాకృతిః ||

శా॥ కోకల్టాఱగ గేలబూనిగుములై గోపాంగనల్లాల్వ నాశ్రీ
కాస్యల్లివినుండికల్పసుచుముల్నిండా రవషింప గాఁజోక స్వేణువి
నోద నాదలహరింజోక్కించుచుండొక్కచుకొనీకై శోర ముబూ
నుదేవునినతశ్రీముక్తిదుంగొల్పెదక ||

టీక-ప్రస్తుత—నిర్వాణకులమ్-ప్రస్తుత=కొనియాడబడిన, వేణు- పిల్లనగ్రోపి
యొక్క-నాద=ధ్వనియొక్క, లహరి=ప్రవాహముచేతవై, నిర్వాణ-సుఖముచేతను
నిర్వాణకులమ్= నిశ్చలమైన-స్వస్తరుణీ—ఆపుతం=స్వస్తరుణీ-దేవతాస్త్రీలయొ
క్క-కరాగ్ర=చేతికొనలనుండి, విగళత=జారుచున్న-కల్పప్రసూన-కల్పవృక్షపుష్ప
ములచేత, ఆపుతమ్= వ్యాపింపబడినట్టి, స్రస్త-ఆపుతం, స్రస్తస్రస్త= అడుగడు
గుకుబాటుచున్నవానితో సమానమగుచు, నిరుద్ధ=నిరోధింపబడిన-సివి-పోకముళ్ళచే
విలసత్-ప్రకాశించుచున్నట్టి, గోపీ-గోపికలయొక్క, సహస్ర-వేలచేత-ఆపుతమ్-చు
ట్టుకోబడినట్టి, హస్త-వగళం, హస్త-చేతిలో-స్యస్త-ఉంచబడిన, నత- శరణాగతుల
యొక్క-అపవగళం-మోతుముగల్గినట్టి, అఖిలోదాగమ్, అఖిల - సకలదేవతలకం
టె, ఉదారమ్, మహాదాతయైనట్టి, కిశోరాకృతిః, కిశోర-బాలునియొక్క-ఆకృతిః-ఆ
కారముగలిగిన, వస్తు-వస్తువు- అస్తి, ఉన్నది, ఈశ్లోకముచేత కవిగురుపూర్వకముగా
బ్రాహ్మింపబడినదైనములేదనువారలనుధిక్కరించిక్రీకృష్ణరూపంబై బ్రహ్మమువిలసిల్లు
చున్నదియనిచెప్పి నందునవస్తునిదేశమంగలబునాచరించినవాఁడాయెను.

తా. సకలవ్యామోహకమయిన వేణుగానముజేయుచు ఆనాదవైఖరి
చేతాను నానందనిర్భరుండయి ఆకాశమందుప్రేమపరవశతలై దేవస్త్రీలుక
ల్పకుసుచుముల వషింపగ గోపికలు గామాతి శయముచేవీడెదపోక
ముళ్ళనుచేతులనడచిఁటుకొని చుట్టుకొనియుండినీలాగునజగమునుతనవర
ణారవిందప్రవణముజేసి అపవర్గమునెచ్చుటవలన సకలదేవతాశ్రేయంబైన
కలాశ్రయణీయత్వ హేతువగుసౌలభ్యంబునకునిరూపకంబగుబాలభావం
బుచేవిలసిల్లుచు పరత్వము చేసెట్టిదియనిసిరూపింపగూడక కేవలవస్తువనిమా

త్రముచెప్పవగిన శ్రీకృష్ణరూపబ్రహ్మంబుత్రేపల్లెయందున్నదీయనుట|| స్మృతిః|| ఏవంవిన్యస్తదేహస్సక్ | ధ్యాయేత్కృష్ణంహృదంబుజే కళాయకుసుమశ్యామ ముఛోరుహనిభేక్షణమ్ | వేణుగానరతం దేవం బర్హి బద్ధావతం సకం | దివ్యపీతాంబరధరం పూర్ణవంద్రనిధాననమ్ | వన్యైస్తమాలపు మ్రైశ్చ శోభితంవనమాలయా | సైత్రోత్పలైశ్చగోపీనా మర్చితంసుందరా కృతిమ్ ! హరకేయూరమకుట కుండలోదరబంధనైః | విరాజమానశ్రీవత్సకాస్తుభోద్భాసితో రసంగోపాంగనా పరివృతముమాలేకల్పతరోస్థితమ్ | హేమపీఠేసువిమలై సర్వరత్నోపశోభితే | రుక్మిణీసత్యభామాఖ్యాం పార్శ్వస్థాభ్యాంవిరాజితే | గోపాలైగోసమూహైశ్చ వన్యసత్వైరమత్సరైః | ఆవృతందేవతా భృంగైః పుష్పచ్ఛక్తికరైర్ద్రివి | వేణునాదస మాకృష్టచిత్తవృత్తిభిరర్చితమ్ | దివ్యేనవేణునాదేననయంతంస్వవశంజగత్ ఏవంగోపాంగనానాథంధ్యాత్వాహృదయఃకృజే | సమాహితమనా భూత్వా జపేదస్త్రుయనుత్తమమ్ ||

శ్లో|| చాతుర్యైక నిధాన సీమ చపలా పాజ్ఞచ్ఛటా మన్ధరమ్ |
లావణ్యామృత వీచి లాలితదృశంలక్ష్మీకటాక్షాదృతమ్ |

కాశ్చిదీప్రులినాజ్ఞణప్రణయిన జ్ఞానమావతారాబుగ్గమ్ | బాలం నీల మమీవయ మధురీమస్వా రాజ్యమారాఘ్నమః || 3

శా|| బాలున్మంజులతాలవాలచపలాపాంగోల్లసల్లిలునిం | గాళిం దీప్రులినాంగణప్రణయిశ్చంగారయికభేరుక్ శుభ | శీలోలుంగరుదావలో కన సుధాశీలున్విసీలప్రభా | జాలుంగొల్చెదరామణీయక రసస్వా రాజ్య పాలున్మదిక్ ||

టీక|| చాతుర్య—చున్ధరమ్, చాతుర్య-చమత్కారమునకు, ఏక-ఆదివ్రతీయమయిన, నిధాన-నిక్షేపముయొక్క, సీమ-మేరలయినట్టి, చపల-చంచలమైన, ఆపాజ్ఞ-కడగన్నులయొక్క, ఛటా-సమూహముచే మన్ధరం, భారముగలిగినవాడగు-లావణ్యామృతవీచిలాలితదృశం, లావణ్య-ముత్యపు తేటవంటికాంతియును, ఆమృత-ఆమృతముయొక్క, వీచి-ఆలలచేత, లాలిత- కొనియాడఁబడిన-దృశం- చూపుగలవాడగు-లక్ష్మీకటాక్షాదృతం- లక్ష్మీ-శ్రీమహాలక్ష్మీయొక్క, కటాక్ష-కడగంటిచూపులచే, ఆదృతం-ఆదరింపఁబడినవాడగు, కాశ్చిన్దీ-ప్రణయినం కాశ్చిన్దీ=యమునానదియొక్క-పులిన=ఇసుకదిన్నెలయొక్క, ఆంగణ, ప్రదేశములయందు, ప్రణయినం=ప్రేమగలవాడగు, కామావతారాబుగ్గరం-కామ-మన్మథునియొక్క, అవతార-అవతారమునకు, ఆ

భూరం-మొలకయియునువాండగు-మధునిమస్వారాజ్యం-మధురిమ-సౌందర్యమునకు,
స్వారాజ్యం-స్వర్గ రాజ్యమువలెనతిశయాశ్చుండయినవాండగు- నీలం-నిలవర్ణుడు
నగు,బాలం-చిన్నవానినిఁజూచి- ఈసంసారులగునయం-మేము-ఆరాధ్యుడు- ఆరా
ధింతుముగాక॥

*

తాత్పర్యము- పూర్వంబుకలదని ప్రతిపాదించినబ్రహ్మయగుశ్రీకృ
ష్ణుడనుచాలుడే సంసారనివృత్తికాములకుపాన్యుండు గనుకవానినారా
ధించెదము-వాండ్రుఎట్టివాండంటే - దీనికితిశయించినచాతుర్యములేదనిచె
ప్పదగిన చాతుర్యముతో చంచలించుచున్నకడగన్నులనునిగనిగమెఱయు
తఱుకురను చూపులునుగలిగి యమునాపులిసముఖో కామోద్రేకముగ
లుగునట్లుగా నీలమణివన్నెతో వలెఁంచుచు శ్రీదేవిచే ప్రేమతోఁచిలోకి
తుగ్దై దర్శనమాత్రంబున సకలజనులకు విశ్వాసంబుబుట్టించునట్టిసౌంద
ర్యాతిశయంబును బాల్యంబునాబూనియుండువాండనుట-

శ్లో॥బహ్నోత్తంపవిలాసికుంతలభరంమాధుర్యమగ్నాననమ్|

ప్రోస్థిలన్నవయావనం ప్రవిలసద్వేణుప్రశాదామృతమ్|

ఆపీనస్తవకుట్టులాభిభిత్ గోపీభిగారాధితమ్|

చోతిశ్చేతనినచ్చకా నిజతామేకాభిరామాద్భుతమ్॥ ౪

ఉ| చక్కనిముద్దునేమ్మొగము చందమునందపుచందశాసముంజో

కొర్రుజవ్వనంబు సిగఁజుట్టినబరూమువేణుగానము| నైకొకనఁజొక్కి
గోపికలు నిండుతమిన్లుచకుట్టులాలిచే | నొక్కుచుఁ గారవించినమనోహ
రతేజమువొల్పు నామదిక్॥

టీక- బర్హ-భరమ్- బహ-శిభిపింఛములను,ఉత్తంప, శిరోధూషణము
అచేత, విలాసి-ప్రకాశించుచున్నట్టి, కుంతల=ముంగురులయొక్క, భరమ్-భార
ముగలిగినట్టి, మాధుర్య- సౌందర్యవిశేషమందు, మగ్న-మునిగిన, ఆననమ్- ము
ఖముగలిగిన, ప్రోస్థిలన్నవయావనమ్, ప్రోస్థిత= వధికల్లుచున్ననవ-సూతన
మయిన, యావనమ్- యౌవనముగలిగిన. ప్రవిలసత్-అమృతమ్- ప్రవిలసత్-
మిక్కిలి విలసిల్లుచున్నట్టి, వేణు= వేణువుయొక్క, ప్రశాద- భవనియను,
అమృతమ్- అమృతముగలిగిన, ఆపీన- స్తవకుట్టులాభి, ఆపీన= పొంగి
న, స్తవకుట్టులాభిఁ- మొగ్గవంటి స్తవములుగల, గోపీభిః- గోపికలచేత, ఆభి
తః=నలుప్రక్కలను,ఆరాధితమ్- ఉపచారముచేయబడిన, జగతామ్-లోకములకు
ఏకాభిరామాద్భుతమ్, ఏక- అద్వితీయమయిన, ఆభిరామ= సుందరవస్తువుగా

పునః, ఆద్యుతమ్ = ఆశ్చర్యకరమయిన - జ్యోతిః - తేజస్సునః - మాయొక్క, చేతనే -
చిత్రమందు - చకాస్త్రీ - ప్రకాశించుచున్నది,

తా - కవి - పూర్వశ్లోకముచే నారాధింపంగోరిన దేవుండు ధ్యాన
రూపంబగు నారాధనంబుచేయు హృదయంబున సాక్షాత్కరించినప్రకా
రంబు ననుసంధించుచున్నాడు - శిఖిపింఛాలంకృతంబయిన కేశభారముతోడ
సౌందర్యపూర్ణంబగు మొగముతోడ ప్రతిక్షణవిలక్షణమైన యావనము
తోడగూడి అమృతమువలెనత్యంతమధురముగా వేణుగానముజేయ, తదా
కారరసంబునం బోడముకానుముచేనొప్పెడి స్తనములతోగోపికలుచుట్టు
కొనితమ కోరికలు నెఱవేర్చుకొన నుపచారములుసేయగా లోకంబాశ్చ
ర్యమగ్నంబగునట్లు మనోహరుండై భగవంతుండు తేజో రాశిగా తో
చెననుట

శ్లో॥ మధురతరస్మితామృతవిముగ్ధముఖామ్బురుహమ్మదశిఖిపిచ్ఛలా
శ్చ్యోత మనోజ్ఞకచప్రచయమ్ | విషయవిషాదిషగ్రసనగృధ్నునిచేతసిమేవి
పులవిలోచనజ్జిమపిధామచకాస్త్రీచిచ్ఛమ్॥

చ॥ వదల కసహ్యమావిషయవాంఛకు లోనయి సంచరించునా!
మదశిఖిపింఛభూషణ సమంచితకుంతలభవ్యవేషముక | మృదుమధురస్మి
తామృత సమృద్ధముఖాబ్జములోలదృష్టలిం | పొదవినదివ్యతేజము సము
న్నతి సున్నది నిత్యసిద్ధమై॥

టీక, మధుర - అమ్బురుహమ్ - మధురతర - ఆత్యంతమనోహరమయినట్టి -
స్మిత - చిరునవ్వున, అమృత - అమృతముచేత, విముగ్ధ - మిక్కిలిసుందరమయిన, ముఖా
మ్బురుహమ్ - కమలమువంటిముఖముగలిగిన, మద - ప్రచయమ్ - మద - మదముగలిగిన
శిఖి - నెమలియొక్క, పిచ్ఛా బహు - ముచేత - లాశ్చ్యోత - గురుతుగలదిగాఁ జేయఁబడిన,
మనోజ్ఞ - మనోరంజకంబయిన, కచప్రచయమ్ - కేశపాశముగలిగిన, విపులవిలో
చనమ్, చిచ్ఛ - విశాలములయిన, చిలోచనమ్ - నేత్రములుగలిగిన, కేమి - ఆనిర్వచనీయ
మయిన, భావ, తేజస్సు, విషయవిషాదిషగ్రసనగృధ్నుని - విషయ - శబ్దాదివిషయ
ములనెడి, విష - విషముగలసేన, ఆమిష - మాంసముయొక్క, గ్రసన - మ్రింగుటయం
దు, గృధ్నుని - ఆశపడియున్న, మే - నాయొక్క, చేతనే - హృదయమందు, చిరమ్ -
చిరకాలముగా, చకాస్త్రీ ప్రకాశించుచున్నది -

తా సుఖమునకొంబొలేదుశిముసకుఁ గారణములగుటవలనవిషము
తోడఁగూడిన మాంసముతో సమానంబులగు శబ్దాదివిషయంబులనిందయ

ముల తెరువునందగులువడిననాదుహృదయమందువిలక్షణములయినయప్రా
కృతవిషయములకాస్పదమయినభగవంతునిదివ్యమూర్తికనాదు భాగ్యవశ
మునదోచుచున్నది-తస్మాత్కాయెట్టిదియంటే సేవించువా రిచిత్తమరణిల
జేయుదరస్థితంబుగలమొగంబుతో-పలువన్నెలుగల నెనులిపురిచేతనలంక
రింపఁబడిన నల్లనికురులతో - మోమంతయునెఱయబాలసి మొరయుక
న్నులతోడంగూడి- యిట్టిదియనిరూపింపంగూడని పాలుపుమీసినతేజోమ
యమయివిలసిల్లుచున్నది యనుట-ఇచ్చట కొన్నివిశేషణములుపూర్వోక్త
ములయిననుభక్తిపారవశ్యముచేతవేఱువేఱుగాఁజెప్పటచేతఁపొనరుక్త్య
శంకకు అవకాశంబు లేదు॥

శ్లో॥ ముకుళాయమాన నయనామ్బుజం విభోర్మురళీనినాద మక
రంద నిర్భరమ్ । ముకురాయమాణ మృగుగర్జ్జవృణ్ణలం ముఖపజ్జుజం మన
సి మే విజృహ్నతామ్॥

మ॥మురళీనాదమరంద బిందులహరీ మోదంబుచే లోచనాంబు
రుహంబుల్కుళింపనోష్ఠ మణిసౌఽపుల్కితనాదర్పభా ॥ సురగండస్థలియు
ష్పస్రస్తచికుఁస్తోమంబుఫాలంబుపై । మురువుల్పాపుఁజెలంగు కృష్ణవద
నాంధోజంబు భావించెదన్॥

టీక ॥ ముకుళాయమాన- అమ్బుజం - ముకుళాయమాన - మోడ్చివట్టు
న్న-అనఁగాముకుళించిన వానివలెనాచరించుచున్న, నయనామ్బుజం- తామరలవం
టికన్నులుగలిగిన-మురళీ-నిర్భరం, మురళీ-వేణుపుయొక్క, నినాద, భవనియనియెడి
మకరంద-తెనెచేత, నిర్భరం-సంపూర్ణమయిన, ముకురాయమాణ-వృణ్ణలం-ముకురా
యమాణ-అద్దములవలెనాచరించుచున్న, మృగు-మే తనయిన, గర్జ్జవృణ్ణం-చెక్కిలితా
పులుగలిగిన, విభోః-శ్రీకృష్ణుడేపునియొక్క, ముఖపజ్జుజం - మోము వామర-మే-నా
యొక్క, మనసి-హృదయమందు, విజృహ్నతాం-ప్రకాశించుగాత॥

తా॥ ముందు-ప్రకాశించినవస్తువుమఱియుం బ్రకాశించుగాకయ
నిప్రాధికంచుచున్నాడు-వేణుగానముచేయునపుడు తామర రేకులవంటిక
న్నులు కొంపము మూసుకొని వేణువు నూచుటచేత నుబ్బి యద్దములవ
లెనున్నగా మెఱయుచున్నచెక్కిల్లతోఁగూడిమకరందమువంటి తియ్యనిధ్వ
నిగలిగిన శ్రీకృష్ణునిముఖారవిందమునాహృదయంబునందోచుచున్నదనుట॥

శ్లో॥ కమసియోకిశోరముగ్ధమూరైఃకలవేణుక్వణితాదృతాననేన్ద్రోః॥

మమవాచివిజృమ్భతామ్బురారేర్నధుర్విష్ణుకణికాపికాపికాపి॥

మ ॥ కలవేణుక్ష్వణితాద్భుతాననము రాకాచంద్ర సాంద్రద్యుఃకే॥
చీలకింపంగమనీయముగ్ధశిశుమూర్తిస్ఫూర్తివర్తిల్లునుత్పలపత్రోజ్జ్వలనిలవ
ర్ణుగుణసంధామాధురీసాగురీతులలోనించుకయైన నావచనసందోహం
బులంజెండెడిక॥

2

టీక॥ కమనీయ—మూర్తేః-కమనీయా, యిచ్చగింపదగినట్టి, శిశోర, బాల్యముతో
గూడిన-ముగ్ధ-సుందరమయిన-మూర్తేః-నేహముగలిగిన, కల-ఆన శేష్టః-కలఆవృత్తమ
ధురమయిన వేణుక్ష్వణిత-వేణుధ్వనిచేత, ఆద్యత-ఆదరింపబడిన-ఆన శేష్టః-చంద్రుని
వంటిముఖముగలిగి, మరా లేః-క్రీకృష్ణనియొక్క, మధుర్విష్ణు-సౌందర్యముయొక్క-
కాపికాపి-అతిసూక్ష్మమయిన-కణికాపి-లేతమయినను, మమ-నాయొక్క-వాచి, నా
క్కునందు-విజృమ్భతాం-ప్రకాశి-చుగాక॥

*

తా॥ యెల్లవారును మాటిమాటికిఁ బూజనాశపడునట్టి చక్కదన
మునుం బాల్యమునుంగల దివ్యదేహముగలవాడై చంద్రునివంటిముఖముం
దు అమృతమువంటి వేణునాదము విలసిల్లుచున్నట్టికృష్ణనియొక్కతాతాగ్ర
లికవిలక్షణసౌందర్యమనుతేనెయొక్క చిన్నబిందువైనా నానావికాయం
దుపడుగాక అనఁ గా ఆ సౌందర్యమందు యింతుకంటైన నేనువణికాంతుగాక
యనుట-

శ్లో॥ మదశిఖిణ్ణిశిఖిణ్ణవిభూషణమ్ మదనమన్ధరముగ్ధముఖామ్బుజమ్
వ్రజవధూనయనాచ్ఛలచచ్ఛేతమ్ విజయతాం మమవాఙ్మయజీవితమ్॥ ౮

ఉ॥ చక్కనిముద్దు మోము సుమసాయకు పెకుగలధిక్కరింపగాఁ
జొక్కపునెమ్మిబోదనుచు సోగరసంబు శిరఁబునందుఁ బెం । పెక్కవ్రజాం
గనాదన నిరీక్షణ వంచితమైన నాదును! మృక్కృతవాక్యజీవిత మజాండక
టాహము నిండియుండెడిక॥

౯

టీక॥ మదన—అమ్ముమ్-మదన-మన్ద్రధునిచేత-మన్ధర-మాంద్యముగలిగిన-ముగ్ధ
సుందరమయినట్టి-ముఖామ్బుజమ్-ముఖకమలముగలిగిన-వ్రజ-వచ్ఛేతమ్, వ్రజవధూ-
గోపికలయొక్క-నయన-కన్నులయొక్క-అంచల-కొనలచేత-వచ్ఛేతమ్-వంచింపబ
డిన, మదశిఖిణ్ణిశిఖిణ్ణవిభూషణం-మదశిఖిణ్ణి-మదముగల నెమలియొక్క-శిఖిణ్ణ పింఛము
ను, నిమిషణం-ఘాపణముగలిగిన, నస్తుపు-మమ-నాయొక్క-వాఙ్మయజీవితం - నా
ఙ్మయకవితకు జీవితం-జీవనమయి, విజయతామ్ సర్వోత్కర్షముగానుండుగాక-

తా॥ ఎన్నఁథావేళముచేత విలాసముబొంది మనోహరమైన ముఖ

ముతో గూడిగోపికల కడకంటెచూపుచు - తద్వశమయి తిరుగుచున్నట్టి శిఖిపింఛపూషణమగ ఉన్ను - అనగా - క్రీస్తునకు నాకవిత్వ మునకుజీవనమయి - అనగా - నాకేంద్రమునందును వాడడై - పద్మిల గాక యెనుట.

శ్లో॥ పల్లవాయుని పంచనమృతజనశ్చ వేణురవారయః పల్లపాటలపాటలిపరివాది పాపనరాయణమ్ । ఉల్లసద్భుధురాధరద్యులి మల్లరీసరసాననమ్ । పల్లవనాచకరమ్ కుబ్జమపజ్జిలం ప్రభుమాశ్రయే॥

ఉ॥ పల్లవకోమలయిన పాటనలయిన చేసేమోవి రవి - పల్లవముమొదలమొదలయిన చేర్చినవేణువు, ద్రోయబోనగారు । స్వల్లవకామి నీజనభునస్తనకుంకుమపంకభాసీయూ । చేర్చితపాటలయిన నవినపదాబ్జు విభుం దలంచెదన్॥

టీక॥ పల్లవం - ఆకులమ్, పల్లవ - చిగుళ్లనల్లె, ఆకులు - యెట్టెనై, పాటి - హస్త - మునియెడి, పల్లవం - ఆకులమ్, అన - తగిలిగిన, పల్ల - సరయూమ్, పల్ల - నికసించిన, పాటల - కలుగొట్టుపూవుయొక్క, పాటలి - సమూహమును, పరవాది - దూకించుచున్న - పాద - పాదములయెడి, సరయూమ్ - తామరలుగలిగిన, ఉల్లసత్ - సరసాననం ఉల్లసత్ - ప్రకాశించుచున్నట్టి, పాద - మృదుమృదుల, అగర - మోవియొక్క - మల్లరీ - సమూహముచేత, సరస - సరసమైన, అననం - ముఖముగలిగిన, పల్లరికల కుబ్జకుంకుమపద్మలం - పల్లరి - గోపికలయొక్క, కుబ్జమ - కుంభానులంటిస్తన నులయొక్క, కుబ్జమ - కుంకుమచేత, పద్మలమ్ - నులినయిన, ప్రభుమ్ - ప్రభుడైన కృష్ణునికాశ్రయే - చేరించుచున్నాను.

తా॥ కలుగొట్టుచిగురులయి పాదములయొలిగి వేణువునుచిగురువంటిచేతులచేపట్టి వాయిచున్నప్పుడు పుష్పగర్భులై ఘోషయమోవికాంతలు ముఖమందు ప్రసరింపగా ఇట్టిసౌందర్యముచి కామప్రేమ పరవశమై గోపకులు ఆలించుముసేయి వారిచే నులయెడి ఉడికుంకుమపంకము మేనెల్లవ్యాపించిబింబిల్లి నాశ్రితరదన సమర్థుడై నట్టికృష్ణునియాశ్రయించెదననుట ఇది గాక నిరూపించుచున్నాము. చేరను కేణుగా నముసేయు నొకనమయంబునభగవంతుడు యెట్టినితనవలపుచిననల్ల నిమ్రానునలెతోచె ననియు తాత్పర్యమనచున్నది. ...

శ్లో॥ అపాక్ష్మలేఖాభి రభణ్ణరాభి రనక్ష్మలేఖా రసరజ్జితాభిః |
అనుక్షణం వల్లవస్సన్దరీభి రభ్యర్చ్యమాసం విభు మాశ్రయామః॥

ఉ॥ ఇంచుకమైన జాలుననియెంచక వ్రేయలమించువోండ్లగ్రా |
మించులమించుల సెడ న మేయమనాభ వహ ధురీరసో | గంచిత గారుచం
చలవృగంచలధారలసారెపూజగగా | పంచకC 'జెల్వ మిట విభువేణునినా
దనివోదుCగాల్చెదక॥

టీ॥ వల్లవస్సన్దరీభిః - గోపస్త్రీలచేత, అనక్ష్మలేఖారసరజ్జితాభిః, అనక్ష్మ-
స్వధునియొక్క, లేఖా - పత్రికలయొక్క, రసా - రసభూతమైనసామధ్యకాముచేత, ర
జ్జితాభిః - ప్రకాశింపజేయబడినట్టి, అభణ్ణరాభిః - దీఘకాములైనట్టి, అపాక్ష్మలేఖా
భిః - కడకంఠిచూపులపంక్తులచేత, అనుక్షణమ్ - మాటిమాటికి, అభ్యర్చ్యమా
సమ్ - పూజింపబడుచున్న, విభుమ్ - విభుడైనకృష్ణుని, ఆశ్రయామః - ఆశ్రయించు
చున్నాము.

తా॥ వేణుగానావసరమందు గోపస్త్రీలుకామాతిశయముచేక
డకస్తులతోజూచునట్టిసర్వలోకేశ్వరుండయిన - శ్రీకృష్ణస్వామి నాశ్ర
యించెదము - అక్రేగంటిచూపులెట్టివన్నను - మన్యుడుపంపించినచీ
టవలె కామోద్రేకముగలుగజేయునట్టి సామర్థ్యముతోగూడి దీఘకా
ములై వెలుగుచున్నవియనుట వినీచేతనర్చింపబడుచున్నవిభుని యనగా
అట్లుచూచుటయభగవంతునికారాధనమానని తాత్పర్యమాచున్నది.

శ్లో॥ హృదయే మమ హృద్యవిభ్రమాణౌ హృదయంహర్ష
విశాలలోలనేత్రమ్ | తరుణప్రబచాలస్సన్దరీణాం తరళ జీర్ణాన్
ధాసు సన్నిధత్తామ్॥

ఉ॥ మంజువిలాసవిభ్రమ సమాశ్రయముఁగ్వ్రజభామిని మనో
రంజకయావనాకరము రాజితహర్షవిలాసదృక్పిభా | వుంజముపింఛ
భూషణవిధూషితధామము నెమ్మినామనః | కంజనివాసమైమనుచుCగా
వుత సతగరుణాధురీణమై॥

టీ॥ తరుణం - యౌవనముతోCగూడినదిగనుక నె - తరళం - చంచలమైన
ట్టి, హృదకావిశాలలోలనేత్రం, హృదక - సంతోషముచేత, విశాల - పెడల్పు
లైనట్టి, లోల - చంచలించుచున్న, నేత్రమ్ - నేత్రములుగలయట్టిన్ని-హృద్యవిభ్ర
మాణౌ - హృద్య - మనోహరమైన, విభ్రమాణౌ - విలాసములుగల - ప్రజ

బాలశుద్ధిఁగాఁ, ప్రజ- ప్రేపల్లెయందుండిన, బాల - శ్రేష్ఠాయముగఁ, శుద్ధిఁగాఁ-
శ్రీలయొక్క, హృదయం - హృదయముందున్న, కిచ్చన - చెప్పనలవిగాఁ, భావ-
తేజము, మమ- నాయొక్క, హృదయ-చిత్తమున, సన్నిధిలామ-ఉండుగాక.

తా॥ కవి పూర్వశ్లోకములచే భగవంతునికనేకవిధములుగా భ్యా-
సించి మనోవాక్కాయంబులను త్రికరణములచే నారాధించి మఱికొన్ని
విధములుగా భ్యాసించి యారాధించుచున్నాడు యావనముచేత తరతర
లాడుచు నిత్యమయినసంతోషముచేత మిక్కిలివేకసించి వెఱయునేత్రలీ-
లలుగలవాడై కామాతిశయముచేతచాకర-డము సోలడము మొదలగు
సౌగంధ్యలగలగొల్లజవరాండ్లచేత హృదయంబున తమకింపైనవిధముగా
భావింపబడినట్టి తేజోవిశేషమై విలసిల్లుచున్నకృష్ణుడు నామనంబునతో-
నుచునుండుగాతయనుట॥

శ్లో॥ నిఖిలభవనలక్ష్మీనిత్యలీలాస్పదాభ్యాం జగములవిహినవిధిగ
ర్వసర్వజగమాభ్యామ్ । ప్రణమదభయదానప్రౌఢేగాఢోద్ధతా
భ్యా జగముపి వహతు చేతః కృష్ణపాదామ్బుజాభ్యామ్॥ ౧౨

మ॥ లలితాశేషదిశాధినాధనగరి లక్ష్మీవిలాసాస్పదం । బులు సీరే
యహగర్వసర్వవిభవ ప్రోన్ములనశ్రీపదం । బులు వందారుమనోరధార్థ
ఘటనాపూర్ణానుకంపాస్పదం । బులు శ్రీకృష్ణపదంబులూనిమనమామో
పంబునంబొంచెడుక॥

..

...

౧౩

టీ॥ నిఖిలభవన లక్ష్మీనిత్యలీలాస్పదాభ్యాం, నిఖిల- సమస్తమయిన, భవ-
నోకములయందలి, లక్ష్మీ- కాంక్ష్యధిదేవతకు, నిత్య - నిరంతరమును - లీలాస్ప-
దాభ్యాం - విహారస్థానములైనట్టివియు, కమలవిహినవిధిగర్వసర్వజగమాభ్యాం - క-
మలవిహిన - పద్మవనములయొక్క, వీధి- సమాహమయొక్క, గర్వ - అహంకా-
రముయొక్క, సర్వజగమాభ్యాం - నిర్మూలకములైనట్టివియు, ప్రణమదభయదాన
ప్రౌఢేగాఢోద్ధతాభ్యాం- ప్రణమతే - నమ్రులైనవారలక, అభయదాన-అభయం
బనిచ్చుటచేతనైన, ప్రౌఢి- అధికముచేత, గాఢ - దట్టమానట్టుగాను, ఉద్ధతా-
భ్యాం - అతిశయించిన, కృష్ణపాదాంబుజాభ్యాం, కృష్ణ - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క,
పాదంబుజాభ్యాం- పాదకమలములవల్లన, మమ-నాయొక్క, చేతః-చిత్తము, కిమ-
పి- చెప్పనలవిగాని సంతోషమును, వహతు-చహించుచుగాక.
కవి ఈశ్లోకముచేత సంసారసాగరమును దాటించునాక్షరబోలు భావ

వచ్చురకారవిందమలనాశ్రయించుటం మఖ్యోపాయంబనిదలంచి శ్రీకృష్ణ పాదములను స్మరించి ప్రార్థించుచున్నాడు॥

తా॥ సకలలోకంబులంగలకాయుడు, భక్త-దనేనిహరించుచున్నవి యనునట్లుగా సొంపుమీరి తామరపుష్పలగుంపుల కంటే నతిశయముగల నై సేవకులకుంభయమునంగడి ప్రాథేమగతిగివిలసిల్లుచున్నకృష్ణనిచరణారవింపములనుగ్రానించి నామనంబునంతనిల్లు గాతయగుట.

శ్లో॥ ప్రణయపరిణతాభ్యా మ్ప్రభవాలబచ్చనాభ్యా మ్ప్రతి
చతురతాభ్యా మ్ప్రభుత్వహం నూచనాభ్యామ్ | ప్రతిముహురధి
కాభ్యామ్ ప్రస్తునన్లోచనాభ్యా మ్ప్రభవతు హృదయే నః ప్రా
ణనాధకిశోరణి

చ॥ ప్రతిదినము స్వలాసరసభాసురమై నిరతంబు బూచినకామతి హితమై ప్రభుత్వమహిమంబున కెల్లను బట్టుగొమ్మలై | యతులదయా కళోదితములై విలసిల్లేడుకన్నులదోయితో | సతతముఁ బ్రాణబంధుండగు చక్కనిదాయుడను దోచుచుగావుతక॥

౧౩

టీ॥ ప్రణయపరిణతాభ్యాం - స్నేహమయములైనట్టి, ప్రాభవాలబచ్చనాభ్యామ్, ప్రాభవ - ప్రభుత్వమునకు, అలబ్ధనాభ్యామ్ - ఆశ్రయములైనట్టి, ప్రతి సదలితాభ్యాం - ప్రతిపద - ప్రతిదినమును, లలితాభ్యాం - సుందరములైనట్టి, ప్ర త్యహమ్ - ప్రతిదినమును, నూతనాభ్యామ్ - కొత్తలైనట్టి, ప్రతిముహుః - మాటి మాటికి, అపనాభ్యాం - విశాలములగుచున్న - ప్రస్తునన్లోచనాభ్యామ్ - ప్రస్తు వత్ - ఆశ్రితాభీష్టములపన్నించుచున్న, లోచనాభ్యాం - నేత్రములతోడ, కిశోరః - చాలుండైన - ప్రాణనాధః - ప్రాణనాథుడైనకృష్ణుండు, నః - మాయొక్క, హృదయే - చిత్తమందుఁబ్రభవతు - తోచుగాక.

తా॥ స్నేహమయములై దొరచనంబునకెల్ల బట్టుగొమ్మలై ప్ర తిదినమును కొత్తలై ప్రతక్షణమును విలాసంబు చేసెక్కువలై యాశ్రయించిన వారల కభిలాషకంబులనొసగుకన్నులతోఁ బ్రాణబంధుండగుబాలు యనామనంబునదోచుగావుతయగుట.

॥

శ్లో॥ మాధుర్యవారిధి మదాన్తరక్తసక్తి శృంగారసజ్జలిత
శీతకిశోరవేషమ్ | అమన్తహాసలలితాపనిఁద్రగిండ్లు మాన్తసంస్థ
వమనుస్థవతాం మనో మే॥

౧౪

చ॥ కందళితస్మితావృతవికాసముఖాబ్జముమాధురీవిని । వ్యంద
తరంగభంగివయూనివిభ్రమగోపవేష మానందరి సైకరూపమగునంద
కుమారసుధాబ్ధిలోని నా । దేందముదేలియాడంగగడించెనుఘంబను పం
కమంటె నే॥

౧౪

టీ॥ ఆవృత్తహరితాననదన్ద్రవిశ్చమ్, ఆవృత్తహరి - చిటునగవుడేత
లలిత-మనోహరమై, ఆనన - ముఖమను, దన్ద్ర - విశ్చమ్ - ఇందుబింబముగలయెట్టి
జూఘర్యకిశోరశేషమ, జూఘర్య-సౌందర్యమను, వారిధి-నమద్రముయొక్క, నదా
న్ద్ర - సుదప్రయుక్తములైన, తిరణ్ణ - అలలయొక్క, భగ్గీ - శబ్దులచేతవైనశబ్ద
ర - శృంగారరసమతోడ, నడ్కులితి - కూడినట్టి, శీత - చూచెడివారలకన్నలమ
నుఖకరమయిన, కిశోరశేషమ్ - బాలునియాకృతిగల, ఆవృత్తహరిప్లవమ్ - ఆనందస్వ
రూపుండగుకృష్ణుని, మేనాయొక్క, మనః - మనస్సు, ఆనందప్లవతాం - అనుభవం
చుగావుత.

తా॥ చిటునగవుడేసొగసునేమ్మోము చంబురుంగలిగిసౌందర్యం
బనియెడే సముద్రము నలలచేయనిసింగారముతోఁగూడె - సేవించెడి
వారలకన్నులకునుఘంబుండజేయుచు బాలభావంబుచేఁ జేజరిల్లునత్యజ్ఞా
నానందస్వరూపుండగు శ్రీకృష్ణుని నామనం బనుసరించుగాకయనుట.

శ్లో॥ అవ్యాజమజ్జుల ముఖామ్బు జచ్చుగ్ధభావైరాస్వాద్యమాన
నీజవేణువినోదచాదమ్ । ఆక్రీడతామరుణపాదసరోరుహాభ్యా మాద్యోమదీ
య హృదయే భువనార్ద్రమోజః॥

౧౫

మహానదవ్యాజమనోహరాననముతో నాలోలదృక్పాశితో!
ననకృల్లిఙ్గనిరూఢవేణులతతో నాతామ్రకమ్రాంక్షిసారసయ
గ్గంబుననింపుసౌంధ్రబదలిర్పంచాండవంచాడుచు! న్వసియింతుక
భువనార్ద్రతేజసు మహానందంబునచ్చామదీ॥

౧౬

టీ॥ అవ్యాజ-ముగ్ధభావైః అవ్యాజ-నిరుహాధికమైన, మజ్జుల - సౌందర్య
షగల, ముఖామ్బుజ-ముఖమలమలయొక్క, చుగ్ధ - సుందరమైన - భావైః-చేష్ట
లచేత, ఆస్వాద్యమాననీజవేణువినోదనాదమ్-ఆస్వాద్యమాన- ఆనుభవంపబడుచు
న్న, ణ- స్వకీయమైన, వేణు - పిల్లనగ్రోహయొక్క, వినోద- వినోదార్థమున
నాదం భవనిగలయట్టి, భువనార్ద్రమ్ - భువన - లోకములయందు, ఆర్ద్రమ్
(చూచువాఁలచూపుటకు) సుఖమును జేయుచున్న, ఓజః - తేజము, అరుణపాదస

నాదహాభ్యాం- ఆరుణ-ఎఱ్ఱపగున- పాదసరోరుహాభ్యామ్-పాదకమలములచేత-
ఆశ్రయి- ఆర్ద్రమయినా మదీయహృదయే - మదీయ-నాసంబంధియగు, హృదయే
చిత్తమందు, ఆద్రీడరామ్-విహరించుగాత.

తా|| స్వతస్స్వద్ధసౌందర్యంబుచే నమరియున్న ముఖకమలసంబం
ధియైరభ్రూపితేపాద శృంగారచేష్టలచేతను సేయుచున్నవేణుగానము
ను మెచ్చుచును లోకంబులవారల చూపులకునుభముంజేయుచున్నతేజం
బుఱ్ఱపగునడుగుండదామరలచేత - భక్త్యతిశయముచేగరగుచున్ననామ
సంబందు విహరించుగాతయనుట||

శ్లో|| మణినూపురవాచాలం వందే తచ్ఛరణం విభోః| లలితాని
యదీయాని లక్ష్మణేప్రజవీధిషు|| ౧౬

చ|| హలకులిశాదిలక్షణసమాహితముద్రనచంచలస్థితైః| వెలసినీ
రింజెలంగుప్రజ వీధులనూపుర రత్నకింకిణీలలితర్మళంఝశారవములన్న
లుదిక్కులు పిక్కుటిల్లఁగాఁదలవరినాఁబ్రవర్తిలు పదద్వయిగల్గుహరిన్
జించెదక|| ౧౭

టీ|| యదీయాని-ఏనాదసంబంధములైన-లక్ష్మణి-పద్మాంకుశాదిరేఖారూప
ములైన, చిహ్నములు - ప్రజవీధిషుఁప్రజ - ప్రేవల్లియయొక్క - వీధిషు-వీధులయం
దు, లలితాని- సుశోభితులయినవో, విభోః-వ్యాపకుండైనశ్రీకృష్ణస్వామియొక్క,
మణినూపురవాచాలమ్- మణి- పద్మరాగాదిమణులతోగూడిననూపుర-కాలియం
దియలచేత, వాచాలమ్- మ్రోయుచున్న, తచ్ఛరణమ్- తత్ - పశ్చిద్ధమైన; వరః
మ్- పాదమునుగూర్చి, వందే- నమస్కరింపుచున్నాను||

తా|| హలకులిశాంకుశాదిరేఖాలక్షణంబులచే ప్రేవల్లియవీధులన
లంకరించుచు నందియలమ్రోత నలుగడల నిండంజేయుశ్రీకృష్ణనివరణం
బులు భజియించెదననుట. *

శ్లో|| నమ చేతసి స్ఫురతు వల్లవీవిభో ర్మణినూపురప్రణయి
మశ్శుభ్రీశమ్| కమలావనేవరకశిందకన్యకాకలహాంసకన్యకలకూ
జితవృత్తమ్| ౧౮

మ|| దినము చ్చాదుహృదంతరాళమున వర్తిల్లుంగలింఁబుట్టజా!
వనజాళి న్నిహరించునంచకలరావంబు న్విడంబించున! వ్వనజ తేతుణపా

దనూపురమణి ధ్యానంబు గోషాంగనా । జనరాసోత్సవ సృత్తగీతకల
నాసాచివ్యధోరేయమై॥ ... 2

టీక॥ కమలా—ఆదృతిమ్, కమలా - లక్ష్మీ దేవియొక్క, కమలా - మైనపద్మవనమందు, చర - సంచరించుచున్న యట్టి, కలింజకన్యకా - యిది... దియందుండెడి, కలహంస - హంసములయొక్క, కణ్ణ - కంఠములయందలి, ఆవ్యక్తమధురమగు, కూజిత - ధ్వనిచేత, ఆదృతిమ్-ఆదరింపబడుచున్న (ఇక్కడ ఆదృశం .. అనిపారాంతరముగలదు ఈపదమందు - కూజితమతో - ఆదృశం- సమమైనదియనియర్థము - ఇట్లనివ్యాఖ్యాకృదభిప్రాయము) విభోః శ్రీశృంగము తి, మణి—శిఃజితమ్, మణి - రత్నమయములైన, నూపుర - కాలియందెయిలయొక్క, ప్రణయ - స్నేహయతమైనట్టి, మంజ - మనోజ్ఞమైన, శింజితమ్-ధ్వజ, మమ - వాయొక్క చేతనీ - చిత్తమందు, స్ఫురతు తోచుగాత.

తా॥ యమునానదీకమలవనమందువిహరించునంచలయొక్కఆవ్యక్తమధురములగుకంఠధ్వనులకుసమానమైన శ్రీశృంగునికాలియందెయిలమనోజ్ఞంబగుప్రేమాత యింపగుచునావనంబునదోచుగావృతయనుట.

శ్లో॥ తరుణారణకరుణామయ విపులాయతనయన జరిమలా
కుచకలశీభరపులకీకృతపులకమ్ । మురళీరవతరళీకృతమునిమాన
సనలిన వ్యమ ఫేలతి మదచేతసి మధురాధర మమృతమ్॥ ౧౮

మ॥ తరుణాజ్ఞారణలోచనద్వయి గృహధోరేయమైయొప్పు
సాగరకన్యాకుచకుంభ పాళింబులకల్లన్నట్ల మోసేంద్ర వృ । త్వ
రసీజంబులు సంచరింప మురళీసంజాతగీతామృత । స్ఫురణ
తాల్పరంగం జరించు హరికై శోరంబు భావించెద॥ ౧౮

టీక॥ తరుణారణ - తరుణమ్ - తరుణారణ - కొంచెముగానెత్తిన నట్టి, కరుణామయ - దయాస్వరూపములైనట్టి, విచల - వెడలుపులైనట్టి, ఆయత - పొడవులైనట్టి, సయం - శీత్రములుగలయట్టి, కమలా-పులకం - కమలా-లక్ష్మీదేవియొక్క, కుచకలశీ - కలశములసంతి సమములయొక్క, భర-భారము, దలి, పులకీ - గగ్గురుచేత, కృత - చేయబడిన, పులకం - గగ్గురుపాటుగలయట్టి, మురళీ-సనినం - మురళీరవ-వేదనాదముచేత, ఆరళీకృత - చంచలముగాచేత బడిన, ముని - నునులయొక్క, మానస - మనస్సులను, సనినం - కమలములతో లయట్టి, మధురాధరం - మధు-మనోజ్ఞమైన, ఆధరం - ఆధరోద్ధముగలఆమృ

తం - మోక్షస్వరూపంబగు శ్రీకృష్ణాఖ్యనస్తుత్ర, మమ - నాయొక్క, మదచేతశి-మత్ర
చిత్తమందు, భేదతి-గ్రీడించుచున్నది.

తా|| లేతయెఱదనంబుమరవెడలువులై నిడువులై కృపారసంబు గు
రియుకన్నులచేఁదేజరిల్లి బంగరుకుండలంబోలిన భరంబులగు మోటుంగుచున్న
లు గగుర్పొడవ ననురాగంబుచేయుచున్నసిరింగాంచియప్పుడ మొల్క-లా
త్తుననురాగంబునందోచు గగ్గురుపాటించేనొప్పెడి నెఱ్ఱేనుగల్గి మనో
హరంబగు నభరంబు మోక్షస్వరూపంబగు శ్రీకృష్ణాఖ్యమైనవస్తువు నా
మదించిన చిత్తంబునం గ్రీడించుగాతయనుట.

శ్లో|| ఆముగ్ధ మర్థనయనామ్ముజచుష్పమానహషోఽ కుల
వ్రజవధూమధురాననేందోః | ఆరబ్ధ వేణురవ మాదికిశోరమూర్తే
రావిర్భవన్తి మమ చేతసి కేపి భావాః || ౧౯

మ|| మురళీగానసుధాపయోనిధి మదిక బాంగక దరంగా
వళు | ల్లిరికిక మీఱె నను గటతటమకూలంబు ల్వడికజాట న|
బ్బురపుం గొల్లమిటారినిటు లరమోడ్పుం గన్నులం గాంచువి|
'త్తరపుక' ముద్దులగోపబాల కునినోడప్రాధి భావించెదక || ౧౯

టీక|| అర్థ-—ఆననేందోః - అర్థ - అర్థనిమితిమతైన నయనామ్ముజ-క
మలములవంటికన్నులచేత, చున్నమాన-చుంబ-ముజేయబడుచున్నట్టి, హర్ష-సం
తోషముచేత, ఆకుల, వ్యాకులమైనట్టి, వ్రజవధూ - గోపస్త్రీలయొక్క, మధుర-
మనోజ్ఞమయన, ఆననేందోః - ముఖచంద్రుడుగలిగిన, అదికిశోరమూర్తే - బాల
కృష్ణమూర్తియొక్క - కేపి - యిట్టివియనిచెప్పనలవిగాని, భావాః - చేష్టలు-ఆము
గ్ధమ్ - అంతటను శుండరహాసట్టుగాను, ఆరబ్ధవేణురవం - ఆరబ్ధి, ఆరంభించఁ
బడిన, వేణురవ-వేణునాడముగల్గినట్టుగాను-ఆవిర్భవంతి-స్ఫురించుచున్నవి.

తా|| వేణుగానంబును వినిన యంతన సంతోషంబుపిక్కటిలమ
నోజ్ఞంబులగుచుండుదురుంబోలి వెలుంగు గోపికల లెమ్మెగంబులనరమో
చ్చిన కన్నుదామరలచే బూచుచుండుచాలకృష్ణుని చెప్పనలవిగాని మనో
హరంబులైనచేష్టలు నామదించోచుచున్నవినుట.

శ్లో॥ కలవ్వశితకణ్ణాణ బాగనిరుద్ధపీతావృత బాగ్రహప్రసృ
తకున్తల కృత్తబద్ధసూపం విభాం॥ పునః ప్రసృతా పల ప్రసృ
ణయినీ సూచయన్త్రలం మను స్ఫురతు మానసే మిదనకేశయోగ్య
త్తితమ్॥ ౨౦

బ॥ అకవిరివాణుకంతలము లట్టిమి విషెనపలుడుంబయిం॥ గరవ
లయంబు ఘల్పారసం వైకొను నట్టినువర్తచేలముం॥ బరగంగ నెజ్జ డి
గ్గుతణింబు పులకంబన గొంగిలించుచుం॥ దిరుగ రమింపంగా దిరు
గు జేప్తుచి గాచుచి నాశ్రయించెదక॥ ౨౦

టీక॥ కలవ్వ శితకణ్ణాణుకల-అచ్చి క్తను సుకమైన క్షణిత-భవనిగలిగిన కణ్ణా
ణమ్- కవియములకల చుట్టి కరనిరుద్ధపీతావృతమ్- కర - హస్తముచేత, నిరుద్ధ-
అడ్డగింపుచున్న, పీతాంబరమ్- పీతాంబరముకల చుట్టి, క్రమప్రసృతకుంతలమ్
క్రమ-క్రమముగాను, ప్రసృత- జాటుచున్న, కుంతలం - కేశములుగల చుట్టి, గలి
తబహకాభూషమ్- గలిత- టిడిక, బహకాభూషమ్ పింఛఘాషణముకల చుట్టి, పు
నఃప్రసృతావృతమ్- పునః- తిరిగి, ప్రసృతి- జారిసకేళాదులనమర్చుటయందు, చా
పలమ్ - ఇచ్చాక్షి కేళుచుగల చుట్టి, ప్రణయినీభూతాయంత్రితమ్- ప్రణయి- ప్రేయ
కాలియొక్క, భూతా- బాహువులకేత, యంత్రితమ్- లలింగముననుబడుచున్న
విభాం- కృష్ణమునై యెక్క, మదనకేశయోగ్యతమ్- మదనకేశ- రత్నకళనుగ,
శయ్యా- శయ్యచుండి, ఉత్థితమ్- లేచుచున్న శరీరము, మహా- నాయొక్క, మాన
సే-చిత్తమందు, స్ఫురతు- ప్రకాశించుగాత.

తా॥ అచ్చ క్తను సురంబగుకడియంబుల రవళిచేత గనుపట్టుకరంబు
న జాటుచున్న పీతాంబరము నడ్డగించుచు క్రమంబున జాటుచుండెడు కుం
తలంబులను - విషిననెనులెత్తరింపల నెప్పటియట్లైనవలెంపలూనుచు- పు
నా రతింబుకొను ప్రయత్నచారిత్రం గొంగిలించుచు శయ్యచుండి లేచు
చున్న శ్రీకృష్ణునిగ్రహంబు నామనంబుచు బ్రకాశించుగాతయనట.

శ్లో॥ స్తోకస్తోక నిరుభయసాన మృదుల ప్రసృద్ధివన్దస్థిత మ్మో
మోగ్ధేద నిరర్గళ ప్రసృచురప్రవృత్తరో మోగ్ధమమ్॥ శ్రోతృశ్రో
త్ర మహాహరప్రజవఘానీలా మిథో జగ్జితం మిథ్యాస్వాస సు
పాస్యమో భగవతో క్రీడా నిమిలద్వ్యశో॥ ౨౧

బ॥ పలపులకనుగొని శోభింప వాచగనాంకొగునోడనాదుమా

టలంజెవింపుగా పినదొడంగి తనచ్చన మందహాసమున్ బలుచు
ఱునాగి మేను గరుపాఱంగ నూరక కన్ను మోడ్చు నజ్జలరుహ
పత్రసేత్రుని యనత్యుభు నిద్దుర కేను డ్రొక్కెదొకన్ || ౨౧

తీర్తి || ప్రోకప్రోక- కొంచెముతో సమమొచ్చుగాను, నీరుక్కజాన- నిరోధిం
పబడుచున్నట్టి, మృదుల - కోజలమగునట్లుగాను ప్రసన్న - ప్రసరించుచున్న
సుందర్మితమే చిలువగవుగలయట్టి, ప్రేమ-గోమోగ్ధమమ్- ప్రేమ-ప్రేమయొక్క
ఉద్బోధ-అపిర్భావముచేత నిరగ్గళ-ఆగ్ధము లేనట్లుగాను, ప్రసన్నుత- ప్రవతింతుచు
న్నయట్టి, ప్రవృత్తి-మిక్కిలి తెలియుచున్న, రోమోగ్ధ-మ్- గగ్గురుపాటుగలయట్టి,
శ్రోతృ-జర్పితమ్- శ్రోతృ- వినుచారలయొక్క- శ్రోత్ర- కణకములకు, మనోహ
ర- మిక్కిలిపివడగిన, ప్రజవధూ- గోపత్రియొక్క, లీలా- విలాసములతోఁగూ
డిన, మిథోజిప్తితమ్ - అశోభ్యవచనములుగలయట్టి- భగవతః - శ్రీకృష్ణమూర్తి
యొక్క, క్రీడానిమిలద్భృతః- క్రీడా- విలాసార్థమయి- నీమిలత్ - మూసికొను,
దృశః- సేత్రములయొక్క, మిథ్యాపావ్యమ్- కపటనిద్రను, ఉపాస్మహే- ఉపా
సించుచున్నాను, క్రీడానిమిలద్భృతః అనిపారాంతరముంగలను - ఈపక్షముననుప
దము, భగవతికి, అనుకంబమునకు వివేకముండేయవలెను, క్రీడానిమిలద్భృతః-
క్రీడా- పరిహాసార్థము- నీమిలత్ - మూసికొను, దృశః- సేత్రములుగల, భగవ
తః- శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, అనియస్వయము.

తా|| కొంచెముతో సమమగునట్లుగా నర్జునింపంబడుచు గోమలం
బుగనుండెడి చిరునగవును-ప్రేమావిర్భావంబుచేఁ బొడమి యెల్లరకుండె
లియు గగ్గురుపాటును-వినియెడివారల చేపులకింపగు గోపకల యుపాలం
భవచనంబులుంగలిగివెలియు సరమోడ్చుగన్నుదోయిగల శ్రీకృష్ణుని కప
టపునిద్దుర సుపాసించుచున్నాననుట||

శ్లో|| విచిత్ర పత్రాజుర శాలి బాలా స్తనాన్తరం మానిచు
నోన్తరంవా| అపాస్య బృందావసపాదపాస్య ముపాస్య మన్య
న్నవిభోకయామః|| ౨౨

చ|| లలితవిచిత్రపత్రమహితాకుదపాలిగళిందజా వన| స్థల
వలీలతాగృహ వితర్కికలున్ మునిమానసాబ్జముల్ | జలగుహావేత్ర
నేత్రుని విలాసనివాసము లిందుండకన్ సేనెలవున వైన గగ్గోన
గ నేతుకమే ధూర్తభిభావతంసున్ || ౨౩

టీక॥ ? చిత్ర-అ. చక్రము విదిత్ర- నానావిద్యులయొక్క, చిత్రాచక్ర- మ
కరికావత్రవిశేషములచేర్చి, తాచి- దిద్దుచున్నది, చాలా- తేజాయ ప్రసరితయొక్క
స్వ- చన్ములయొక్క, అస్తర- మధ్యప్రదేశమును, మానిజిన్వస్తరంవా- మాని-
మునులయొక్క, చునః- మనస్సుయొక్క, అస్తరంవా- చుద్యమును, బృందావనపా
దపాశ్యమ్, బృందానన- బృందావనమందలి, పాదప- వృక్షముయొక్క, ఆశ్రయ-
ఉపశివట్టును, ఆపాశ్య-చీడిచి, ఉపాశ్యం- శ్రీకృష్ణునివాసస్థానమును, అన్యత-ఇత
రమును, సజ్జాకయామ్య- చూడము.

తా॥ నానావిద్యంబులగు మకరికావత్రవిశేషంబులచేనొప్పు లేబన్య
నంపు చేడియల కుచమగ్ధ్యంబులను- మానులమనంబులను - బృందావనం
బుతరువులచేరువలనుం దక్క-దక్కిననెలవులు గృష్ణమూర్తి గనుంగొన
నరదియనుట. ... *

శ్లో॥ సార్థంసప్యధే రమృతాయమావై రాధ్ధాయమానైర్ము
రళీనినాదైః । మూర్ధాగ్నిక్తం మధురాకృతీనా మ్బాం జగదా
నామ విలోకయిష్యే॥ ౨౩

ఉ॥ చక్కనివారిసెల్ల నెకనకై-ములాడెడు చక్కనయ్యయై
చాకర-చందానమానలయశోభిత గానరసాచృతంబు న । ల్లికర-
లచిక్కటిల్ల మరళింబలికించెడి బాలునెన్నఁడో । గ్రక్క-నగం
చి నెత్తుకొని కన్నులనొత్తుదుం దప్పరాబ్బముల్॥ ౨౩

టీక॥ ఈశ్లోకంబుమొదలు నాలుగుశ్లోకములచేత మనంబునఁజూచిన శ్రీకృ
ష్ణమూర్తి గచ్ఛుల గనుంగొనఁగోరిప్రార్థించుచున్నాడు - ఆధ్యా యమానైః-
ఖివాయువుచేసెంపాదించుటచున్నట్టి సప్యధే-సంపూర్ణకామతైసవిగమ్యనైః అ
మృతాయమానైః- అమృతమువలెనాచరించుచున్న, మురళీనినాదైస్సార్థమ్-శబ్దనా
దములతోఁగూడి, మధురాకృతీనాం- సుందరజనులతోపలి, మూర్ధాగ్నిక్తం-సాగ్న
భోమఁడగు, బాలం - బాలుఁడైన శ్రీకృష్ణమూర్తిని, కదానామ- విషయమందు
విలోకయిష్యే- చూడగలను. ... *

తా॥ వేణువునఁగుండు నెల్లగఁగంబులచేసతిశయిల్లినకతంబున గ
మృతంబువలె నాచరించుచున్నయై ముఖమారుతంబున సంపాదించుట
యెడి కేణుధ్వనులతోడ వగైకాండకెల్లందొగియై నెల్లగఁబాలుఁడైన
కృష్ణమూర్తి నేతఱిం గాంచెద ననుట. *

శ్లో॥ విచీకితులే కదాను సృజిషిష్ణాభరణ శ్చిశు స్త్రవోః
యగళిం పగళిష్ణాభరణస్త్రితముద్రామృదురా ముఖేష్టు ౨౫ ౨౪
మ॥ తురుగుగన్నులచూడకోపు సుఖజేంద్ర మందహాసంబు
వె॥ నేల గ్గు ల్లెదదెల్ల నెన్నుచురి వన్నె ప్పిన్నెకై మీట ని ర్గు
లను కేర్చి చువళావిలాగును నెం జేరన్వచ్చి కందోయి శీ॥ తలముం
జేదనంగ నందనందనుని యాత్మంగాంచు టింకెన్దొడో॥

❖

టీక॥ శిఖిపిచ్చాగ్రంధిః శిఖిపిచ్చః = నేమలిపురి- అభరణం-భూషణముగా
గలిగిన, శిఖిః బాలు-చుక్కపూచడం, విగళ-మృదునా, విగళే - బాలుచుక్క, మ
ధుద్రవ- లేనిదురాంతం, స్త్రీత- నీటునగివుముక్క, వ ద్రా- మద్రచేతి, మృ
దునా- కోమలమైన, ముఖేసునా- చంద్రునిచంటిముఖంతోద్యోగం - మాయొక్క
దృశ్యం- శీత్రములయొక్క, యుగి గం - ద్వంద్వ ఉను, కదాను- పగళియనుండు,
శిఖికులేతే - చల్లగాంచేను.

తా॥ శిఖిపింఛాభరణముగలిగి లేనవలె నత్యంత నోహరంతైనా,
మందహాసముతోఁగూడి చంద్రునివలె ప్రసన్నమైనట్టి ముఖముచే కృష్ణుడు
నాకన్నులు నెన్నుచు చల్లగాజేసునో యింకా నాయుండుదియఁ జేసితన
బులముహూపునో-చుట బిచ్చటచల్ల గాఁజేయుటకుకారణంబుగా ముఖ
మందుచంద్రులొచ్చునైంబు శిష్టి యాసాదృశ్యముగ్గునవడుటకై చంద్రుని
యందవృత్తమునుమీస వేస్తెలుప్రసరించునట్లు ముఖమందు లేనియకారుచు
న్నచిటునగవుప్రసరించుచున్నదియని నిరూపించెను.

❖

శ్లో॥ కారుణ్యకర్చురకటాక్షనిరీక్షణ తారుణ్యసంవళితవైశ
సప్తభవేన । అప్రవృతా భువన మద్భుతవిభ్రమేణ శ్రీకృష్ణచంద్ర
శిఖి కురులోచనం మే॥

౨౫

తా॥ కూడంగూడని పాయపు న్నొగను పెరుగి-మిక్కి-కైకెక్కం
గా । సింహజోడునులేని పీటజనుధావృష్టిక జగత్తుష్టికై । దో
మన్నెడగు గోడలుబుచ్చించుంగాంతిసాంద్రుండమై । బూడం
బూదం దృక్పకోరికను గాంచుక సంతతానందము॥

౨౬

టీక॥ అన్యుత విక్రమేణ - అన్యుత - గోవర్ధనోద్ధరణాది కార్యములచేతనా
శ్చక్రవర్తనావశాత్తేన, విక్రమేణ- విలాసములంగలదిగనుక నే, భువనం - లోకమును

అశ్రుష్టతా- పోషించుచున్నట్టి, తాదాగ్ర-నిరీక్షణ- తాదాగ్ర- తయచేత, కరు
ర-చిత్రసర్వముతోఁగూడిన, కటాక్ష- కడకన్నులయొక్క-నిరీక్షణ- చూపులుగల,
తాదాగ్ర-చైభవేన, తాదాగ్ర- యావనముతోడ, సంకలిత- కూడుకొన్న, శ్రే
ణి- బాల్యముయొక్క, చైభవేన - సంపదచేత, శ్రీకృష్ణచంద్ర- చంద్రసదృశుఁ
డవైనయోశ్రీకృష్ణస్వామి, మే-నాయొక్క, లోచనం- నేత్రమును, శిశిరీకురు- చల్ల
గా జేయును.

తా|| గోవిందస్వరూపములగునాశ్చర్యకరంబులగు విలాసం
బులంగలెగి- జగంబునెల్లఁబోషించెడిచై- కృపారసంబుచేనైన చిత్రవర్ణం
బుతోఁగూడినకడుకండ్లచూపులుగలగి-జవ్వనంబుతోడంగూడినబాల్యంబుగ
లగి- లేజరిల్లు దివ్యమంగళ విగ్రహంబుచేత ఓ కృష్ణస్వామి- నాకన్నులం
గానంబడునుట-

శ్లో|| కదావా కాళిన్దీకువలయదశశ్యామలతరాః కటాక్షా
లక్ష్మ్యస్తే కిమపి కరుణావీచినిచితాః| కదావా కస్త్యప్రతిభటజటా
చన్ద్రశిశిరాః కమ్యస్తస్తోషన్దవతి మురళీకేళినిదాః|| ౨౬

ఉ|| ఎన్నఁడాయామునోత్పలసి తేతరలోలదయార్ద్ర గ్రన్ధిలీ|
సోన్నతివాసమునిగుడియుండుటశంభుజటాటవీతటా | సన్నసు
ధాంకుశేహలనస్కరశీలినదామృతంబుచే| వెన్నుఁడునాదువీనుల
కువందానిరింపఁదలంచుటెన్నఁడో||

టీక|| కాళిన్దీకువలయదశశ్యామలతరాః, కాళిన్దీ- యమునయందలి, కువ
లయ-నల్లకలువలయొక్క-దళ-రేకులవలెను, శ్యామలతరాః - మిక్కిలిశ్యామలవ
ణముగల, కటాక్షా-కడకన్నులు, కిమపి-కరుణావీచినిచితాః-కిమపి-చెప్పనలవిగా
ని, కరుణా- దయయొక్క, వీచి- అలలచేత, నిచితాః - వ్యాపింపబడినవియై, క
దావా- ఎప్పుడు, మయా- నాచేత, లక్ష్మ్యస్తే- చూడబడుచున్నవి, కందర్పప్రతిభ
టజటాచంద్రశిశిరాః, కందర్ప-మస్కంధునియొక్క, ప్రతిభట- శత్రుఁడగుహరునియొ
క్క, జటా- జడలయి దుండెడి, చంద్ర- చంద్రునివలె, శిశిరాః- అష్టాదశరములగు
మరళీకేళినిదాః, మరళీ-పింపుయొక్క, కేళి- క్రీడార్థమైన, నినదాః- నాదము
లు, కిమపి- చెప్పనలవిగాని, అంతస్తావమ్- అంతఃకరణాహ్లాదమును, కదావా-ఎప్పు
డు, దదతి-ఇచ్చుచున్నది-

తా|| యమునయందలి నల్లకలువరేకులకై వడి నల్లవగుచుజేప్పనల

విగాఢకరుఁడౌ శరంగంబులనిండింపంబుడు కడకన్నలు నాచేనెన్నుకొనగానం
బడును. శివుఁడయందలి చంద్రునికరఁచి నాన్లదంబు నొసంగఁబాలిన పే
ఱువినిోదనాదలబుతెన్నడునామనంబునకు సంతోషంబు జేయునోయనుట.

శ్లో॥ అధీర మాలోకిత మార్ద్ర వర్షిత క్షతశ్చ గర్భిరవిలా
సచన్ధరమ్ | అపస్త మాల్గ్లిత మాకులోన్మదస్మిత శ్చ తే నాథ వ
దంతి గోపికాః॥

ఉ॥ అందముగల్గునీయలసయానముమాటల తేనెసోసమే | జైం
దుమ్మదుమ్మితంపునుధంజెందుంగటాక్షములౌరమించుకున్ | విందు
లు గొంగిలింతకడుచింతయెటంచునుగోపకాంత లా | నందముతోడ
బలుగుదురు నాథ భవన్మహిమానుభావమాన్॥ ౨౩

టీక॥ హే నాథ- ఓకృష్ణచ్ఛామి, తే-నీయెక్క, ఆలోకితమ్, చూచుటను, అ
ధీరమ్ - చపలమును గాన, గతం-పడచుటను, గర్భిరవిలాసచన్ధరమ్ - గర్భిర-తెలి
యనశక్యమైన, పలాస- విలాసములచేత, మన్దమ్ - మందమునుగాన, అర్ద్ర) జల
తం- సరసంబుగామాటాడుటను, ఆకులోన్మదస్మితం, ఆకుల- వ్యాధులు, ఉన్మ
ద- మిక్కిలిమదచుతోఁగూడిన, స్మితం-వగవునుగలదానిగాన, అలిగ్లితం - కాఁగి
లించుటకును, అపస్తమ్ - గాఢ నియనదానిగాన, గోపికాః - గోపికలు, వదంతి-
చెప్పచున్నారు.

తా॥ ఓశ్రీకృష్ణమూర్తి- నీచూపునతివసలంబుగను - గమనంబునతి
మందంబుగ, నాలింగనంబునతి గాఢంబుగను, వచనంబునతివిలాససరస ద
రహాసంబుగ నెల్లగోపికలంబలుగుదురుగావున నాకన్నులగవ నీదర్శనంబు
గోరుచున్నదియనుట.

శ్లో॥ అస్తోకస్మితభర మాయతాయతాక్షం నిశ్చేషస్తరమృ
దితం ద్రజాన్ల నాభిః | నిస్సీమస్త్రబకతసైళకాంతిధార స్త్రశ్యాసన్త్రి
భువన సున్దరం మహస్తే॥

ఉ॥ మబ్బుజిగిన్నగకదగుసవంచితకోమలనీలదేహమున్ | గు
బ్బుమీటారి చన్దవలక్రొద్దిచిత్రేతలుగొంగిలింకగా | నుబ్బుచుచుండహా
సరుచి యొప్పుగఁ గొప్పగుకన్నువోయిచే | నబ్బరమైనచక్కని
యొయగపుత్రేజముఁ గాంచేదన్మని॥ ౨౪

టీక॥ ఆస్తోకస్మితభరం, ఆస్తోక - ఆధికవాయిద్య, స్మిత - చీటునగవనియె
దీ భరమ్ - భారముగలయట్టి, అయతాయతాయం, ఆయతాయత - దీర్ఘముతై
సవానితో సమమయి, ఆదిమ్ - సేత్రములంగలయట్టి, బ్రహ్మనాథః - గోపస్త్రి
లచేతి, నిశ్శేషస్తనమృదితం - నిశ్శేష - మిగులనట్టుగాను, స్తన - స్తనములచేర్చ
స్మృతితం - పీడింపబడినయట్టి, నిశ్శేషస్తబితపిలకాంతిధారమ్, నిశ్శేష - మిగు
లట్టుగాను, స్తబిత - సంజాతశుద్ధవలుగాండేయబడిన, నీల - నల్లనివియైన, శాం
తి - కాంతులయొక్క, ధారం - ధారలగలయట్టి, త్రిభువనసుందర - త్రిగువన - మూ
డులోకములయందుచేరివారలకంటె, సుందరం - సుందరమైన, రే-నీయొక్కాడు
వాకి, లేచస్వీశరీరము, దృశ్యాసమ్ - చూచేపఁగాత.

తా॥ అతీతయంః కుమంసహసంబుగు మిక్కిలిగొప్పలగుకన్నులుం
గలిగిగోషికలవాలిండ్లచేసధికంబుగ బీడింపబడుచు మేరలేననల్లనైనకాం
తప్రవాహంబుగలిగి లాకత్రయంబు నందుండు సోయగంబులగుంపుకయి
పడి వెలుంగునీతేజస్వీరంబుచూచెదం గాతయనుట.

శ్లో॥ మయి ప్రసాదం మధురైః కటాక్షై ర్వంశీనినాదానుభ
వై ర్విధేహిత్యయి ప్రసన్నేకీమిహాపరై ర్నస్తవ్యయ్య ప్రసన్నే
కీమిహాపరై ర్మయి॥

ఉ॥ నీవుప్రసన్నుడవుగిది గరుణించిన నాగుణమెట్టిచేనియొక॥
బావననూను నీకృపకుందాత్రముగాక చరించువేళన॥ న్నావగ
జాలరెప్పరును గానను పేజురవానుసారి లీలావహామాకటా
క్షమున లాలనకేయము సందనందనా॥

శ్లో॥

టీక॥ వంశీనినాదానుభవరైః, వంశీనినాద - వేయినాదమును, అనుభవరైః - అ
నుసరించుచున్నయట్టి, మధురైః - మనోజ్ఞములైన, కటాక్షైః - కడకంటిచూపులచే
త, మయి - సంసారిబంధుడైనవారందఁడు, ప్రసాదమ్ - అనుగ్రహమును, విధేహి
త్యయి - చేయుము, త్వయి - (సర్వోద్బుధుడైననీవు) ప్రసన్నేపతి - ప్రసన్నుడవగుమాడ,
ఇహ - ఈలోకమందు, అపరైః - ఇతరులతోడ, నః - మాకు, కేమ్ - ఏమిప్రయోజ
నము, త్వయి - నీవు, ఆప్రసన్నేపిసతి - ప్రసన్నుడవుగాకుండ, ఇహ - ఈలోకమందు, అ
పరైః - ఇతరులతోడ, కేమ్ - ఏమిప్రయోజనము.

తా॥ నీవుప్రసన్నుడవై నప్పుడేలోకంబున గులతోనేమిప్రయో

జనంబు- నీవుప్రసన్నుండవు గాకయుండిన నీలోకంబున సితఫలతోడ నెచు
కార్యంబు కావన సంసారబంధుండనగు నాయందు వేణుగానంబు ననున
రించుమనోహరంబులగు కడకంటమాపులచే ననుగ్రహంబు జేయుచునుట.

శ్లో॥ నిబద్ధముగ్ధాజ్ఞులి లేవ యాచే నీరస్థ/దైన్యోన్నతముగ్ధక
ణ్ణమ్ । దయామ్నుధే దేవ భవత్కటాక్ష దాక్షిణ్యలేశేన సస్య
న్నిషిష్ఠుః ।

ఉ॥ వేచుఁగుగేలుమోడ్చి నిను వేడెద నేనెలుంగెత్తి యుత్త
తీక । వామొలుయాలకింపు కరుణానిధిదీనశరణ్య సంతతోద్దామ
భవత్కృపారససుధామధురాబ్ధితరంగపాళిలొ । నేమికోటంత
నాపయి నొకించుక నించిన నందనందనా॥ ౩౦

టీక॥ ఏమఁ- ఈజేను- నిబద్ధముగాజ్ఞులిస్పృక్-నిబద్ధ- కూర్పఁబడినయట్టి, గు
గ్ధ- మూఢమయిన, ఆజ్ఞులిస్పృక్- కేలొడ్డుంగలవాడనై- నీరస్థ/దైన్యోన్నతము
గ్ధకణ్ణమ్- నీరస్థ-దట్టమయిన, దైన్య- దీనతచేత, ఉన్నత-ఎత్తఁబడిన - మగ్ధ-గ
గ్ధదముగాఁజేయఁబడిన, కణ్ణమ్- కుత్తుకగల్గునట్టుగాను, యాచే- యాచించుచు
న్నాను, దయామ్నుధే- దయాసముద్రుడవైన, హేదేవ- ఓశ్రీకృష్ణస్వామి- భ
వత్కటాక్ష-దాక్షిణ్య లేశేన, భవత్- నీయొక్క, కటాక్ష- కడకన్నులయొక్క,
దాక్షిణ్య- వితరణముయొక్క, లేశేన- కొంచముచేత, సస్యత్- ఒకమాటు, నిషి
ష్ఠుః- తడుపుము.

తా॥ ఓదయానిధియైనకృష్ణస్వామి, నీవాకపారి నాయందున
ర్వార్థములనివ్వఁజాలిన కడకంటమాపుల నునచి తాపత్రుఁంబును పో
గొట్టవలయునచి శాస్త్రోక్తవిధులేమియు నెఱుంగక నూరకే చేతుల మో
డ్చుకొనిచైన్యాతిశయంబుచే గలుగుగద్గస్వరముతోడనిను వేడెద ననుట.

టీక॥ పిచ్చావతంసరదవోచితకేపాశే వీనస్తవీనయనచరణ-
జపూజనీయే । చన్ద్రాగినిద్దవిజయోద్యతవక్త్రవిచ్ఛేదాపత్య మేతి
నయన స్తవ వైశవే న॥

మ॥ పొగరుకసిబ్బెవుంబులుబ్బుంగడమిక్ బూబోండు గం
దోయిదొమ్మిగులుకబూజలానర్ప నెమ్మిపుగొమ్మిగులుల్ సగ్గొవ
ట్టె॥ సుకంఠజంతుకాకనే నగుమాధాకారిత్వం నైవేయెమ్మనె॥

సంగసుంబ్రాయముంబూచినానయనముల్ సంగపొందగాఁగో
రెడికా॥

టీక॥ పిచ్చ-పాశే-పిచ్చ- నెమలిపురియను- అవతంస- భూషణముయొక్క, రచనా- అలంకారక్రియకు, ఉచిత- తగిన, కేశపాశే- సిగగలయట్టి, పీన ప్రస- పూజనీయే- పీన ప్రస- జవ్వలయొక్క, నయన- నేత్రములయెడ, ప బ్బజ- కమలములచేత, పూజనీయే, పూజింపదగినయట్టి, చంద్రావంత- చక్ర విష్ణు- చంద్ర- చంద్రునియొక్క, ఆరవింద- కమలములయొక్కయు, విజయ- జయించుటయందు, ఉద్యత, ఉద్యక్తమయిన, చక్రవిష్ణు- ముఖమండలముంగల, తవ- నీయొక్క, శైశవే- బాల్యమందునఁజూయొక్క, నయనమే- నేత్రము, చా పల్యమే- చపలత్వమును, ఏతి- పొందుచున్నది.

తా॥ నెమలిపురియనుభూషణంబుచేఁగై నేయందగినసీగగలిగిజ
వరాండ్రకన్నుల దామరలచేఁ బూజింపందగి - చంద్రునికమలంబునుజు-
యింపనద్యుక్తంబగుచున్న ముఖమండలంబునుంగలిగిన నీచాల్యంబందు-
నామనంచానఁజేయుచున్నదియనుట.

శ్లో॥ త్వచ్చైశవ త్త్రిభువనాద్భుత మిశ్యవై మయచ్చాపల
చ్చమమ వాగవివాదగమ్యమ్ । తత్కింకరోమి విరణస్సురళీవి
లాస ముగ్ధంముఖామ్బుజ ముదీపీతు మీక్షణాభ్యామ్ ॥ ౩౨

మ॥ పరమాశ్చర్యము నీదు శైశవము సెప్పకరాదు లో
కంబునక । వరుస న్నాచపలత్వముట్టిద యనిర్వాచ్యంబుచర్చింపు
మా । మురళీనాదసుధామనోహరముఖాంభోజాసమీకన్నులక ।
బుర్రీలింపఁగోరినాడనుబభంచాచారతవ్యజ్ఞ తత్॥

టీక॥ త్వచ్చైశవమ్ - త్వత్ - నీయొక్క, శైశవమ్ - బాల్యము, త్రిభు
వనాద్భుతమ్ - త్రిభువన - మూడులోకములకును, అద్భుతమితి - అశ్చర్యసంపా
దకమని, అవైమి - ఎటుంగుదును, మమనామొక్క, చాపలమ్ - చపలమనునది,
యత్ - ఏదిగలదో, తత్ - అది, అశ్భుతమ్ - అశ్చర్యసంపాదకమని, అవైమి-
ఎటుంగుదును, వాగవివాదగమ్యమ్ - వాక్ - వాక్కులచేత, అవివాద - వివాద
ములేనట్లుగాను, గమ్యమ్ - తెలుసుకోబడినయట్టి, విరణస్సురళీవిలాసముగ్ధమ్ -
విరణత్ - మిక్కిలిమ్రోయించున్న, మురళీ-వేణువుయొక్క, విలాస - గానవిశేష
ములచేత, ముగ్ధమ్ - సుందరమైన, ముఖామ్బుజమ్ - ముఖకమలమును, ఉదీపీతు
మ్ - చూచెడికొఱకు, కింకరోమి - ఏమిచేయుదును.

తా॥ నీబాల్కంబు ముల్లోకంబులకునాశ్చర్యంబుంబుట్టించెడిదియని యెఱుంగుదు - విషయంబుల వెంటనంటు నాచావల్యంబు నట్టిదయనియెఱుంగుదు నెఱింగియు నీర్వివాదంబుగ నావాక్కులకువిషయమై వేఱుగానా మృతంబుచేసుందరంబగు నీనెమ్మిమందామరం బూడగోరి యున్నవాండ నేమిసేయుచుననుట.

శ్లో॥ పర్యాచితామృతరసాని పదార్థభక్తి ఫల్లానివల్లితవి
శాలవిలోచనాని । బాల్యాధికాని మదవల్లవభావితాని భావే
లురన్తిసుదృశాన్తవజ్జితాని॥ ౩౩

ఉ॥ కమ్మని లేనియల్లులుకఁగా వెలచేఱనిమానికమ్మలకఁజెమ్ము
మందెక్కుఁజూపువలసిల్లకఁ వల్లవభావితమ్ములై । యిమ్ముగుబా
ల్మరీతికెనయింపఁగరాని నిజోక్తిబాలిక । త్నమ్మదినెంచియెంచి
తమనెక్కుఁనఁజేర్చిన శౌరిఁ గాంచెదక॥

టీక॥ పర్యాచితామృతరసాని - పర్యాచిత - స్రవించుచున్న, అమృతరసా
ని - సుధారసముగలయట్టి, పదార్థభక్తిఫల్లాని - పదార్థ - మణిసువణాకాదులయొ
క్క, భక్తి - పట్టులయొక్క, ఫల్లాని - అసారములుగాగలయట్టి, వల్లితవిశాల
విలోచనాని - వల్లిత - ముముకుచున్నట్టి, విశాల - విశాలములయిన, విలో
చనాని - నేత్రములగలయట్టి, బాల్యాధికాని - బాల్యాసిరిక్రములయినట్టి, మదవల్ల
వభావితాని - మద - యావనవంతులైన, వల్లవ - గోపకులచేత, భావితాని - చెప్పఁ
దగిన, తవ - నీయొక్క, జల్పితాని - వచనములు, సుదృశామ్ - విద్వాంసులయొ
క్క, (గోపికలయొక్క యనియధాకంతరము) భావే - మనస్సునందు, లురన్తి-
వర్తించుచున్నవి.

తా॥ స్రవించుచుండు నమృతంబుగల్గి మణిసువణాకాదులయం
దిసారత్వంబుఁజేలుపునవియై రతిమొదలగువానిమోచించు చేష్టలంగలక
న్నులంగలిగిబాల్కంబు నతిక్రమించినవియై యావనవంతులగు గోపాల
కులచే సంభావింపబడిన నీవచనంబులు విద్వాంసుల మనంబులయందుఁ
దిగుగుడుపడుచున్నవియనుట.

శ్లో॥ ప్రసన్నేన ముఖేన్దు లేజసా మ్రోవతీర్ణస్య కృ
పామహామ్బుధేః । తదేవలీలామరభీరవామృతం సహధిషఘ్న
య కదాను మే భవేత్॥ ౩౪

ఉ॥ అందెలుఘల్లుఘల్లురసనాశచుపేలురసందుగీత మానం
దమతోడంచాడుచు నాటి తెలుగునఁ గన్నదోయికి | స్వండు
ఘల్లుల ధైర్యుట నెచ్చి | పసన్నముఖా-మడలుతో | నందకునా
రుండెచ్చలకి కోనర్చునా నాడుసమాధిభంగము॥ ౩౪

టీక॥ పునఃససన్న-మిక్కిలిస్వచ్ఛమైన, ముఖేస్తు తేజసా - ముఖేస్తు-
ముఖచంద్రునియొక్క, తేజసా - తేజస్సుతోఁగూడ, పురోవర్తిత్వస్య - పురో-పు
రోధాగమండు, ఆవర్తిత్వస్య - ఆవతరించిన, కృపామహామ్నసైః - దయాసమా
భ్రుంజైన శ్రీకృష్ణ ఛాపియెక్క, తే - ఆద్రస్థమయిన, లీలామరలీరవామృత
మృగీలా - విలాసముతోఁగూడిన, మరళీరవామృతమేవ - అమృతమువంటిదేని
నాదమే, మే - నాయొక్క, సమాధిభిక్షుయః - సమాధి - భాసముయొక్క, వి
క్షుయ - విక్షుముకొఱకు, కదాను ఎప్పుడు, భవేత్ - ఆగును.

తా॥ మిక్కిలిస్వచ్ఛంబగు నెమ్మొగంబను చందురుని లేజంబుతోద
యాసముద్రుండై నాముంబటాంగానుపించిన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్కవి
భాసంబుతోఁగూడిన వేణుగానంబు నాసమాధినెప్పు డుసెలుచుఁగాత
యెనుట.

శ్లో॥ భావేన ముగ్ధచపలేన విరోకనేన మన్యానసే కిమపి చా
పల ముద్వహంతమ్ | లోలేన లోచనరసాయన మీక్షణేన లీలా
కిశోర ముపగూహితు ముత్సుకాస్మః॥

ఉ॥ చక్కనిమోముతోఁజేలిమి నల్పెడుముద్దుల కోడిగంబు
తోఁజొక్క-పునవ్యతోఁబెళుకుచూపులతోఁదమిఁగొల్పిచాలకుం
గ్రక్క-ననకుఁజేర్చుకొని కన్నలపండువుగామనంబులో | న
క్కరదీరఁగాంచెద నహర్నిశము॥ వసుదేవభాగ్యము॥ ౩౫

టీక॥ ముగ్ధచపలేన - ముగ్ధ - సుందరమైన, చపలేన-చంచలమైనట్టి, వి
రోకనేన - చూపుచేత, భావేన- చేష్టచేతను, మన్యానసే - మత్ - నాయొక్క,
మానసే - చిత్తమందు, కిమపి - అనిర్వాచ్యమైన, చాపలమ్ - చపలత్వమునుఁ
ద్వహంతమ్ - చేయుచున్నట్టి, ఈక్షణరసాయనమ్ - ఈక్షణ - చూపులమరసా
యనమ్ - తేహ్యనిశేషమయిన, లీలాకిశోరమ్ - లీలా-విలాసముతోఁగూడిన, కిశోర
మ్ - బాలుఁడైన శ్రీకృష్ణుని, లోలేన - శ్రీకృష్ణదర్శనాకాంక్షియగు, ఈక్షణేన-

చూపువేళ, ఉపగూహతుం - అలింగనముసేయకొఱకు, ఉత్పూకాస్యః - ఉద్యుక్తులమైరిమి.

తా॥ సుందరంబగు చూపుచే జెప్పనలవిగాని చపలంబగు శేష్చేతను నామనంబు జలింపంజేయుచున్నకన్నులపండువగుబాలకృష్ణమూతికానిమిక్కిలియాసక్తింజేయుచూపుచే గొగిలింపనుద్యుక్తుండనైతినుట.

శ్లో॥ అధీరవిహ్వాభరవిభ్రమేణ హమాఽర్ధ్రప్రేణస్వరసమ్మదాచ | అనేన కేనాపి మనోహరేణ హాహంతహాంతమనో ధునోతి॥ ౩౬

మ॥ చలించాధరలీల గొప్పొబ్బుండగా శారీరకాంతిచ్చటల్ జలదాసీకముగారణస్మరళిగర్జారితగా నెంచి నిచ్చలునాట్యంబు మనోమయూరమనరింప న్నెచ్చుకందోయికి॥ ధలమీమోహనరూపముంగనెడు సౌభాగ్యంబు చింతింపఁగ॥ ౩౬

టీక ॥ కేనాపి - చలింపనశక్యమయినట్టి, మనోహరేణ - మిక్కిలిమనోజ్ఞమైన, అనేన - ఈతోచుచున్న, అధీరవిహ్వాభరవిభ్రమేణ - అధీర-చపలమైన, విహ్వా-దాండపండువంటి, అధర - అధరోక్తముయొక్క, విభ్రమేణ-విలాసముచేత, హమాఽర్ధ్రప్రేణస్వరసమ్మదాచ - హర్ష - మనోజ్ఞములుగాజేయుంటిని, అర్ధ్ర - సుఖకరములైనట్టిప్రేణస్వర - పిల్లనఁగ్రోవయిందలిసప్తస్వరములయొక్క, సమ్మదాచ - సమ్మద్ధిచేతను, మనః - మనస్సు, ధునోతి - చలించుచున్నది, హాహంత - అన్యాయము, హాహంత - అన్యాయము.

తా॥ మనోహరంబగుచుం జెప్పనలవిగాకయుండి యీముందటందోచుచున్నచలించుచున్న కెమ్మోవిలీలచేతను మనోహరంబుగాఁ జేయఁబడినవేఱునాదసంపదచేత నామనంబుచలించుచున్నదియనుట. *

శ్లో॥ యావన్నమే నిఖిలమర్కదృఢాభిఘాతనిస్సన్నిభస్థన ముచేతి ననోపతాపః | తావద్విభో భవతు తావకవక్త్రచన్ద్రచన్ద్రాతపద్విగుణితా మమ చిత్తధారా॥

మ॥ శతపక్షంబులమీందనొండుదురవస్థకైజెందిలోఁగంది బా । ధితమైయింద్రియగోళమున్నిగులనంధీఘాతముల్లాకముం దతినుట్పొంగెడుఁ గాతదావకనుధాధారాశవేణస్వనో । స్మత

లావణ్యరమానివాసముఖచంద్రద్యోతననాముందటక॥ ౩౭

టీక॥ మేఘి - ఓయిశ్రీకృష్ణ, నమోఽతాపః - మరణపేదనావిశేషము, మే - నాయొక్క, నిఖిలమర్మదృఢాభిఘాతవిస్ఫుల్లిబిజ్జనమ్ - నిఖిల - సమస్తమైన, మర్మ - నెఱకలయందు, దృఢ-మిక్కిలి, అభిఘాత - కొట్టుటచేత, విస్ఫుల్లిబిజ్జనమ్ - పోగొట్టుబడిన ఆవయవవిశేషములుగలుగునట్లుగాను, యావత్ - ఎంతకాలము, నోదేతి - పుట్టకయిండునో, తావత్ - అంతపర్యంతము, మమ-నాయొక్క, చిత్తధారా-చిత్తపరంపర - తావకవక్త్రచన్ద్రచన్ద్రాతపద్విగుణితా-తావక - సీసంబంధియైన-వక్త్రచన్ద్ర - ముఖచంద్రునియొక్క, చన్ద్రాతప - పైలచేత, ద్విగుణితా - రెండింతలుగాచేయబడినది, భవతు - అగుగాత.

తా॥ ఓయిశ్రీకృష్ణమూర్తీ—ఎంతకాలంబు సమస్తమర్మస్థానఘాతంబువలన నవయవంబులను ధిబంధమునువదిలిపోనట్లు నాకుమరణంబు కలగకయుండునో అంతపర్యంతంబులో నాచిత్తవృత్తి నీనమ్మోము చందురువలనం బొడముచెన్నెలచే నుప్పొంగుగాత॥

శ్లో॥ యావత్తమే నరదశా దశమీ దృశోపి రన్ధ్రాదుదే
తితిమిరీకృతసర్వభావా । లావణ్యకేళినదనస్తవతావదేవల
త్స్యాన్ సముత్క్లృణితవేణుముఖేన్ద్రవిష్ణుమ్॥ ౩౮

టీక॥ తితిమిరీకృతసర్వభావ - తితిమిరీకృత - చీకటులుగాజేయబడిన, సర్వ - సమస్తమైన, భావా - పదార్థములుగలిగిన,దశమీ - పదియవదియైన,నరదశా - నర-మనుష్యులయొక్క,దశా-ఆవస్థ,మే-నాయొక్క, దృశః-నేత్రములయొక్క, రన్ధ్రాత్ - రంధ్రమువల్లను, యావత్ - ఎంతకాలము, నోదేతి - పుట్టదో, తావత్ - అంతపర్యంతము, లత్స్యాన్-సాందర్యముచేత, లావణ్యకేళినదనం - లావణ్య - కాంతివిశేషమునకు, కేళినదనం - క్రీడాగృహమైనట్టి,తవ-నీయొక్క, సముత్క్లృణితవేణుముఖేన్ద్రవిష్ణుమ్ - సముత్క్లృణిత-మిక్కిలియత్పత్తియగుచున్నధ్వనివిశేషముగల-వేణు - పిల్లనఁగ్రోపిగలిగిన, ముఖ - ముఖమనియెడి, ఇన్ద్రవిష్ణుమ్ - చంద్రబింబమును, చిత్తధారా - చిత్తపరంపర, ఏకు-పొందుగాత, ఈరెండుశ్లోకంబులకును దాత్పర్యంబొక్కటియిగాన నాంధ్రకవిపద్యంబొక్కటియెనెప్పననితెలియనది.

శ్లో॥ ఆలోలలోచననిలోకనకేళిధారా నీరాజితాగ్రసరణే

కరుణామ్బుర శేః! ఆద్వాణి వేణునినడైః ప్రతినాదపూరై రా
కణకాయామి మణిసూపుర శిశ్జితాని॥ ౩౯

మ॥ ననురక్షించు కృపాపయోధియగు కృష్ణస్వామిలోలా
వలో॥ కనధారారుచిత్రోవకారతులాసంగంబూచుచున్నోకమై॥
జనుదేరకప్రతినాదపూర చురళీసంగీతతాళానురం॥ జనమంజీక
రవామృతంబుచేవినింపకవిందునింబొందగక॥ ౪౦

టీక॥ ఆలోల—ఆగ్రసరణేః - ఆలోల - చంచలములైన, లోచన - నే
త్రములుగలగోపస్త్రీలయొక్క, విలోచన - చూపులయొక్క, కేళి - విలాసము
తోగూడిన, ధారా - వస్తువులచేతనీరాచిత - నివాళింపబడిన, ఆగ్రసరణేః - పు
రోభాగముగలకరుణామ్బురాణేః - దయాసముద్రుండైన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క,
ప్రతినాదపూరైః - ప్రతినాద - ప్రతిధ్వనులచేత, పూరైః - సంపూర్ణములైన
వేణునినడైః - వేణుధ్వనులతోగూడి, ఆద్వాణి - రసవంతములైన, మణిసూపు,
శిశ్జితాని - మణి - రత్నమయములైన, సూపుర - కాలియందియలయొక్క, శిశ్జితా
ని - ధ్వనులను, అకణకాయామి - వినుచున్నాను

తా॥ చంచలంబులగుతనచూపులయందలి విలాసంబులచే నీవాళిం
పంబడుచున్న పురోభాగంబుగల దయాసముద్రుండైన శ్రీకృష్ణునియొక్క
ప్రతిధ్వనులచే నెగడు వేణునాదంబులతోగూడిన రత్నమయంబులైన కా
లియందియలనాదంబువినుచున్నాననుట.

శ్లో॥ హేదేవ హేదయిత హేజగదేకబంధో హేకృష్ణ హే
చపలహేకరుణైకసిన్ధో॥ హేనాథహేరమణ హేనయనాధిరా
మ హాహాకదాను భవితాసి చదం దృశో యై॥ ౪౦

తా॥ ఓదేవోత్తమ యోరమేశ దయితా యోలోకరక్షామ
ణీ॥ యోదామోదర కృష్ణచంచలహరీ యోసత్కృపాంబోనిధీ॥
యోదీనావననాథ యోరమణ నిన్నొప్పారురమ్యాకృతిమో
దంబాప్సరగంజూతు నెన్నటికి నామోహంబు భేదిల్లగక॥ ౪౦

టీక॥ హేదేవ - ఓయిదేవ, హేదయిత - ఓయిప్రియండ, హేజగదేక
బంధో - ఓయిజగద్బంధుండ, హేచపల - ఓయిచపలుండ, హేకరుణైకసిన్ధో - ఓ
యిదయాసముద్రుండ, హేనాథ - ఓనానాథుండ, హేరమణ - ఓయిచురువర,

శేషనాథాభిరామ - ఓయి నేత్రవనోహరుండ, హేకృష్ణ - ఓయి కృష్ణుండ, మే
నాయొక్క, దృశో - నేత్రములయొక్క, పదమిదివయోన, హాహా - అకటా, క
దాను - ఎప్పుడు, భవిష్యత్ - అగుచున్నావు.

తా|| చిలాశుకుండు ప్రత్యక్షుండగు శ్రీకృష్ణుని గనంగోరి యతం
దీచారణంబుల నగపడుకుంటున్నోయని యూహించి తదనుకూలంబు
లగు నుత్తరంబుల శ్రీకృష్ణమూర్తికానిగుర్చి విన్న సంబంధయోచనాద్వైత
డచియెట్టులనిన హేకృష్ణమూర్తిక అకటా నాకన్నులన్నిటికిందోజేద
వోయని ప్రార్థించి అప్రకాశమానుండనగు నేను సీతకుల ప్రత్యక్షం
బుగా నేర్తునని శ్రీకృష్ణుండు పలుకునోయని శంకించి దేవుండవుగాన స్వత
స్సిద్ధప్రకాశభావంబు నీయందయునికిజేసి నాకగపడుటకేమికోఁతయని
విజ్ఞాపనంబొనరించి స్వతస్సిద్ధప్రకాశభావంబునాయందుగలిగియుండిన
ను. నాకునీవు ప్రేమాస్పదుండవుగావుగాన నీకునేగానుపించ ననునోయ
ని శంకించి, హేకృష్ణ నీవునాకుదయితుండవుగావున నీకునేలేమాస్ప
దుండగాకపోవు డెట్లునివివరించి, వోయినాకునీవుప్రేమాస్పదుండవైన
ను నీయెట్టివానికిమఱియెవ్వనికైన నగపడుదుంగాక, నీకగపడనోపన
నునోయని యూహించి, చపలుండవుగావున చాపల్యంబునంజేసి నాకన్ను
లకగపడియెదవనివచియించిచాపల్యంబునంజేసి నీకునే నగపడకయుండె
దననునోయని యెంచి, కరుణైకసింధుండవుగానఁ జాపల్యంబుకన్నదయ
యధికంబుగ నీయందుండుటంజేసి యవశ్యంబును నీవునాకుం గానంబడ
వలయునని విన్నపంబాచరించి దయాసముద్రుండనయ్యను నీకు నాకు నే
మివీ శేషసంబంధంబుగల్గినప్రత్యక్షంబగుదుననునోయనియాలోచించి, నా
కునీవు చాధుండవుగావున స్వస్వామిభావరూపవిశేషసంబంధంబు నీకునా
కుంగలిగియుండు ననికారణంబుగ నాముందటందోచుటనీకవశ్యకతకార్యం
బునిజేడుకొని-ఇట్టివిశేషసంబంధము నాకెల్లరయందుండుటంజేసి బహు
ప్రేమానుకూలగువాడొక్కతయందు విశేషానురాగంబుజేయుపగిది
యెనొకానొకనికిం గానంబడియెద. ననునోయనితలంచి-రమణుండవైనక
తంబున నెల్లరయందు నిరుపాధికుండవై సమంబుగ రమించుట నీకు
గృహభావంజేకదా - దానంజేసియైనను ప్రత్యక్షుండవుగావలయుననిప్రా
గించి-రమణుండవైనను నీమనంబునం రమించెదంగాక కన్నులకెటు

ల గానంబడియెదననునో యనితలంచి నయనాభి రామండవుగావున నా కన్నులకుం బండువుగ బ్రత్యక్షుంబొసంగుట యెన్నఱోకోయిప్రాప్తిం తుననుట.

శ్లో॥ అమూల్యధన్యా ని దిచాస్తరాణి హరే త్వదాలోకన మస్తరేణి | అనాధబన్ధో కరుణైకసిన్ధో హహస్తహహస్త కశం నయామి॥ ౪౧

శా॥ నిన్నుంగానక నీకథల్వినక నిన్నేమాటు జిత్తుంబులో | నెన్నుంజాలక నిన్నురేరొగనక నిన్నేవేళింబూజింప లేకన్నా యాశానికేతనాంగణనిధి యయ్యెదయావారిధి | యెన్నేనిం ది నముల్ గ్రమించితి వృధా యేమందు నాదుర్దశక॥ ౪౧

టీక॥ కరుణైకసిన్ధో - బయాసముద్రుడవైనయట్టి, అనాధబన్ధో - దీన బంధుండవైన, హహస్త, ఓకృష్ట, త్వదాలోకనమస్తరేణి - నీదర్శనంబుమాని, అ ధన్యాని - కృతార్థములుగాని, అమూని - ఈనిదర్శనరహితములైన, దిచాస్త రాణి - దీనములను, హహస్తహహస్త - ఆకటకటాకథమ్ - ఏప్రకారము, న యామి-గడపుచున్నాను.

తా॥ దయాసముద్రుండవైనదీనబంధుండవైన యొకృష్ట నీదర్శనం బులేక కృతార్థంబులుగాని యీదీనంబుల నకటకటా యెవ్విధంబునం గ డపజాలుదు ననుట.

శ్లో॥ కిమిహశృణుమఃకస్యబ్రూమఃకథ జగ్రతమాశయాకథ య తకథా మన్యాన్ధన్యా మపేచా హృదయే శయితి | మధు రమధురస్మేరాకారే మనోనయనోత్సవే కృపఃకృపణా కృష్టే తృష్టా చిర మృత లవృతే॥ ౪౨

శా॥ ఏకాస్త్రంబుల విందు నేగురునితో నేమందు నెట్లువనా ణో | యాశక ధన్యులు దెల్పలేరకడ ప్రత్యక్షంబుగా నద్దయా | రాశిక నేత్రమనోభిరాము స్థితవక్త ప్రాభవుం యాదవా | ధీ భాగోరిమదీయతృష్ట యకటా దీనత్వముకొ జెందెడిక॥

టీక॥ బత - ఓజసులా, మధురమధుర - స్మేరాకార - మధురమధుర - సుందరశుభ్రమయినట్టి, స్మేర-కాంతియుతమైన, ఆకార - ఆకృతిగలయట్టి, మ నోనయనోత్సవే - మనస్సునకు, నయన - నేత్రములకు, ఉత్సవే - సంతోష.

కారణముడై, కృష్ణ - శ్రీకృష్ణమూనికాయమును స్వపశుపశూనీ కృపణసకృశ
 మైన, కృష్ణ - ఆశీ, ఏలమ్ - బహుకామచరిణి, అశ్వుత ఆమలని అమలని
 ది, ఆశీయా - అనల, అధిమ - విప్రకామ, కృతమ - చలువడయినట్లు -
 పుష్పని, బాహు - చేపుముని, నమి, శ్రితవతి విరాహాశ్రిత - శ్రీ
 ప్పుః పు, వ్యాధయోగయక - హాసయి, అనాదయి, అనూ - అగ్రాగ్రా
 నామ, మతిముకటయైన, ధన్యామ - కృతార్థమైన, కథా - కథమి, కథయ -
 నులులు.

తా|| అధికసౌందర్య సుపరిమితగు నాకాశమున నునంబున
 కుంభనేత్రంబులను సంతోషించు శైవనోపు శ్రీకృష్ణనిడులగు చురగా
 లంబునుండియదించుచున యోననాదలంబునఁబూర్చి యాశ్రితా సునే
 నేను నేయవూడ నెనగివలన నుండునో జనులారకృష్ణుఁడు స్వాద
 యంబున నున్న వాడతడని గాంచుట కుపాయంబు నుపయోగింతు.

శ్లో|| అన్యాయం విలోచనాన్యాయమృజదళిలలిత లోచనమ్బు
 లవోద్యాభ్యాం బివి చురగ్భుం యాలె మును సాన దైవసామగ్ర||

ఉ|| పుష్పలగురూ బాబులని ముచ్చున గోరుం గ్రుచ్చి
 యోజనగా, నొక్కయై మెలంగెడు భుజోన్ను, కం బుదంబుం
 డును నే! పూర్వం వేపుఁజూడవలసినయెనఁ బా గన్న
 బొమ్మికి, గొప్పయై దైవమనుకూలమంగము నేమిసేయు
 దుక||

౪౩

టీక|| అన్యాయం - అన్యాయము, అన్యాయములు జూడనరక్షమయైట్టి,
 ద్యాభ్యాం - రెండై, విలోచనంబు - మిక్కిలియుంబూనునట్లునై నున్న
 లవల, అమృతదళిలలితలవలం, అమృతదళి - అమృతంబు లవలలిత - నుం
 దునులై, లోచనం - నేత్రములయల, బాబు - అమృతంబు శ్రీకృష్ణుని, ప
 రిష్టం - అతి సంతోషించునాట, దైవసామగ్ర - అమృతంబు బాలె-యా
 రిమనుననది, వాన - అన్యాయము.

తా|| పుష్పతానాహద్యస్తువులం గాంచనోపసదయై నగ్గోంబు
 లగుసీలంబుకల్పబడే నర్చకుండిగు పుండరీకాక్షు పొకినిజూడంగారు
 నావై సంబునుకూలింపదయ్యెనకిటా చునుట

శ్లో|| అత్రాస్తస్మిత మరుతారుదాధరోష్ఠం హపాశ్చగ్ధ్య
 గుణమనోజ్ఞ వేణుగీతమ్ | విభాగ్యద్విపులవిలోచనార్థ ముగ్ధం
 వీణీమ్యే తవ నవరామ్యురంబదమ్ ||

౪౪

మ॥ మురళీగానసుధాధునికలత సమ్రోచంబుసంధారంగా ।
 నరమోహప్పంగనుదోయి ఔక్త-మరంగానాతామ్రనింబాధర ।
 స్ఫురణ స్వస్మైలలెట లేనవృక్షసంహంతు సమ్రోచుండా ।
 మరసేవింపంగంకల్పమిల్పచ ముసంభావింపటంకెన్నుండ ॥ ౪౪

టీక॥ అశ్రాస్తస్మృతిమ్ - అశ్రాస్త - ఎడతెగని స్మృతిమ్ - ఓలునగవుగ
 లయట్టి, అరుణారణాధరోష్ఠమ్ - అరుణారుణ - ఎఱ్ఱుగుదానిలోసమమైన, అ
 భరోష్ఠమ్ - అధరముగలయట్టి, హషాక్షర్ద్రద్విగుణమనోజ్ఞబేరిగితమ్ - హ
 షాక్షర్ద్ర - సంతోషంబుతోఁగూడి, ద్విగుణ - రెండంతలై, మనోజ్ఞ - మనోహ
 రంబగు, పేణుగీతమ్ - పేణుగానముగలయట్టి, విభ్రాన్యద్విపులసీలోచనార్థము
 గ్ధమ్ - విభ్రాన్యత్ - చలించుచున్న, విపుల - పెడబుపులగు, విలోచన-కన్నుల
 యొక్క, అథకా - ఏకదేశముచేత, ముగ్ధమ్ - సుందరమైన, తవ - నీయొక్క, వ
 దనామృతం - ముఖకమలమును, కదాను - ఎప్పుడూ, సీతీష్యే - చూచుచున్నాను.

తా॥ ఎడతెగనిచిలునగవుగలిగి - మిక్కిలియెఱ్ఱునగునధరోష్ఠం
 బుగలిగి - సంతోషంబునంజేసిద్విగుణంబై మనోహరంబైన పేణుగానం
 బుగలిగించుచుచున్న సత్త్రైకదేశంబుచే సుందరంబైవెలుంగునీనెమ్మో
 ముం చామర నెన్నిటికిఁగాంచుచున్నాననుట.

శ్లో॥ వీలాయతాభ్యాం రసశీతలాభ్యాం నీలారుణాభ్యాం
 నయనామృజాభ్యాం । ఆలోకయే దద్భృతవిభ్రమాభ్యాంకా
 లే కదా కారుణికం కేశోరం॥ ౪౫

ఉ॥ తిన్ననికల్వచేట్వ లోకదికలన నాకొండ గవ్వదమ్మి
 క్రొ । మ్మిన్నలగువ్కురించు నవి మేచకి శోణతమించుమించులీల
 స్నిరసించుస్తలవిలాసంసా.యతశీతలంబులౌ । కన్నులనన్నునె
 న్నటికిగాంచునొబాలకుండాదరంబునక॥ ౪౬

టీక॥ కారుణికః - దయాప్రధానుడగు, కేశోరః - బాలకృష్ణమూడి
 వీలాయతాభ్యామ్ - వీల - నీలాసములచే, అయతాభ్యామ్ - బొడిపులయినయ
 ట్టి, రసశీతలాభ్యామ్ - రస - శృంగారరసముచే, శీతలాభ్యామ్, మనోహరముల
 యినయట్టి, నీలారుణాభ్యామ్ - నీల - నల్లనైనట్టి, అరుణాభ్యాం - ఎఱ్ఱనైనయట్టి,
 అద్భృతవిభ్రమాభ్యామ్ - అద్భుత - అశ్చర్యన, హషకములైన, విభ్రమాభ్యామ్ -
 విలాసములుగల, నయనామృజాభ్యామ్ - నీత్రకమలములచేత, కాలేకదా - ఏక
 కం పెద, మామ్-నన్ను, ఆలోకయేత్ - చూచున.

రా॥ విలాసంబులచేసికొనియ్యిచ్చుంగార రసంబునంజేసియ
తిమనోహరలైన నటమలకాంచులం దెజవల్లి యశ్వత్థకిరంబులగు
విలాసంబులం దిది వెలయుకన్నుదామరలచే ఓయప్రథా సందర్భ
బాలకృష్ణుండెన్నటికైనన్నుజూచునోయనుట.

*

శ్లో॥ బహుళ చికురీధార మృద్ధపిష్టావతంస ఇచ్చలంకల
నేత్రాష్టాసునిమ్బాధరోష్ణమ్ మధురమృదులహాసం నన్దరోచా
రలీలం మృగచూక నయనంమే ముగ్ధవేషం మురారే॥ రక్ష.

చ॥ లంఛితభంగంపుసంపురంగళిల స్థిలసిద్ధిమ మోవిసప్తం
దే । టలు సునుగొప్పకొప్పనం దెడంగగపింఛము దెక్కుచూ
పులుక । సలలతమందరాద్రి ధృతిసంపదయుఁ జెలువారుశారి
మం । జులతర వేషము న్నెవడిచూడంగ నాకన్నుదోయిగోరెడిక॥

టీక॥ బహుళచికురీధారమ్ - బహుళ- గొప్పద్రై, చికురీధారమ్ - కేశ
సమాహమంగలయట్టి, మృద్ధపిష్టావతంసం - ఒద్ధ-మృదులము, పిష్ట - నెమలిపు
రి, అవతంసమ్ - శిరోఘాతముగాఁగలయట్టి, చపలచపలనేత్రమ్ - చపలచ
పల - చంచలసదృశములైన, నేత్రం - కన్నులుగాఁయట్టి, మధురమృదులహాసం
మధుర - మనోజ్ఞమైన, మృదుల - తోచులమైన, హాసం - నవ్వుగలయట్టి, మన్ద
రోచారలీలం - మన్దర - మందరపరశ్రీతమయొక్క, ఊదార - గంభీరములగు, లీ
లం - విలాసముగలయట్టి, మురారేః - క్రిక్కువ్వునియొక్క, ముగ్ధవేషం - ముగ్ధ
సుందరమైన, వేషమ్ - వేషమును, మే - నాయెక్క, నయనమ్ - నేత్రము, మృగ
యతి - బెడకుమన్నది,

తా॥ గొప్పయగు కొప్పుపై నలంకరించిన నెమలివ్రదిదండల
ను చంచలంబులగు నేత్రంబులను - మందరంబైనదొండపండువంటి యధ
రంబును మనోజ్ఞంబైన కోమలంబైననగవును - మందరసమానంబగుదై
ర్యంబునుం గల్గిన శ్రీకృష్ణుని సుందరవేషంబును నాకన్నుదోయి చూడం
గోరియున్నదనుట.

శ్లో॥ బహుళజలదచ్చాయాచోరం విలాసభరాలసం మద
శిఖిశిఖాలీలోత్రంసం మనోజ్ఞముఖామృజమ్ । కమటి కమలా
పాశ్చోద గ్రహసన్నజగజ్జితమధురిమపరీపాశోద్రేకం వసుం
మృగయామహే॥

మ॥ తనకార్యకటాక్షనికమునేఁ దైలోక్యబాధ్యంబు
లెల్ల నివక్షంప మనోహరాననముతో లావణ్యవేషంబుతోఁపు
నధాగాభరకాంతితో శిఖిలిబాక్త్యావతంసంబుతోఁపునువైయిం
డెడుదాని నాయును ముప్పవ్వితి సేవించెదన్॥ ౪౭

తా॥ బహుల—చోరిం - బహుల. అధికమున, జలద-ఉపకమాను యిహ
చున్న పేను బయింపు, ఛాయా - కాంతిని, చోరిం - దొంగిలి-చుచున్నచు
ట్టి చలానము లగు - విలాసభర - విలాసములచేత, అలసం - అలసంజ్ఞ
మ దశిఖిలిబాక్త్యావతంసం, మదశిఖి - మత్తమయూరముయొక్క శిఖా - ప, మ
రీలా - రిలా-పాపమున, ఉత్తంసం - హూదణము గాగలయట్టి, మనోజ్ఞము
భామ్యజం - మనోజ్ఞ - సుందరమయిన, ముఖామ్యజమ - ముఖమలముగలయ
ట్టి, కమలాపాంగోదగ్రప్రసన్నజగజ్జతం - కమల - రామరేకులవంటి, అపా
ణ్ణ - కడకన్నులయొక్క ఉదగ్ర - లేశములచేత, లృప్స - కృత్యాముగాఁజే
యబడిన, జగల - లోకములందలి, జితతి - తుచ్ఛపదార్థములగలయట్టి, కమపి
అవిద్యావృద్ధులైన, మధురిమపరిపాకోద్రేకం - మధురిమ - సాంధ్యముయొ
క్క సరిపా - పరిపాకముయొక్క, ఉద్రేకం - అపశయముగలకృష్ణుని వయం
మేము, మృగయానుచో - వెదుకుచున్నాము. ...

తా॥ నీలమేఘంబుబోలె నల్లచగుశరీరకాంతిగల్గి యొయ్యారంబు
ల నలసుండై నెమికిపురి కన్ఱావతంసంబుగల్గి మనోజ్ఞంబగుముఖకమలం
బుగల్గి తామర రేపలపంలకడకన్నులచే నెల్లలోకంబులపదార్థంబులను
పవిత్రంబులుగాజేయుచు సౌందర్యావరణంబుచే దెజరిల్లి వెలయున్రీకృ
ష్ణదేవనాభకమన్నానుట.

స్తో॥ సరాశ్శృంగారేపరివది చునీనాం ప్రజవధూదృశౌం
దృశ్యం శశ్వత్రి సువనమనోహరివదనమ్ । అనామృత్యంవా
చా మనదముంయూనా మపి కదా దరీదృశ్యే దేవన్దరదశితనీతా
త్పలరుచిమ్॥ ౪౮

మ॥ మనిలోనితెదఁ గోపికానయనపద్మశేఖి కెల్లస్పృహన్॥
విదితంబై మునినాయకాగ్రసభ కన్వేషింపఁ గాదూరమై । యి
దమిద్దంబని వేదపాశికనువై యెందకొబరింపన్ మొద । ల్లుదలేన
ట్టి నవోత్పలాభమను వస్తున్నో గూరాకారమున్॥ ౪౯

తా॥ అనయనయనా - ఇద్వివేకమున్నవయనాదికననితెలిమన

అవిగానీ వాచాం - నేనాంధ్రవాక్యములకే. ఆవాక్యము - క్రమపాదించుపటి
గోనివాడుగనుకనే, పరిపూ - పుణ్యస్థలనిశేషమును, ముగం - నేనాంతవి
దులైనమునులగు, సామ్యత్యమి - మనంగిన్మృత్యువలననుభవించు, మూల - మా
రుండగును, వ్రజసమాధ్యశాల - వ్రజవధూ - గొప్పస్త్రీలయెట్లు, భృశం - నేతిము
లచేత, దృశ్యం - చూడదగినట్టి, స్వేద - వాలాయముగాను, శ్రమవం - రుద్రుని
ప్రియని - ముఖోకములకు, మనోహరి - మనోజ్ఞులగు, పరమం - ముఖమునలభాట్టి,
దరపల్లి - నీలోత్పం - రుని - దరపల్లి - కొంచెమువికసింపిం, నిలోత్పల - నల్లగుల
లయొక్క, రుద్ర - కాశికంఠికాంధిగల, దేవం - దేవుడగునా, స్వని - కదా
విసమయమందు, దివ్యశక్తి - తేజ్విగాజూచుచున్నాను. ...

తా॥ ఇట్టి దేశకాలంబులం బాడమిసవియని తెలియుననిగానివే
దాంతవాక్యంబులచేబ్రహ్మవాదించ నశక్యండుగనుకనే నైమిశాశ్రమాది
పుణ్యస్థలంబులంబుననునదేదేశాంతమైనమునులమనంబులకు గన్వేషిం
య్యునుదూరముగను గోపస్త్రీనేత్రంబులచే ఆంధ్రకవిగల్గొనకల
వారలకును మనోజ్ఞులగుముఖంబుచేదేదరిల్లి మరలనినల్లంబులకాం
తివంటికాంతచే వెలయు శరీరంబుగలిగి వెలుంగుచేవునినెప్పుడు చూచుచు
న్నాననుట.

✽

శ్లో॥ లీలామృజానన మధీర ముదీక్షమాణం నర్కాణి పేణ
వివరేషు నివేశయన్తమ్! లోలాయమాననయనం నయనాభిరా
మం వందే కదాను దయితం వ్యతిలోకయిష్యే! రజా

ఉ॥ ఏతజ్జీ బాచి మ్రొక్కగల నేతజీరి బాచునరంబు నన్న
గో! జాతమృతమై కానచుని జంచలలోచన పేణగీత సు! కేత
మునోక గోపికలం గోకినై జతంగూర్చునేర్పరికా! సూతనందచ
సాయక మనోగూరమూర్తిని గంపకింపు! రజా

టీక॥ లీలామృజాననమ్ - లీలా - విలాసముతోఁగూడినామృజా - కమల
మువంటి, అననం - ముఖముగలయట్టి, అధీరమ్ - చంచలమగునట్టుగాను, ఉదీ
క్షమాణమ్ - చూచుచున్నయట్టి, పేణవివరేషు - పేణ - పిల్లన గ్రోపియొక్క,
వివరేషు - రంధ్రములయందు, నర్కాణి - సుకేశముగను, నివేశయన్తమ్ - క్రొ
వేకింపఁజేయుచున్నట్టి, లోలాయమాననయనం - లోలాయమాన - ఈషచ్ఛం
చలములైన, నయనం - నేత్రములగలయట్టి, నయనాభిరామమ్ - నయన - నేత్రము

లక, అభిరామం - అహోరతుమండయేమన్న, దయతో - ప్రియుడైకృష్ణుఁ, దానమిచ్చును, కృష్ణహాకయియె- చూచుచున్నాను, కదాను, ఎప్పుడూ, వద్దేన మస్కరించుచున్నాను

తా|| విలాసమునగు కమలంబుబోలియున్న నెమ్మొగంబుగల్గి చంచలంబగునటుజూచుచు జేయరంధ్రంబులయందు గోపికలనంకేతంబుల దెలుపుచు నీషచ్ఛంబలంబులగు నేతంబులుగలిగి చూచువారలచూపుటకు నాహ్లాదంబులుక్రించుచు వెలుంగుప్రియుండగు కృష్ణునే సమయంబునం గాంచుదు నెత్తనమస్కరింతుననుట.

శ్లో|| లఘు మహా ర్జునసిలిమృతసమ్మిదాయం రేఖావ లేఖిని రసజ్ఞమనోజ్ఞ వేషమలజ్ఞస్యదుస్స్థితమధు స్మపితాధరాం శు రాకేస్తులాలితముఖేస్తుముగ్ధవాల్యమ్||

ఉ|| సన్నతనశ్చ నివృటిబువందురు కావిహేతుంగు మోవియున్| బున్నచుచందమామయెటపు న్నుగుమోమును మద్దుగు లుగ్ర లీ | లా న్నెలవైనమోహనవిలాసముం గాంచిన గోపవేష సం | పన్నున్ జిర్ని | ప్రాయ మెడఁబాయక వ్రాసిన యట్లు లుండెనున్||

టీక|| రసజ్ఞ—వేషక - రసజ్ఞ - సారగ్రాహియైనట్టి, మనోజ్ఞ - సం దరమయిన, వేషం - ఆలంకారముంగల, లజ్జిత—బాల్యం - లజ్జిత - లజ్జించు చున్నవాఁడై, మృదు - కోమలమైన, స్థిత - మందహాసమునయొడి, మధు - తేనియ చేరి, స్మపిత - తడవబడిన, అధర - అధరముయొక్క, అంగ - కాంతులుగల్గి గొట్టు, రాకేస్తు - పూర్తిమాచంద్రునిచేత, లాలిత - సమ్యానించబడిన - ముఖ - ముఖమనెను - ఇర్వు - చంద్రునిగలిగిన - ముగ్ధుఁ - క్రిక్కుళ్లుచూచుకొనియొక్క, బాల్యం - దైతవము - రేఖావలేఖిని - రేఖా—క్రిక్కుళ్లురూపరేఖయొద్దె, అవతేభ ని=చిత్తరపుంగల-మ-నాయొక్క - మనసి - మితమందు-మహుః- మాటిమాటికిని- లగ్నం - కూడుచున్నదియై- లమృతగుమ్మరిదాయం - ఆయాసమునిచ్చెడిది- భవతి- అగుచున్నది.

తా|| సారవంతంబైన మనోహరంబగు నలంకారంబుగలిగి లజ్జించుచున్నకోమలంబగు చిటునగవను తేనియచేదడవంబడిన యధరోష్ఠంబుకాంతులగలిగి పూర్ణిమాచంద్రునిచే లాలించు బహున్నముఖదా

ద్రునిగల శ్రీకృష్ణచాల్కము నాచునంబున వ్రాసినయటులంటి కన్నులకగ
బడక యాయానంబు జేయుచున్నది యనట.

శ్లో॥ అహిమకరకరనికరస్పృమమృదిలత్కృ సహజరసరసి
రుహృద్యకృచృశేవే । ప్రజయువకరతకలహాపిజగనిజలీలా మ
దముదితవచనశశి మధురిమణిలీయే॥

చ॥ రతికలహామృతశశి సతుల రాయిడికేసి జయించి మిం
చును । ధృతిగనుపించు లేనగవు నందముగులెందు మోమునదమ్మి
చే । సతులవిభాతభాసుకిరణాత్తి వికస్వరభాస్వరాంబువా । య
తనయనద్యయిం జెలంగు నామధురద్యతి లీనమయ్యెదక॥

టీక॥ అహిమకర—కృశి - అహిమకర=సూర్యునియొక్క, కర - కిర
ణములయొక్క, నికర - సమానముచేత, మృదు - కోమలమగునట్లుగాను,
మృదిత-కొంచెముగాస్పృశింపబడిన, లక్ష్మీ- కాంతిచేత, సరసతర - మిక్కిలిసరస
మయిన, సరసిరుహ - కమలములకు, స్పృశ - సమానమైన, దృశి - వేత్తములగుల,
దేవే-శ్రీకృష్ణునియందు, ప్రజయువతి—మధురిమణి- ప్రజయువతి-గోపికలయొక్క,
రతి - రతయనియెడి, కలహ - కలహమందు, విజయ - జయము చేసినవైచిరీభావద-
విలాసమదముచేత, ముదిత - సంతోషి చుచున్న, వదనశశి- ముఖచంద్రునిగలమ
ధురిమణి - సొందకృతుండు, లీయే-లీనుడనగుచున్నాడు. ...

తా॥ స్థూగ్యకిరణ సమూహంబుచే మృదువగునటుల స్పృశిం
పంబడినకాంతిచే నుంచరింబులగుకమలంబులకు సమానంబులైన నేత్రం
బులుగలిగి గోపస్త్రీలనోడనసలుపురతులనియెడి యుద్ధంబులపైనజయం
బునంబొడముస్వకీరుంబగు లీలామదంబున సంతసిలు ముఖచంద్రునిగ
లిగివెలుంగు శ్రీకృష్ణ దేవునిసొందర్యంబునందు లీనుండనగుచున్నాననట.

శ్లో॥ కరకచులదళదళితలలితవరవంశి కలనినదగళదమృతగుర
సరసి నేవే । సహజరసభరితదరహాసితవీధి సతతవహదభర
మణిమధురిమణిలీయే॥

చ॥ లలితకరాంగులదళదళస్మరళీమధురస్వరామృతో । జ్వ
లసరసికమనోజ్ఞసహజస్థితకందళచంద్రచంద్రికా । వలదరునా
ధరోష్ఠమధువాసితచారు ముఖాంబుజంబునక । దొలంగక నామ
మానసమధువతమియ్యెడలీనమయ్యెడిక॥

టీక॥ కరకములు—సగసి - కరకములు, హస్తకములయొక్క- దళ - ప్రే
 త్తచేత - దళిత - సగసిచేతములనుండి పంపించుచున్నట్టి లలితతరంగములన్నిటికై
 వ్యమై - వంశీ - వేణువు - మృదుల - అదృశ్యమగును, నిసద - ద్వనిత,
 గళిత - జాలు మృదులముల మృతముయొక్క ఖని - అధికమయిన, సరసి - స
 రస్సుగలయట్టి సహజమగును. సహజస్వామియై - రసభర - రసముచేత,
 భరిత - నిండిపెరిచి - ద హసిత - మందహాసములయొక్క విధి - వజ్రులను,
 సతత - ఎప్పుడును న హత్ - హామమన్ను అనరచి - అభరతముయొక్క
 మధురిమణి - సాందగ్యముగల, దేవే - శ్రీకృష్ణమూర్తియందు, లీయే - లీనుడగుచున్నాను.

తా॥ ప్రేక్షణదే స్వరభేదంబులు కలుగునట్లు చేసి యూదంబుడుపిల్ల
 నంగ్రోవియొక్క చాదంబులనియెడు సవృతంపుకొలను గలయట్టి అనంగా
 మధురంబులై పరిణాచారంబులు నిండియుండెడిస్థానంబై సృభావంబుగా
 మనోహరంబున చిహ్నింపబడినట్టి నెల్లప్పుడుక ప్రకాశించుచున్న కెంపువంటి
 యధరముగల శ్రీకృష్ణదేవునియందు లయించుచున్నాననుట.

శ్లో॥ కుసుమశరశరససురకుపిత మదగోపీ చకలశఘృష్టార
 సలససురసి దేవే మదలులిత్యదుహసితముషితశశిశోభా ము
 హుంధితముభకల మధురిమణి యే॥

౫౩

ఉ॥ పువ్వలమువ్వగానలుకం బూసినవల్లవపల్లనాధరత్ ।
 గ్రావ్యలవ్వలము జనుగుత్తులనొత్తిన కంకుమంబుదత్ । నివ్వ
 టిలకశౌంధ జిగిసిటుల తేటలంగొల్లలాడు లేనవ్వలగోముమో
 మునగనందగునందపమారుండెందత్॥

౫౩

టీక॥ కుసుమశర-ఉరసి, కుసుశర-మృదులయొక్క శర-బాణములై నపు
 వృములచేత నైక, ససుర - యుద్ధమందు కుపిత- కోపము కత్తెను, మద-మత్తలైవం
 గోపీ-గోపికలయొక్క, కుచకల-కలశములవలె క్రిందములయందలి, ఖుష్ట-అం
 గరాగవినేపముయొక్క, రస-రక్తిమదేత, లసత్ ప్రకాశించుచున్న ఉరసి- వక్షులు,
 గలయట్టి, మద-మదముతోడ, లులిత- కలసియున్న, చృదుహసిత- మందహాసము
 చేత, ముషిత - అపహరింపఁబడు, శశి - చంద్రుని-యొక్క, శోభా - కాంతిచే
 త, మహుః - అధికమైన, ముఖముల - నెచ్చునుచుండునయొక్క, మధురిమ
 ణి - సాందగ్యముగల, దేవే - శ్రీకృష్ణమూర్తియందు, లీయే - లీనుడగుచున్నాను

తా॥ పూబువ్వులచేత పేదకతోడ సురసముగానుచున్నపుడు

శ్లో॥ తత్తైశ్వర్యోరంతచ్చవక్త్రాగ్రవిందంతత్కారుణ్యం తేచ లీలాకటాక్షాః।

తత్స్పందర్యంసాచమందస్మితశ్రీ సృత్యంసత్యందుఃఖం దేవతేషు॥

టీక. తత్తైశ్వర్యోరమ్-తతీ-నామనంబందు. దోచినయట్టి, కైశ్వరం బాల్యమును, తచ్చ-నాచి త్తమందు. దోచినయట్టి, వక్త్రాగ్రవిందమ్-ముఖకమలమును, తత్కారుణ్యం- తత్, నామనంబందగుపడినయట్టి, కారుణ్యదయయును, తె, నాహృదయమందు. గానుపించినయట్టి, లీలాకటాక్షాశ్చ, లీలా, విలాసములతోఁగూడిన, కటాక్షాశ్చ, కడకంటిచూపులును, తత్స్పందర్యఞ్చ తత్, నాచి త్తంబున సాక్షాత్కరించినయట్టి, సందత్యఞ్చ, సోయగమును, సా, నాయెదయందు. గానంబడిన, మందస్మితశ్రీశ్చ, మందస్మిత. లేనగవుయొక్క, శ్రీశ్చ, సంపదయును, దేవతేషు, ఇంద్రుఁడు మొదలగు వేలుపులయందు మలఁభమ్, లేదు, సత్యం, యధార్థము, సత్యం, యధార్థము. *

శా॥ ఆకారుణ్యకటాక్షవీక్షణము లాయందంపులేబ్రాహ్మణమా।

యాకారద్యుతియాదరస్మితముతీరామోముచక్కండనం।

బాకెంజాయపదంబురానడలయొ య్యారంబులేవేల్పుటం।

దేకాలంబున లేదు లేదనుచు నేనెఁదేనిజూటిం చెడక॥

*

తా. సమాధినిఘండనగునామెదంబరికించిన చోనగుపడిన శ్రీకృష్ణ ధేవునియ బృల్లగలునద్దయయు నాశామోముఁదామరయు నాకడకన్నుల చూపులు నాసోయగంబు నాలేనగవు నేవేల్పుటయం దేనియు లేదనుచు ని క్కంబుగాఁబల్కెదననుట.

*

శ్లో॥ విశ్వోపస్థవశమస్తే కబద్ధదీక్షం విశ్వానస్తబకితచేత సాంజనానామ్।

పశ్యామఃప్రతిసవకాంతి కందళాద్రీమ్ పశ్యామః పథిషధిశేతవం

మురారేః॥

*

టీ. మురారేః, శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, శేతవమ్, బాల్యమును. ప్రతి సవకాంతికందళాద్రీమ్- ప్రతిసవ- ప్రతిక్షణనూతనములైన, కాంతి కాంతులయొక్క, కందళ మొలకలచేత, ఆద్రీమ్ నరనమైనదానిగాను, పశ్యామః మ సముచేతనంబుగుచున్నాము, విశ్వానస్తబకితచేతసాం-విశ్వాన విశ్వాసముచేత, స్తబకిత సంతగుచ్చములగల, చేతసాం చిత్తములగల, జనానాం జనులయొక్క, పథిషధి ఆయాస్థలములయందు, విశ్వోపస్థవశమస్తేకబద్ధదీక్షం విశ్వ సమస్తమైన, ఉపస్థవ-ఉపద్రవములయొక్క, శమన శాంతియందు, ఏకముఖ్యునుగునటుల, బద్ధ ఫటింప, బడిన, దీక్షం నియతిగలదానిగాను, పశ్యామః

మనంబుచేనెఱుంగుచున్నాము.

*

మ॥ నుతధారాధరకాంతికందశము కన్నుల్ చల్లఁజేయకొనమ!

గ్రతరాతంకపరంపరాశమఁదీ ఊదేహముల్యజ్రకా!

యతగాంచన్నెఱనమ్మినట్టిప్రజక త్యానందమాదేవకీ!

సుతునోయ్యారపుబాలలీలగనవ చ్చున్నాదుద్యగ్దీదులకా! *

తా. ఆశ్రితులగుజనంబులనర్హ్య ప్రవంబులంబోన నడుచునియమంబుగలిగి ప్రతిక్షణంబును గ్రాతలగుకాంతులచే నరసంబై వెలుంగుశ్రీకృష్ణుని బాల్యంబును గనుంగొనుచున్నాననుట.

*

శ్లో॥ మాశిశ్చంద్రకభూషణామరకత స్తమ్భాభిరామంవపు

ర్వక్త్రం చిత్రవి ముగ్ధహాన మధురం బాలేవిలోలేదృశౌ!

వాచశ్చైశవశీతలామదగజ జ్ఞాఘ్నావిలాసస్థితి

ర్మందంమందమయేకవీషమధురా వీధీమితోగాహతే॥

టీ. అయేబాలే-టవనీత, మాళిః సిగ, చంద్రకభూషణా-చంద్రక నెమలిపురియనెడి, భూషణా ఆభరణముగలది, వపుః శరీరము, మరకత స్తంబాభిరామం-మరకత ఇంద్రనీలమణియొక్క, స్తంభ స్తంభమునలె, అభిరామం సుందరము, వక్త్రం ముఖము, చిత్రవిముగ్ధహానమధురం-చిత్ర విచిత్రమైనట్టి, విముగ్ధ మిక్కిలి సుందరమైనట్టి, హాన చిరునగవుచేత, మధురం మనోహరము, దృశౌ కన్నులు, విలోలే చంచలములు, వాచః పలుకులు, శైశవశీతలాః శైశవ బాల్యముచేత, శీతలాః చల్లనైనవి, విలాసస్థితిః- విలాస లీలయొక్క, స్థితిః ఉనికి, మదగజజ్ఞాఘ్నా- మదగజ మదపుటేనుగువలె, జ్ఞాఘ్నా కొనయాడఁగినది. [ఇట్టిగుణంబులుగలిగి] మందంమందం మెల్ల మెల్లన, ఇతః ఇటు నుండి. మధురావీధి-మధురా మధురాపట్టణముయొక్క, వీధీమ్ వీధిని, కయేషగాహతే-వీడెవ్వడుప్రవేశించుచున్నాడు.

ఉ॥ మాళితటికాఘటించినన మంచితపింఛము మందహానముకా!

లోలవిశాలలోచనము లుంజరువవ్వనుముద్దుమాటలుకా!

నీలపుడాలు నేలు మెయి నిగ్గులుగలిగిన బాలుడెవ్వఁడో!

ప్రాలెడువీనిజూడుమధు రావురవీధులఁబాటలాధరా॥

తా. మధురాపురంబు తెఱుపుబ్రవేశించునట్టి శ్రీకృష్ణునింగని యొకదివ్యవిలాసిని మరియొకదివ్యవిలాసిని తోడంబలుకుచున్నది. నెమలిపురిచే నలంకరింపఁజడిన సిగయును విచిత్రంబుసుందరంబునగు చిఱుగగవుగల నెం

మొగంబును జంచలంబులగుకన్నులును బాల్యంబువలన సరసంబులగు నా
లాపంబులును మత్తగజంబువలె కొనియాడఁదగిన విలాస బునుం గలిగి మె
ల్లమెల్లననటనుండి మధురాపురంబు తెరువుంబ్రవేశించు వీడెవ్వఁడు వీనిం
జూడుమనుట.

*

శ్లో॥ పాదాపాదవినిజితాంబుజవనా పద్మాలయాంకృతౌ|

పాణీవేణువినోదనప్రణయినౌ పర్యాప్తశిల్పశ్రియా|

బాహూదోహదభాజనంమృగదృశాం మాధుర్యధారాగిరో|

వక్త్రంవాగ్విభవాతిలంఘితమహూ బాలకీమేతన్యహః॥ ౫౭

టీక. పాదవినిర్జితాంబుజవనా. పాద అంశముచేత, వినిర్జిత జయంపఁ

బడిన, అమ్బుజవనా కమలవనములుగల; యన్య ఏశీకృష్ణనియొక్క, పాదా
పాదములు, పద్మాలయాంకృతౌ పద్మాలయా లక్ష్మీదేవీచేత, అలంకృతౌ
పూజంపబడినవియో, వేణువినోదనప్రణయినౌ - వేణు పిల్లనఁగోవియొక్క, వి
నోదన వాయించుటయందు, ప్రణయినౌ ప్రీతిగల, యన్య ఏకృష్ణనియొక్క,
పాణీహస్తములు, పర్యాప్తశిల్పశ్రియా - పర్యాప్త పరిపూర్ణమైన, శిల్ప వి
న్నాముయొక్క, శ్రియా సంపదగలవియో, యన్య ఏకృష్ణనియొక్క, బా
హూ భుజములు, మృగదృశాం స్త్రీలకు, దోహదభాజనం. దోహద దోహదక్రి
యకు. భాజనం స్థానమో. [దోహదమనఁగాగాన సమయమందుఁ దరులతల
నుబుప్పింపఁజేయుక్రియ అటులశ్రీకృష్ణని బాహువులు స్పృశించుటమాత్రం
బున బాలికలనేన ప్రాథలనుగాఁజేయ నామధ్యముగలవియనుట] యన్య-
ఏకృష్ణనియొక్క, గిరఃమాటలు, మాధుర్యధారాః మాధుర్య తియ్యదనము
యొక్క, ధారాః ప్రవాహముగలవియో, యన్య ఏశ్రీకృష్ణనియొక్క, వక్త్రం
ముఖము, వాగ్విభవాతిలంఘితం - వాగ్విభవ వాగైవిభవమును, అతిలంఘితం
అతిక్రమించినదియో, ఏతత్ ఈకృష్ణరూపమైన, మహః - తేజస్సు, బాలకిం-
శిశువా యేమి. ఆహూ. ఆశ్చర్యము.

*

చ॥ చెలువలకెల్లదోహదముఁ జేయుకరంబులులచ్చికాకరం|

బులుజితపద్మముల్ చరణ ముల్కురళీరచనాచమత్క్రియా|

కలితముకేలుదమ్మముఖ కాగతులువింతలుతేనెలూటుమా|

టలుగలయట్టిశేషంబు డంబన తేజమిదేమిచిత్రమో॥

౫౮

తా. శ్రీమహాలక్ష్మీచేత గంధపుష్పాదుల నలంకరింపఁబడు నడుగుఁ
దామరలును పిల్లనఁగోవిని మ్రోయినచుటయందుఁ బూర్ణంబగు విన్నానం

బుగల కరంబులు నవాఁజ్ఞానవగోచరంబగు నెఱ్ఱెంగంబునుంగల యీ తేజము నుశిశువనిచెప్ప నలవియగు నేయనుట.

*

శ్లో బహాంనామవిభాషణః పహుమతం వేషాయశ్చేషైరలం

వక్త్రం ద్విత్రవిశేషకాంతిలహరీ విన్యాసధన్యాధరమ్ |

శీలైరల్పధియామగశ్యవిభవై శృంగారభంగీమయ

శ్చిత్రశ్చిత్రమహూవిచిత్రతమహూచిత్రం విచిత్రం మహా || ౫౮

టీక. వేషాయ అలంకారముతోటకు శేషేః ఇతరములగుభూషణము

లచేత అలంకారము లేదు బహాంనామ బహుమతి ప్రసిద్ధమయిన విభాషణం రవణము బహుమతం అంగీకరింపఁబడియెను వక్త్రం ముఖము ద్విత్ర విశేషకాంతిలహరీ విన్యాసధన్యాధరం, ద్విత్ర రెండుమూడయిన విశేష తిలకముయొక్క కాంతి-కాంతులయొక్క లహరీ ప్రవాహముయొక్క విన్యాస వ్యాప్తిచేత ధన్యాహృద్యమైన అధరం మోవిగలది అల్పధియాం స్వల్పబుద్ధి గలవారలకు అగశ్యవిభవైః అగమ్య అగోచరమైన విభవైః వేధవముగ ల శీలైః స్వభావములచేత శృంగారభంగీమయం శృంగార-శృంగారముల యొక్క భంగీమయం-పరంపరాప్రాచుర్యముగల మహాః తేజస్సు చిత్రం-ఆశ్చర్యము చిత్రం-ఆశ్చర్యము అహూ ఆశ్చర్యము విచిత్రం ఆశ్చర్యముగలది అహూ ఆశ్చర్యము చిత్రం-ఆశ్చర్యము విచిత్రం మిక్కిలి యాశ్చర్యము.

*

ఉ॥ సామ్యుమేనికందమని చూడకపింఛమెఘానిమోముపై |

గమ్మనిబొట్టుదొంతరలు గావలసిల్లంగఁగావిమోవిచే |

ల్వమ్మరసోత్తరంగవిభ వమ్మనగమ్యమునే తనర్పణ |

త్రమ్మక పాటివారికిఁడరం జెనుతింపనోయారి తేజము || ౫౯

తా. కాంచనతన్నమయంబులైన భూషణంబులంగైకొనక నెమలిపు

రియెమేలైన భూషణంబుగఁధరించి చందనకస్తూర్యాది తిలకంబులచేనందంబ గు ముఖారవిందంబున రసోత్తరంబగు కెమ్మోవిమెరయ సింగారంబులరాశి యోయన వెలుంగు శ్రీకృష్ణరూపంబగు తేజంబతివిచిత్రంబై యుండుఁగాననిట్టి తేజంబు నల్పబుద్ధులగు వారలకు నుతింపనలవియగు నేయనుట.

*

శ్లో॥ అగ్రేనమగ్రయశి కామపికేళిలక్ష్మీ మన్యాసువీక్ష్యసివిలోచనమేవసాక్షి |

హాహంతహస్త పథదూర మహాకిమేత దానీత్కిశోర మయమమ్బుజగ

త్రయంమే |

*

టీక. హస్తపథదూరం హస్తపథ-హస్తప్రహరణమునకు దూరం- దూరముగునట్లుగాను అగ్రే ముందటను కామపి నుశువనలవిగాని కేళిలక్ష్మిం-కేళివిహారముయొక్క లక్ష్మి సంపదను సమగ్రయతి నిండింపజేయుచున్నది ఆన్యాసు- ఇతరములయిన దిత్వపి దిక్కులయందును కేళిలక్ష్మిం విహారనంపదను సమగ్రయతి నిండింపజేయుచున్నది లోచనమేవ సేత్రమే సాక్షి ప్రమాణము హాహంత ఆకటకటా సోమ్య ఓతల్లి జగత్రయం-లోకత్రయమును మే నాకు కిశోరమయ- బాలమయముగాను ఆసీత్ ఆయెను ఎతత్-ఇది యేమి అహా-ఆశ్చర్యము. *

శా॥ చూడంజూడమనోహరాకృతికడుం జోగ్యంబుగాదాలకుం|

డాడొముందటఁగొంగిలింతువనిడా యంజక్కడాఁగితి నే|

క్రీడించుదితలందునిందులకు నక్షిద్వంద్వమేసాక్షి యీ|

బాడొముజ్జగమంబబాలమయనూశ్చర్యంబునాకెంతయున్॥ ౫౯

తా చూడఁజూడమనోహరఁబయి యాడుచుఁ గొంగిలింపఁబోవదూరంబయియెల్లదెనలయందుఁ గ్రీడించుమండునిందులకుఁ గన్నుఁగవయసాక్షి యోతల్లిముజ్జగఁజును బాలమయంబయ్యె నీదియేమివిచిత్రంబనుట. *

శ్లో॥ చికురంబహుశంవిరళంభ్రమరం మృదులంవచనం విపులంనయనం|

అధరంమధురం వదనంలలితంచ పలంచరితంచకదానుభవే| ౬౦

టీక. కృష్ణస్వ-శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క బహుశం దటమయిన చికురం-కుంతలములను విరలం-పలచనేన భ్రమరం ముగురులను మృదులం కోమలమయిన వచనం-వాక్యమును విపులం విశాలమైన నయనం నేత్రములను మధురం-మనోజమయిన ఆధరం-అధరోష్ఠమును లలితం-సుందరమయిన వదనం-ముఖమును చపలం-చంచలమయిన చరితంచ-చరిత్రమును కదా యెప్పుడు అనుభవమే చూచుచున్నాను. *

ఉ॥ వెన్నెలఁగోపకాంతలను వేడుకఁగోరెడుచాపలంబుతో|

గన్నులఘోర్మతోనగు మొగంబునవ్రాలు ఛలాలకాళితో|

దిన్ననిపల్కుతోముడిచి దిద్దినగొప్పశిరోజుసాళితో|

వెన్నెఁడునాదుమోలజరియించునొ వెన్నెఁడుకావిమోవితో॥ ౬౦

తా. గోపికలంగోరెడుచపలంబును విశాలంబులగుకన్నులునుసాగవ

గునగు మొగమునంగ్రాలు ముంగురులును నునుమెరుంగు గొప్పకొప్పునఁ దియ్యదనంబుఁదెల్పుముద్దుపల్కులును మనోజ్ఞంబగుకెమ్మోవియుంగలిగి లేజ

దిల్లిశ్రీకృష్ణమూర్తి నెప్పటికింగాంచెదనోయనుట.

ఉ

శ్లో॥ పరిపాలయనఃకృపాలయేత్వస కృజ్జల్పితమాత్మబాంధవః!

మురళీమృదులస్వరాంతరేవిసురాకణాయతాంకదానునః॥ ౨౦

టీక. హేకృపాలయ- ఓయిదయావంతుడ నః-మమ్మును పరిపాలయ రక్షింపుము ఇతి ఇట్లుని అనకృజ్జల్పితం అనకృత్ - మాటిమాటికినుడివెడు జల్పితం వచనమును విభుః శ్రీకృష్ణమూర్తి ఆత్మబాంధవస్య ఆత్మనాకు బాంధవస్య బంధువుడగుచును మురళీమృదులస్వరాంతరే మురళి వేణువుయొక్క మృదుల కోమలమయిన స్వరాంతరే ధ్వనిమధ్యమందు. కదాను యెప్పుడు ఆకర్ణయతామ్-వినును.

*

చ॥ నిరుపమ వేణుగానమహా నీయసుఖానుభవేకసుగ్నతః!

గరగిపరాశుఁగైకొనిన కంజద శౌత్యుఁడుద ప్రచిత్తుడై!

నిరతమునన్నగావునవనీతహారాయని మాటిమాటికి!

మొరయిడునట్టివావచన ముల్దయతో నెచ్చాచుటకొరమునో! ౨౧

తా. తులలేని వేణుగానంబుననే నసుఖానుభవంబున బరాశుబొందిన శ్రీకృష్ణవిభుండు నాకుబంధుఁడై వమరక్షింపుమోదయానిధియని మాటిమాటికి మొరయిడుచున్న నావచనం నెన్నటికివినునోయనుట.

*

శ్లో॥ కదానుకస్యాన్నవిపద్దశాయాం కైశోరగంధిఃకరుణాంబుధీర్నః!

విలోచనాభ్యాంవిప్రులాయతాభ్యాం వ్యాలోకవ్యన్విషఈకరోతి॥

టీక. కస్యాన్నవిపద్దశాయాం-ఏయాపత్సమయంబున కైశోరగంధిః-ఈషద్బాల్యముగల కరుణాంబుధిః- దయానముడ్రుడగుకృష్ణమూర్తి విప్రులాయతాభ్యామ్-విప్రు వెడలుపులైనట్టి ఆయతాభ్యాం-నిడుపులయినట్టి విలోచనాభ్యాం నేత్రములచేత వ్యాలోకయిష్యక్-మిక్కిలిచూడగలవాడైనః-నన్ను కదాను యెప్పుడు విషఈకరోతి-గోచరునిగాజేయుచున్నాడు.

చ॥ ఒకవలవంతఁజింతిలుచునుండెడినన్నశిశుత్వంగధమా!

త్రకలితయావంబుదనరక్ గరుణ వరుణాలయండుభా॥

యకశతపత్రపత్రవిపులాహణలోచనలిలజూచుచూ!

డ్కికిందగువీడటంచుఁబరికించుట లెన్నడుగల్గనేర్చునో! ౨౨

తా ఎత్తియాపత్కలంబుననయినను కొంచెంబుగనుండు బాల్యంబు గలిగి వెలయుదయానముద్రుండైన శ్రీకృష్ణదేవుండు వెడలుపులైనడుపులైనెలుంగుకన్నులచేఁజూడవీడహృదయకదాయనినను నెప్పుడుగాంచునోయనుట.

శ్లో! మధురమధరవిందే మంజులం మందహాసే శిశిరమమృతవా
శ్శేతలం దృష్టిపాతే విపులమరణనేత్రే విశ్రుతం వేణునాదే మరకత
మణిసీలమ్బాలమాలాకయేను॥ ౩౩

టీక. అధరవిందే- దొండపండువంటి యధరమందు, మధురమ్- తి
య్యనయినయట్టి, మందహాసే-చిరునగవందు మంజులమ్ మనోజ్ఞమైనయట్టి
మృతవాశ్శే-అమృతమువంటిమాటయందు, శిశిరమ్-చల్లనయినయట్టివృష్టి
పాతే-చూపందు, శీతలం-చల్లనయినట్టి, అరుణనేత్రే-అరుణ-రేఖలైనయిననే
త్రే- నేత్రమందు, విపులమ్- విశాలమైనయట్టి, వేణునాదే- వేణుధ్వనియం
దు, విశ్రుతమ్- మిక్కిలివినుచున్నయట్టి, మరకతమణిసీలమ్- మరకతమణి-
ఇంద్రసి లమణితలనుః సీలమ్- నల్లనేన, బాలమ్- బాలగోపాలుని, ఆలో
కయేను- చూచుచున్నానాయేమి.

చ॥ చల్లనిబెట్టుఁజూపునుధఁ జల్లెడుమాటలుదియ్య మోవియు॥

నల్లలితారుణద్యుతి విశాలవిలోచనముల మృదుస్మితో॥

త్ఫల్లముఖంబుజుబరిపూరిత వేణువినోదనాదము॥

నల్లనిమేనిక్రొమ్మెరుగునన్నిలసినబాలుఁగాంచెద॥ ౩౪

తా. తియ్యదనంబుఁదెల్పుకెమ్మోవియు మనోహరంబగుచిరునగపు
నమృతంబునొలుకుముద్దుపఱుకునుఁ జల్లనగుచూపును గెంజాయరంజిల్లునెడ
లు పగుకన్నుగవయును బరిపూర్ణమైన వేణుగానంబునుంగలిగి యింద్రసిలర
త్నంబుఁజాలు నెమ్మేనిచాయచేఁ దేజరిల్లు బాలకృష్ణనింజూచెదననుట.

శ్లో! మాధుర్యా దపిహధురం మన్మథతాతస్య కిమపి కైశోరమ్ ।
చాపల్యాదపిచపలంచెతోమమహరతిహంతకింకర్యః॥ ౩౫

టీక. మాధుర్యాదపి- సకలజనసిద్ధసౌందర్యంబుకన్నను, మధురం-
నుందిరమైనయట్టి, చాపల్యాదపి- సకలజనచపలతకన్నను, చపలం-చంఛల
మైనయట్టి, కిమపి చెప్పనతినిగాని, మన్మథతాతస్య- మన్మథ- ప్రద్యుమ్నుని
కి, తాతస్య-తండ్రియైనశ్రీకృష్ణనియొక్క, కైశోరమ్-బాల్యము, మమ-నా
యొక్క చేతః- చిత్తమును, హరతి- హరించుచున్నది కింకర్యః- ఏమిసే
యుదును హంత- అకట.

తా॥ గబ్బిమెరుంగుబోఁడ్లు తటకాపడిలోలతఁ జూచునంతలో ।
నిబ్బకమైనతత్తరమునొక్కొననందముకన్ననందముకన్ననందమే! యబ్బుర
మైనతా ల్యముననద్దిరయంగజఁగన్నతండ్రియా! గుబ్బుననామదింగలుగుగు

ట్టుగలుచెఁ : కేమిసేయుదున్ ||

*

తా. సకలజనంబులందుండెడి సౌందర్యంబునకన్ననధికంబగు సౌందర్యంబుగలిగి సకలలోక చాల్యంబునకన్న నధికంబగు చంచలంబుగలిగి వెలుగు మరునితండ్రియగు శ్రీకృష్ణదేవుని చెప్పనలవిగాని బాల్యంబు నామనంబుగలంచుచున్నది యిక సేమిసేయుదుననుట

*

శ్లో॥ వత్సస్థలేచవిపులం నయనోత్పలేచ మండస్మితేచ మృదులం మనజల్పితేచ | బిహ్యాధరేచమధురం మురళీరవేచ బాలంవిలాసనిధి మాకలయేకదాను |

౬౫

టీక. వత్సస్థలేచ- వత్సస్థలము దును, నయనోత్పలేచ- కలువపంటినే త్రమంచును. విపులం- విశాలమైనయట్టి, మండస్మితేచ- చిరునగవందును, మనజల్పితేచ మద-మనయు క్షమైన, జల్పితేచ- పచనమందును, మృదులం కోమలమైనయట్టి, బిహ్యాధరేచ బిమ్మ దొండపడువంటి, అధరేచ- మోవియందును, మురళీరవేచ వేణుగానమందును, మధురం-హృద్యమైనట్టి, విలాసనిధి- విలాస విలాసములకు, నిధి-నిజేపమైన, బాలం-బాలుడైనకృష్ణుని, కథా ఏవ్వుడు, ఆలోకయేను- చూచుచున్నాను.

*

మ॥ భళిరాకన్నులబెక్కుటొమ్ము జిగిజెప్పకొరాదు వేణుక్కునుల్ |

దరమాయెంచగఁగావిమో విగుచివితల్ దేటలేనవ్వుని |

గ్గులుమర్కూరెనుధామనోహరమృదూక్తుమా యురేయిట్టియొ |

ప్పలకుప్పందిలకించుభాగ్యమహిమంబుల్ మాకునింకెన్నఁకో ||

తా. విశాలంబగువత్సంబునుగన్నులుంగలిగి కోమలంబగుమండహాసంబుచుచంచలునుంగలిగితీయగునధరంబును వేణుగానంబునుంగలిగి, విలాసంబులనిజేపంబగుచు దేదరిల్లుబాలకృష్ణునెన్నఁకింగాంచెనోయనుట.

శ్లో॥ మారస్వయంను మధురద్యుతిమండలంను

మాధుర్యమేవనుమనో సయనామృతంను |

వాణీమృజంనుమమతీ వితనల్లభోను

బాలోయమధ్యాయతే మమఁగోచరాయ ||

౬౬

టీక. మమ-నాయెక్కులోచ నాయ-నేత్రముకొఱకు బాల-బాలుడు, ఆధ్యాయతే ఆవిర్భవించుచున్నాడు, అయం-ఈబాలుడు, మారస్వయంను మధుర్యధుండా యేమి మధురద్యుతిమండలంను-మధురద్యుతి-చంద్రునియొక్క మండలంను బింబనూయేమి మాధుర్యమేవనూ సౌందర్యమేనాయేమి,

మనోనయనామృతంను మనః-మ స్సుయొక్కయు, నయన నేత్రములయొక్కయు ఆమృతంను అమృతమాయేమి వాణిమృజంను వాక్పారిశుధ్యమాయేమి మమ-నామొక్క జీవితవల్లభోను, నాగ్రీణనాధుఁడాయేమి.

ఉ॥ మారుఁడొకాకాయంబుధికు మారుఁడొమానచలోచనామృతా॥

కారమొమాధురీగుణవి కార మొమంజులవాక్పమత్క్రియా॥

సారమొనాదుజీవమణి సారమొలేకమతేమిచిత్రమో॥

మీఁతొడుబాలభావమున మెచ్చలుగుల్కెడు హృదుచూడ్కికి॥

తా. నాకన్నలకుం గాననగుచున్న యిట్టలుండుమన్మథుడో లేక చందురుండో సౌందర్యంపురాశియో నామనోనయనామృతమో వాక్పమత్కారమో లేక నాప్రాణవల్లభుండోయని యితైరంగుననిశ్చయంబున వికత్పించెననుట.

*

శ్లో॥ ఆద్యావలోకితదయాపరిణధ శ్రమావిష్కృతస్మితసుధా
మధురాధరోష్ఠమ్! ఆద్యంపుమాంసమవతంసితబహిఃబహా మా
లోకయుతికృతినః కృతపుణ్యపుంజా॥

౬౭

టీ ఆద్యావలోకితదయా పరిణధ శ్రమ- ఆద్యా-సరసములైన, అవలోకిత చూపులుగలయట్టి దయా-యతోడ, పరిణధ-కూర్పబడిన, శ్రమ-నేత్రములుగలయట్టిఆవిష్కృతంన్నితాసుధామధురాధరోష్ఠమ్-ఆవిష్కృతప్రకాశి యబడినస్మితలేనగవనసుధా. అమృతముచేతమధుర-మనోజ్ఞమైన అధరోష్ఠమ్ మోవిగలయట్టి అవతంసితఃస్థి బర్హమ్-ఆవతంసిత శిరోభూషణముగాఁజేయబడిన, బర్హిబర్హమ్-నెమలిపురిగలయట్టి ఆద్యమ్-జగత్కాతలుడైన పుమాంసం-శ్రీకృష్ణమూర్తిని కృతపుణ్యపుంజః-పుణ్యనమూహముకలకృతినః విద్వాసులు, ఆలోకయంతి చూచుచున్నారు.

*

ఉ॥ అంవముచిందుమోముదర హానసుధామధురాధరోష్ఠమ్!

స్పందదయావలోకనవి శాలవిలోచనముతో శిరంజునం॥

బొండుగ నెమ్మిపింధమును బూనినతూమ్మనిదేసదేవుని॥

స్పందకుమారుఁగాంతురున న తనపుణ్యమునకబుధోత్తముల్॥

*

తా. సరస బులగుచూపులుగలిగి యాకరంబులైవిశాలంబులగు నేత్రంబులును బ్రకాశించుచిటునగవను నమృతంబుచేమనోహరంబగుసధరంబును శిరోభూషణంబుధరించిన నెమలిపురియునుంగలిగిన నర్వజగంబునకుందాన ఏలికయైపేలయు శ్రీకృష్ణదేవునిబుణ్ణంబుచేసిన పెద్దలచూచుచున్దురుగ దాయనుట,

శ్లో॥ బాలోయమాల్లవిలోచనేన వక్త్రేణచి త్రీకృతదిబ్బభేన।

వేషేణఘోషోచితభూషణేన ముగ్ధేంద్రుగ్ధేనయనోత్సుకంనః॥ ౬౮

టీక. ఘోషోచితభూషణేన, ఘోష.గొల్లపల్లియకు ఉచిత-తగిన భూషణేన-సామ్యముగల వేషేణ-అలంకారముచేత ముగ్ధే-సుందరమైనట్టి, ఆలోలవిలోచనేన, ఆలోల చంచలములైన, విలోచనేన-నేత్రములయట్టి, చి త్రీకృతదిబ్బభేన-చిత్రీకృత చిత్తపుగలవానిగాజేయఁబడిన, దిబ్బభేన దిబ్బభములుగల, వక్త్రేణ-ముఖముచేత అయంబాలః-ఈబాలుఁడు నః మా యొక్క, నయనోత్సుకం-చక్షుస్సంతోషమును, దుగ్ధేన పాదించుచున్నాఁడు.

ఉ॥ యెల్లడఁజేత్రహాపము వహించినచక్కనిమోముదమ్మితో।

గొల్లవిలాసవేషమున కుండగుసామ్యులతోజలత్పయో।

జొల్లనదక్షిణీతలన మున్నతితోవిలసిల్లుబాలకుం।

దుల్లహపల్లవింపనయ నోత్సవమారఁజరించుపెన్నఁడో॥ ౬౯

తా. గొల్లపాశెంబు కుండగినసామ్యులచే నలంకరింపఁబడివిశాలంబులగునయనంబులుగలిగి యెల్ల దెనలంజిత్రించినయటుల వెలుంగునెమ్మోముచే దేజరిల్లనిబ్బాటుండు నాకన్నులకత్యంతసంతోషంబుఁ జేయుచున్నాఁడనుట.

శ్లో॥ ఆందోళితాగ్రభుజమా కులనేత్రలీల

మాద్రీఁస్మితాద్రీఁవదనాం బుజచంద్రబింబమ్।

శింజానభూషణశతం శిఖిపింఞ్చమాళిం

శీతంవిలోచనరసా యనమభ్యుప్రేతి।

౭౦

టీక. ఆందోళితాగ్రభుజమ్- ఆందోళిత-ఈపత్కంపితములగు-అగ్ర భుజం భుజాగ్రములుగలయట్టి ఆకులనేత్రలీలం-ఆకుల-వ్యాకులమయిన నేత్ర లీలం-నేత్రవిలాసముగలయట్టి, అద్రీఁస్మితాద్రీఁవదనాంబుజచంద్రబింబం- ఆ ద్రీఁ సరసమయిన స్మిత చిఱువగవుచేత అద్రీఁ సరసమయిన వదనాంబుజ చంద్రబింబమ్- చంద్రునివంటిముఖకమలముగలయట్టి శింజానభూషణశతం శింజాన- మ్రోయుచున్న భూషణశతమ్- ఆభరణ శతముగలయట్టి శిఖిపింఞ్చ మాళిమ్-శిఖిపింఞ్చ-నెమలిపురి మాళిం-శిరమండంగలయట్టి శీతమ్ ప్రచూచు వారలనేత్రములకు చల్లనేనయట్టి, లోచనసాయనం-లోచన-నేత్రములకు రసాయనం తియ్యనేనశ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు, మమ నాకు అభ్యుప్రేతి అభిముఖ ముగావచ్చుచున్నది.

*

ఉ॥ అందెలుమువ్వులున్నొరయ హస్తములూపగఁగంకణధ్వనుల్।

నందడిఁజేయవావనవిలాసముచందురొక గ్రేణీసేయరా|

న-దవిశాలలోలనయ నమ్మలతోశిఖిపింఛమా.తో|

నందఁముఁజెంచులోచనర నాయ నమ్మల దేవచ్చెఁజల్లఁగఁ||

తా. కొంచెముగాన-చలించుచున్న మాపులునుబ్రకాశించుచున్నవి శాలంబులగునేత్రవిలాసంబులును సరసంబగుచిరునావుచేఁ దేజరిల్లునెమ్మోముదామరయును మ్రోయుచున్నభూషణశతంబును నెఱుఁగిపురిచేసలంకకంఠబడినసిగయునుంగలిగిచూచువారలచూపులకుఁజలదనంబునెఱుఁపుకన్నులపండువవగుశ్రీకృష్ణహంపంబగువస్తువు నాకభిముఖంబుగ వచ్చుచున్నదియనుట.

శ్లో|| పశుపాలబాలపరిషద్విభూషణం శశురేషశీతలవిలోలలోచనః|

మృదులస్మితార్ద్రచంద్రసేందు నమ్మదామ దయన్యవీయహృదయం విగాహతే||

టీక. పశుపాలబాలపరిషద్విభూషణం- పశుపాలబాల గోపాలబాలురయొక్క పరిషత్-సభకు, విభూషణం-అలంకారభూతుఁడైనయతి, శీతలవిలోలలోచనః శీతల చూచువారలరక్షించుచున్నయట్టి విలోలచ చలములైన లోచనః నేత్రములుగల పంఃశిశుః-ఈబాలుఁడు మృదులస్మితార్ద్రచంద్రసేందునంమ్మదా-మృదుల-కోమలమయిన స్మిత-లేనగవుచేతి ఆద్రోసరసమయిన పద సేందు ముఖచంద్రునియొక్క సమ్మదా సమ్మద్ధిచేత మదీయహృదయం-మదీయ-నాన బంధమయిన హృదయం-హృదయమును మదయన్ మదముగలదానిఁగాఁజేయుచు, విగాహతే-పొందుచున్నాఁడు

చ|| వికవికనవృచ్చుచున్నదుట ప్రేలుకుఱుల్ నునుపాలబగము|

జతిలిమెఱుగుచూపురహిఁ జెందఁగనానశీతలద్యుతిఁ|

బ్రకటితగోపశాబకన భావనభూషణమేచెలంగుబా|

లఁకుడుమదీయమానసత లంబువనిల్చెనుసొంపుని చుమఁ||

తా. గోపాలబాలకనవధయందు భూషణంబులఁజేరిల్లుచుఁజూచువారలకురక్షకంబులైనచంచలంబులగు కన్నులుగల యిబ్బలుండు కోమలంబగుచిరునగవుచే సరసంబగునెమ్మొగంబు చందురునందంపునమ్మద్ధిచేవెలుంగుచునాహృదయంబుమదింపంజేయుచుఁ గానవచ్చుచున్నాఁడనుట.

శ్లో|| తదిదమపనతేతమానసిం తరళవిలోచన తారకాభిరామమ్|

ముదితముదితన క్తచంద్రదీపం ముఖరితవేణువిలాసజీవితమ్|| ౭౨

టీక. తమానసిం-తమాల-చీకటిమామ్రులవలె,నీలం నల్లనిదేనయ

ట్టి, తరళవిలోచనతారకాభీరామం- తరళ-చంచలములైన విలోచన-కన్నులయొక్క తారక-గుడ్డచేత భీరామం-సుందరమైన యిట్టి ముదితముదితం మిక్కిలిసంతోషించునట్టి వక్త్రచంద్రబింబమ్ చంద్రమండలమువలెనున్న ముఖముగలయట్టి ముఖరిత వేణువిలాసజీవితమ్-ముఖరిత మ్రోయించున వేణు-పిల్లగో) వియొక్క విలాస-స్వరవిశేషములకు జీవితం-ప్రాణంబైన కృష్ణుడ నెడివస్తువు మే నాకు, ఉపనతం-యెదురయ్యె.

*

ఉ॥ నీలఘనాభమేయతివి నిర్మలవేణునినాదజనమే|

లోలతటిల్లతాలలితలోచనతారకమేప్రసన్నతో|

శ్వేదముభేందుగుండల వీసవిలాసకలాకలాపమే|

బాలునిలీలవచ్చికను పట్టెనుహాద్యుత తేజవియ్యడం॥ 20

తా జీతటిమ్మాకులవలె నల్లనిమయినిగ్గులుగలవాడును చంచలంబులగువిలోచనంబుచే మనోహరుండును సంసంబురొందుక తనఁడగుచుం బోనివదనంబుగలవాఁడును వేణునాదవిలాసంబులకుంబ్రాణంబునుసగుశ్రీకృష్ణుండునాకెదురయ్యెననుట.

శ్లో॥ చాపల్యసీమచపలానుభవై కసీమచాతుర్యసీ మచతురానన

శిల్పసీమ| సారభ్యసీమసకలాద్యుత కేళిసీమసాభాగ్యసీ మితదివంప్ర

జభాగ్యసీమ|

టీక. చాపల్యసీమ-చాపల్యదుష్టచేష్టలకు, సీమా-పాలిమేరయ్యింట్టి చపలానుభవై కసీమ- చపలా లక్ష్మీయొక్క, ఆనుభవ- భోగంబునకు, ఏక-ముఖ్యమైన, సీమ-ఇరవై నయట్టి, చాతుర్యసీమ- చాతుర్య-చతురవచనములకు, సీమ- ముఖ్యస్థానమైనయట్టి, చతురాననశిల్పసీమ చతురానన- బ్రాహ్మయొక్క, శిల్ప నిర్మాణముసేయునెరచనమునకు సీమ-పాలమేరయ్యెట్టి, సారభ్యసీమ-సారభ్య సకలపరిమళవస్తువులకు, సీమ ముఖ్యస్థానమే యట్టి, సకలాద్యుత కేళిసీమ- సకల సమస్తములైన, అద్భుతకేళి ఆశ్చర్యవిలాసమునకు, సీమ ముఖ్యస్థానమైనయట్టి, సాభాగ్యసీమ- సాభాగ్య సౌందర్యమునకు సీమ ముఖ్యస్థానమైనయట్టి, ప్రజభాగ్యసీమ-ప్రజ గొల్లవలైలోనున్న జనులయొక్క భాగ్య అన్యష్టఫలమునకు, సీమ పాలిమేరయ్యిన, తత్ కృష్ణుడ నెడివస్తువు ఇదం- నాయెదుటనున్నది.

*

చ॥ కలిమి నెలంతి వేడుకల కంఠవపంటవిలోలవృత్తికా॥

నెలపుశుభాక్షి కాస్పదము నేర్పులప్రోవజశిల్పికల్పవా!

ఫలమతిచిత్రలీలః క్షణ బా శేముతావృలకెల్లదావుగో!

కులజనభాగ్యసీమృదిగో కనుఁగొంటిగంటికింపుగన్॥

తా. అధికంబులగుమచ్చచేప్తు కును లక్ష్మీవిలాసంబులకును సకలచాతుర్యంబులకును బ్రహ్మనిర్మాణసామర్థ్యంబులకును సకలపరిమళ పదార్థంబులకును సమస్తాశ్చర్యవిలాసంబులకును సకలసౌందర్యంబులకును గోపాలకలభాగ్యఫలంబులకును ముఖ్యస్థానంబగు కృష్ణాభిదానలోకోత్తర వస్తువునాకెదురయ్యెననుట.

*

శ్లో॥ మాధుర్యేణద్విగుణశిశిరం వక్త్రచంద్రం వహతీవంశీవీధివిగ

ళదమృతప్రాతసానేచనీయా | మద్వాణీవాంవిహరణపదం మత్తసా

భాగ్యభాజాం మత్పుణ్యానాం పరిణతిరహానేత్రయోస్సన్నిధతే॥

టీక మద్వాణీవామ్ - నాపలుకులకు, విహరణపదమ్ విహార స్థానమయిన, మత్తసాభాగ్యభాజాం అధికసౌందర్యమొందిన, మత్పుణ్యానాం నాయదృష్టములయొక్క, రిణతిః పరిపాకము [అనఁగా శ్రీకృష్ణస్వామి] మాధుర్యేణ సౌందర్యముచేత, ద్విగుణశిశిరం భక్తిలియాప్తదంబు నుత్పాదించునట్టి, వక్త్రచంద్రం చంద్రునివంటిముఖ బును, వహంతి వహించుచున్నదై వంశీవీధివిగళదమృతప్రాతసా వంశీ పిల్లనఁగ్రోవియొక్క, వీధి రంధ్రపరంపరనుండి, విగళత్ జారుచున్న, అమృతప్రాతసా అమృతప్రవాహనదృశమేనగా నవిలాసముచేత, సేచయంతి కణ్ణానందముసేయుచున్నదై [మమ-నాయొక్క] సేత్రయోః కన్నులకు, సన్నిధతే- సమీపించుచున్నాడు.

శా॥ లావణ్యాంబుధీచంద్రశింబయఖలీ త్కదాల్పివంశీనివా|

దావిహ్వాసేను శాన్రవాహముర నోలాడంత్రవతికల్లువా|

దేవతాకరమురావచోవిహరణ స్థానంబురాపుణ్యన|

ద్యావఁచారఁబ్రసన్నమయ్యెనుయశో దాపుత్రగూబంబునన్॥

తా. నాపలుకులకువిహారస్థానంబును, నర్వోత్తమంబులగు నాయదృష్టంబుయొక్క ఫలపరిపాకంబునునగు శ్రీకృష్ణుండు సౌందర్యంబుచే సకలజనానందంబు సంపాదించుచున్నచో దురునిఁబోని ముఖంబునువహించుచున్నవాడును, బిల్లనఁగ్రోవినందులనుండి వెడలుచున్న యమృతఁబువోనిగానంబుచేఁజేపులకింపుసేయునట్టివాఁడునుడై నాకుఁబ్రత్యక్షమయ్యెననుట.

—* ఇట్లుప్రత్యక్షమైన శ్రీకృష్ణునికి నమస్కరించు చున్నాడు. *

శ్లో॥ తేజసేస్తుసమాధేను పాలివేలోకపాలినే।

రాధాపయోధరోత్సంగ శాయినేశేషశాయినే॥

౭౪

టీక, శేషశాయినే-శేష ఆదిశేషునియందు శాయినే పవ్వళించినట్టి రాధాపయోధరోత్సంగ శాయినే-రాధా-రాధయొక్క పయోధరాస్తవములయొక్క ఇత్సంగ మీదను, శాయినే పవ్వళించినట్టి, లోకపాలినే జగద్రక్షకమయినట్టి, ధేనుపాలినే-ధేను గోవులను పాలినే కాచునట్టి, తేజసే తేజ ముగోఽటకు, నమః నమస్కారము, అస్తు ఆవుఁగాక.

*

ఉ॥ పాయనిధక్తిమ్మైక్కెదనసార కృపారసధేనుసాఖ్యసం।

ధాయికిలోకరక్షణవిధాయికిభానుర రాధికాకుచ।

ధాయికిఁబన్నగాధిపవిశాలఫణమణిసాధవీధికా।

శాయికిగోపికానయన సారససారఫలప్రదాయికి॥

౭౫

తా. శేషశయనుండును సకలలోకపరిపాలకుండును పరబ్రహ్మంజయును దనసౌలభ్యము తెలియఁజేయుటకై రాధాస్తనంబులందుఁ బరుండు వాఁడును నావులఁగాచువాఁడునయిన శ్రీకృష్ణునిగోఽటకు నమస్కారమునే సేవ ననుటి.

*

శ్లో॥ ధేనుపాలనయితాస్తనస్థలీధన్యకుంజుమననాధకాంతయే।

వేణుగీతగతిమూలవేధసేతేజసేతదిదమోంసమోనమః॥

టీక. ధేనుపాలనయితాస్తనస్థలీధన్యకుంజుమననాధకాంతయే ధేనుపాల గోపాలురకు, దయితా-ప్రియురాలండ్రయిన వేతులయొక్క, స్తనస్థలీ స్తప్రదేశమునందుఁధన్య కృతార్థమైన, కుంజుమ- పనుపుమొదలగు చూరణవిశేషములతోడ ననాధ- కూడుకొన్న కాంతయే కాంతిగలయట్టి వేణుగీతగతి మూలవెధసే. వెణు, పిల్లఁ గొవియొక్క గీత, గానముయొక్క, గతి- సర్వవిశేషములకు, మూల ధనే మూలబ్రహ్మమైన, తేజసే- శ్రీకృష్ణరూపమైన తేజఃబుగోఽటకు, తదిదమ్ ఆయా, ఓంసమోనమః ప్రణ వపూర్వకములయింలు ఆంజేయు నమస్కారములు.

మ॥ పసిగావుంజగురాకుఁబోడ్లమెఱుఁగుం బాలిండ్లకాశ్మీరపు॥

రసముల్జోబ్బిలనుబ్బిరిర్భరపరీరంభస్థిండ్లెను॥

ల్లస్థితంబై మురళీనినాదిగతి మూలబ్రహ్మమేకంటికిం॥

పానఁగంజాలెడుమూఁకికొమ్మెగడుఁగేలోంకారపూర్వంబుగన్

తా గోపికాస్తనంబులయందలికుంకుమబుతోఁగూడినశరీరకాంతిగ
లయదియును వేణుగానంబులకుమూలబ్రహ్మంజై న తేజంబునకుఁబ్రణవపూ
ర్వకంబుగాఁగఁబలునూఱునమన్మరించెననుట-ఇట్లునమన్మరి చి-పిమ్మట
తన కెదుటవచ్చుచున్న శ్రీకృష్ణనివిలాసంబువక్కాణించుచున్నాఁడు. *

శ్లో॥ మృదుక్వణున్నపురమస్థరేణ బాలేనపాదామ్బుజ పల్లవేన ।

అనుస్వనస్మంజులవేణుగీత యాయాతిమేజీవితమాత్మకేలి॥

టీక. ఆత్మకేలి. ఆత్మ-పాండఁబడిన, కేలి విహారంబులుగల, మేజీవిత

మ్- నాప్రాణంబైన శ్రీకృష్ణుండను తేజంబు, మృదుక్వణ శ్నాపురమస్థరే
ణ-మృదు- చెవులకింపగునట్లుగా, క్వణత్ మ్రోయుచున్న, సూపుర-అంది
యలచేత, మస్థరేణ- మందసంచారముగలయట్టి, బాలేన-చిన్నవాడైనట్టి,
పాదామ్బుజపల్లవేన-తామరతెకులవంటిపాదంబులచేత, అనుస్వనస్మంజులవే
ణుగీతమ్-అనుస్వనత్ - అందియలననుసరించివుట్టుచున్నట్టి, మజుల-మనోహ
రమైన. వేణుగీతమ్- వేణునాదముగలుగునట్లుగా, ఆయాతి-వచ్చుచున్నది.

ఉ॥ చల్లనివేణుగీతకను సారిగతాళగతుల్సెలంగిఘల్

ఫల్లరటంచునందియలుగజ్జలునొక్కటఁబిక్కటిల్లగాఁ

బల్లనకొమలాంఘ్రులచుబాలకుఁడాడుచుఁబాడుచుండనా॥

వేల్లితవృత్తివచ్చెగనువిందుగ జీవమువచ్చుకై వడిక॥

తా. నాప్రాణభూతుండగుకృష్ణుండు విహారంబులనొందుచు మృదు
పుగమ్రోయుచున్నయందియలచేమందసంచారంబు నొందు నియునుదామ
రతెకులుంబోనివియునునగుచిన్నియడుగులచేనూపురంబుల కనురూపంబుగా
ధ్వనిచేయుచున్న వేణుగానంబునకు సమానంబుగనతఁనంబుసేయుచు వచ్చు
చున్నాఁడనుట. * * *

శ్లో॥ సోయంవిలాసమురళీనినదామృతేన సింహ న్నుదభృతమిహం
మమకర్ణయుగ్మమ్॥ ఆయాతిమేనయనబంధు రనన్యబంధురానంధకండలి
త కేలికటాక్షులక్షు॥

టీక. అనందకనందలిత కేలికటాక్షులక్షుః అనందకనందలిత ఆనందాంఘ్ర

రములఁజేయుచున్నట్టి, కేళి.విలాసప్రధానములైన, కటాక్ష- కడకంటిచూపులయొక్క, లక్షః లక్షణులయట్టి, మే.నాయొక్క, నయనబంధుః- నయన-నేత్రములకు, బంధుః బంధువైనయట్టి, అనన్యబంధుః-సర్వబంధువైన శ్రీకృష్ణుడు, ఉదభీతమ్- వినుటకునుద్యుక్తమైన, మమ నాయొక్క, కర్ణయుగ్మమ్-కర్ణ-చెవులయొక్క, యుగ్మమ్-జటంను, విలాసమురళీనినదామృతేన విలాసవినదగిన మురళి పిల్లనఁగ్రోవియొక్క నినద-ధ్వనియనెడి అమృతేన-అమృతముచేస సింహ- తడుపుచున్నవాడై ఆయాతి వచుచున్నాడు.

ఉ॥ నగాలిమిచేసిగోపికలమానమునాచినవాడువీడెకా॥

బోలును నేడు వేణురవముంజెవినింపుచునాడుకంటికి॥

మేలలరంబ్రమోపరననిర్ధరకేళికటాక్షలక్షుడై॥

బాలుడనన్యబంధుడెడనాయకయిట్లలయింపవచ్చెగా॥

తా. ఆనందాంకుంటులనుత్పాదించు ట్టియనంశ్యయంబులగువిలాసకటాక్షంబులుగలవాడును సర్వబంధుడును నానయనంబులతో నత్యంతప్రియుండునునగు కృష్ణుండాశగలదైన నాకర్ణయంబును మనోహరంబగుమురళినాదామృతంబుచేతడుపుచున్నవాడై వచ్చుచున్నాడనుట.

శ్లో॥ దూరాద్విలోకయతివారణభేలగామీ ధారాకటాక్షభరితేనవిలోచనేన । ఆరాదుప్రేతిహృదయజ్ఞమవేణునాద వేణీదుఘేనదశనావరణేనదేవః॥

టీక. హృదయజ్ఞమవేణునాద వేణీదుఘేన-హృదయజ్ఞమ హృద్యమైన. వేణునాద- వేణుధ్వనియనియెడి, వేణీ-ప్రవాహమును, దుఘేన-పిడుకుచున్న, దశనావరణేన-ఆధరోష్ఠముచేత, ఉపలక్షితః-చూడఁబడుచున్న, దేవః-శ్రీకృష్ణుడు, ధారాకటాక్షభరితేన - ధారా - ప్రవాహముగాఁజేయఁబడిన, కటాక్ష కడకన్నులచేత, భరితేన- నిండింపఁబడిన, విలోచనేన- కన్నుఁదోయిచేత, దూరాత్ దూరమునుండి, విలోకయతి-చూచుచున్నాడు, వారణభేలగామీ- వారణ-యేనుంగువలె, భేలగామీ- లలితమగునట్టుగమనశీలుడగుచు, ఆరాత్ - సమీపమునుండి, ఉప్రేతి- వచ్చుచున్నాడు.

మ॥ ఘనమత్తైభవిలాసయానముసెలంగ్గడవృలంజూచిచ॥

ల్లనిధారాశకటాక్షవీక్షణసముల్లాసంబుతోఁజెంగటం॥

జనువేళకదశనచ్చదంబువెలయన్నాస్వామిసమ్మోదమో॥

హనవంశీనినదప్రవాహముఖలీలావాప్తిఁజెల్పుకదయ॥

తా. మనోహరంబగు వేణురాదంబనియెడి ప్రవాహంబుబిడుకు శ్రీ మోవిచేగానంబడు శ్రీకృష్ణదేవుండు ప్రవాహంబుగఁజేయఁబడిన కడకంటి చూపులచేనిండింపంబడిన కన్నుంగవచేదూరంబుగనుండి చూచుచు మత్త గఁజంబువలె సుందరమగుగమనంబు గలవాడగుచు సమీపమునుండివచ్చు చున్నాడనుట.

శ్లో॥ త్రిభువనసరసాభ్యాం దివ్యలీలాకులాభ్యాం

దృశిదృశిశిరాభ్యాం దీప్తభూషాపదాభ్యాం

అశరణశరణాభ్యామద్భుతాభ్యాం పదాభ్యా

మయమయమనుకూజద్వేణు రాయాతి దేవః॥

౭౯

టీక. దేవః-శ్రీకృష్ణమూర్తి, అనుకూజద్వేణుః-అనుకూజతో మ్రో యుచున్న, వేణుః-పిల్లనఁగ్రోవిగలవాడగుచు, త్రిభువనసరసాభ్యాం-త్రిభు వన-ముల్లోకములకును సరసాభ్యామ్-మనోహరములయినవియు అద్భుతా భ్యాం-అశ్చర్యసంపాదకములయినవియు దీప్తభూషాపదాభ్యాం-దీప్త ప్రకా శించుచున్న భూష-భూషణములకు పదాభ్యాం-నివాసములైనవియు దివ్యలీ లాకులాభ్యాం-దివ్య దేవసంబంధములైలీలా విలాసములచేత అకులాభ్యాం వ్యాకులమయినవియు దృశిదృశి ప్రతిసతనమందును శిశిరాభ్యామ్ అష్టా దశసంపాదకములైనవియు అశరణశరణాభ్యాం-అశరణ-గతికులకు శరణా భ్యాం రక్షకములైనవియు నైన పదాభ్యాం-పాదములచేత ఆయమయం-వీ డు, ఆయాతి-వచ్చుచున్నాడు.

శా॥ క్రీడాభూషణధారులై యశరణ శ్రేయశ్శరణ్యంబులై ।

చూడంజూగఁజల్లనే సాగనునే చోద్యంబులై దేవతా ।

చూడారత్నములైన పాదములరా సాంపొందివేణుధ్వనుల ।

బాడల దెప్పఁగవీడెవీడెయననా స్వామి విలోకించెదన్ ॥

తా. మోయించున్న పిల్లనఁగ్రోవి గలవాడగుచు ముల్లోకంబులకు మనోజ్ఞంబులై యాశ్చర్యంబుగలుగఁజేయనవియై ప్రకాశించుచున్న భూష ణములకు నెలవులై దివ్యవిలాసంబులతోడం గూడి చూడబాడఁ జల్లనివియై యశరణ్యంబులైన పాదంబులచేనితండితఁడయనుపటుల సమీపంబున శ్రీకృష్ణుండు వచ్చుచున్నాడనుట.

శ్లో॥ సోయంమునీంద్రజనమానసతాపహరీ ।

సోయంమదప్రజవధూవసనాపహరీ ।

సాయంత్ర తీయభువనేశ్వరదర్శహారీ!

సాయంమదీయహృదయాం బురుహాపహారీ!

౧౦

టీక. యః ఎన్వేడు, మునీంద్రజనమాసనతాపహారీ- మునీంద్ర.ము
నిశ్రేష్ఠులయొక్క జన-సమూహముయొక్క మానసతాప-మనస్తాపమును
హారీ-పహరిం-సమర్థుడో, సః-ఆపురుషుడు అయం-ఇతఁడే, యః-ఏపురు
షుడు, మద్రజఘావసనాపహారీ-మద-మత్తలైన, వ్రజవధూ గోపస్త్రీల
యొక్క, వసన-వస్త్రములను, అపహారీ-హరింపసమర్థుడో, సః-వాడు, అ
యం ఇతఁడే, యః-యెవడు, తృతీయభువనేశ్వరదర్శహారీ- తృతీయభువనే
శ్వర ఇంద్రునియొక్క, దర్శగర్వమును, అపహారీ అపహరింపసమర్థుడో,
సః అతఁడు, అయం ఇతఁడే, యః ఏవడు, మదీయహృదయామ్బురు
హాపహారీ మదియ సంబంధమయిన, హృదయ-ఎదయనియెడి, అమ్బురు
హా-కమలమును, అపహారీ అపహరిం-సమర్థుడో, సః-వాడు. అయం ఇతఁడే.

ఉ॥ చిక్కిరనాడుగోపికల చేలములెత్తిదొంగశైలముల్!

చెక్కిరిసేయువానిమద జృంభమునాచి దొంగభక్తిచే!

నెక్కినుమానికోటిమది నిల్పినపాపముఁబాపుదొంగనా!

చొక్కపుఁజిత్తసారసము శూరలుగాగొనుదొంగనేటికింక!

తా. యెవడుసకలమునులమనఁబులంబొడముతాపఁబులంగొల్లలా
డెనవ్వంజెలఁజ్వునంపు ప్రేతలచేలంబులఁజూరగొనెపురుషుండింద్రగర్వం
బపహరించె నెవడు నాడెందంపుఁదామరంగొల్లగొనియె నట్టిపురుషుండితం
డేయనుట.

*

శ్లో॥ సర్వజ్ఞత్వేచమాగ్ధ్యేచ సార్వభౌమమిందుమ!

నిర్విశ్మయనంతేజో నిర్వాణపరశ్చ తేః॥

టీక. సర్వజ్ఞత్వేచ-సర్వజ్ఞత్వమందును మాగ్ధ్యేచ-సౌందర్యంబున
ను, సార్వభౌమ- సర భూమి వారాతిశాయియగు, ఇంద- ఈపురోవతిశా
యయిన, తేజః తేజముఁగూర్చి, నిర్విశల్-ప్రవేశించుచున్న, మమ-నాయొ
క్క, నయనం నేత్రము, నిర్వాణపరం-మోక్షమఖమను, అశ్చ తే-అను
భవించుచున్నది.

మ॥ వినుసర్వజ్ఞతయందుమాగ్ధ్యముననుర్వికసార్వభౌమంబునా!

జనునీ తేజముఁజూచినానయనము స్ఫురూప్యముంజెందెనీ!

డనియాలోకముఁడేయఁగాభిమరకీటన్యాయముంగొంచెకా!

దనజ్ఞానేంద్రియగూఢికన్నులవనే లాకల్లునూహింపఁగఁగఁ ౮౧

తా. సర్వజ్ఞత్వంబున సౌందర్యంబున సర్వాతిశాయియై యీముందుగానంబడు తేజంబుగూర్చి ప్రవేశించునానయనంబు మోక్షసుఖంబు ననుభవించుచున్నదియనుట.

శ్లో॥ కృష్ణానమేతత్పునరుక్తశోభ ముష్ణేతరాంశోరుదయఃముఖేందోః |

శృష్టాంబురాశింద్విగుణీకరోతి కృష్ణాహ్వానంకించనజీవితంమే ||

టీక. మే-నాయొక్క జీవితం-జీవనంబునదియుఁకించన-ఇట్టిదియని చెప్పనలవిగానిదియు కృష్ణాహ్వానం శ్రీకృష్ణాఖ్యమునునగు ఏతత్ - ఈపురోపతిఁవ సుపు ముఖేందోః-ముఖసంద్రునిఁవలన ఉష్ణేతరాంశోః-చంద్రునియొక్క ఉదయ - ఆవిర్భావమును పునరుక్త-పునరుక్త-ద్విగుణితమగుశోభం-కాంతిగలదిగా కృష్ణానం-చేయుచున్నదియై శృష్టాంబురాశిం అశాసముద్రమును మే-నాయందు ద్విగుణీకరోతి-రెంటలుగాఁజేయుచున్నది. *

మ॥ కమలోల్లాసకమైనరంతరకళిత గన్పట్టశీతాంశువిం |

బముకంఠ౯ ద్విగుణాభిరూహ్యంబున రమ్యంబైన నెమ్మోముంబు |

న్నమజాబిల్లివెలుంగుదోవెలయున్న స్థాభిఖ్యమానాదుజీ |

వముద్విష్టాభితరుంగల౯ ద్విగుణమే వశి౯ లఁజేసెన్మది౯ ||

తా. నాజీవితంబగుచుం జెప్పనలవిగాని శ్రీకృష్ణాఖ్యంబగు నీముందు కానంబడువస్తువు నెంమె గంపుఁబందురునివలనఁ బూణి౯మయందుఁ బొడముచందురునికి వన్నియంగల్పించునదియై నాయందాశాసముద్రంబును నెగఁడఁజేయుచున్నదియనుట.

శ్లో॥ తదేతదాతామ్రవిలోచనశ్రీ సమ్భావితాశేష విసమ్రవగఁమ్ |

ముహుర్ముహురా రేర్మధురాధరోష్ణమఃఖాంబుజంచుంబతిమానసంమే ||

టీక. ఆతామ్రవిలోచనశ్రీ సమ్భావితాశేషవిసమ్రవగఁమ్-ఆతామ్ర-ఈషడరుణములయిన విలోచన-నేత్రములయొక్క శ్రీ కాంతిచేత సమ్భావిత-బహుకరింపఁబడిన అశేష-సమ సమయిన విసమ్రవగర్గం-సతజనసమాహముగలదియు మధురాధరోష్ణం-మధుర-చునోజ్జమగు అధరోష్ణం-అధరముగలదియునునగు మురారేః-శ్రీకృష్ణమూర్తిఁయొక్క యశ-ఏ ముఖాంమ్బుజం-ముఖకమలమును మే నాయొక్క మానసమే మనస్సు చుగుఁబడి-ధ్యానము చేయుచున్నదియొ తత్-ఆప్రసిద్ధమేనముఖము, ఏతత్-ఇది.

చ॥ కలశపయోధిశీకరని కాయముచేనునుగంపుమీరుక |

న్నులనతపాళికింబ్రయము నూత్నానందజేయుచుండత్సధాకణం|

బులుముధురాధరోష్ఠమునఁ బూనిఁ యాదిపదేప్రమోమగా|

వలెనదిగాకయున్నయెడఁ బల్మరునామదియానఁగోరునా|

తా. ఈమదిరుణంబులగునయనంబులకాంతిచే నన్యనింపఁబడియెడి యశేషసేవక సమూహంబుగలిగి మనోజ్ఞంబగు నధరంబుచేఁ దేజరిల్లు నేశ్రీ కృష్ణుని మోముదామరను నామనంబానఁగోరునో అట్టిముఖంబెయ్యాయగు పదేడుముఖంబనుట. *

శ్లో|| కరేశరదుదభ్యేతాంబుజవిలాసశిఖాగురూపదావిబుధపాద పప్రథమపల్లవోల్లంఘినా| దృశౌదళితదుర్మగత్రిఘన నోపమానశ్రి యశావిలోకయవిలోచనామృతమహిమహాపాచ్చేచ్ఛవమ్|| *

టీ. హేవిలోచన-ఓనేత్రమా, అమృతమహాః అమృత అమృతము వలె, మహాః తేజముగలిగిన, సహచ్చేచ్ఛవం మహత్ శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, శైశవంబాల్యమును, విలోకయ చూడుము, కరోహస్తములు, శరదుదభ్యేతామ్బుజవిలాసశిఖాగురూ శరత్ శరత్కాలంబున, ఉదభ్యేత పుట్టిన, అమ్మజ కమలములయొక్క, విలాస కాంతివిశేషములయొక్క, శిఖాశి ఖీంచుటయందు, గురూ నియాకములు, పదాపాదములు, విబుధపాదపప్రథమపల్లవోల్లంఘినా విబుధపాదప కల్పవృక్షములయొక్క, ప్రథమ సూతన ములయిన, పల్లవ చిగుళ్లను, ఉల్లంఘినా ఐతిక్రమింప నమర్థులు, దృశౌ నేత్రములు, దళితదుర్మగత్రిఘననోపమానశ్రియా- దళిత విచారింపబడిన, దుర్మగద గర్విష్టమలయిన, త్రిఘన ముల్లోకంబుల పదార్థంబులయొక్క- శ్రియా కాంతులుగలవి. *

ఉ|| పాదముల టిమావిబుధ పాదపసూతనపల్లవావళిం|

గాదనుగన్నుదోయినరి కాంతివిశేషముమంజ్జగంగానఁ||

లేదనుశారదాబ్జవన లీలలగేలవ గేరులోచనా|

హ్లాదమయాశైశవవిలాసముగంటిమినందనూతికిణి|| *

తా. శరత్కాలంబునంబొడచు కెందంములం గేరు కేల్లవయును వేలుపు మ్రోకులంబుట్టిన త్రొత్తచిగుళ్లందెగడునడుగులును ముల్లోకంబులగుండెడి గర్విష్టంబులగుపదార్థంబులకాంతివిశేషంబులబోవందోలుకన్నగవయుంగలి గియమృతంబోలివెలయు శ్రీకృష్ణుని బాల్యంబునోనయనంబాచూడుమనుట.

శ్లో॥ ఆచిన్వానమహస్యహస్యహనిసాకారాన్విహరక్రమా
నారుద్దానమరుద్రతీ హృదయ మహ్యార్ద్రస్మితాస్యశ్రియా!
ఆతన్వానమనన్యజన్మనయనశ్లాఘ్యమనన్యైందశా
మామన్తం ప్రజసుందరీ స్తవ తటీసామ్రాజ్యమజ్జుమ్భతే!

టీక. అహస్యహస్యహని ప్రతిదినమును, సాకారాన్. ఆకారముతోఁ
గూడిన, విహరక్రమాన్. విహరవిధులను, ఆచిన్వానం. సంపాదించుచున్న
దియు, ఆర్ద్రస్మితాస్యశ్రియా. ఆర్ద్ర-సరసమైనదియు, స్మిత-చిటునగవుగలది
యునగు, ఆస్య పేమ్మొగయొక్క, శ్రియా- నందదచేత, అరన్ద్రతీహృద
యమపి అరున్ద్రతీ-(పతివ్రతాశిరోమణియగు) వసిష్ఠభార్యయొక్క, హృదయ
మపి- హృదయమునేనియు, అరున్ద్రానం, కొంచెముభిముఖముగఁజే యుచున్న
దియు, అనన్యజన్మనయనశ్లాఘ్యం అనన్యజన్మ-అన్యధునియొక్క, నయన నే
త్రమ లచేత, శ్లాఘ్యం- కొనియాడఁగినదియు, అనన్యైంద- శ్రేష్ఠమైన, ద
శాం- అనన్య- ఆతన్వానం విస్తరింపఁజేయుచున్నదియునగు, ప్రజసుందరీ స్త
వతటీసామ్రాజ్యమ్- ప్రజసుందరీ- గోపస్త్రీలయొక్క, స్తవతటీ- స్తవప్రదే
శములయందు, సామ్రాజ్యం ఆధిపత్యరూపమైన శీకృష్ణాఖ్యవస్తువు, ఆమందం
శుభమందమగునటుల, ఉజ్జ్వలంభతే ప్రకాశించుచున్నది. *

మ॥ నలివాన్మృండునుజోక్తికగోనుచునానందించెనెమ్మోముక్రొం!

దళుకున్నవృలరుంధతీహృదయమైవం- నీకాగవి!

తలుగాఁ బ్రోద్దొకరూపమైలగు విన్నాణంబులందేలిని!

శ్వలనందప్రజసుందరీ స్తవతటీసామ్రాజ్యమప్పొంగిడిక!

తా. ప్రతిదినంబునాకారవంతంబులగువిహర క్రమంబులనెఱయఁజే
యుచునరనంబగుముఖకాంతిచే నరుంధతీహృదయంబునైన స్వవశంబుగఁజే
యంజాలి కమ్మవిల్లునివలపింపజాలిన గోపస్త్రీ స్తవ సామ్రాజ్యరూపంబగు
శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువునాకన్నులయేదుటం బ్రకాశించుగాతయనుట *

శ్లో॥ నముఘ్యసితయావసంతరశ్శైశవాలజ్యోతం

మదచ్చురితలోచనం మదనముద్దహసామత్యమ్!

ప్రతిక్షణవిలోచనం ప్రణయపీతనంశీముఖం

జగత్రయవిమోహనంజయతిహామకంజీవితమ్!

టీక. నముఘ్యసితయావసమ్- నముఘ్యసిత- లెస్సగా రావిర్భవించుచు
న్న, యౌవనమ్- ఎలప్రాయముగలదియు, తరశ్శైశవాలజ్యోతమ్ తరశ్శ

చంచలమైన, శ్రేష్ఠ-బాల్యముజేత, అలఙ్కరింపబడినదియు, మదచ్ఛురితలోచనం-మద-మన్మథమదచేత, ఘరిత. పూయబడిన, లోచనగ-సేత్రములుగలదియు, మదసముగ్ధహానామృతమ్-మదన మన్మథునిచేత ముగ్ధ సుందరమయిన, హానామృతమ్-అమృతమునంటినగవుగలదియు, ప్రతిక్షణవిలోచనమ్-ప్రతిక్షణ-అనుక్షణమును, విలోచనమ్-చూచువారలకు మోహమునుసంపాదించుచున్నదియు, ప్రణయశీతవంశీముఖం-ప్రణయ-ప్రేమచేత, పీత పానముచేయబడిన, వంశీముఖం-వేణుముఖముగలదియు, జగత్రయవిమోహనం-జగత్రయ-మూడులోకములకు, విమోహనం-మోహకజనకమయినదియునగు, మామకం-నానంబందమయిన, దీవితం-ప్రాణపదమయిన శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు, జయతి సర్వోత్కర్షముగావర్తించుచున్నది.

మ॥ తలవంతంకునీటుదేతే దళకొందంబాటె బాల్యంబువె|

స్మలనేలాడెలిసవృష్ట్రొందళుకు లీనెన్నేత్రముల్మోవికి॥

గలవంశీముఖచుంబనంబమరెలోకంబుల్విలోకించియు|

వ్యభులూఁజెన్మదినాదుజీవిత-పీడింబర్వెంగృష్టాకృతి॥

తా. తెల్లంబుగంగనం బడుజవ్వనంబుగల్గుటం జేసిజాటుచున్న బాల్యంబుచేసలంకరింపబడిమదనమాంద్య బుడెల్పుకందోఁగసెలంగనమృతము లోని లేనగవుపృతిల్లం బ్రతిక్షణంబునుజూచువారలకు మోహంబుత్పాదించుచు నతిప్రేమంబున వేణుముఖంబు జగత్రయమనోహరంబై వెలయునాజీవితప్రాయంబైన శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు సర్వోత్కర్షముగావర్తించుచున్నదియునుట.

*

శ్లో॥ చిత్రంతదే తచ్చరణారవిందంచి త్రంతదేత న్నయనారవిందం

చిత్రంతదేతద్వారవిందం చిత్రంతంచే తత్పరస్పచిత్రమ్|

టీక. తదేతచ్చరణారవిందంమేతత్-ఆశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, ఏతత్ ఈయగుపడుచున్న. చరణారవిందం, పాదకమలము, చిత్రంఆశ్చర్యజనకమయినది, తదేతన్నయనారవిందం-తత్-ఆశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, ఏతత్-ఈయగుపడుచున్న. నయనారవిందం నేత్రకమలము, చిత్రం ఆశ్చర్యసంపాదకమయినది, తదేతద్వారవిందం తత్ ఆశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క ఏతత్ ఈయగుపడుచున్న వదారవిందం ముఖకమలము చిత్రం ఆశ్చర్యకరమయినది హేలంబుటతల్లి పునః వెండియు తదేతత్ అట్టి పాదారవిందాద్య వయవవిశిషమయిన శ్రీకృష్ణాఖ్యవస్తువు. చిత్రచిత్రం మిక్కిలి యాశ్చర్య

మయినది

ఉ॥ లోకములోనమోములు విలోచనమల్పదము ల్పహస్రసం|

ఖ్యాతములంచునెంచు శ్రుతులావురుషోత్తము నివ్వధంబుగా| నీకను
దమ్మిదోయిచెలువీముఖసారస మీపదాబ్జముల్ | చేకొనజిత్రమం
చుఁతిచేయఁగఁబల్కఁబునంబశక్యమే॥ ... ౮౭

తా. ఇట్టిదియని చెప్పనలవిగానియడుగుదామరులునుగనుదమ్ములును
నెమ్నోము విరదమ్మియునుంగలశ్రీకృష్ణునినుతింపఁగనోయంబా మిక్కిలిచి
త్రమనుట

శ్లో॥ అఖలఘనైకభూషణమధిభూషితజలధిదుహితృకుచకుమ్భమ్|

ప్రజయువతిహారవల్లి మరకతనాయకమహామణింవన్దే॥ ౮౮

టీక అఖలఘనైకభూషణం-అఖల-సమస్తమయిన, ఘన-లోక
ములకు-ఏకభూషణం. ముఖ్యభూషణమయినట్టియుఅధిభూషితజలధి, దుహితృ
కుచకుమ్భం- అధిభూషిత-అలంకరింపఁబడిన- పలధిదుహితృ లక్ష్మీయొక్క
కుచకుమ్భం-కలశములవంటి స్తనములగులయట్టియు- ప్రజయువతిహార వల్లి
మరకతనాయక మహామణి :- ప్రజయువతి-గోపికలయొక్క హారవల్లి - తీగ
లవంటి హారములయొక్క మరకత. మరకతమణియనెడి- నాయక మహా
మణిం స్థూలరాయకరత్నమయిన శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి -వందే- నమస్క-
రించుచుచున్నాను. *

చ॥ జలనిధికన్య కాఘనకుచ స్థలిపచ్చలతాళిగోపికా|

విలసితహారసీతమణి విశ్వజగద్వలయప్రకాశకో|

జ్వలమహనీయరత్నమని వారిత కాళియ భోగిభోగమం|

డలగిరివజ్రమై వెలయు సందతనూజభజంతునామది॥ ౮౯

తా. యెల్లలోకంబులకు భూషణ బై మహాలక్ష్మీ స్తనమండలంబునకలం
కారరత్నంబై గోవస్త్రీహారమధ్యంబుల నిఁగ్రసీలనాయకమణియై వెలయు
శ్రీకృష్ణదేవునిగూర్చి మ్రొక్కదననుట.

శ్లో॥ కాంతాకచగ్రహణ విగ్రహబద్ధలక్ష్మీ

ఖండాంగరాగరస రంజితమంజుల శ్రీః|

గండ్గఫలీమకుర మండలఫలమూన

ఘర్మా కురంకిమపి ఫలతికృష్ణతేజః॥ ౯౦

టీక. కాంతాకచగ్రహణ విగ్రహబద్ధలక్ష్మీ ఖండాంగ రాగరసరంజిత

లశ్రీః- కాంతా-ప్రియారావయొక్క కచగ్రహణ-కేశగ్రహణము యొక్క విగ్రహ కలహమందు బద్ధ గ్రహింపఁడిన లక్ష్మీ-రుక్మిణీదేవియొక్క ఖండచితిలిస అంగరాగ మెయి. తచేత- రంజిత-అలంకరింపఁడిన మంజుల-మనోహరమయిన శ్రీః-సం-గలయట్టి గండస్థలీముకురమండల ఫేలమానఘర్మాంకురమ్- గండస్థలీముకురమండల అద్దములవంటి చెక్కిళ్లలయందు ఫేలమాన-నృత్యముచేయుచున్న ఘర్మ కురమ్-జిఱుచెమ్మటగలయట్టి శ్రీకృష్ణతేజము కిమపి-ఇట్టిదియనిచెప్పనలవిగానిదియై- ఫేలతి ప్రకాశించుచున్నది.

మ॥ తళుకున్నిద్దపుఁజెక్కుటద్దములపై ఘర్మాంకురంబూటగా!

గలికాభోగపయోధరాంతరలస త్కాశ్మరసంబంధగం!

ధిలవక్షస్థలుడై గృహీతఘనవేణీ బంధుడై నయ్యపుం!

జెలియంజుంపినకేళిదేల్పు హరినా చిత్తంబునంజెంఁడెడు॥ ౮౯

తా, కేశగ్రహణకలహంబునకుందాల్చిన రుక్మిణీదేవిస్తనమండలంబునం జిటిలినయంగరాగంబుచే నలంకరింపఁబడినదియై యద్దంబులంబూలు చెక్కిళ్లలం జిఱుచెమ్మటలూరంజెరంగు శ్రీకృష్ణతేజంబుసెప్పనలవిగానవేలుంగుచున్నదియనుట.

శ్లో॥ మధురంమధురంవపురస్య విభోర్మధురంమధురంవదనంమధురమ్!

మధుగంధిన్మదుస్మితమేలదహా మధురం మధురంమధురంమధురం॥

టీక, అస్య-ఈముండటనగుపడియెడి విభోః-శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క వపుః శరీరము మధురంమధురం మిక్కిలిసుందరము మధుగంధిమృదుస్మితం మధు మకరందమువలె గంధి-పరిమళముగల మృదు-కోమలమయిన-స్మితం లేనగవుగల అస్యవిభోః-ఈకృష్ణమూర్తికయొక్క మధురం సుందరమయిన వదనం ముఖము మధురంమధురం- మిక్కిలిసుందరము- ఏతత్- ఈకానం బడుచున్నశ్రీకృష్ణతేజము- మధురంమధురంమధురంమధురం-మిక్కిలిమనోహరమయినది- అహా-అచ్చర్యము.

*

శా॥ చూడంజూడగ మేనదానినుమడించు న్నాధురీనంపరలే ।

సూడంజూడగ మోముగోముమది మెచ్చల్లుల్కుముమ్మాటికిం!

జూడంజూడమరందభిందువుల మించున్మందహాసంబునీ!

జూడంబల్మరుమాధురీంజెలగు నాస్వామికివిలోకించెడ॥ ౯౦

తా, చూడంజూడ నెమ్మైన సోయగంబినుమడించు మకరందభిందువులం దెగడు లేనగవునెమ్మగమునందునందడించునిట్టివేషంబులంగలిగిఈయగుప

దుశ్రీకృష్ణతేజం దలిసౌందర్యబత్వాశ్చర్యంబుఁ బుట్టించుచున్నదియనుట
శ్లో॥ శృంగారరససర్వస్వం శిఖిపింఛవిభూషణమ్ |

అంగీకృతనరాకార మాశ్రయేఘనాశ్రయమ్ ||

౯౩

టీ. శృంగారరససర్వస్వం- శృంగారరస శృంగారరపములయొక్క, సి
ర్వస్వం-సర్వార్థరూపమయినవాడును, శిఖిపింఛవిభూషణం- శిఖిపింఛ-నెమలి
పురి విభూషణం-అలంకారముగాగలవాడును అంగీకృతనరాకారం-అంగీకృత
స్వీకరింపబడిన నరాకారం మనుష్యశరీరముగలవాడును భువనాశ్రయం-లో
కా ధారుడునైన శ్రీకృష్ణుని, ఆశ్రయే-సేవించుచున్నాను.

ఉ॥ చక్కనివానిముద్దువెద జల్లెడువానిదయారసంబుచే |

నెక్కినువానిమాళితటి నించినపింఛము వానిలోకములో |

మ్రొక్కుగ నేలువానినతి మోహనమానుషవేషధారియై |

యొక్కడలేనివానిజగదా శ్రయునెప్పుడు నాశ్రయించెదన్ ||

౯౪

తా. రాశిగాజేయబడిన శృంగారరసంబుకనుగిందేజరిల్లుచు నెమలి
పురియలకీకారంబుగ ధరియించి మనుష్యదేహంబుచేజెలుంగులోకాశ్రయం
డియిన శ్రీకృష్ణమూర్తిని నాశ్రయించుచున్నాననుట.

*

శ్లో॥ నాద్యాపిపశ్యతికదాచనదశశనేన చిత్తేనచోపనిష దానుగృణాన
హాస్రం | గర్వంచిరంనయనయోరనయోః పదివ్యాసామితదాను కృప
యామనునన్నిధతై |

టీక. సుదృశాం-విద్వాంసులయొక్క సహస్రం సహస్రసంఖ్యగల న
మాహాము అద్యాపి ఈదినమందైనను కదాచన-మఱియొకకాలంబున నైన
ను దర్శనేన-వేత్రములచేత చిత్తేన-చేతస్సుచేత ఉపనిషదాచ- వేదాంతశా
స్త్రముచేతనేన త్వాం- నిన్ను చిరం-బహుకాలమనుండినపశ్యతి-చూడ
డు హేస్వామి-ఓకృష్ణ, సత్త్వం ఆసీవు మమ-నాయొక్క, అనయోః-ఈప్ర
కృతినబంధములగు నయనయోః కన్నులయొక్కపదవ్యాం మార్గమునందు
కృపయా-దయచేత కదాను-ఎప్పుడునన్నిధతై-గన్నిధానముచేయుచున్నావు.

ఉ॥ కొందరుయోగదృష్టినొక కొండలువేరివిచారవాననం |

గందురునిన్ను నెప్పుడొయొకానొక వేళసభిజ్ఞులైనవా |

రందరునిట్టిసీపుకరుణాంబుధిప్రాకృత దృష్టిజెందునా |

ముండటనిల్చియెన్నకుట్ర మోహమొత్తువునందనందనా ||

తా. వేలసంఖ్యలంగల విద్వాంసులుగొందరుయోగనిష్ఠులగు మనం

బసన్తేన విజ్ఞానవంతంబగుచూపుననేన వేదాంతశాస్త్రంబుననైన నెంతకా
బంబునకునిన్నుంగాంచనోవ రిట్టియవాడ్మోచనగోచరుండవగు నీపుకేవలప్ర
కృతినంబంధముగల నాకన్నులకెన్నటికిం గానంబడువాడవోకదా యనుట

శ్లో॥ కేయంకాంతిః కేశవత్వన్మృత్యోదోః కోయంవేషఃకాప వాచామభూ
మిః॥ సేయంసేయంస్వాదుతామంజులశ్రీ రూపయోభూయోభూయ శస్త్రాన్వం
సమామి॥

టీ. హేకేశవ ఓశ్రీకృష్ణ త్వన్మృత్యోదోఃత్వత్ సీయొక్క ముఖేందోః
ముఖచంద్రునియొక్క, ఇయంకాంతిః ఈకాంతి కా యెయ్యదియని చెప్పిన
చును, అయంవేషః- ఈయలంకారము, కః-యెద్దియనవచ్చును, సాసా-ఆ
యాప్రసిద్ధ బగు ఇయమియంస్వాదుతా-ఈలావణ్యము మంజులశ్రీః-సౌంద
ర్యలక్ష్మీయును వాచామభూమిః-వాగగమ్యము తత్-ఆకారణమువలన భూ
యోభూయః మాటిమాటికి భూయశః-అధికముగ త్వాం-నినుగూర్చి నమా
మి-మొక్కుచున్నాను.

ఉ॥ యొక్కడిగోపహాపమది యొక్కడిముద్దుమొగంబుసోయగం॥

బెక్కడనీకళావిభవ మెక్కడనేమనియెన్నవచ్చున॥

స్మృక్కుయగోచరంబుభవ దాకృతిపద్మభవాదిసూక్తికా॥

ప్రొక్కెడసారెసారెకున మోహరయేయనినందనందనా॥ ౯౩

తా ఇట్టిదియనిచెప్ప నలవిగాని నెంమొగంపు జందురునికాంతియు
వాచామగోచరంబగు నలంకారమునునుడువ నశక్యంబగులావణ్యంబునుమ
నోవారంబగు సౌందర్యసంపదయుం గల్గియుండుగాన నిట్టినినుంగూర్చి ప్రొ
క్కుచున్నాననుట.

శ్లో॥ వదనేందువినిజితశ్యశీ దశధాదేవనదంప్రపద్యతే॥

అధికాంశ్రియమశ్ను తేతరాం తవకారుణ్యవిప్రంభితంకియత్॥ ౯౪

టీక. హేదేవ ఓకృష్ణ శశీ-చంద్రుడు తవసీయొక్క వదనేదువినిజితః-వ
దనేందు ముఖచంద్రునిచే వినిజితః తిరస్కరింపబడినవాడై, దశధా-పదిన
ఖములగుచు పదం-పాదయుగళమును ప్రపద్య పొంది అధికాం-అధికమయిన
శ్రియం-కాంతిని అశ్నుతేతరాం- పొందుచున్నాడు తవ-సీయొక్క కారుణ్య
విప్రంభితం కారుణ్యతిశయము, కియత్-యెంతనవచ్చును.

ఉ॥ ఆననకాంతిలోడనేదు రానిశశాంకుడునిల్వలేకనీ॥

మానితపాదపద్మచుల మాటునజేరినఖాంకురాకృతిం॥

జో నిభజించినంత నెస మన్నతిశ్రీలొనగూర్చితోరసి |

దీనదయాపరత్వము నుతింఁ గళకృ మినందనందనా || *
 తా. చందురుండు నీముఖచంద్రు నెదిరించియోడి పదితెరంగులనీప

దంబులనఖగూపంబున నాన్రయించినంతనధికంబగు కాంతినొందె నిట్టినిదయ
 కెయ్యదియు సాటిలేదనుట, *

శ్లో || తత్త్వముఖ కథవివాజ్జనమానరత్నం |

వాఙ్మధురీబహుళ పర్వకళాసమృద్ధం |

తత్కింభవే త్తపరం ధివనైకకాంతం |

యస్యోవాసనసమా సుషమాసదాస్యాత్ || *

టీక. వాఙ్మధురీబహుళపర్వకళాసమృద్ధం- వాఙ్మధురీ- వచోమాధు
 ర్యమనియెడి బహుళ అధికమయిన పర్వకళా-పూణిమాకళలచే సమృద్ధం
 అతిశయించిన తత్-ప్రసిద్ధమైన త్వనుఖం-త్వత్-నీయొక్క ముఖం-నెమ్మి
 గము అబ్జసమానకక్ష్యం అబ్జ-చంద్రకమలములతోడ సమానకక్ష్యం- స
 మానకోటిగలది, కథం ఎటులభవేత్ అయ్యెను, యస్య ఏపదార్థమనకు, స
 దా యెప్పుడుచు, త్వదాసనసమా- త్వదాన నీముఖముతోడ, సమా సమా
 నమగు, సుషమా ఉత్కృష్టకాంతి, స్యాత్ అయ్యెను, అపరం మజీయొకటి, భు
 వనైకకాంతం- భువన లోకములయందు, ఏక ముఖ్యమగు, కాంతం నుందర
 ము, స్యాత్ అయ్యెను, తత్ అది, కిం ఏది. *

చ || సరసిజమంటిమాతగదు సాటికిసారదపూ. శిశుమాసుధా |

కరగుచిమంటిమాసమము గాదిక వేతెడగంబునన్మనో |

హరమగువస్తునొండొకటి యారసిచూడనొకానొకప్పుడుం |

బురుడుమిట్టిల్లునే సుపన మోహననీముఖకాంతికాంతికి || *

తా వచోమాధుర్యంబుచు బూణిమాకళలచే సమృద్ధంబగునీమో
 ముతోడం చంద్రకమలంబులు సమంబులెటులగును నీమోముతోడ భువనం
 బులసేల్లపదార్థంబులు సమంబులనుచుంజెప్ప నెయ్యదియుగానంబడమిసిద్ధం
 బుగాన నీసమానుండొక్కండునులేడనుట.

శ్లో || శృశూషసేయదివచ శృశూషసేయకీనం పూర్వైర్వరపూర్వక

విభిర్నకటాక్షితంయత్ | సిరాజరక్రమధురంభవదాన సేందోర్నిర్వాప్తి

జనుహతిదిరాయశశిప్రదీపః |

౯౬

టీక. శృశూషశిశువు, శృశూషసేయది విననిచ్చయించి తేని, పూ

స్త్రీః మేదటివారలయిన, అపూర్వకవిభిః, అపూర్వ చమత్కారసంపాదకప్రబంధములనుజెప్పిన, కవిభిః వాల్మీకాది మహాకవులచేత, యత్ ఏవాక్యము, నకటాక్షితం చెప్పబడలేదో, మామకీనం నానంబంధమేన, వచః వాక్యమును, శ్రుణు వినుము, శశిప్రదీపః, శశి చంద్రరూపమయిన, ప్రదీపః దీపము, భవదాననేందోః, భవత్ సీయొక్క, ఆననేందోః ముఖచంద్రునియొక్క, నీరాజసక్రమధురం, నీరాజన నివాళియొక్క, క్రమ విధియొక్క, ధురం భారమును గూచిక, నిర్వాహం ఉపాధిలేనటులు, చిరాయ బహుకాలము, అహః తి తగుచున్నది.

చ॥ తోలుతటివ్యాసముఖ్యకవి ధుర్యులువల్లనిసాహసంబునే!

వలికెడవింటివేనివిను పరికజలోచనసీదుమోముతోఁ

గలువలరేనిసాటియన గాదగదారతివల్లేరంబులో!

వలవిడిదివ్వగానతని బట్టినివాళియొనర్పగాదగుక!

తా. ఓకృష్ణా నాపలుకొక్కటివింటివేని వినుము పూర్వులగువాల్మీకివ్యాసాది మహాకవులచే జెప్పబడనిసాహసంపు మాటనుడివెన నెట్లనిన జంద్రుడనియెడిదీపః బు నారతిపల్లెరంబుననిడి సీనెమ్మోము జందురునికి నివాళియొనర్పంగగుననుట.

శ్లో॥ అఖండనిర్వాణరసప్రవాహే ర్విఖండితాశేషరసాంతరాణి!

నియంత్రితోద్వాంతసుధాణావా జయంతిశీతాని తవస్మితాని॥

టీక. అఖండనిర్వాణరసప్రవాహే, అఖండ పరిపూర్ణమైన, నిర్వాణ సుఖమనియెడి, రస ఉదకముయొక్క, ప్రవాహేః ప్రవాహములచేత, విఖండితాశేషరసాంతరాణి. విఖండిత కొట్టబడిన, అశేష సమస్తమైన రసాంతరాణి ఇతరరసములుగలవియు, నియంత్రితోద్వాంతసుధాణావాని, నియంత్రిత యధేచ్ఛమగునటుల, ఉద్వాంత బయలు వెడలుచున్న, సుధాణావాని అమృతసముద్రముగలయవియు, శీతాని చూచుజనులకుమనోహరమయినవియునగు, తవ సీయొక్క, స్మితాని లేనగవులు, జయంతి- సర్వోత్కమముగా పరిణామచుచున్నవి.

మ॥ కలితానందమహానుభావమున వేడ్కంజెందియంతంతకుం!

దెలియంబొంగుసుధాతరంగితవయోధికలీలగన్పించుచుం!

ఓళితాశేషరసాంతరంబులగు లేనపుల్ మిటారింపరే!

మలకాంతాజనభోగభాగ్యమహిమాం కూర్వంబు సెల్వంజెడిక!

తా. సంపూర్ణంబగు సుఖరసప్రవాహంబులచే నిరసంపంబడన యి
తరతసంబులుగలిగియధేచ్ఛరుగునటులబయలు వెడలునమృతసముద్రంబుగ
లిగి చూచువారలకు సుఖంబొసగు నీచిటునగవులు సర్వోత్కృష్టముగా
వర్ణించుచున్నవియనుట.

శ్లో॥ కామంసంతుసహస్రశః కతిపయేస్వారస్యభౌరేయకాః |
కామంవా కమనీయతాపరిమళస్వరాజ్యబద్ధప్రతాః | తైర్నేనంవివ
దామహేనచవయం దేవప్రియంబ్రామహేయత్సత్యం రమణీయ
తాపరిణతి స్త్యయ్యేవపారంగతా |

టీక. కతిపయే. కొందఱు, స్వారస్యభౌరేయకాః- సౌందర్యవంతు
లు, కామం-యధేచ్ఛముగాను- సంత-ఉండురుకాః, కమనీయదాపరిమళ
స్వరాజ్యబద్ధప్రతాః- కమనీయతా సౌందర్యముయొక్క, పరిమళ-అధ్య
క్షునియెడి, స్వరాజ్య - స్వర్గరాజ్యమందు, బద్ధకూడుకొన్న, ప్రతాః - పు
ణ్యవిశేషములుగల, సహస్రశః- వేలసంఖ్యలు, కామం- యధేచ్ఛముగను,
సంతు ఉండురుగాక, హేదేవ ఓకృష్ణతైః- ఆయధికసుందరులయినవారితో
డ, నవిదదామహే వినాదమునుజేయుము, ఏవం- ఈప్రకారము, ప్రియంచ
ప్రియమును, సబ్రామహేనుడునము,యత్ - ఏకారణమున, రమణీయతా
పరిణతిః - రమణీయతా - సౌందర్యముయొక్క, పరిణతిః-పరిపాకము, త్య
య్యేవ నీయంచే, పారంగతా-సంపూర్ణముగానుండు నత్యం- యధార్థము.

ఉ॥ లోకములోపలకరసిక లోకమనెకముగలుగకయస్తోక
మనోహరావయవశోభితులుందురుగాకవారితో | నేకలహింపనేల
మొగమిచ్చకమేటికిసత్యమాడెదక | నీకమనీయతామహిమనీకతగు
నృతికావమయ్యెడక॥

తా లోకంబునన నేకరసికజనంబులుందురుగాక యధికసౌందర్యసం
పన్నులనేకులుందురుగాకవారితోడంగలహంబునుబ్రయంబునుజిలుకనేలయ
ధార్థంబుగనుడివెద నీసౌందర్యంబుతోడంబురణింప నెట్టివారలుంజాలరనుట.

శ్లో॥ మందారమూలేమద నాభిరామంబిచ్చార్ధరాపూరితవేణు
నాదమో గోగోషగోపీజనమృగ్యం స్థ గోపంభజేగోకులపూర్ణ
చంద్రమ్ |

టీక. మందారమూలే మందార- కల్పవృక్షముయొక్క, మూలే-
మొదటినుండు, గోగోషగోపీజనమృగ్యసంస్థమ్- గో- గోవులయొక్కయును,

గోప - గోపాలకులయొక్కయును, గోపీ - గోవస్త్రీలయొక్కయును, జన, సమాహమయొక్క, మధ్య - నడుమను, సంస్థమ్ - కూర్చున్నవాడును. బిమ్బాధరాపూరితవేణునాదమ్ బిమ్బ దొండపండువంటి, అధర - అధరోష్ఠముచేత, శ్పూత - తస్యగాఢూరింపబడిన, వేణునాదమ్. వేణుద్వారగలవాడును, గోకులపూర్ణచంద్రమ్ గోకుల - గోసమాహమునకు, పూర్ణచంద్రమ్ - రాకాశశాంతుడైనవాడును, మదనాభిరామమ్ - మదన-మన్మథునికన్నను, అభిరామం - సుందరుడైనవాడునగు, గోపం - బాలగోపాలుని, భజే - భజించుచున్నాను.

ఉ॥ గోపికభోపికల్కలికొల్పంగగోవులుగోవులాడఁగాఁగ్రేవులుమేపులాని పరికింపఁగఁగెఱిజకురాకుమోవిపై । మోపినవేణువగ్గలము మ్రోయఁగఁగల్పవనిశ్చయించునా గోపకుమారమృదునింగోకులవార్ధిశిఖరభజించెదన్ ॥

తా. కల్పవృక్షమూలంబునగోవులయు, గోపాలకులయు, గోపికలయు నడుమనుండి కెమ్మోవియందు మోపినవేణువుమ్రోయించుచుమన్మథమన్మథుండై గోకులవార్ధిపూర్ణచంద్రుండై వెలయు బాలగోపాలుని భజియించెద ననుట.

శ్లో॥ గండ్వీడాలోలామదనవనితా గోపవనితా మధుస్థీతంగీతః కిమతిమధురాచాపలధురాః । సమజ్జృమ్భాగుమ్భా మధురిమగిరాంమాద్యత గిరాన్త్యయిస్థాజాతేదధతిచపలంజన్మనఘలమ్ ॥

టీక. గండ్వీడాః - నిర్లజ్వలయిన, గోపవనితాః - గోవస్త్రీలు, లోలాః నీయందాన క్తలయి, మదనవనితాః రతితుల్యలు, జాతాః అయిరి, గీతం నీనంబంధమయినగానము, మధుస్థీతం-మధు-తేనియవలె, స్థీతం-స్థూతిఁగలదియై, కిమపి-చెప్ప లవిగానిది, జాతమ్ - అయినది, చాపలధురాః. చాపల-నీన-బంధమయిన చాపల్యమయొక్క, ధురాః భారములు, మధురాః- మనోహరములు, జాతాః- అయివి, మాద్యతగిరాం- మాద్యత-నావంటియప్రతిజ్ఞయొక్క. గిరాంవాక్యములయొక్క. గుమ్భాః గుంభనలు. మ రిమగిరాం వాల్మీకిమొదలగు వారలయొక్కవాక్యములవలె. సమజ్జృమ్భాః అతిశయములు. జాతాః అయివి, త్యయి- నీవిషయము, జాతేనతి, అగుచుండఁగా, చపలంచపలమైన, జన్మ జన్మమును సఫలం ఫలనహితము గునలులదధతి వహించుచున్నవి. స్థాన యుక్తము.

ఉ॥ నానందోఽంగిత త్రయమునన్మరులై త్తినగోపకామినుల్ | దేని
యంగుల్కుపాటలునుదియ్యనిమాటలు నీకతింబునం బూని ఫలంబు
జెందుక్రియమోదముతోడను నన్నుతింపగా | నానుడువుల్ఫలించెఁజ
ననాబుగృతార్థతఁజెందు నెంతయున్ ||

తా. గోకులంబునంగ్రుమ్మరుటంజేసియరసికలై నిర్లజ్జలై నగోస్త్రీల
సౌందర్యంబులును గానంబులును జాపల్యంబులును నీయందవినియోగించుక
తంబునన్వసమానాధికరహితంబులై నభంగి నప్రతిష్ఠించనగునా వచనంబుల
పందర్శనంబును నా స్త్రీకిఁగి నలగు వారలవచోగరిమంబుకై వడిం బ్రసిద్ధంబగు
చునీవలన వెలసెను సంగృతాదుండనే తిననుట.

శ్లో॥ భువనంభవనంవిలాసినిశ్రీః స్తనయాతామరసాననన్మరొచ | ప
రిచారపరమ్పరా సురేంద్రాస్తదపిత్వచ్ఛరితం విభోవిచిత్రమ్ ||

టీక పేవిభో ఓకృష్ణా, భువనం లోకము, భవనం గృహము, శ్రీః
లక్ష్మీదేవి, విలాసిని పాణిగ్రహణభార్య, తామరసాననన్మరొచ తామరసా
నన బ్రహ్మదేవుడును, స్మరొచ మన్మథుడును, తనయా కుమారులు, సు
రేంద్రాః - దిక్పాలకాదులు, పరిచారపరమ్పరాః పరిచార పరిచారకులయ్యె
క-1, పరమ్పరాః సమాహము, తదపి అటునస్తేనను, త్వచ్ఛరితం త్వత్ నీ
యొక్క, చరితం చరిత్రము, విచిత్రం మిక్కిలియాశ్చర్యము.

మ॥ లలనారత్నము శ్రీవధూటిజగమెల్లం గేలికాసాధమా | జు
జాతానన శంబరారులునుతుల్ శక్రాదిదిక్పాలవద్రులుభృత్యుల్వి
వరింపనీమహిమలోహా యిట్టివై యుడగో | కులవాటంబున జా
రచోరకృతిలోకుల్ నష్టగాంక్షింతురే |

తా. ఇల్లుముజ్జగంబు భార్యలోకై కమాతయగుసిరి చతురాననుండు
మమన్మథుండును కొమరులు ఇట్టినిపుగోకులంబుననుండుటగడుచిత్రంబనుట
శ్లో॥ దేవస్త్రిలోకీ సాభాగ్యకస్తూరీతిలకాఙ్కురః | జీయాద్వ
జాజ్ఞానానజ్ఞ కేళి లలితవిధ్రమః ||

టీక. త్రిలోకీసాభాగ్య కస్తూరీతిలకాఙ్కురః త్రిలోకీ మూడులో
కములయొక్క, సాభాగ్య అవయవసౌప్తవమునకు, కస్తూరీతిలకాఙ్కుర
కస్తూరిబొట్టువలెనున్ననాడును, ప్రజాజ్ఞానానజ్ఞ కేళిలలితవిధ్రమః ప్రజార
సా- గోప స్త్రీలయొక్క, అనజ్ఞకేళి - మన్మథక్రీడలయందు, లలిత - సరజ్ఞ

మమన-విభ్రమః-విలాసములుగలవాడునునగు, దేవః-శ్రీకృష్ణయూతిః, జయార్థ-సర్వోత్కృష్టముగావర్తించునాక.

*

మ! కుటుంబంబులకు లబిష్కటలుపులకాఁకూగఁబుతొరంబుగాఁ
నగుకుంగ నురిబొట్టునన్నాసలిజేఁ దైలోక్యభాగ్యాకృతిం
జెలగఁగోపని వివీరతికతౌ శృంగారభావోన్నతుత్
దొలుకంగన్నలఁడువేసవిఁ గాంతుకభాగ్యసన్నిధికి॥

తా. ముల్లోకంబుల సౌమ్యవాచయవంబులకుఁ గస్తూరితిలకంబేగోప
స్త్రీలతో సనంగక్రీడంజేయుట యందత్యంతవిలాసంబులుగల శ్రీకృష్ణకేవల
దుఃస్వోత్కృష్టముగావర్తించుననుట.

✽

శ్లో॥ ప్రేమదఁచమేకామదంచమే

వేదనంచమేవైభవంచమే

జీవనంచమేజీవితంచమే

దైవతంచమేదేవనాపరమ్॥

౧౦౩

టీక. హేదేవ-ఓకృష్ణ, మే-నాయొక్క, ప్రేమదంచ-ప్రేమంబునెచ్చు
వస్తువును, మే-నాయొక్క, కామదంచ-కోరికనిచ్చునస్తువును, మే-నాయొక్క
వేదనంచ-జ్ఞానమును, మే-నాయొక్క, వైభవంచ-శ్వర్గమును మే-నాయొక్క
జీవనంచ-పాణిమును, మే-నాయొక్క, జీవితంచ-జీవనహేతువస్తువును,
మే-నాయొక్క, దైవతంచ-దైవతమును, అపరంమఱియొకటి, నాస్తి లేదు.

ఉ॥ కోరికనిచ్చినన్నెనగు గూఁచిఁనజీవనజీవితంబులే॥

దానినొసర్చింపఁజెలివిఁ దాల్చినగల్గియునగఁజ్రియుంబలే॥

న్నేరములొర్చినందిరుగ నేర్పుగదీర్చిఁగల్గియున్నెక॥

భారమునీదెకానిమఱి పంకజనాభయెరుంగనన్యులకా॥

✽

తా, కోరికనిచ్చినం బ్రయఃబుజేసిననీవనాజ్ఞానంబు వైశ్వర్గంబును
జీవనంబును జీవనహేతువునగువస్తువునునాదైవతంబునునీవకానిమఱియన్యు
నేనెరుంగననుట.

*

శ్లో॥ మాధుర్యేణవిజృంభంతాం

వాచానప్తవ ప్రేభవే|

చాపల్యే సవిపథానా

చింతానప్తవప్రేభవే|

✽

టీక. సః-నాయొక్క, వాచః-వాక్యశిలు, తన నీయొక్క, ప్రేభవే గోవధానోద్ధరణాదిప్రేభవమందు, మాధుర్యేణ-శ్రావ్యమగుటచే, విజృంభంతాం-మిక్కిలియతిశయించుంగాక, సః-నాయొక్క, చింతాః మనోవ్యాపారములు, తవ-నీయొక్క, ప్రేభవే-బాల్యముందు చాపల్యేన-చపలతచే, విపథానాం-పృథ్విసాందుంగాక.

✽

ఉ॥ వీనుభవత్కథామణులనెన్నెడు పట్టునుదీయచూకినం|

తానముమాధురీగుణవితానముఁజెంచిసంగుఁగాతనా|

మాననవృత్తిసిమసుకుమారకిశోరపయోవిహారము|

ల్పూనిపరించునట్టులతి లోలతఁగాంచిమెలంగుఁగావుతక॥

తా. నావచనంబులునీగోవర్ధనోద్ధరణాదిప్రేభవంబులనతిజూధుర్యంబుగనశేషయించుంగాక నామనోవ్యాపారంబులునీబాల్యంబునవతిచాపల్యంబునంబె పొందుఁగాకయనుట.

✽

శ్లో॥ యానిత్వచ్చరితామృతాని రసనాలేహ్యనిదన్యాత్మనాం|

యేశాశ్చైశపచాపలవృత్తికరారాధాపరాధోన్ముఖాః|

యావాభావితవేషుః|తిగతయోలీలముఖామోహుహే॥

ధారావాహికయావహస్తుహృదయేతాశ్చేపతాన్యేవమే॥

టీక. ధన్యాత్మనాం కృతార్థమవస్థులయొక్క, రసనాలేహ్యని-రసనా-జీర్వాలకు, లేహ్యని-లేహ్యవిశేషములయిన, త్వచ్చరితామృతాని-త్వక్-నీయొక్క, చరితామృతాని-అమృతమేవంటిచరిత్రములు, యాని-ఏవిగలవో, రాధాపరాధోన్ముఖాః-రాధా-రాధావిషయముయిన, అపరాధ-అపరాధములే, ఉన్ముఖాః-మొదలుగాఁగలవి, ప్రేశపచాపలవృత్తికరాః,

శ్లోకవ- బాల్యమంకలి, చాపలనాపల్యముచేరి, వ్యతిరేకాః-ఉద్వృత్తములు
యేనా-పవ్విగలవో. లీలాముఖామోగగుహే- లీలా విలాసయతమయిన,
ముఖామోగగుహే-ముఖకమలమంకలి, భావిత వేణుశిగతయః- భావిత పు
ట్టుచున్న వేణుగీత, వేణుగానసుయొక్క, గతయః- భేదములు- యానా-ప
విగలవో, తాస్యేవతాస్యేవ-వియవియే-మే-నాయొక్క, హృదయేహృదయ
మందు ధారావాహినీయా-ధారారుపముచేత, వహస్తు- ప్రవహించుచుగాక-

మ1 అలసత్కథలకే కథామృతము జిహ్వాగ్రేహ్యమే బాల్యచా.

పలముల్ రాధత నెయ్యిరుంగి, యకనాపాదించు నేయందము!

లెస్వలయున్మృదువ వేణుగానకలనస్వేమాటురాదివృత్త|

ర్యలెరామాననవీధి వేడెదను ధారాశింబుగానిల్వంగల్!

తా. కృతార్థ అనాలోకరేహ్యంబుంబోలెనుండునీచరితామృతంబెలె
వ్వియోరాధకథలబ్రయంబు నపరాదంబును జేయునీచాపల్యోద్రేకము లెవ్వి
యోచిలనయతంబగునీనెమ్మోముఁ దామరయందం బొడమిన వేణుగాన
ప్రభేదంబులెవ్వియో యవియవి నామనంబున ధారారుపంబుగఁబ్రవహిం
చుచుండుఁ గాకయనట.

*

శ్లో॥ భక్తిస్త్వయస్థితరాధగవళయదిస్యాత్!

దైవేనఃఫలితదివ్యకిశోరవేషే!

ముక్తిస్త్వయం ముకుళితాజ్ఞలిరేవచాస్యాత్!

ధర్మార్థకామగతయస్సమయత్రీతయా!

టీక. పేదగవళ-చక్రస్తైశ్వర్యసంపన్నుడై నయో శ్రీకృష్ణానః
మాయొక్క-దైవేన-అవృష్టవిశేషముచేత ఫలితదివ్య కిశోరవేషే-ఫలిత-స్వ
ఫలముచేసఁపాదించఁబడిన. దివ్య-అసాధారణమైన, కిశోరవేషే- బాలవేష
ముగల, త్సయి-నీయందు-భక్తిః-భక్తి-స్థితరా- మిక్కిలిదృఢమైనది, యది
స్యాత్ అయినా-ముక్తిః- మోక్షము-ముకుళితాజ్ఞలిః- ముకుళిత-మోక్ష
బడిన-అజ్ఞలిః దోయిలిగలదియై అస్యాత్- మమ్ము-నేవతే- నేవించుచున్న

ఓ ధర్మార్థకామగతః ధర్మార్థకామధర్మార్థకామమలయొక్కగతయః
సంచారములు. సమయప్రతీతాః- సమయ- అవసరమును. ప్రతీతాః- కో
రుచున్నవి.

ఉ || గోపకుఁ రవేషమున గూడిననీయెడభక్తిదైవనం!

ప్రాప్తి నైషధికోర్కె- రంబుగనిల్చి-ముక్తికర్తృగా!

దాఖః-గోపమోడ్చినతలంబునుగొల్వగవేజూచుచు!

మృచుననిల్చివీడ్చుటన సేచినధర్మముసభాకామముగా!

తా మధుశ్రోత్యచ-పశ్చిడవేన యోక్ష్మ్య నానాగ్యంబుఁ గోపాత
వేషముగానిన నీయం దత్యంత భక్తి లిగి నట్లుండు సేయుముక్తికాంత గో
ల్పోమ్మకోడ నెప్పుడు నన్ను సేపించుచుచు య ధర్మార్థకామంబులాయ
నసరింబులగా-షీరించుచు నుండుగాని నీయందలిభక్తిగలిగిన నెద్దియు నకు
మలక-ధంబులేక. ట.

శ్లో! జయజయజయ దేవదేవ దేవత్రిభువనమంగళ దివ్యనామధేయ!

జయజయజయ బాలకృష్ణదేవ శ్రవణమనోనయ నామృతావతార||

టీక. శ్రవణమనోనయనామృతావతార-శ్రవణ-శ్రవణములకును. మ
నః-చేతనస్సువకును, నయన నేత్రములకు. అమృత. అమృతమువలె అవతా
ర-అవిభాకవము హేదేవ-ఓకృష్ణ. జయజయజయ సర్వోత్కృష్టము గా
వత్కొంపుము త్రిభువనమంగళదివ్యనామధేయం- త్రిభువన- ముల్లోకములకు
మంగళ-శుభ ప్రాప్తయైన, దివ్య-అనితరసాధారణమైన-నామధేయ-నా
మములుగల-హేబాలకృష్ణ-ఓబాలకృష్ణండ- జయజయజయ-సర్వోత్కృష్ట
ముగావత్కొంపుము- దేవదేవ-దేవ-దేవుడైన-హేదేవ ఓకృష్ణ జయజయ
సర్వోత్కృష్టము గావత్కొంపుము.

చ ! జయజయదేవకృష్ణరిపు నే న్యమహాధతిభేదృద్ధనం!

జయజయకారణాదనన న్నితమంగళనామధేయసం!

జయ సరసిబోధసాధకవచ శ్రుతినేత్రమనోమనోహరా!

జయజయవిశ్వజన్మలయ శాసనగాఢతమోనిరాగనా॥

*

తా. శ్రోత్ర బులకునేత్రంబులకు మనఃబునకు సత్త్వతంబువలెనుఖంబుజేయునుద్భవంబుగలిగి ముల్లోకంబులకును శోభనకరంబులగుదు తరానా ధారణంబులగు దివ్యమంగళనామంబులుగలిగి దేవదేవుండవై వెలయుచున్న యోగ్యస్థానశోభనప్రస్తుండవైయుండుమనుట,

శ్లో॥ తుభ్యం నిర్భరహర్షవర్షవివశా వేశస్సుటావిర్భవ॥

చ్చాపత్యే విభూషితేషుసుకృతాం భావేషునిర్భావతే॥

శ్రీమద్గోకులమండరాయమహాతే వాచాంవిదూరస్ఫుర

న్మాధురై శ్చకరపార్శవామహాసే కస్త్యైచిదస్త్యైనమః॥ ౧౦౮

టీక. నిర్భరహర్షవర్షవివశా వేశస్సుటావిర్భవచ్ఛాపత్యేన- నిర్భర-అతిశయమయిన- హర్షవర్ష- సంతోషనష్కముచేత- వివశావేశ బాహ్యత్వాన్యతయందు-స్ఫుట- వ్యక్తమగునటుల - ఆవిర్భవత్ - పొడముచున్న, చాపత్యేన-చపలతచేత- విభూషితేషు-అలంకరింపబడిన- సుకృతాం- ధన్యులయొక్క-భావేషు- మనోవ్యాపారములయందు- నిర్భావతే - మిక్కిలిప్రకాశించుచున్నవాడును, శ్రీమద్గోకుల మణ్డరాయ- శ్రీమత్ - సంపత్కరమయిన, గోకుల - గోసమూహమునకు , మణ్డరాయ - అలంకారమయినవాడును, మహాతేవ్యాపకుండయినవాడును - వాచాం - ఉపనిషత్తులకు- విదూరస్ఫురన్మాధురై శ్చకరపార్శవామహాసే - విదూర - మిక్కిలిదూరమున , స్ఫురత్ - ప్రకాశించుచున్న - మాధుర్య సౌందర్యమనియెడి - యేత-ముఖ్యమైన - రస రసమునకుఅర్థవాయ- సమద్రుండయినవాడును - కస్త్యైచిదస్త్యై - చెప్పనలవిగాని, అస్త్యై - ఈవిదురనున్న - మహాసే - తేజోరూపుడయినవాడుడైన- తుభ్యం సిహితకు - నమః - సమస్కారము.

శా॥ ఆనందంబున బాహ్యముల్పాటిచి యాత్మారామలిలాపితే॥

భాస్వల్లోల్వంగమంగలన్నిలిచివాచాగోచరంబై యుశో॥

దానందాంగణ రత్నమేమధురిమా ధారార్ణవంబైననెం॥

దేనమోద్భవమట్టితేజమునకెంతేమిక్కుతన్మోక్షైర్ధా॥ ౧౦౯

తా॥ సంపూర్ణంబగునఁ తోషవర్షంబుచే బాహ్యంబుమఱచివ్య క్తంబగు
సటులంబాడము బాహ్యంబున నలూకిరింపంబడినధన్యులనుసంబులంబ్రకాశం
చుడుంగోతులఁబులంకరించుచు నుపపద్యుంబయ్యుచుదూరంబ గుసొం
పర్యాది గుణసముదయంబను రసంబుల ర్ణపు డయి యవాహ్లాదన గోచ
రుండయి యీయంగలం గాను మించు తేజోహపుండవగుఁ కొఱకు మ్రొక్కె
దడమట

శ్లో॥ ఈశానదేవచరణాభరణేనసీవి

దామోదరస్థి యశస్త్రబాగ్దమేన॥

లీలాశుకేనరచితం తవదేవకృష్ణ

కణామృతంవహతుకల్పశతాంతరేపి॥

టీక, దేవ- దేవుడవయిన- హేకృష్ణ- ఓకృష్ణ- ఈశానదేవచరణా
భరణే- ఈశానదేవ శివునియొక్క చరణ- పాదములే- ఆభరణేన- భూ
మణులుగాగలవాడున- సీవిదామోదరస్థి యశస్త్రబాగ్దమేన- సీవి మూల
ధనమయిన- దామోదర- శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క స్థి-నిశ్చలమయిన-య
శః- కీర్తియొనెడి స్త్రబ- పువ్వులగుత్తియచు- ఉద్గమేన- ఉన్ముఖుడ
యిన లీలాశుకేన, పోవ్యశుకంబుతోని లీ- శుకునిచేత ర- తమ, చేయబ
డిన శ్లోకనమూహము కల్పశతాంతరేపి ఏవ్యమను- తవ నీకు- కణామృ
తం కణా, చెవులకు- ఆమృతం ఆమృతమయి వహతు, హించుగాక.

మ॥ ఫలనాభకవారికీర్తిగుచ్ఛరతియౌ ఫాలాక్షుపంసేవయం॥

గలలీలాశుకవాక్యములఁ జెబుగునకా గణామృతవ్యాతిగా॥

నలరంజేసితివెల్లపూడి హరివెద్దానూత్యవెంగన్ననే॥

నలరుందోయిలినూడ్కిగైకొనుము కృష్ణాకల్పన స్థాయిగకా॥

తా॥ ఓయి శ్రీకృష్ణశివుని పాదంబు లాభరణంబుగ వనంబున ధరి
యించి యునగి శివునియందలి ద్వేషంబు తనకులేవనుట దామోదరుండ వ్రే
న సీకీర్తియొనెడి మూలములగు త్తియందు ఫలాక్షేపేచే బోవ్య శుకంబుతో
రెవెలయు లీలాశుకునిచే త్తచియింపబడిన శ్లోక సమూహంబు నీకణాంబు

శ్రీ రస్తు.

శ్రీకృష్ణకణామృతము- ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్లో॥ * భిషవనవనీత స్నిగ్ధమాపీతిదుగ్ధం
 ఒకణపరిదిగ్ధం మగ్ధమంగంకు గారేః |
 దిః శుభవనకృత్రచ్చేది తాపింశగుచ్చుచ్చవి
 నవశిఖిపింఛాలాంఛితంవాంఛితంనః ||

౧

టీక. భిషవనవనీతస్నిగ్ధమ్ - అభిషవ-మిక్కిలిమాతనమైన నవనీత వెన్నచేత స్నిగ్ధమ్ స్వచ్ఛమైబట్టిదియు. ఆపీతదుగ్ధమ్-ఆపీత - పానముచేయుఁబడ్డ - దుగ్ధమ్ - క్షీరముగలదియు. దధికణపరిదిగ్ధం దధి పెరుగుయొక్క కణ - పీండపులచేత - పరిదిగ్ధమ్ - అంతటఁబూయబడిన యదియు - తాపి శ్చగుచ్చుచ్చవి - తాపిశ్చ - కానుగుచ్చట్ట యొక్క గుచ్చ, పువ్వులగుత్తు యొక్కఁగఁచి, కాంతివంటికాంతిగలయదియు, నవశిఖిపింఛాలాంఛితం నవ-నూతనమైన, శిఖిపింఛ, నెమలిపురిచేత, ఆలాంఛితం, అన్నగానలంకరింపబడినయదియు, భుషవకృత్రచ్చేది - భుషన, లోకముల యొక్క, కృత్ర, ఉవద్రవములను, చేది. పానదు వనమర్థమునైన, మురారేః, శ్రీకృష్ణమాత్యయొక్క, మగ్ధం, నుందర మైన, అంగం, శరీరము, నః, మాయొక్క, వాంఛితమ్, అభిష్టార్థమును, దితఁడు, యిచ్చుఁగాక.

శా॥ తాపింశగుచ్చుచ్చవియేవినీలవనీ తస్నిగ్ధమేసుగ్ధమే |
 యాపీతామితదుగ్ధమేదధికజ్జే కాదిగ్ధమేలోతకృ |
 ఇప్రచ్చేనవిమే విశలశిఖిపింఛాలాంఛితంబైన శ్రీ |
 గోవాల పథుమూర్తివాంఛిత మొనంగున్నాకునశ్రాంతముఁ ||

తా క్రొత్తయగువెన్నచే నచ్చుంబగునుబాసంబుచేయంబడినక్షీరంబుగలిగిదధికణాబులచేత బూయంబడినదియయి లోకంబులయువద్రవంబులతోననుపనమథంబయి కానుగుపువ్వులకాంతివంటి కాంతిగలదియయిన నెమలిపురిచేత లంకరింపబడినదియయి నుందరంబయిన శ్రీకృష్ణనిశరీరంబుమాత్రంబులాభిష్టాబులనిచ్చుఁగాకయనుట

శ్లో॥ యాంధృప్రాయమునాంపిపానురనిశంవ్యూహాగవాంగాహితే |
 విద్యుత్వానితినీలకంఠినివహూ తూం దష్టుముత్కరతే |

*

ఉ త్తంసాయతమా లక్ష్మణమితి చ్ఛిందంతియాః గోపికాః

కాంతిః కాళియశాసనస్యవపుషస్సాపావసీపాతునః॥

టీక పిపాసుః-పానముచేయనిచ్చించుచున్న, గవాం-గోవులయొక్క, పూహః-సమూహము, యాం-ఏకాంతిని, యమునాం-యమునానదిని గా, స్పృహ చూచి, అనిశం-యెప్పుడును, గాహతే ప్రవేశించుచున్నదియో, నిలంరనివహః-నీలకంఠ- నెమళులయొక్క, నివహః-సమూహము, యాం-ఏకా తిని-విద్యుత్వానితి-మేఘమునుగా, ప్రప్టలచూచుకొరకు, ఉత్కంఠతే-స తోషమునుజేయుచున్నదియో, గోపికాః-గోపికలు- యాం ఏకాంతిని. తమాలపల్లనమితి తమాల, సల్ల కానుగుచెట్టుయొక్క, పల్లనమితి చీగురుగా, గృష్టా ప్తా-చూచి, ఉత్తంసాయ, శిరోభూవణచుకొరకు- చిందంతి- ఛేదించడలంచుచున్నారో, కాళియశాసన, శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క. వపుషః శరీరముయొక్క, సా-అప్రసిద్ధమైన, పావసీ-పావనమునైన, కాంతిః- కాంతి, నః-మమ్మురు, పాతుపరిచాలించుగాక.

*

చ॥ అనిశముయామునాంబువిది యానైవమంచున గోగణంబులె

ల్లరుజోరబహిఃపఁ క్తులువలా హకమంచును వేడ్కతోడఁగఁ

గొనఁగఁడమాలపల్లవము కొప్పునకొననిగోపకామినిల్

చిరుషఁగనొప్పుకృష్ణుని విశేషతనుద్యుతినన్నుఁబ్రోవుతఁ

*

తా. గోసమూహంబును నెమళులపి డునుప్రేణునేకాంతిఁగనంగొ

ని యుచునానదియనియు మెగళులగుంపనియు గానుగుచిగు నియు మనంబులందలంచచి తావనుంజూడనుంజుమనుంగమకించునో యట్టిశ్రీకృష్ణుని నెమ్మేనిచాయ ననుంబోచుగాకయనుట.

*

శ్లో॥ దేవఃపాయాత్ప్రయసివిమలే యామునేమజ్జతీనాం యాచంతీ

నామచనయ దై ర్వంచితాన్య శుకాని॥ లజ్జాలోలై రలనవిలస్తే ను

న్దిషత్పంచబాస్తే గోపస్త్రీణాంనయన కుసుమార్చితః కేశవోనః॥

టీక. విమలే-నిర్మలమైన, యామునే యమునానదీనంబుఁడమైన పయసి-నీటను, మజ్జతీనాం- స్నానముచేయుచున్నవారును, వంచితాని-దాచఁబడిన, అంశుకాని-వస్త్రములును, అనునయపదైః-వినయపుమాటలచేత, యాచంతీనామ్- యాచించుచున్నవారును; గోపస్త్రీణాం గోపికలయొక్క, అలనవిలస్తేః-అలన సౌమ్యమలగుటచే, విలస్తేః ప్రకాశించుచున్న, లజ్జాలోలైః-లజ్జా సిగ్గు శత, లోలైః చంచలములే నవియు- ఉన్నిత తృందబాస్తేః-

ఉన్నివత్-ఆవిర్భవించుచున్న, పంచబాణైః-మస్కధుడుగలవియును, నయనకు
సుమ్రేః, నయన-నేత్రమలనియెడి, కుసుమైః-పువ్వులచేత, అస్మితః-పూజింప
బడిన కేశనః శ్రీకృష్ణమూర్తిః, నః-మమ్ముమ, సాయాత్ రక్షించుగాక.

ఈశ్లోకము గోపాలకృష్ణమంత్రరాజమందలి వస్త్రాకర్ణగ్రయో
గధ్యానమననత్కుమారసంహితయందుజెప్పబడియున్నది.

శ్లో॥ కదంబవృక్షమారూఢం గోపీవస్త్రావహరిణం । కృష్ణంధ్యాత్వాత్మార్థ
రాత్రేతుజపేన్మత్రంసహస్రకం । దశరాత్రజపాదేవ మాగస్తేన్నాగకన్యకాం
కన్యకాస్త్రైదశాదీనాం కింపునర్మత్యకయోషితః॥ *

మ॥ యమునావేణికయందుగోపికలు నీరాడకస్వకీయాంశుకా॥

ఘములందాచగసిగ్గుచేమ్మదులవా క్యప్రాధిబోవేడుకక॥

సముదలచన్మదనాలసాల్లసనిరీ యోనీలనీరేజమా॥

ల్యములన్వారిలుపూజయేయగు నయ్యబ్జాత్మసంజూచెడక॥

తా, నిర్మలంబగు యమునోదకంబుననోలలాడుచు దాచ బడినచేలఃబు
లననునయవచశంబులచే వేషణానువేతలయొక్క లజ్జయనియెడి యుపాధవ
లనజంచలంబులై షన్మతోద్దీపకుంబులై యలసంబులై విలసిల్లు నేత్రదావర
లచేనచికంపబడు శ్రీకృష్ణుండునశురక్షించుగాకయనుట. *

శ్లో॥ మాతర్నాథఃపరమనుచితం యథ్థలానాంపరిస్తాదస్తాశంకంజతరపీర
రీపూర్తియేనతితాసి । తత్త్వంగన్యనహజనరశే వత్సలేవాణికుర్యాం ప్రా
యశ్చిత్తంగుణగణనయా గోపనేషన్యవిష్టోః॥ ర

టీక, సహజనరశే-సహజ-స్వభావమయిన, సరశే-ముజుహృదయముగ
లయదియు, మాతః-తల్లియైనదియు, వత్సలే దయానతియైనయునగు, హే
వాణి ఓర్రవృత్తి, జరరపీతరీపూర్తియే-జరర- ఉరరమనియెడి-పీరరీ- వనటి
యొక్క, పూర్తియే పూరణముకొరకు- ఖలానామ్- మజ్జనములయొక్క, పు
రస్తాత్-ముందరను- అనాశంకంమ్-సందేహములేనటుల. మయా-నాచేత-న
తి-చాసీతియత్- సతకనమునబొందింపబడితినునపదవియొడికలదో, అతః-ఇం
తకన్నను-పరం-అన్యము అనుచితం- ఉత్తముకానిది-నాస్తి-లేదు- తత్-అ
ది, తత్తత్వం సహింపదగినది- గోపనేషన్య-గోపాలవేషముగల, విష్టోః-శ్రీకృ
ష్ణమూర్తియొక్క, గుణగణనయా-గుణకీర్తనముచేత, ప్రాయశ్చిత్తం- ని
ష్కృతిని, కుర్యాం-చేయుచున్నాను. *

చ॥ ఉదరమనించగోరిఖలులందెడి తావులుజేరివారికం॥

ఔమటనశంకనిన్నునటియింపగ జేసినపాతకంబులకా

నదయతనోర్వగావలె బ్రసన్నమతిన్ననుగన్నతల్లిశా

రదయదువలెనాయకుని బ్రస్తుతినిష్క్రూతినోనచ్చెనకా *

తా. స్వభావనిష్ఠంబగు ఋజత్వంబుగలిగిన నిమిత్తంబున సుదీయప్రార్థనంబువిఫలంబుచేయనోపకయుండి జగంబులకెల్లదల్లియైనకతంబుననాకుండల్లియైయత్వంతదయావతియైమదీయవాగ్రూపంబునంబరమింపినయోగరస్వతీదుజ్జ్వలయెదుటనినునతకంబుచేయించిన పాతకంబునహింపవలయుంక శ్రీసృష్టానిగుణకీర్తన-బునందత్పాపప్రాయశ్చిత్తంబుజేయుచున్నాననుట.

శ్లో॥ అంగుశ్యగైరరుణ రక్షేర్ముక్త సంరుద్ధరంధ్రంవారంవారం వదనమరుతా వేణుమాపురయః త్సావ్యత్యస్తాంఘ్రివికచకమల చ్ఛాయవిస్తార సేత్రం వందేబృందావనసుచరితం సందగోపాలసూనుమ్॥

టీక. అరుణకీర్తనే :- అరుణ-యైర్రనేన, కిరణై :- మయూఖములుగల, అంగుశ్యగై :- పేలికొనలచేత, ముక్తసంరుద్ధరంధ్రం-ముక్త- విడువబడినదియు, సంరుద్ధ-కప్పబడుచున్నదియనగు, రంధ్రం-వివరములుగలిగినటుల, వేణుం పిల్లనగ్రోవిని, వదనమరుతా-ముఖవాయువుచేత- వారంవారం-మాటిమాటికిని పూరయంతమ్ ని డింపజేయుచున్నవాడును, వ్యత్యస్తాంఘ్రి-వ్యత్యస్త-వ్యత్యయములైన, అంఘ్రి-పాదములుగలవాడును, వికచకమలచ్ఛాయవిస్తార సేత్రం వికచ వికసించిన కమల-తెల్లదామర రేకులయొక్క, ఛాయకాంతివంటికాంతిగల, విస్తార విశాలములైన- సేత్రంకన్నులుగలవాడును బృందావనసుచరితం- బృందావన-బృందావనమడిదు- సుచరితం, శోభనసంచారముగల సందగోపాలసూనుం-సందగోపాల-సందునియొక్క-సూనుం-కుమారుండయిన శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి వందేనమస్కరించుచున్నాను. *

మ॥ అరుణశ్రీచరుకొత్తనంగుళులనాయ్యం గప్పుచున్విష్వచు|

స్మరశీరంధ్రములాస్యమారుతమునం బూరించునోయ్యార మై|

ఛరణద్వంద్వయమార్ప డన్నిలుచుకంజాతాయతాలోకభా|

సురబృందావనమందిరాంతరచరిష్ణంగృష్ణగీర్తికంచెదకా॥ *

తా. కెంపుసాంపులందేజరిల్లు నంగుళాగ్రంబులవేణురంధ్రంబులంగప్పుచుచవిప్పుచును ముఖమారుతంబున సారెసారెకును వేణువుంబూరి చుచువామదక్షిణపాదంబుల దక్షిణనామభాగంబుల దవరంబృందావనంబుజగయించు గోపాలకృష్ణనింగూర్చి మొక్కుచున్నాననుట. *

శ్లో॥ మందంతుందంతుధురనినదై ర్వేణుచూపూరయంతం బృం
దావనభువిగవాంచారయంతంచరన్తమ్॥ ఛందోభాగే శతమఖముఖ
ధ్వసిసాందానవానాం హంతారంఁకధయరసనే గోపకన్యా జుగం॥

టీక. మధురనినదైః షధుర-మగోహరంబులయిన- నిన్దైఃధ్వలచే
త-మందంతుందం మెల్లమెల్లన, వేణు-సిల్లనగోవిని, ఆపూరయంతం- నిం
డింపజేయుచున్నవాడును- బృందావనభువి బృందావనద్రవదేశమందు గవాం-
గోవులయొక్క-బృందం-నమూనామున, చారయంతం-న చరింపజేయుచు
న్నవాడును- ఛందోభాగే-వేదకదేశముయిన వేదాంతమందు, చరంతం సంచ
రించుచున్నవాడును- శతమఖముఖధ్వసిసాం- దేవేంద్రుండు మొదలగువార
లనడచుచున్న-దానవారాం-దనుజులను, హంతారం నాశనముచేయుచున్న
వాడును త-ప్రసిద్ధుడై న-గోపకన్యా సుజుగంమ్ గోపికావిటుడైనకృ-
ష్ణుని, హీరసనే-ఓహలుకా, కథయ-కీకంపురు.

*

శా॥ బృందారణ్యతగుప్రదేశములగోబృందంబులన్నేపుచు॥

స్వందంబౌమధురధ్వనిస్మరణిబల్కాఁబున్విసోదంబుచు॥

ఛందోవిధిజుంతుమచున్విమత రక్షస్తోమవిధ్వసనా॥

నందుండైనప్రజా గనామిరుపజ్ఞాప్రజ్ఞగీతికంపుమా॥

*

తా. మనోహరంబగునాదంబుచే మెల్లమెల్లన వేణువునిండింప జేయుచు
బృందావనంబునగోగణంబులను మేపుచును వేదాంతవిధులంబుజరియించుచు
నెల్లదానవులంబోనడుచుచు లోకప్రసిద్ధుండైనవెలయుగోపికావిటుని నోనాలు
కాగీతికంపుమకుట.

శ్లో॥ వేణీమూలేవీరచితమున శ్యామపింఛానగూఢో విద్యుల్లేఖా

వలయితత్తనస్నిగ్ధపీతాంబరేణ॥ మామాలింగన్మరకతమణి స్తంభగ

ద్భీరబాహుస్త్వస్నేనృప్తస్తరుణతులసిభూషణోనీలమేఘః॥

టీక. వేణీమూలే-వేణి-కేశబంధవిశేషముయొక్క- మూలే-మొదట
ను-విరచితమున శ్యామపింఛానచూడః- విరచిత- డించబడినదియు, ఘన-మే
ఘమువలె- శ్యామ-నల్లనయిన- పింఛ-నెమలిపురి అవచూడః-శిరోభూషణ
ముగలవాడును, స్నిగ్ధపీతాంబరేణ-స్నిగ్ధ-స్వచ్ఛమయిన-పీతామ్బరేణ, పీతాం
బరముచేత, విద్యుల్లేఖావలయితః, విద్యుత్, మెరుపులయొక్క, లేఖా పంక్తిచే
త, వలయితః, చుట్టుకొనబడిన, నీలమేఘః-నీలమేఘమువలెనున్నవాడును-
మరకతమణి స్తంభగంభీరబాహుః, మరకతమణి, ఇంద్రనీలవికారమైన-స్తం

మృ- స్తంభమువలె- గంభీర-గంభీరములైన- బాహుః, బాహువులుగలవా
డును తరుణతులసీభూషణః-తరుణ-తేజయగు. తులసీ-తులసీమాలిక-భూష
ణః అలంకారముగాగలిగినవాడునైన, శ్రీకృష్ణమూర్తిక, మాం రుక్మిణీదేవిని-
అలింగకా కౌగిలించినవాడగుచు, స్వప్నే-స్వప్నమందు మయా-నాచేత-ద్వ
ష్టః-చూడబడియెను॥ ఈశ్వోకార్థంబుగోపాలకృష్ణహృద శాక్షరమంత్రధ్యానం
బని ససత్తు-మారసంహితయందు జెప్పబడియున్నది- ❊

శ్లో॥ వామాంకస్థియావామ పాణిపద్మసపద్మయా।
పద్మానతారయాల్లిష్ఠం రుక్మిణ్యాకనకాభయా।
హరింతాపింఛసంచాపయ మాసీనాంకాంచనాంబుజే।
ఆల్లిష్ఠంతంప్రియందేవ్యా ఫలోఽద్యద్వామపాశినా।
సౌభాగవేత విలచద్దక్షపాణితలంస్పరేత్॥
వీతాంబరధరందివ్యం భూషామాలావిభూషణం॥

చ॥ అలరుమెరు గురంగుగల హాతుక శాటిమాశిపాశిభా।
సిలునవిసింఛకంబుతుల సీదశదామముగల్గినక్షిమే।
ఘులలితమూర్తికమానికవు గంబముబోలిభుజన్వయంబుజే।
నలమిరమావధూటిజెలు వందగలకాగనుపించెంపుగకా॥ ❊

తా. తొలుకారు మెరుంగురంగులందెగడు బంగరువలెవాటును మాలిత
లంబునంగనుపట్టునెమలిపురియును దులసీదామంబునుంగలిసిలమేఘంబు
బోలిన శ్రీకృష్ణమూర్తిక సిలుపుకంబంబులందెగడు బాహుయుగళంబుచేరుక్మి
ణింగొగిలించుకొని నాస్వప్నంబునంగానంబడియెననుట.

శ్లో॥ కృష్ణేహృత్వానిచయనిచయం కూలకుంజాధిరూఢే॥ ముగ్ధాకా
చిహ్నుహురనునయైఃకిన్వితివ్యాహరంతీ॥ నబ్రాభంగంసదరహసితం
నత్రపంసానురాగంఛాయాశౌరేః కరతలగతాన్వ బలాణ్యాచకషణ॥

టీక. నిచయనిచయం-నిచయ-వస్త్రములయొక్క- నిచయం-సమా
హమును-హృత్వా- హరించి-కృష్ణే- శ్రీకృష్ణమూర్తిక కూలకుంజాధిరూఢే
కూల-మమునాలటమండలి- కుంజ పొదయందు అధిరూఢేనతి-యొక్కినవాం
డగుచుండగా కాచిత-ఒకానొకతయైన-ముగ్ధా-మద్దరాలు-ముహుః-మా
టిమాటికిని- అనునయైః-ప్రియవచనములచేతి-కిన్వితి-యేమి ప్రయోజనమని
వ్యాహరంతీ- చెప్పుచున్నదియై నబ్రాభంగ-బామమడితోగూడినటు
లను- సదరసహితం- చిరునగవుతోగూడినటులను- నత్రపం-సిగ్గుతోడగూడి

నటులను-సానురాగం, అనురాగముతో గూడినటులను. ధాయాశౌర్యే-శ్రీ కృష్ణచ్ఛాయయొక్క. కరతలగతాని కేలకున్న, అంబరాణి వస్త్రములను. అచకవణ లాగెను|| ఈశ్లోకార్థంబుగోపాలకృష్ణమంత్రరాజవస్త్రకవణావ్రయోగధ్యానమని గోపాలకల్పముందు జెప్పబడియున్నది|| *

శ్లో|| కదంబవృక్షమూరూఢంగోపీవస్త్రాపహరిణం| కృష్ణంధ్యాత్వా
థకరాత్రేతు జపేన్మంత్రంసహస్రకం| దశరాత్రజపాదేవ మాకషేణ్నా
గకన్యకాః| కన్యకాస్త్రైదశాదీనాం కింపునర్హన్యోయోషితః|| *

ఉ|| కోకలుముచ్చిలి చితట కుజగృహంబుచనిల్వసిగ్గునక|

భూకుటియొకదరస్థితని యథయత్రేమమునోపగట్టకుక|

రాకయిదేమిరాతగనురాయని మగ్ధవధూతిసిటిలో|

చేవోనబూనెనడయగు చిన్నిమకుందునిచెలిచేలములో|| *

తా. వస్త్రసమూహంబుల సవహించి శ్రీకృష్ణుండు యమునాతట మ్మృశంబుండిన వృక్షంబునధిరోహింపనొకముగుదయైనగోపిక ప్రియవచనంబులనిదియేమి ప్రయోజనంబని నుడువుచు బోమముడియును చిరునగవునుసిగ్గు ననురాగంబునందెలుపుచు నడయగు కృష్ణునికరతలంబులందుండిన చేలుబుల నాకషిణంచెననుట. *

అవతారిక|| కవియొకానొకగోపిక మనోరథము జెప్పుచున్నాడు.

శ్లో|| అపిజుషిపరస్మిన్నాత్తపుశ్యోభవేయంతటభవియమునాయా
స్తాశ్చశోపననాశః| అనుభవతియపషశ్చిమదాభిరనూనోరధరమణి సమీ
పన్యావధన్యామనసాం|| *

టీక పరస్మిన్-రాతరమయిన- జనుషి-జన్మమందు-అత్తపుణ్యః- అత్త పొందబడిన పుణ్యః పుణ్యముగలదగుచు యునాయాః యమునానదియొక్క- తటస్థుని తీరదేశమందు తాదృశః శ్రీకృష్ణాదరమునుబొందయోగ్యమయిన వంశనాశః వేణువు- భవేయమనె అరునప్పటికిని యయేమః-యేయమునాతీరమందు బుట్టిన యీవేణువు శ్రీమదాభిరనూనోః శ్రీమత్ నంపతగుండయిన, అభిరనూనోః శ్రీకృష్ణమూర్తి యొక్క అధరమణి సమీపన్యావధన్యాం అధరమణి మణివటియధరముయొక్క సమీప ప్రాంతమందు న్యావ ఉంచుచుచేత ధన్యాం కృతార్థమయిన అనసాం దశసు అనుభవతి అనుభవించుచున్నది

ఉ|| నందతనుజమోవిరత నంబునమీపముచేరిధన్యత||

బాంక్షగళింజాతటముపాంతవసించి పుత్రనాశమా |

యంనమగాంతునొక్కొడనచాతిరియశేషనత్కియా |

బృందహవెంటుంటిఫలమియ్యంగగోగ్గులపంటపండగకా

తా. శ్రీకృష్ణ సకెమ్నావి రతిని బుపాంతంజేరి యనునాతటంబునం

బాడమింపంశనాశంబుపవిత్రబయ్యేనేనునటులజన్మాంతరంబుననైన శేషన

తగర్మఫలంబులచే నేను దాపృశవంశనాశంబుపొత్తికృతార్థత్వంబునందు

దునొకొయనియొక్కప్రేతపంచబుసండలంచెనుట.

శ్లో || అయింబిచినుచే : ప్రాతరమ్నా జనేత్రంబరకలితచఞ్చత్తి

ఞ్చదామాభిరామమ్ | పలభిమఫలనీలంఁల్లవీ భాగధేయంనిశిలగమన

వ్రీమూలకన్దం ముకు దమ్ ||

టీక. అయింబి-చేతః-చిత్తమా. ప్రాతరమ్నా జనేత్రం-ప్రాతరమ్నా

జ-ప్రాతః కాలకవలములవంటి నేత్రం- కన్నలుగలవాడును కబరకలితచ

ఞ్చప్పిఞ్చదామాభిరామమ్-కబరసిగయందు-కలిత-చుట్టబడి చఞ్చత్, ఓప్పు

చుప్పిచ్చిదామ- నెమలిపురిపండచేత- అభిరామం-మందగుండైనవాడును

పలభిమఫలనీలనీల పలభిమఫలంబుండ్రనీలమణిమలెనీలనీలవర్ణుడైనవాడు

ను-వల్లవీభాగధేయం-ఁల్లవీ గోపస్త్రీలయొక్క- భాగధేయం- భాగ్యస్య

రూపుడైనవాడు- నిఖిలనిగమవల్లీమూలకందం-నిఖిల సమస్తమైన-నిగమ

వేదముల, యెడి వల్లీ తీవియలయొక్క-మూల, మెటటిదియగు కందంగడ్డయే

నవాడును, ముకుందంశ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చిపరిచిను పరిచయముచేయుము

మ|| లలితా, భోగుహనేత్ర గౌపరమణీలావ్యా పాత్రుశ్చము |

జ్వలపౌరందరసేకాత్రుగబరాంచక్వి-ధలీఽన్విని |

శ్చలలేదాంతలతాలవాలమురళిసంగీతలోలుకొదియా |

నీలయుగోన్మృతిమీరంగోరి మనమా నిత్యంబుసేవింపుమా || *

తా. ఓమనం గౌదిరచుఁఖంబునంబొల్పు విరిగమ్మి రేకులుంబోలికన్నుల

గవచే దేబరల్లిసిగయందునలంకరింపబడిన నెమలిపుండచే భిరాముడగు

చునిండ్రనీలరతనంబునలె నీలకాంతిగలిగి గోపస్త్రీభాగ్యరూపంజే యెల్ల

వేదంబులకునాదికారణుండైనవెలయుశ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చిమిక్కిలియుంబరి

చయంబుచేయ నుట.

శ్లో || అయి మురళిమ కుందస్మేర వక్త్రాగరివిండం

శ్వసనమనుగజ్జేత్వాం ప్రణమ్యాయగూచే |

అథరమణిమీపంప్రాప్తవత్సాంభవత్యాం

కథయరహసికణే మద్దశాంనందనూనో॥

౧౧

టీక- ముకుందస్మరవక్త్రార విదశ్వనవమధురసజ్జే మకుంద శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క స్మరవక్త్ర సగుమిగమనియెడి అరవింద కమలముయొక్క శ్వన విశ్వామనియెడి మధు మకరందముయొక్క రసజ్జే రసమున తింగిన జయమురలి ఒన-శనాశమా త్యానిన్నగూర్చి అద్య యిప్పుడుపౌణమ్య సమస్కరించి యాచే యాచించుచున్నాను భవత్సాం నీవు అథరమణి సమీపం-అథరమణి మణిపటియధరయొక్క సమీపం సమీపమును ప్రాప్తవత్సాం పొందుచుండగా నందనూనోః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క కణే చెవియుండు రహసియేకాంతమున మద్దశాం నాయవస్థను కథయ-చెప్పుమా

చ ॥ హృదియధరాతికన్థలవి హారమునస్థితపూణావక్త్రైలా

మరసనమీరసిధురస మాధురిజెందినన్ని వేడెద

స్మరశీరానందనూనమది నూల్కానగాజెవిదండనుండియే

వ్యయవినకుండనాడువల వంతసమస్తముజెప్పుమొక్కెడ॥ *

తా. శ్రీకృష్ణనిసగుమిగంబు దామరంబోడము నిట్టూరుపు తేనియచవివరి గిన యౌషిల్లనగ్రోవినినుంగూచి-మ్రెకి- వేడెదనీపురతనంబుబోని యధరంబుసమీపంబున జేరినయెడ శ్రీకృష్ణనిచెవియందే కాంతంబుననాయవస్థంబెప్పుచుంటు *

శ్లో॥ సజలజలచనీలంవల్లవీకేళిలోలం

శ్రితసురతరుమూలం విద్యుదుల్లాసిచేలం

సతసురమునిజాలం సన్మనోదంబలీలం

సురరిపుకులకాలం నామిగోపాలబాలమ్॥

౧౨

టీక ॥ సజలజలచనీలం సజల నీటితోగూడిన జలద మేఘమువలె నీలం నల్లనయినవాడును, వల్లవీకేళిలోలం వల్లవీ గోవస్త్రీలయొక్క కేళినల్లాపామలయందు లోలమ్ ఆగతోగూడిన వాడును శ్రితభరతరుమూలమ్ శ్రిత ఆశ్రయింపపడిత సురతరు కల్పవృక్షము యొక్క మూలం మొసలు గలవాడును విద్యుదుల్లాసి కేలం విద్యుత్ మెరుపువలె ఉల్లాసి ప్రకాశించుచున్న చేలం వస్త్రములు గలవాడును సతసురముని జాలం సత సమృథియైన సుర దేవతల యొక్కయు ముని మునుల యొక్కయు జాలం సమూహములుగల వాడును సన్మనోబిమ్నలీలం సత్సత్పురుషుల యొక్క మనః

మనః-మనస్సులయందు-బిల్బి సాకారములయిన- లీలం-విలాసములుగలవాడును సురరిపుకు కాలం- సురరిపు-రాక్షసులయొక్క, కుల వంశములకు, కాలం యామ పాయుడయినవాడును, గోపాలబాలం-గోపాలుండునైన కృష్ణుని నాయి-నుతి చుచున్నాను || ఈశ్లోకాధికంబుగోపాలస్త్రీష్ట ద్వానశాక్షరిమం త్ర స్త్రీమని సత్కుమారసంహితయందు జెప్పబడియున్నది,

శ్లో|| ధ్యానేతి ల్పద్రుమి ధస్త్రాపిఠాజ్ఞాంశుభమ్| కృష్ణపీతాంబర ధరతః ఖచక్రకరాంబుజమ్| పింఛమాసంసుధాకుః భేదైరావణకరావృతైః శక్రేణశాంతిదర్శేణ సన్నతంతిపన్నానా || స్త్రూయమానంసురగజైః పుష్పవృష్టికర్షదీక్షావి సేవ్యమానంచమునిభి స్సిద్ధస్సాధ్యైర్మహారథైః || మ || సజలాంభోధరజాలనిలవిలస త్సౌదామినీచేలుని ||

ప్రజభామానునికేళిలోలునినుప ర్వద్వేషకృతాంబులుని ||

ద్విజరాణ్మననబింబలీలుశ్రీతా దితి, ద్రుమావాలుని ||

భజియింతున్నదిగోపబాలునతనానాదేవతాజ్ఞాని ||

*

తా. సీరంబుతోడంగూడిన మొగులుంబోలె నల్లనయి గోపికలనల్లా పాది క్రీడలయందాసించుచు గల్పవృక్షమూలంబునసాండి మొగుబోని చే లుంబమర సర్వదానన వ శరశకు డయి దేవతలు మురులు భజియింపన త్పురుషుల యదుట సాక్షాత్కరించుచు వెలుగు గోపాలబాలు నుతించు చున్నాననెట * * * * *

శ్లో|| అదరమింబవిడంబితవిద్రుమం మధుర వేణునాదవిసోదినం |

కమలకోమలకమ్రముఖాంబుజం కమపిగోపకుమారముపాస్మహే ||

టీక అధరబింబవిడంబితవిద్రుమం అధరబింబ- దొడపండువంటి యధరముచేత, విడంబిత-అవహాసించుడిన, విద్రుమం. పవడముగలవాడు మధుర వేణునాదవిసోదినం మధుర-శ్రావ్యమయిన వేణునాద వేణునాదముచేత- విసోదనం-కాలం గడుపుచున్నవాడును, కమలకోమలకమ్రము ఖాంబుజం-కమల-కమలమువలె-కోమల-పుష్పదూపయినయదియు కమ్ర సుందరమయినదియునగు, ముఖాంబుజం-ముఖములముగలవాడును కమపిఞ్జై దనచెప్పులవిగానివాడునగు, గోపకుమారం శ్రీకృష్ణమూర్తిని, ఉపాస్మహే- ఉపాసించుచున్నాను.

మ || మారభీనాదమృగాభికాకలిత మ్మోక్షునుధాసారమే |

ధురబింబాధరధూతవిద్రుమవిసో నుకః శ్రీకాంధ్రోద్వయా |

వరలాటాలనమానఫాలతలు శ్రీవత్సాంకవక్షస్థలు।

సరసీజాతమనోహరారసమదిం జక్రాముధుంగొల్పెనన్॥ *

తా. దొండపడువంటి కెమ్మొవిపవడంబు నవిహసింపశ్రావ్యంబగు వేణుగానంబున గాలంబుంగడుపుచు గమలంబువలె మృదులంబునునుం దరంబున నెమ్మొగంబమర నిట్టివాడనిచెప్పనలవికాక వెలుంగు గోపాలకృష్ణు నుపాసించు చున్నాననుట. * * *

శ్లో॥ అధరేవినివేశ్యవంశనాశం వివరాణ్యస్యనలీలమగుశిభిః।

నుహుర, తిరయ్యుహుర్వివృన్మధురంగాయతిమాధవోవనాంతే

టీక. మాధవః-శ్రీకృష్ణమూర్తిక, అధరే-కెమ్మొవియందు, వంశనాశం వేణువును-నివేశ్య ఉంచి, అన్య-ఈవేణువుయొక్క వివరాణీ రంధ్రములను, సలీలం-విలాసముతో గూడి, టుల-ముహుః-పలుమరు. అంగుశిభిః ప్రేక్షణిత అంతరయః-కప్పుచును. ముహుః-పలుమరు-నివృణ్వి-విష్టుచును-వనా-తే-బృందావనము-దు-మధురం-శ్రావ్యముగను, గాయితి-గానముచేయుచున్నాడు.

ఉ॥ నైద్దిక్షామునాంతరవ నివ్యసియించుచు గావిమోచనం।

దమ్ముగవంశిగీల్కాపి తద్వివరంములనంగుతతం।

గ్రమ్ముచుజమ్ముచుఁశ్రుతి సుఖముగ గానముదానమానముల్।

ఘమ్మనిమ్రోయ జేయరసికుం గనుగొంటిరెకంటికింపుగన్॥ గర

తా. అధరంబున వంశనాశంబునిలిపిరంధ్రంబుల ప్రేక్షణచేసూటిమాటికింగవచు విప్రులంబృందావనంబున శ్రీకృష్ణమూర్తికవినింపగు నటుల గానముం జేయుచున్నాడనుట *

శ్లో॥ వదనేనవసితగంధవాహం వచనేతస్కరచాతురీధురీణమ్।

నయనేకుహనాశ్రుమాశ్రసీధాశ్చరణే కోమలతాండవ కుమారమ్॥

టీక. వదనే-ముఖమందు, వసనీతగంధవాహం వసనీత, వెన్నయొక్క-గంధ-పరిమళమును-వాహం-వహించుచున్నవాడును-వచనే-వాక్యమందు తస్కరచాతురీధురీణం-తస్కర దొంగయొక్క-చాతురీ, చాతుర్యములయొక్క-ధురీణం-భారపహుడయినవాడును-నయనే-కళగవయందు-కుహనాశ్రుం-కుహనా-అబద్ధమయిన ఆశ్రుం-కన్నరుగలవాడును చరణే-పాదమందు, కోమలతాండవం-కోమల, ఎనోహరమున-తాండవ-నృత్యముగ లవాణను-మమారగ-కుమారుడునయినకృష్ణుని-ఆశ్రయేథాః-సేవించుచు

స్నానుః॥ యీశ్లోకాధికాంబుగోపాలకృష్ణేకదశాక్షరీమంత్రధ్యానమని నన
త్కుమారసంహితయందు జెప్పబడియున్నది॥ శ్లో॥ హరంతంనవనీతాదిచోశ్యే
ణప్రజయోషితాః॥ గోపబాతైర్వృతంకృష్ణంధ్యాయస్థంశ్రీమిమంజుషేత్॥

ఉ॥ కమ్మనివెన్నవాసన ముఖమ్మనఘమ్మనిసోడుముట్టవా॥

కృష్ణులశౌర్యనేపుణులు గన్నడగన్నగవన్మృషాశ్రువు॥

ల్లమ్మగగోమలాంఘ్రియుగ శమ్మనదాండవకేళియొప్పగా॥

గ్రుమ్మరుగోపబాలకు ముకుందునినామదివాశ్రయించెదన్॥ ౧౫

తా- నెమ్మిగంబుననవనీతగంధంబువెలయ మాటలయందుదొంగ
తలంపుచదురుబుపాసంగగన్నంగవమిధ్యాశ్రుతాలుక నడుగుదామకల నా
ట్యంబువిస్తరిల్లంగ్రుమ్మరుగోపాలబాలునినోమాసంబాయాశ్రయింపుమనుట॥

శ్లో॥ అమునాశిలగోపగోపనారంయమునారోధసిందనందనేన॥

దమునావనినమ్మచఃపసేనః కిమునాసౌ శరణాధిశానంశరణ్యః॥

టీక, అమునాయీయగువడుచున్న-నందనందనేనశ్రీకృష్ణమూర్తిఁజే
త-యమునారోధసియమునాతటమందు- గోపగోపనాథం- గోపగోపాలకల
యొక్క-గోపనాథం రక్షించుకొరకు వనసంభవః వనమందుబాడమిగ-ద
మునాఃదహశుడు- తపేకిలవాసముచేయబడియెనుగదా అసాయీకృష్ణమూ
ర్తి-శరణాధిశానం శరణమునుబ్రాధిశించుచున్న-నః మాకు-శరణ్యః రక్ష
కుండు-నకిము కాదాయేమి.

ద్విప్రాసమత్రేభము॥ యమునాతీరవనాంతసంజనిత దావాగ్నిస్ఫుటా
ర్చిర్నికా॥ యమునానాజనభీకరంబగుచు దాయకప్రేలవేగాచునె॥ య్యము
నాయంబనిదానినానెనిటనిత్యంబుహరికగుప్తనం॥ యమునారాధనచేయు
నాకిపుడభీష్టావాప్తిగాకుండునే॥

తా- యీకానంబడుచున్న శ్రీకృష్ణమూర్తిఁజేయుమునాతటవనంబునగో
పాలరక్షణంబుకొరకు దావాసలంబుపాసంబు చేయంబడియెంగదా అట్టియీ
కృష్ణమూర్తి శరణగతులగు మమ్మంగావం నెటుల సమధుకండు గాక
పోవుననుట॥

శ్లో॥ జగదాదరణీయజారభావర జలజాపత్యవచోవిచారగమ్యం॥

తనుతాంతనుతాంశివేతరాణాం మరనాథోపలనుందరంమహానః॥

టీక, తగదాదరణీయజారభావం-జగత్- లోకములచేత-అదరణీయ-
అంగీకరింపదగిన- జారభారమ్- జారత్వములుగలదియు- జలజాపత్య వచోవ

చారగమ్యమ్ జలజాపత్య చతుర్ముఖనియోక్త-వచః వాక్యములయినవేదాంతములయొక్క, విచార-సంచారముగలయు త్తరమిహంసచేత, గమ్యం-తేలియదగినయ-యు సురనాథోపలసుంగరం- సురనాథోప-ఇంద్రనీలమణివలె, సుందరమ్- సుందర యినదియనయిం. మహాః- తేజము- సః మాయొక్క శివేతరాణాం- ఆశుభములయొక్క, తినుతామ్ కాశ్యమను- తనుతామ్- చేయుగాక.

చ || సరసిజసంభవప్రచుఖ చర్వసుపర్వనవావిచారగో|

చరమగుదివ్యతేజమని శంబుజగంబులుమెచ్చజూడదు|

మరకతను త్వరత్వనువ మంజెలువంగగుమారమూర్తియే|

పరగిదయాద్రౌక్షదృష్టినశు భంబులడంచిశుభంబలీవుతా|| *

తా. వేదాంతవాక్యంబుల విచారంబుగలయు త్తరమిహంసచేత బెలియందగియును జగంబులచెనాడరింపబడిన చారత్వంబు గలిగి యింద్రనీలరత్నాంబులె సుందరంబయి వెలుంగు తేజ బుహుయశుభంబులనడంచి శుభంబుల నొనంగునట.

శ్లో|| సాకాపిర్వజగతామభిరాచినీమా కామాయనోభవ

తుగోపకిశోరమూర్తిః| యాశేఖ శేశుతిగిరాం హృది

యోగభాజం పాదాంబుజేచసులభావ్రజసుంగరీణామ్|| ౧౮

టీక- సా అప్రసిద్ధమయినదియు, కాపి- ఇట్టిదియనిచెప్ప నలవిగానిది యను. సర్వజగతాం యెల్లలోకములయొక్క, అభిరాచినీమా! అభిరామ! సౌందర్యముయొక్క నీమాడై త్రరావధియనయిన గోపకిశోరమూర్తిః గోపకిశోర గోపాలబాలునియొక్క మూర్తిః శరీరము సః మాయొక్క కామాయ శ్రేయస్సుకొరకు భవతునగుగాక యాయేమూర్తి శుశ్రుతిగిరాం వేదవాక్యములయొక్క శేఖరే అంతమందు యోగభాజం బ్రహ్మనిష్ఠులయొక్క హృదిహృదయములయందును వ్రజసుందరీణాంగోపస్త్రీలయొక్క పాదాంబుజేచ పాదకమలంబునను ములభా సులభమంగా బ్రవర్తించుచున్నదియోసా కామాయభవతు అని యన్వయము,

ఉ|| ఏలజగంబులుకరహివహించు శుభాస్పదనీమయోగిహృ|

త్స్ఫుల్లసరోజపాళి- బదముల్ల లకింపంద్రయానధూటికా| హల్లకనీమ

ల బాలుచునద్భుతగోపకిశోరమూర్తియ్యా వల్లన కామనీచరణవారి

భివేషకులెప్పఁజెక్కఁగా||

తా॥ ఏద్దియేనియు వేదాంతంబున బ్రహ్మనిష్ఠుల హృదయంబులంబ్ర కాశించునదియయ్యుంగోపవధూచరణాంబు జసేవకుఁబాల్పడియెనో. అట్టిప్ర సిద్ధంబైనదియు నెల్లలోకంబుల సోయగంబునకు నెల్లయున్న న గోపాలకృష్ణ మూర్తిమాత్రేయస్సుకొఱగుంకాయఁట.

శ్లో॥ అన్యంతరబాలమతసీ కుసుమప్రకాశందిగ్వాసం కనకభూ షణభూషితాజ్ఞమ్ । విస్రస్తకేశమరుణాధరమాయ తాక్షంకృష్ణం న మామిమనసావసు దేవనూనుమ్॥

౧౯

టీ॥ అన్యంతరబాలమ్ - మిక్కిలిబాలుడైనవాడును, దిగ్వాసం - ది గంబరుండైనవాడును, విస్రస్తకేశమ్ - విస్రస్త - ముడివేయని, కేధిం - వెం డ్రుకలుగలవాడును, అతసీకుసుమప్రకాశమ్ - అతసీకుసుమ, నల్లవిశవువ్వ యొక్క, ప్రకాశం - ప్రకాశమువంటి ప్రకాశముగలవాడును, కనకభూషణ భూషితాజ్ఞమ్ - కనక - బంగారు వికారమైన, భూషణ - ఆభరణములచేత, భూషిత - అలంకరింపఁబడిన, అజ్ఞమ్ శరీరముగలవాడును - అరుణాధరమ్ - అరుణ - యెరిగ్నేన, అధరం - అధరముగలవాడును, అయతాక్షమ్ అయత దీర్ఘములైన, తాక్షమ్ - కన్నులుగలవాడునైన, వసుదేవనూనుమ్ శ్రీకృష్ణ మూర్తిని, మనసా - మనస్సుచేత, నమామి - నమస్కరించుచున్నాను.

ఉ॥ కోమఁసుందర కృతియు గొప్పకనుంగవ కెంపుమోవియు! న్మోమునవ్రేలుముంగురులునూత్నవిభూషణభూషితాంగము! ద్దామది గంబరాకృతియుఁదాల్చినవెన్నునిజన్ని బాలకుఁ । శ్రీమేఘయాధ జ తునతసీసుమభాసునినందూనుని॥

౧౯

తా॥ మిక్కిలి పాలుండును నల్లవిశపుపుంబోని నెమ్మేగిచాయచేఁ దేజోల్లువాడును, దిగంబరుండును, గనకాభరణంబులచే నలంకరింపఁబడి ని శరీరంబుగలవాడును, ముడువని వెండుకలు గలవాడును, వెడలుపగు కనుంగవలవాడును గెంపుపెంపుగణియింపని యధరంబుగలవాడును, వసు దేవనూనుండునునగుశ్రీకృష్ణమూర్తింగూర్చి శరంబుచేనమస్కరించుచున్నా ననుట.

*

శ్లో॥ హస్తాక్షినిస్వణితకజ్జణకిజ్జిణీకం మధ్యేనితమ్మమవల మ్మితహేమనూత్రమ్ । ముక్తాకలాపమకులీకృతకాకపక్షంపద్మాను హేవ్రజచగంపసు దేశభాగ్యమ్॥

టీ॥ హస్తాక్షినిస్వణితకజ్జణకిజ్జిణీకమ్ - హస్తాక్షిని కరచరణ కమల

ములయందు, నికృతిత-మోయును, కష్ట-కంఠముంజీరములయొక్క, కిష్కిణికమ్ చిటుగంటలుగలవాడును, మధ్యనితమ్బం- సేతంసమధ్యమందు, ఆవలమ్బితహేమనూత్రమ్- అవలమ్బిత- ఆశ్రయింపబడిన, హేమనూత్రమ్- బంగరుమెలమూలుగలవాడును, ముక్తాకలాపముకులీకృతకాక-క్షం-ముక్తాకలాప-ముక్తాపళిచేత, ముకులీకృత- మోద్బంబడిన, కాకపక్షం- చిప్పకూకటిగలవాడును, వ్రజచరం-వ్రజ-ప్రేవల్లెయందు, చరం-సంచరించుచున్నవాడునునగు, వసుదేవభాగ్యమ్. శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి వందామహే - నమస్కరించుచున్నాము॥ ఈశోకార్థంబు శ్రీకృష్ణప్రాక్షరీధ్యా సంబంధిననత్కుమారసంహితయందుఁజెప్పబడియున్నది॥ శ్లో॥ వశ్యహాయన మిశానంధావ మానంప్రజాజ్ఞదే । కిష్కిణీ నూపురగ్రీవ కర్ణభూ షోడ్జ్వలం స్మరేత్॥

చ॥ సరసనితంబమధ్యమున జాతెమహాన్మౌలనూలుచిన్నముం ।
గురులదోబుగాగమిచిక్కుర్చినముతైపురావిరేకయుం । గంచరణ
గ్రుగిక్వణితకంకణకింకిణుకాప్పనందమం । దిరమునసంచరించువసుదే
వకపఃఫలముభజించెద॥

౨౦

తా॥ హస్తంబులను బాదంబులను గంకణమంజీరంబులయొక్కచిటు గంటలుమోయుచుండఁగటివశ్యాద్భాగమధ్యంబునవంగరుమెలమూలుప్రే లుచుండమోట్టంబడినచిప్పకూకటియందు రావిరేకమెఱయు ప్రేవల్లెయుం దుగ్రుమ్మరుశ్రీకృష్ణమూర్తింగూర్చి మొక్కెడననట॥ శ్లో॥ బృన్దావనద్రుమ తవేషుగవాంగ జేషువేదావసానసమయేషు దదృశ్యతేయతే । తద్వేణవాదన పరంశిఖేపిశ్చచూడ బ్రహ్మాస్మరామికమలేక్షణమభినీలమ్॥

౨౧

టీ బృన్దావనద్రుమతలెషు-బృన్దావన బృందావనమందలి, ద్రుమ వృక్షములయొక్క, తలెషు ప్రదేశములయందు, గవాంగోవులయొక్క, గజేషు సమూహములయందు, వేదావసానసమయేషు వేదావసాన-వేదాంతములయొక్క, సమయేషు సిద్ధా తములయందు, యత్ - యే బ్రహ్మము, దృశ్యతే- చూడబడుచున్నదియో, తత్ - అప్రసిద్ధమైనయట్టి వేణువాదనపరం వేణు పిల్లనగ్రోవియొక్క, వాదన-వాయింపుటయందు, పరం-అన క్తమైనదియు, శిఖిపిశ్చచూడం-శిఖిపిశ్చ నెమలిపురి, చూడం, శిరోభూషణముగాఁగలయదియు, కమలేక్షణ కమల-తామర కేకులవంటి, యీక్షణంసేత్రములుగలదియు అభినీలం-శభ్ర మేఘమువలె, నీలంనల్పనైనదియునగు, బ్రహ్మమ్-శ్రీకృష్ణ

ఖ్యపర బ్రహ్మమును, స్వరామి, స్మరించుచున్నాను.

✽

శా॥ బృందారణ్య తగుప్రదేశములగో బృందాంగణ యోగులకా॥

ఛందోవీధులగానుపించు పరమస్వచ్ఛదమా తేజమా॥

నందబ్రహ్మమువందనీయములి నాదానుమోదంబునా॥

యందున్ని త్పైకబింధమామమపయోజాతంబు మేఘాభముకా॥

తా. బృందావనంబులనుపులనీడలనుగొనమాహములయందును వేదాంతవీధులయందునే బ్రహ్మాంబుగానంబడుచున్నదియో యట్టిప్రసిద్ధంజేవేణునాదానందంబందునాన క్తంజే నెమలిపురిశిరోభూషణంబుగ ధరియించితామరశేకులవంటికన్నంగవగలిగి మేఘంబుఁబోలెనల్లజే వెలుంగుశ్రీకృష్ణాఖ్య బ్రహ్మాంబునుస్మరించుచున్నాననట

౨౨

శ్లో॥ వ్యత్యస్త సాదమవతంసితబర్హిబర్హంసాచిక్యతాననివేశిత

వేణురద్రం । తేజఃపరంపరకాణిక పురస్తాత్ప్రాణ ప్రయాణస

మయేమమస్మిథత్తామ్॥

టీ వ్యత్యస్త సాద-వ్యత్యస్తవ్యత్యస్తములైనసాదం, చరణముగల యదియు, అవతంసితబర్హిబర్హం - అవతంసిత శిరోభూషణముగఁజేయఁబడిన, బర్హిబర్హం - నెమలిపురిగలదియు, సాచీక్యతాననివేశిత వేణురద్రం) సాచీక్యత-అడ్డముగాఁజేయఁబడిన అనన-ముఖమందు నివేశిత ఉంచఁబడిన వేణు-పిల్లనగ్రోవియొక్క, రంద్రం బిలముగలయదియు, పరమకారుణికం-అత్యంతదయాళువైనయదియు పరం-ఉత్కృష్టమైనయదియునగు తేజః-తేజముమనాయొక్క, ప్రాణప్రయాణసమయే ప్రాణ ప్రయాణ మరణముయొక్క, సమయే-కాలమందు, పురస్తాత్-యెదుట, నన్నిధత్తాం సమీపమగుగాక చ॥ మొగమొకయారఁజేసుకొని మోచిని వేణువుఁజేర్చితిర్యగం॥

ఘ్రిగవిలసిల్లమాళితటికేకికలాసకలాపము చితీ॥

విగఁగనుఁజుట్టుసౌఖ్యపరవిగను వేఁమదీయస్పృహకా॥

సిగమనివాసతేజసు విర్భిలసత్కరుణ ధురీణా॥

✽

తా. వామనక్షీణభౌగంబులదక్షిణవామవదంబులనునిచిశిరోభూషణ బుగ నెమలిపు ధరియించియొరగాఁ జేయఁబడిన నెమ్మొగంబున వేణురంద్రంబులఁజేర్చియత్యంతదయాళువైనయత్కృష్టబగును వెలుంగు తేజంబు ప్రాణావసా కాలంబుననాయెదుటఁబోయఁగావుతయనుట,

శ్లో॥ ఘోష ప్రఘోషశమనాయమథోగుణేనమధ్యే బబంధంజన
సీనవసీతచరమ్ | తద్బంధంసం తిజగతాముదరాశ్రయాణామూక్రోశ
కారణం హేమానితరాంబభూవ || ౨౩

టీ॥ ఘోషప్రఘోషశమనాయ- ఘోష-గుల్లపల్లియయొక్క-ప్ర
ఘోష- ఆక్రోశముయొక్క శమనాయ- శాంతికోటకు జనసీతల్లియైనయ
శోద- నవసీతచోరం వెన్నదొంగయైనకృష్ణుని-మధ్య- నడుమునందు-౨౩
కవ్వముయొక్క-గుణేన త్రాటిచేత-బబంధం- కట్టివై చెను-తద్బంధంసం ఆ
బంధనము ఉదరాశ్రయాణాం-ఉదర- శ్రీకృష్ణోదరం- ఆశ్రయాణాం ఆశ్ర
యించిన త్రిజగతాం ముల్లోకములకును, ఆక్రోశకారణం-ఆక్రోశ- ఆత్యం
తఘోషమునకు - కారణం-వీజము నితరాం-మిక్కిలియు.బభూవ-ఆయెను-

శా॥ పాలువెన్నయుమ్చిల్చిలించెనినందప్రజంబునందుండెడిగోపాం
జాలింజెందుచుండల్లిమట్టుపటుపంజ్చించియాబాలకుల్ | రోలంగవ్వ
వుండ్రాటంగ ట్రైపటయాక్రోశించెదతు-క్షిలో | దై | లోక్యంబునుడ
న్మహాపహిమముగల్గించె గానేతు-రే॥

తా. పాలువెన్నయుమ్చిల్చిలించెనినందప్రజంబునందుండెడిగోపాం
గనలుసెప్పుకొనుమాటలాలించి యాదొంగతనంబునుడలించియశోదనవసీ
తచోరుండగుకృష్ణునిగవ్వపుద్రాట నులూఖలంబున-గట్టినందదుదరంబునబు
ననున్నముల్లోకంబునుడదద్బంధంబుననగువేదనావశంబుననాక్రోశించందొ
డంగ, తల్లియైనయాయశో- గోపికాక్రోశంబునుడలించిచేయుబంధనంబెల్ల
లోకంబులకునుపద్రవకరంబయ్యెననుట శ్లో॥ శ్రేవావయం నఖలుత్రవి
చారణీయంవచ్చొత్తరిజపపరానితరాంతధాపి | చేతోమతీయమతనీకుసుమా
వభాసంస్మరావవ స్మరతిగోపవధూకిశోరమ్॥

టీ॥ పచ్చొత్తరిజపపరావంచాత్తరిపంచాత్తరిమృతముయొక్క జపజ్ఞ
మందు పరావ అసక్తులమైన వయంమేముశ్రేవాః శివసంబంధులము తత్ర
అవిషయమందు విచారణీయంనఖలు విచారింపగూడదుగదా తధాపి అ
యినప్పటికిని మనీయం నానందబంధమైన చేతః చిత్రము అతనీకుసుమావ
భావం అతనీకుసుమ నల్లవిసెపువ్వుయొక్క అవభాసం కాంతిపంటికాంతి
గలవాడును స్మైగావనం నగుమిగముగలవాడునగు గోపవధూ కిశోరం
గోపవధూ యశోదయొక్క కిశోరం శిశువగుకృష్ణుని నితరాం మిక్కిలి
యు స్మరతి స్మరించుచున్నది

మ || అనుమానింపగ నేమిశయివుల ముమేమత్యంతపంచాక్షరీ!

మనుపారీణః మాదుమయిన నెపుడుకా మందస్మితాభ్రాజిత

ననచంద్రుంగపిలాతసీనుమనమా నద్యోని స్తంద్రుంగు!

మృనిగోపాలక బాహునఃచ నెతలం చుంజిత్రమాసక్తితోకా || * * *

తా. పంచాక్షరీమంత్రంబు జపించుచు శేషము శివసంబంధముగలవార
అమృతయం దనుమానంబులేదయినను నల్లవిసేపూపు కాంతివంటికాంతిగ
లనెమ్మేనుగలిగి నగుమొగంబునం దేజరిల్లు యశోదాసుతుండయిన కృష్ణుని
నామనామగోరుచుండుననుట.

శ్లో || రాధాపురాతనజగద చ్యుత త్రచిత్రా

మంధానమాకలయతీ దధిరి క్తసాత్రే!

తస్యాస్తస్వస్తబకచం చలలోలకృష్ణి

దేహోపదేహనధియా వృషభంనిరుంధకా || * * * ౨౫

టీక. అచ్యుతద త్రచిత్రా-అచ్యుత శ్రీకృష్ణనియండు- ద త్ర ఉంచబడిన,
చిత్రా మనస్సుగలదియై- దధిరి క్తసాత్రే- దధి పెరుగుచేత, రి క్త-శూన్యమై
న- సాత్రే ఘటమందు, మంధానం-కవ్వమును-అకలయతీ- త్రిప్పచున్న-రా
ధా- రాధయనుగోపిక-జగత్-ఘనమును- పురాతన,పవిత్రముగాజేయుగా
క,తస్యాః-రాధయొక్క- స్వస్తబకచంచలలోలకృష్ణి- స్వస్తబక-పూ
వుగుత్తులవంటిపాలిండ్లియందు- చంచల-సారెసారెకు బ్రవతించుచున్నయ
దియు,లోల-ఆగలోగూడకొన్నయదియునగు-దృష్టిః-చూపుగలవాడై-దో
హనధియా-దోధానబుద్ధిచేత వృషభంవృషభమును,నిరుంధకాకట్టుచున్న-దే
హోపి-కీకృష్ణుడును-జగతీ-లోకమును- పురాతన-పవిత్రముగాజేయుగాక,

చ || భ్రమసిహరిందలంచినదీ భాండముదండపసి చురి క్తభా ||

డమ ముద్దియించురాధయమన బునఁ దతుక-చక్రభ్రమంభవి

భ్రమముదలంచయొక్కవృషభంబుదోహనముద్ధిగట్టించ

కర-మలసభాక్షుడుంగరుణ గాతరుగాతెజగద్విశ్రాంతముకా || * * *

తా. శ్రీకృష్ణమూర్తికా యందు మనంబిడినది యగుటచే దధిభాండము
సొంతనుండిన పెరుగులేనికుంధయందుగవ్వంబునిడి తరువంగమకించు రాధ
యు దారాధకుచకుంభ బుల మాటిమాటికిం జంచలించుమనంబుగలవాడ
గుటంజేసి భ్రాంతిచేవృషభంబుంబిమక సమకట్టుకీకృష్ణుడును లోకంబు
బవిత్రంబుగాఁ జేయునుగా యనుట.

శ్లో॥ గోధూళిధూసరిత కోమలకుంతలాగ్రం
గోవర్ధనోద్ధరణకేళి కృతప్రయాసమ్!
గోపీజనస్యకుచకుంకుముద్రితాంగం
గోవిందమందపదనం శరణంభజామః॥ * * ౨౬

టీక. గోధూళిధూసరితకోమలకుంతలాగ్రమ్ గోధూళి గోసమృద్ధనము
వలనఁబుట్టిన రేణువులచేత, దూసరిత ధూసరవణముగలదిగాఁజేయఁబడిన,
కోమలమృదువులైన కుంతలాగ్రమ్-కేశాగ్రములగులవాడును, గోవర్ధనోద్ధ
రణకేళికృతప్రయాసమ్- గోవర్ధన గోవర్ధనపర్వతముయొక్క - ఉద్ధరణ-ము
త్తుటయనియెడి- కెలి విహాసమందు కృత-చేయఁబడిన- ప్రయాసం-ప్రయాస
ముగలవాడును-గోపీజనస్య గోపికానమూహముయొక్క, కుచకుంకుముద్రి
తాంగం కుచ స్తనములయందలి, కుంకుమ, అంగరాగవిశేషముజేత ముద్రిత
చిహ్నితమున- అంగమ్-పక్షముమొదలగునవయవములుగలవాడును- ఇం
దుపదనమ్- ఇందు-చంద్రునివంటి, పదనం-ముఖముగలవాడును- శరణం ర
క్షకుడనైన; గోవిందం శ్రీకృష్ణమూర్తిని, భజామః నేమి చుచున్నాము.

ఉ॥ గోపదధుళిధూసరిత కోమలకుంతలుగోపికాకుచః।

సాపితకుంకుమాంకితవి శాలభుజాంతరుబాణిపంకజా।

కోపితభూమిభృద్వరని రూఢసుఖాస్పృశందగోకులుకా।

గోపకుమారునిందుపదనున్మదను గ్రహవాంఛగొల్పెరకా॥ * ౨౭

తా. గోపదసమృద్ధంబునంబొడమిన పతాంగంబుచే ధూసరంబగుకేశా
గ్రంబులుగలిగి గోవర్ధనోద్ధరణంబునువిహారంబుచేజేయఁబడిన శ్రమంబుగలిగి
గోపికాకుచకుంకుమంబునలాంఛితంబగు రంబుచేదేజరిల్లుచుజుదురు-బోలు
చెమ్మెగంబునసమరి నాకుగతుకంజై తనరుగోవిందుని సేవించుచున్నాననుట.

శ్లో॥ యద్రోమరంధ్ర) రిపూర్తిక విధావనతౌ

వారాహజన్మబభూవురమీసముద్రాః।

తంరామనాథమరవింద దృశంయశోహ

పాణీర్వయాంతరజలై స్సన్నపయాంబభూవ॥ * * ౨౮

టీక. వారాహజన్మని-వరహవతారముదు అమీసముద్రాః ఈసముద్ర
ముఖంబు, యద్రోమరంధ్ర)వరిపూర్తిక విధౌ- య-విశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క-
కోమ-వెండ్రికలయొక్క-రంధ్ర) చిలక యొక్క, పూర్తిక-పూర్ణము
యొక్క విధౌ-చేయుటయందు, అదౌ- అగోపధకములు, బభూవుః అయి

పవియో తం-ఆ-ఆరవిందదృశం వ్రండరీ కాశుఁడైన, నాథం శ్రీకృష్ణమూర్తి
సి-యశోదా- పంచునిభార్య పాణిద్వయాంతఃజలైః పాణిద్వయ-నోయి
లియొక్క- అంతర-మధ్య మందలి,జలైః- ఉదకములచేత. స్నానయాంబభూ
పశామ-స్నానముజేయించెగదా

ఉ || ఏయధికుండు శ్రోడతపహించిననాతనిరోమరంధ్రముం |

దోయధులెల్లనించుహావణులననేరకయుండెనట్టి నా |

రాయణుడత్యకాత్పతినిరాగిలినందవధూటిదోయిట

దోయముజల్లగాదనినితోగుడుపందెని దేమిచి శ్రమో ౨౭

తా | వరాహజన్మంబున నీసముద్రంబులేశ్రీకృష్ణనిరోమరంధ్రంబు
బూరింప నసర్థంబులు గాఁపొయినవియో యట్టి ప్రసిద్ధండును మండరీకా
త్యండునగు కృష్ణమూర్తిని యశోకాడేవి దోయిలిలోనీనీటిచే స్నానముచే
యించె నిదియెట్టివిచిత్రం జూయనుట.

శ్లో | వరమిమముపదేశ మాచియత్వం నిగమననేషుని తాంతచార

ఖన్నాః | విచినుతభవనేషు వల్లవీనాముసనివశర్థము లూఖలేఃబద్ధమ్ ||

టీక-నిగమననేషు-నిగమ- వేదములనియెడి, ననేషు-పనములయందు
నితాంతచారఖన్నాః- నితాంత మిక్కిలియు, చారపరిశీలనచుచేత, ఖన్నాఃబడ
లిన, హేనుకృతినః ఓవిద్వాంసులారా, వరంఉత్కృష్టమయిన- ఇమముప
దేశంయాయుపదేశమును, ఆదియధ్య ఆదరింపుడు-వల్లవీనాంగోపస్త్రీలయొ
క్క, భవనేషుగృహములయందు, ఉలూఖలేరోటియందు-నిబద్ధం కట్టబడిన
ఉపనిషదధికం ఉపనిషత్ వేదాంతములయొక్క- అధికలక్ష్యమయినకృ
ష్ణుని- విచినుత, వెడకుండు.

చ || నిగమమహావనాతముల నేపేదకన్య తనంచుభిన్నులై |

వగవగ నేలనేయొ యుపాయముజెప్పెదజోయిచూడుడీ |

యగణితవల్లవీమణిగృహంగణభూమి నులూఖలంబుతో |

డగుణనిబద్ధ కైశ్రుతుల డ గినభావముగాననయ్యెడుకా || * ౨౮

తా వెడలబలను నిరణ్ణంబుల గ్రుమ్మరంబొడమిప దప్పిచేనాగిలిన
యోవిద్వాంసులార నాపలుకొక్కండువినుండు, ఉపనిషదధికంబు గోపికా
గృహంబుల ముంగిళ్లులయందు పవనీతచోర్యాదిక బునసయినయులు ఖలబం
ధనంబుగలిగియున్నదిగాన వాగలగృహంబుల వెడకుండనుట.

శ్లో॥ దేవకీతనయపూజనపూతః పూత నారిచరణోదకభాతః॥

యద్యహంగృతధనంజయనూతః కింకరివ్యతిసమేయమనూతః॥

టీక. అహం నేను దేవకీతనయపూజనపూతః దేవకీతనయశ్రీకృష్ణమూతికయొక్క- పూజనపూజచేత, పూతః పవిత్రుడను, పూతనారిచరణోదకభాతః- పూత నారిశ్రీకృష్ణమూతికయొక్క, చరణోదకపాదోదకముచేత భాతః పరిశుద్ధుడను- స్మృతధనంజయనూతః స్మృతస్మరియింపబడిన, ధనంజయ అజ్ఞానునియొక్క, మనః సారధియైన శ్రీకృష్ణస్వామిగలవాడను, యది-అయినట్లులయ్యెనేని, మేనాకు సఃఅప్రసిద్ధుడైన, యమదూతః యమభటుడు కింకరివ్యతి- యేమిచేయగలడు.

✽

మ॥ సకలసాధికతదేవకీతనపూజా పూతనింగూతహం॥

తకపాదాః పూజవారిధౌతునిమనో నాశిత హేళీధవ॥

త్ప్రికటాటోపకి టినూతునివచో రాజీవరాజశ్మకుం॥

దకభాన్వీతునిసన్నునాశనమన దూత త్వేరగాజూతురే॥

౨౯

తా, దేవకీతన జపూజనంబుచే బవిత్రుండనయి పూతనాంతకుండగు శ్రీకృష్ణుని పాదోదకంబునం బరిశుద్ధుడనై యెల్లపుడును బాధకసారధియై సకృష్ణుని స్మరించుచు యమభటు-డేమిచేయుననుట.

✽

శ్లో॥ భానతాంభవభయైకభేషజంమా

సేమమయహర్మహర్మహః॥

గోపవేషముపసేమపస్వయంయా

పికాపిరమణీయతావిభోః॥

౩౦

టీక. భవభయైకభేషజ- భవభయసంసారభయమునకు ఐకముఖ్యమైన, భేషజంబోపభము- గోపవేష-గోపావేషమును- స్వయంతాన-ఉపసేమపఃపాఠిన, విభోః శ్రీకృష్ణమూతికయొక్క, మూపికాపి అనిర్వాచ్యతన-రమణీయతా-సౌందర్యము, మహానయొక్క- మానసేమనంబునందు- మహర్మహర్మహః మాటిమాటికిని భానతామ్-ప్రకాశించుగాక.

✽

చ॥ భవభయభేషజంబుశ్రుతి భావ్యమునై తగుగోపవేషము॥

స్సేవమునబూరినట్టిచారి నర్వమనోపారదివ్యరూపవై॥

భవముమదీయభావమున భాసిలుగాతనిరతరంబుమా॥

గుఃసమణీత్మణీకరణ కాశలపేశలతేజమొప్పగణ॥

✽

తా, ససారభయంబునురోగంబునకు చుట్టొవ్వబడుగోపవేషంబు

దనంతటనంగీకరించిన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క యీర్వా చ్యమైన సౌందర్యంబు నామనంబునం బ్రకాశించుంగాక యీట

*

శ్లో॥ కర్ణలద్భిత్తకదమ్బమంజరీ కే నరారుణకపోలమణ్డలమ్ |

నిర్మలం నిగమవాగగోచరం సీలిమానమపలోకయామహే | 3.౨

టీక. కర్ణలద్భిత్తకదమ్బమంజరీ కేనరారుణకపోలమణ్డలమ్ - కణా శ్రోతమటయందు, లద్భిత్త ప్రేలుచున్న - కదమ్బమంజరీ కడిమిపూగుత్తుల యొక్క, కేసర - కింజల్కములచేత, అరుణ-యెఱ్రనైన, కపోల గండ్లస్థము లయొక్క, మండలమ్ - ప్రదేశములు గలవాడును, నిర్మలం - పరిశుద్ధుడైన వాడును, నిగమవాగగోచరమ్ - నిగమవాక్ - వేదాంతవాక్యములకు-అగో చరమ్ - విషయదుగానివాడునగు, సీలిమానం - నీలవణుడగు కృష్ణుని, అపలోకయామహే - చూడుచున్నాము॥ ఈశ్లోకార్థంబు గోపాల మంత్రరా జము యొక్క మోక్షోపయోగ ప్రయోగం బందలి భ్యాసంబని గోపాల కల్పంబున జెప్పంబడియున్నది॥ శ్లో॥ నిలోత్పల దళశ్యామం వీరహవమచ్యు తమ్ | శుద్ధస్ఫటికసక్తోశ మథవాపురుషోత్తమమ్ | భ్యాత్వానిత్యంజపేన్యో త్రంమోక్షోర్తీత్రినహస్రకమ్ |

*

మ॥ చెవులవ్రేలు కదంబమండలులచే జిన్నారిచేక్కుల జ్వల |

న్ననసంధ్యారుణితాభి కాంతిజెటువం దన్మందహాసప్రభా |

లంముల్వెన్నెలతక్కు బావమ్మదులా లంకారుడయి వేదసం |

స్తవనాగోచరుడయిన శౌరియని తచ్చాయన్నిలొకించెదన్ |

*

తా. చెవులన్నీలు కడిమి పూవుగుత్తుల కాంతిచే గంపగు చెక్కిళ్లు లంగరిగి పరిశుద్ధుడయి వేదాంతా గోచరుడయి వెలయు శ్రీకృష్ణ మూ ర్తిచూచుచున్నాననుట.

*

శ్లో॥ సాచినంచలితలోచనోత్పలం సామికుట్మలితకోమలాధరమ్ |

వేగవల్లితకరాంగుళిముఖం వేణునాదరసేకంభజామహే | 3.౩

టీ. సాచినంచలితలోచనోత్పలం. సాచిలడ్డయగను. సంచితచలింపజే యబడిన. లోచనోత్పలం కలువలవంటికన్నులుగలవాడును, సామికుట్మలిత కోమలాధరం. సామినగము, కుట్మలితమోడ్చబడిన, కోమలమ్మదునగు అధ రంమోవిగలవాడును, వేగవల్లితక రాంగుళిముఖం, వేగత్వరయగునటుల, వల్లితసారెకునెత్తబడిన, కరహస్తముయొక్క, అంగుళిముఖం అంగుళాక్షము లుగలవాడునగు, వేణునాదరసేకం వేణునాద వేణుగానముయొక్క, రసి

కం, సాగగా) హియైకృష్ణుని, భజామహే సేవించుచున్నాను. *

చ || నిరతమునంఘ్రి మార్పడగ నిల్పి యెఱుగరపుటోరచూపుతోఁ|

దరశిలొచనంబుచుముఁబలంక దరహానచ ద్రి||

ల్యురువగుముద్దుమోవిరర మోప్పజెలంగగరాంగుళితతి|

స్మరళినటింపజేయునతి మోహనగానధరీణుగొల్పెనక|| *

తా. ఓరగాజేయబడిన కన్నులుచల్లించుచుండ సరమోడ్చినకోమలాభ
రంబువెలయు వేగంబుగనెగులొగ్రంబుల జేణురంద్రంబుల గప్పుచు విప్పు
చుం జెలంగు వేణునాదరస గ్రాహియైన శ్రీకృష్ణ మూర్తికని సేవించుచు
న్నాననట. * * * *

శ్లో|| స్వందనేగరుణమ డితధ్వజేకుండినేతతనయాధిరోపితా|

కేనచిన్నతలమాలవల్లవశ్యామలేన పురుషేణసీయతే|| ౩౩

టీ. కుండినేతతనయా కుండిన, కుండినపట్టణమునకు యీశప్రభువయిన భీ
మానియొక్క, తనయా కూతురయిన సక్తిణీదేవి గణదమండితధ్వజే గరుడ
గరుడనిచేత, మండితవ్రకాశించుచున్న ధ్వజేకైక్కముగలిగిన, స్వందనేరధ
మందు నవతమాల వల్లవశ్యామలేన నవసూతనమయిన తమాలవల్లవ నల్ల
కాన గచిగురువలె, శ్యామలేన నీలవణుడయిన కేనచిత్పురుషేణ, వాకా
నొకపురుషునిచేత ననగాకృష్ణునిచేత- అధిరోపితా అధిరోహింపబడినదియై
నీయతే, తీసుకొనిపోబడుచున్నది. * *

మ. కదనోర్వికాశిశుపాలసు గదవిపక్షత్కృతలాభేశవో|

రృదనిర్భేదవిసోదమైష్వగగరు తృక్లేతుభాన్వద్రథా|

స్పదపీఠంబునరుక్మిణీరమణీని శృంకస్థితంబెచ్చెచె|

విదితుండటితమాలనీలపురుషు స్విశ్చ్యంభకుంగొల్పెనక|| *

తా. కాన గుచిగురుబోలె శ్యామలవర్ణంబగు శరీరంబుగల యొకానొ
క డయిన పురుషుండు అనగా శ్రీకృష్ణమూర్తికగుడధ్వజంబుచే బ్రకాశి
చురథంబున రుక్మిణీదేవి నెక్కించుకొని పోవుచున్నాడనట. *

శ్లో|| మాయాతపాంధ్రావధిభిరు ధ్యాదిగంబరఃకోపితచులాలః|

విస్యస్తూస్తోపినితంబచి బేధూతకన్యనూకమకలిచిత్రవి త్రమ్! *

టీ. పాపాధాః వోషధికుటారాభిమరధ్యాః, భిమరధియనునదియొక్క
పథిమార్గామునందు మాయాతరాకుండుడు, తను లనీలః తమాల నల్లకా
నగువలె, నీలః నల్లరయినవాడును- దిగంబరః దిగంబరుడయినవాడును,

కోపి వాకానాకడైన, ధూర్తమర్షులను నితమ్మమ్మే- కటిప్రదేశవిశేష
మందు, విశ్వప్రహస్తోపి-విశ్వప్ర ఉంచబడిన,వాస్తోపి తాస్తముగలవాడై
నను, చిత్రచిత్రం- చిత్ర- మనమనియెడి, చిత్ర ధనమును, సమాకర్షతి-
అన్యగాగ్రహించుచున్నాడు.

చ || పథికులు పోఁ కుండచ్చటికిఁ బల్కలుఁ భిరథధీవధంబునం బృథు
లరమాలమేచకనరీరుడొకఁడుదిగఁబరాకృతిం బ్రధితకటితటిను
టితపాణీతలుండయి ప్రాప్తిమన్మతోరథుండయి చిత్రచిత్రమునిరంతర
ముఁహరియించుచున్నాడు.

శిర

తా. ఓపథికులారా భిరథధీవధంబున రాకుండుండేమనినదిగం
బరుండును దమాలనిలండుచులగు పురుషుండునితంబ ప్రదేశంబున గరంబు
లునిచిగొని యుండియును ధూతుఁ డై చిత్రచిత్రము నవహరించుగానఁ ద
ప్రదేశంబునకు రాకుండుఁడనుట.

శి

రానక్రీడ ప్రకము.

శ్లో॥ అజ్ఞనామజ్ఞనామ స్తరేయాధివోమాసమాధవంచాస్తరేణాజ్ఞనా॥

ఇత్థమాకల్పితేమన్దలేమభ్యగన్తజ్ఞగోవేణునాదేవకీనదంబః॥

టీ. అజ్ఞనామజ్ఞనామ్ - అంగనలయొక్క, ఆనర్ధరే-మభ్యంశంబు,

మాధవః. శ్రీకృష్ణమూర్తియును - మాధవ మాధవమ్ - పుండరీకాక్షపుండ
రీకాక్షులయొక్క - అంతరేణ - మృయున- అజ్ఞగాగ- ప్రీయును- ఇత్థం -
యీప్రకారముగా, ఆకల్పితే. కల్పింపఁబడిన- మన్దలే సమూహమందు దేవ
కీనందనః శ్రీకృష్ణమూర్తి మభ్యగః మభ్యభ్యనిఁజూందినవాడగుచు- వేణు
నా-పిల్లనఁగ్రోవిచేత సజ్జగాల, సగానముజేసెను.

గ్రథకర్త యివగ్యముమొదలైనవివిధగ్యములనటకు

శ్రీకృష్ణః రానక్రీడలకు వర్ణించి చెప్పుచున్నాడు.

చ || ఇరుదెసఁదాననిచ్చి తనకింతులుపాస్వయు లన్వసింపఁగాఁ

గరమలుగ రిపాణిజెలఁగఁబలభిస్మణివిప్రుమంబు ౯॥వరమన

రి చిఁట్లుకరనస్థితిమండలమధ్యవతిః యే॥ మరళిరవంబునఁజెలగు

మోహనమౌతిః ములారిగొల్పెడఁ॥

౩౫

తా. ఇరు దెసలరచానును దనకిరుగడలనినతులుఁ బస్వసీతరగునగల్గిత
పఁడిన మండలంబునంగృహంబు మధ్యమఁ యెడిభ్యనివిశేషము నా శ్రయఁజేసి
ఁట్లుఁగ్రోవిచే విక్కియిగానఁబు సెననుట,

శి

శ్లో॥ కేకికేశాద్యతానేకపంకేరుహః లీనహంసావళి హృద్యతా హృద్యతా!

కంసనంశాటవీదాహా దావానలస్సంజగౌ వేణునాదేవకీనందనః॥ ౩౧

టీ. కేకికేశాద్యతానేకపంకేరుహః లీనహంసావళి హృద్యతా హృద్యతా కేకినెమగులయొక్క, కేశాద్య విశేషములయొక్క- అదృత ఆచరి చుటచేత అనే అ- కములయిన పంకేరుహ కమలములపైండి ఆలీన లేచుచున్న హంసలించలముయొక్క ఆ లీన కులకు హృద్యతా సంతోషమును ఆహృద్యతా సంపాదించుచున్న వేణునాపిల్లనగ్రోవిజేత కంసనంశాటవీదాహాదా హానలః కంసన శ కంసకులమనియెడి అటవీ అడవియొక్క దాహ కాల్పుట యందు దావానలః పవనపిన్నయైన దేవకీనందనః శ్రీకృష్ణమూర్తిః సంజగౌ అస్యగాగానము చేసెను.

*

మ॥ తనుకా తులజలదంబటంచుశిఖ సంతానంబుగేకాన్వనం|

బునుమీర్వనియ-చపిండులలితాం భోజాలిలోనుండిఁచ|

య్యవలేక్షభ్రమహించినంతనముచే యంజాలునంశీమృదు|

స్వపసుంగా చినకంసనంశడహన జ్వాలిహారింగొల్పెదఁ॥ ౩౨

తా. నెమ్మదిచాయండిలకించి మెగులనుచుండెలంగు నెమగులకేశకారా పంబులవినిన యత వానతటిదొరకొనియెనను తెలంపుకదామరపిండుననుండి లేవనుకీ-చు నంచలికిదిమెఘంబుగాదు కృష్ణుండని తెలియంజేసి సంతసంబు నాచాది-చు పిల్లనగ్రోవిచె గంసుని కులంబను నడవికి గార్చిచ్చగు శ్రీకృష్ణ మూర్తిః గాన బుజేసెనట.

శ్లో॥ క్వాపివీణాభిరారావిణాకంపితః క్వాపివీణాభిరాకింకిణీపతిః॥

క్వాపివీణాభిరామాంతరంగాపిత స్సంజగౌ వేణునాదేవకీనందనః॥ ౩౩

టీక దేవకీనందనః- శ్రీకృష్ణమూర్తిః క్వాపి యొకచోటను విణాభిః వీణలచేత ఆరావిణా గానవంతుడయినవానిచే కంపితః నాట్యము నొందింప బడినవాడగుచు వేణునా పిల్లనగ్రోవిచె సంజగౌ గానముజేసెను క్వాపి యొకచోట వీణాభిరా కింకిణీపతిః వీణాభిరా వీణానుగుణధ్వని జేయుచున్న కింకిణీ చిరుగంధలతోడ నతిః పతనము బొందింపబడినవాడగు సంజగౌ గానముజేసెను క్వాపి యొకచోట వీణాభిరామాంతరమ్ వీణా వీణయొక్క అభిరామాంతరమ్ అభిరామ మనోహరములయిన అంతరం గానవిశేషములుగలుగునట్లులుగా గాపితః గానము బొందింపబడిన వాడగుచు సంజగౌ గానముజేసెను.

* * * * *

మ॥ ఓకచోగాణలుమీటువీణియలకన్ యుక్తంబుగానాదువే!

రొకచోవీణకు వియ్యపైయైనరజేయుంగింకిణీ పదమొం!

ఓకచోవీణియతోడబాడుజతగాను తాస్సహిమైయట్టినం!

దకుమారాగ్రణివేణునాదమొనరన్వర్తిల్లెచల్లాసియే॥

*

తా, ఓకచోట గానవంతులు మీటువీణియలరవంబులకుఁ గగునటు
లరాడుచు వేరొకచోట వీణారవంబుగలసి మెలయు నటులఁ జఱుగంటలు

మ్రోయించుచు నోకచో వీణాధ్వని వికేషంబులకుం వోడుగఁ బాడుచు దే
వకీనుతు డగు శ్రీకృష్ణమూర్తి వేణువుచే గానంబు చేసెకల,

శ్లో॥ చాచచ్చాచలిలోచనైశ్చక్ష్మితో గోపగోబృదం గోపాలికావల్లభః॥

వల్లవీబృదంబృన్దారకః కాముకస్సంజగౌ వేణునాదేవకీనందనః॥

టీక, చాచచ్చాచలిలోచనైశ్చక్ష్మితో - జారుచంద్ర-సూర్యదరములయినభూ

పణములగలగోపికలయొక్క, ఆవళిపట్టులయొక్క, లోచనైః - శేత్రముల

చేత, చుమ్మితః - జూడిండుచున్నవాడును, గోపగోబృదం గోపాలికావల్ల

భః - గోప గోపాలకులయుగో - గోవులయు, బృదం - సమూహమనకును, గో

పాలికా ప్రేతలకును, వల్లభః - ప్రభుఁడైనవాడును, వల్లవీబృన్దారకః -

వల్లవీబృదం - గోపికాసమూహములకు, బృన్దారకః - దైవతముననవాడును

కాముకః - గోపికాకాముకుండునైన దేవకీనందనః - శ్రీకృష్ణమూర్తి, వేణునా

దిల్లనఁగ్రోనిచే, సజ్జగౌ - గానముచేసెచు.

*

ఉ॥ క్రేపులుగోపదంతులుగేవలభక్తిభజింపన్సరో!

రూపముగట్లుప్రేతలుమరుల్కానిక్రీడయొనర్పసంభృతా.

ప్రాపదభూషణోచెలులుసౌధములందిలకించిజూడఁగా

గోతకుమారుఁడొప్పెరసగుంభిత వేణునినాదలోలుండ్డె॥

*

తా సుందరంబులగు భూషణంబులధరించిన గోపస్త్రీల శేత్రంబుల

చేఁ జూడ లడుచు గోపికాసమూహంబులకు దైవతంబయు గోపస్త్రీకాము

కుండై గోపాలగోపికా గోపమూహంబులకు సంభుండై వెలయు గోపాలదే

వుండు వేణువుచే గానంబుచేసెనుట,

శ్లో॥ మాళిమౌవామిశన్వత్తభృంగీలతభితప్రియావిభ్రమాలిగితః॥

ప్రస్తగోపీకుచాభాగం మృళితస్సంజగౌ వేణునాదేవకీనందనః॥

టీక, దేవకీనందనః శ్రీకృష్ణమూర్తీమాళిమౌల మిన్వత్తభృంగీలతా

భితభిత ప్రియావిభ్రమాలిగితః - మాళి - సిగయంచండిన, మౌలా - పువ్వు

మాలికలయందు, మిళిత- కూడుకొన్న, మత్తభృంగీలతా- తీవియలందు
 లద్రేటిబోలులవలన, భీతభీత - భీతపద్మశులయిన - ప్రియ- ప్రియురాండ్ర
 నే, విభ్రమ. విలాసముభాగూడుకున్నభుల, ఆలింగితః- కౌగిలించబడినవా
 డగుచు- ప్రస్తవోపికుచాభోగసమ్యేతః- ప్రస్తవజాయచున్నవస్త్రములగలిగి
 న- గోపీ- గోపికలయొక్క, కుచ- స్తవములయొక్క, అభాగ - పశ్చార్ణవ
 చే, సమ్యేలితః- ఆలి గనముచేయబడినవాడగుచు, వేణువా- పిల్లకగ్రోవి
 చేత, స-జగ- గానముచేసెను.

ఉ || మాలితటికానుటించిననుమమ్ములవెంబడివచ్చుభృంగిరా |

జీలలితద్వనింగలగిచేలములూడగగౌగిలించుగో |

పాలకభిరుకోటికుచభారమరమ్మననానురాగలి,

లాలనమానమానన విలాసుని వేణువినోదు గాంచెనా ||

తా. సిగలయం జలలితఃపింబడిన యలగల సరంబులపై ముసరు
 తేటిమోతలకలికి చేలంబులూడగములై కౌగిలించు గొల్లమెరుంగు బో
 ద్లపాలిండ్లరాయిడి గడుసుమాటిన నిద్దంపు కేదచే జెలుకొరు వేణుగా
 నులు చేయు గోపాలదేవవిం గాంచెననుట.

శ్లో || చారుచామికరాభాసభామావిస్మయై జయంతీలతావాసితోరన్ధలః |

స. దబ్బరదాననేవాసితా మధ్యగస్సంజగౌ వేణువాదేవకీనందనః |

టీక. చారుచామికరాభాసభామావిస్మయై-చారు-సుందరమున, చా
 మికర-బంగారుయొక్క-ఆభాస-కాంతివంటికాంతిగలిగిన, భామాలస్మిదే
 కి, విభుః- ప్రభుండై-వాడును, వై జయంతీలతావాసితోరన్ధలః వై జయంతి
 లతా తీవియవంటివై జయంతియను ససరూలికచేత, వాసితి- సరిమిళించుచు
 న్ని, ఉరన్ధలః వత్సన్ధలముగల, దేవకీనందనః-శ్రీకృష్ణమూర్తి, నగదబ్బదాపనే
 పాసితామధ్యగః సంద-నందునియొక్క, బృదావిస-బృదావనమను వనయం
 దు, దాసితా-నివసించెడిగోపికలయొక్క, మధ్యగః-మధ్యదేశమునుబొం న
 వాడగుచు, వేణువా-పిల్లకగ్రోవిచేత, సజ్జగ-గానన - చేసెను.

మ || జతులై బ గరతీగజానదలిచంజాలుబృందావనాం | చి
 తవిబ్ధృకపతుల్నిరాసగతులకే విచిచిసక్రియా | చతురత్వంబున
 వై జయంతినటియించ న్వేణుగాస్వయా | మృతిధారాపటి చెలఃగు
 హరి నెచ్చింబ్రోచును మృత్యుమకే ||

తా. పుటపాకశోభితంబగు సువర్ణానిభంబగు శరీరకాంతిచే దేబరి
ల్లునిందిరకు విభుండును వైజయంతియనియెడి వనమా లికచే బరిమళించునె
దిగలుగువాడనగు శ్రీకృష్ణమూర్తికబృందావననివాసీనులగుగోపికలమధ్యం
బునంజేరి వేణువుచేగానంబు చేసెననుట.

శ్లో॥ బాలికాతాలికాతాళ లీలాలయానంగనందర్శిత భూలతావిభిమః॥

గోపికాగీతదత్తావధానస్వయంసంజగో వేణునా దేవకీనందనః॥౪౦॥

టీక. బాలికాతాలికాతాళలీలాలయానంగనందర్శిత భూలతావిభిమః॥
బాలికా-గోపాలబాలికలనెడి, తాలికాతాలిక త్రియలయొక్క-తాళలీలాతా
ళక్రియయొక్క-లయ న్యూరాధికరాహిత్యముయొక్క-ఆనంగఉద్యోగము
దు-నందర్శితచూపబడిన-భూలతాతీగవంటికుబూమలయొక్క-విభిమఃవి
లాసములుగల దేవకీనందనఃశ్రీకృష్ణమూర్తి-స్వయంతాన-గోపికాగీతదత్తా
వధానః-గోపికాగోపికలయొక్క-గీతగానముందు-దత్తఉంచబడిన అవధా
నఃతత్పరత్వముగలవాడగుదు-వేణురా వేణువుచేత నంజగోగానముచేసెను.

ఉ॥ తాళములుగ్గడించుని తాకరతాళలయానుభావిత॥

భూలతసా ప్రపల్లవన రోజముఖేమృదుగానవైఖరి॥

దాళిమినెచ్చించునవ ధానముమీరగ వేణుపాణియై॥

లాలితగానవయిభవ భా నిపుణుండగుశౌరిగిత్పద౯॥ *

తా. తాళంబులనగ్గడించు గోపబాలికా కరతాళంబులంగనుబామ
లీలచే మెచ్చుచు గోపికలనంగీతంబుల దత్పరంబగు మనంబుగలిగి గోపాల
దేవుండు వేణువుచే గానంబు చేసెననుట.

శ్లో॥ పారిజాతసముద్ధృత్యరాధావయో

రూపయామానిభాసాగుణైరంగజై॥

శీతశీతేవతేయామునీయేతతే సంజగో

వేణునా దేవకీ నందనః॥

౪౧

టీక. దేవకీనందనః- శ్రీకృష్ణమూర్తిక, రాధావయోరూపయోలక్ష్మి
దేవియవయవసౌప్తవయవంటి యవయవసౌప్తవముగలిగినయట్టిన్ని-గుణైః-
సౌందర్యాదిగుణములచేత, మానభాషా-మాలక్ష్మి దేవికి-సభానానములు
రాలయినయొకానొకయువతిచేత, ఆంగణేముంగిలియందు. పారిజాతంపారిజా
తతరువును-సముద్ధృత్యస్తాపించి-యామునీయేయమునానబంధమైన-త
తేగట్టునందు-శీతశీతే-శీతనదృశమైన, వతేభాండీరమునియెడి వేరుగలనృ

గ్రోధవృక్షమందు- వే.ఋణావేణువుచేత సంజగౌ-గానముచేసెను.

మ॥ రమతోడకొనముమైనకాంతిగుణముల్ రాధావయోరూపవి

భృ సముల్గలిగితభాషముఁగిటను గల్పక్షౌభమున్నివ్వియ

య్యమునానయికతమధ్యశీతలతల న్యగ్రోధవీధికోముదం॥

బ-రన్వేణువినోదనాదంతండౌ నబ్జాక్షునిక్షించెదకో॥ ౪౨

తా. నిరుపచూనకాంతిగుణంబులచే బడాజెండ్రప్రాయంబుచే దేజరిల్లు నిందిరాజేవియుంబోని యొకానొకయువతముంగిటం బారిజాతంబు నెలవుకొల్పి యమునాతటంబున దుండు భాండీరవలతరువు నీడయందు శ్రీకృష్ణమూర్తికావేణువుచే గానంబుచేసెనఁట.

శ్లో॥ అగ్రేద్ధీర్ఘతరోయమజ్ఞానతరు ప్రసాగ్రతోపత్థానీ

సాఘోషంసముత్తైతితత్పరిసరే దేశేకళిందాత్మజా

తస్యా నీరతమాలకానసతరే చ క్రంగవాంచారయకో

గోపః ప్రీడతికర్మయిష్యతిసఖే పంధానమన్యాహతమ్॥ *

టీక. ఈశ్లో-బు-కర్ణంబురెండుగాన నీక్రిందవివరింపంబడుచున్నవి- హే నఖే ఓ సుసంబంధ- అగ్రే-యెదుట అయం ఈకానంబడుచున్న- దీఘకారః- మిక్కిలిపొడవయిన- అజ్ఞానతరుః కదంబవృక్షము-తస్య ఆకదంబతరువుయొక్క-అగ్రతః-ముందర వత్థానీ కాలితోవ-సాతకాలితోవ- ఘోషం- గొల్ల-ల్లియును, సగుప్తేతిహ-దుచున్నది-తత్పరిసరే-తతే అప్రేషల్లియయొక్క-పరిసరే-సమదేశమందు- కళిందాత్మజాయమునానది-తస్యా-అయమునానదియొక - నీరతమాలకానసతరే నీరగట్టు-ందు-తమాల- నల్లకానుగుచెట్లయొక్క, కానసముయొక్క-తలే ప్రదేశమందు- గవాం- గోవులయొక్క-చక్రంసమూహము- చారయకానంచరింపజేయుచు- గోపః గోపాలుడు ప్రీడతి విహించు బన్నాడు- సః ఆగోపాలుడు- అన్యాహతం- అతతమయిన పంధానం- మాగళమును- త్యాం- నినుగూచి- దశకయిష్యతి-చూపించుచున్నాడు. [రెండవయర్ధంబు] హేనఖే-బయిమిత్రుడా- అగ్రేరధాగ్రమందు దీ-కారః మహాన్నాతుడయినవాడును- అయం, ఈప్రసిద్ధమున- అజ్ఞానతరుః తరువున టి యజ్ఞానుడు- తస్య- అయజ్ఞానునియొక్క- అగ్రతః-ముందర వత్థానీ ఉపదేశమాగళము- హే-అవార్గము- ఘోషంబున పత్తుగ, సముప్తేతిహించుచున్నది- తత్పరిసరే తతే అయమిష్యతియొక్క పరిసరే- సమదేశమందు, కళిందాత్మజా- యమునానది- త

స్వాః అనదియొక్క, తీరతమాలకాననతలే. తీరగట్టున దుండు-తమాలకాన
న-కానగయడవియొక్క- తలేశ్రదేశమందు- గవాండపశుద్వాక్యములయొ
క్క- చక్రంసమూహమును చారయక అధ్యయనము చేయించుచు- గోపః
శ్రీకృష్ణమూర్తిః- క్రీడతివిహరించుచున్నాడు సః అకృష్ణుడు త్వాం నినుగూ
చి- అవ్యాహతం, అక్షతమేన- పంథానమ్ మాగ్నమును- దర్శయ్యతి.
చూపించుచున్నాడు॥ ఈశ్లోకాధికము గోపాలకృష్ణసార్వకృతై కాక్షరీ మం
త్రధ్యానమని సవత్కుమారసంహితయందు జెప్పబడియున్నది, *

శ్లో॥ పాథేదిశంత గీతాధికం ధ్యానముద్రాలసత్కరమ్॥

రథస్థంభావయోజస్తా దశలక్షమినుంతునుం॥

నోచిరల్లభతేజ్ఞానం పరమైశ్వర్యదాయకమ్॥

✽

మ॥ అదిగోమంగల పెద్దమద్దియటపో నాచెంతలేపల్లెయు॥

న్నదియాదండగళిందజాతటమునం దాపింధభూజాళినా॥

కొనుల్మేపుచుగోపబాలకుడు నిక్కంబొప్పు గాడెల్పగ॥

త్పిదవింబొమ్మనుఖాస్పగముగా భావంబురంజిల్లెమక॥

✽

తా. ఓయిమిత్రుడా విను ముందరనొకయత్కున్నతంబగునజాక

సతగుపుగలదు దానికియందొకకాలిచొంకయున్నది యాత్రోపప్రేవల్లియం
గూచి-పొందుచున్నది యప్పల్లియసొంతయమునా నదీతీరంబునంబొడవగు
కానుగయడవిలోపల నావులగుంపులమేపుచు నొకగోపాలుం డున్నాడండ
వ్యాహతంబగు మాగ్నముజూపుననుట. ఈయథికంబుగాక మఱియొకతా
త్పర్య విషయాభూతతలగు నథికంబుగలదదియెట్లనిన నొకండు సంసార
భృంబునంబడి పుణ్యపాపంబులచే సంపాదింపబడిన మాగ్న విశేషంబులచే
బోయిపోయి పరిధిమించుచు వెండియునంసారగహనంబునబ్రవేశించి య
తిమఃఖంబుగోపితంబుగూర్చి బెగడునొకనికింజెప్పు నలవిగాని సర్వాగ్నంబు
నుపదేశించువానిం జూపుచున్నాడు. ఓయిమిత్రుండాముందర రథాగ్రంబు
సంబ్రసిద్ధండై మహిమాన్నతుండై బంధులంజంపబోవుకతంబునం బొడమి
నదుఃఖంబున దగువుంబొలెడకుండయిన యజ్ఞానుండున్నాడతనియందట ను
పదేశమాగ్నంబున్నది యయ్యుపదేశమాగ్నంబు శబ్దప్రధానంబగు నుపని
షత్తుంబొందుచున్నది యప్పట్టనయమునాతీరంబునంబుట్టిన తమాలకాంతా
రంబుబోనికాంతిపుంజంబుండున త్తలంబున నుపనిషద్వాక్యంబులంజెప్పుచుశ్రీ
కృష్ణదేవుడు విహరించుచున్నాడండవ్యాహతంబగుమార్గంబుజూపనట.

శ్లో॥ గోధూళిధూసరిత కోమలగోపవేషం

గోపాలబాలకశతై రనుగమ్యమానమ్!

సాయంతనేన్రతిగృహం పశుబంధనారం

గచ్ఛ తమచ్యుతిశిశుం ప్రణలోస్మి త్యమ్!

రళ

టీక. గోధూళిధూసరిత కోమలగోపవేషం, గోధూళి- గోసమృద్ధ

మువలసబుట్టినపరాగముచే- ధూసరిత- ధూసరితవణముగలదిగాజేయబడిన

కోమల చంద్రువయిన గోపవేషం గోపాలజేషముగలవాడును- గోపాలబాల

శతైః- అనేకులగుగోపాలబాలురచే- అనుగమ్యమానం, అనుసరింపబడుచు

న్నవాడును- సాయ తనేసాయంకాలమందు పశుబంధనారం పశు- ఆవు

లయొక్క- బంధనాక్షణంకట్టివేయుటకొరకు- ప్రతిగృహ గృహగృహము

గూర్చి- గచ్ఛంతంపోవుచున్న- అచ్చుశిశుం ఆచ్యుతవారాయణుడనియెడి

శిశు బాలునిగూర్చి- ప్రణతః-నమ్రుడను- అస్మి అనుతిని *

ఉ॥ గోపదధు లిథు సరిత కోమలవేషముతోడనందెలం,

గోపకశాబకాలితసకుంగుతోడుగనింటంటుం

క్రేవులగటగాదిరుగు కృష్ణనిదానకరాభిశోభితుం

గోపకుమారునిందువదనున్నకంగని సయ్యగొల్పెగన్॥ *

తా. గోవులసమృద్ధంబునందెలమైన ధూసరితవణంబగు

గోపాలవేషంబుగలిగి గోపాలబాలకసమాహంబులు వెంటనుటిరావ్రేవ

ల్లియలబ్రతిగృహంబునకుండిరుగు గోపాలకృష్ణనిగూర్చి ప్రణతుండ నయి

తివంటు *

శ్లో॥ నిధింలావణ్యానాం నిఖిలజగదాశ్చర్యనిలజతుంబిజావానంభా

సాంనిరవధికనశ్రేయసరసం సుధాధారాసారం సుకృతపరిపాకం మృ

గదృశాంప్రసద్యేహుంగత్యం ప్రథమమధిష్టావంకృతధియాం॥రళ॥

టీ. లావణ్యానాం- కాంతివిశేషములకు, నిధిం- ఆకరక్షనవాడును,

నిఖిలజగదాశ్చర్యనిలయం- నిఖిలసమస్తమయిన జగత్, లోకములయొక్క

ఆశ్చర్య అచ్చెరువులకు- నిలయంబులయినవాడును- భాసంకాంతులకు, నిజా

వాసం- నిజస్వకీయమైన ఆవాసం గృహమయినవాడును- సుధాధారా సా

రం సుధా అమృతముయొక్క, ధారాసారం జడియయినవాడును, మృగదృ

శాం యవతులకు సుకృతపరిపాకం సుకృత అద్భుతముయొక్క, పరిపాకం,

ఫలస్వరూపమయినవాడును, కృతధియా విద్యావసులయొక్క, మాంగత్యం

శుభమయినవాడును అభివైవం, దైవమయినవాడును- నిరవధికవిశ్రేయస
తనం ఆనందరసస్వరూపుడయినవాడును- ప్రథమం-జగత్కారణుడునయిన
నక్కష్టని ప్రపద్యే-సేవించుచున్నాను, *

ఉ || చక్క-డస-బుహ్రువునుచి సంతతిబాల్చిన తావులోకము!

మృక్క-ననుండుదండవిక చాంబుజనేత్రలనోను పంట పెం!

పెక్కిడుగుక్తి ధామమును నీశులకాదిమధామమార్చన!

మృక్క-త సౌధపమకముజ హామకమునను సమగ్రాతిగొల్పెధర్మ || *

తా. కాంతివిశేషంబులకు నాకరంబయి యెల్లలోకంబులయచ్చెరువు

లకునిల్లయినవాడును గాంతులకుబుట్టినిల్లయి నిరవధికానంద రసస్వరూపంబు
యియ్యపుతంబుజడిమై యెల్లయువతులయద్వప్తతస్వరూపంబయి జ్ఞానపం
తులకధిష్ఠానదయ వతంబయి గర్వశుభంబులక్షేపంబయి యాద్యంః గుమనె
యు శ్రీకృష్ణవరబ్రహ్మబుసేవించుచున్నాననుట.

శ్లో || ఆతామ్ర పాణికమల ప్రణయప్రతోద

మాలోలహారమి కుం డలహేమనూత్రమ్ |

అవిశ్వ మాంబుకణ మమృతనీలమవ్యా

దాధ్యంధనంజయరథా భరణంమహా సః ||

ర౪

టీ | ఆతామ్ర పాణికమల ప్రణయప్రతోదమ్- ఆతామ్ర- అంతటనెర్ర

నయిన-పాణికమల- హస్తకమలంబున ప్రణయ-ప్రేమగలిగిన- ప్రతోదం-

క శావిశేషమగులయదియు ఆలోలహారమణికుండలహేమనూత్రమ్ ఆలోల

చలించుచున్న- హార-హారములును-మణి-మణివికారమయిన- కుం డలకుం

డలములును- హేమనూత్రం-బంగారుమలనులుగలిగినయదియు-అవిశ్వ

మాంబుకణం అవి-ప్రకాశించుచున్న, శ్రమాంబుకణం శ్రమోదకమిందువు

లుగలదియును- అంబుజనీలం-అంబుజ మేళమునలె- నీలం, నల్లనై నయదియు

ధనంజయరథా భరణం-ధనంజయ- అర్జునునియొక్క-గర్వ-రథము కుంభ-భర

ణంభూషణమైన- మహా-తేజసు- సహస్రమ్- అవ్యాత్- రక్షించుగావుత,

ఉ || కెంజగురాకు కేలమల కించుప్రతోదముచేతనాజనా!

న-జయవాజిర జగత్తు సక్రియాదేర్పకుపవృగంబునం!

గొ-ప్రేమద్వారహితముజీకు డలముల్చలిచి సహస్రమున!

య్యు-జ-నీల తేజగురథా భరణ బునయంబుబోవుత్రే || *

తా. కెంజగు- బోలికరంబున బ్రతోద-బుమెరయహారంబులుకుం

డలంబులుమెలనులునుంజలియింప నెమ్మొగంబునం గొంజెచ్చుటలూటసి
అమేఘులబుబోలె ధనగజయుని యరదంబునవెలుంగు తేజంబు ననుంబోచు
గావృతయనుట,

*

శ్లో॥ సఖనియమితకంఢాన్వాండవస్యందనా శ్వాననుదినమభిషించ
న్నంజల్కిస్తేః పయోభిః | అతులితతగాత్రస్తోత్ర నిన్యూతమాలిః శ
నవిధృతస్త్రిదేవకీపుణ్యరాశిః॥

టీ, సఖనవిధృతరశ్మిః దశసదంతములచేత. విధృత-ధరింపబడినర
శ్మిః పగ్గములుగలవాడును తోత్రనిన్యూతమాలిః. తోత్ర మనికోలతోడ-
నిన్యూతః కూప-బడిన- మాలిః శిరముగలవాడును సఖనియమితకంఢాన్
సఖిగోళ్యచేల నియమిత నిపురబడిన కంఢాన్దురదగల పాండవస్యందనా
శ్వాన్-పాండవ-అజ్ఞానునియొక్క-స్యందన రథముయొక్క అశ్వాన్ గు
ర్రములను అంజల్కిస్తేః దోయిటనున్న పయోభిః ఉదకములచేతలనుదినం
వ్రెతిదినమును అభిషించక స్నానము సేయింభుచున్నవాడనగు దేవకీపుణ్య
రాశిః దేవకీ దేవకీదేవియొక్క పుణ్యరాశిః పున్నియంపుబోవగుకృష్ణుడుఅ
వతురక్షించుగాక,

మ॥ తలతోల్పింబుధరించిపగ్గములుడంతశ్రేణిగీలించియి॥

గ్గలికన్యోగుడించిపార్థరథకం ఖాణంబులకద్రోయిటి॥

జలముల్ నల్లినఖాలిమిథిరువెచుకరక్షించునాదేనకీ॥

అలనాపుణ్యఫలంబునన్నగరుణా లంకారుగాజేయుతక॥

*

తా, దంతంబులచే బగ్గంబులధరించి మనికోలశిరంబునం బెట్టికొని
పెంపంబడిన నెమ్మొనుకలవాడగుచు సజ్జాననతదంపుగుర్రంబుల మేనులని
పురుచుగదోక్కినీటిచే వానింగడుగుచు ననుదినంబు నిక్రమంబునం జేయుచు
న్న దేవకీపుణ్యఫలంబుగు శ్రీకృష్ణమూర్తికాననురక్షించుగాక,

శ్లో॥ ప్రజయువతినహాయే యావనోల్లాసికాయే

సకలశుభవిరాసే కుమందారహాసే॥

నివసతుమమచిత్తం తత్పదాయత్రప్రత్యం

మనిసరసిజభానా నందగోపాలనూనా॥

*

టీక, ప్రజయువతినహాయే-ప్రజ ప్రేపల్లెయందలి, యావతి జవ్వను
లకు-సహాయే సహాయుండత్తనవాడును-యావనోల్లాసికాయే-యావన-వ
యన్నజేత-ఉల్లాసి ప్రకాశించుచున్న-కాయే శరీరముగలవాడును, సక

లశుభవిలాసే-సకలసమస్తమయిన, శుభశుభములయొక్క- విలసేలీలలుగ
లవాడును- కుండమందారహాసే-కుండమిల్లలవంటి-మందారమందారపుష్ప
ములవంటి, హాసేనగపుగలవాడును- మనస సజభానా-ముని మానులనియె
డి- నా సజహమలయలకు- భానామార్కుడును నదగోపాలనూనా, శ్రీకృష్ణ
మూర్తియందు- తప్పదాయత్తపుత్తమ్ తత్ ఆస్వామియొక్క- పల్లవాద
ములకు- ఆయత్తచిహ్నమయిన వృత్తంవ్యాపారయగల- మమయొక్క- చి
త్తచిత్తము- నివసతు-డి డుగావుత.

*

చ || ప్రజయుపతిసహాయసతి రాజితయావనకాయమానిచి |

త్తజలజనిత్రువిస్వజన తానుతిపాత్రువిసీలగా త్రుర |

యజదశనే త్రుగుండనిభ హనుశుభైకదయావిలాసుక |

సుజ హితు-దదంభి-రితి జొప్పడునానితినామలించెన్ || *

తా. గోపస్త్రీ సహాయుడయి జన్మనంబుచేదేజల్లు నెమ్మెనుగలిగి
సకలశుభవిలాసములుగలిగి వెల్లవియలంబో చిగునగపు నెమ్మెగుంబునంగ
నుపట్టి మాంకమలంబు కుహంతాండుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క పా
దంబులకధీనంబయి నామంబుడుగాతయనుట.

*

శ్లో || అరణ్యానీమార్ద్రస్త్రిత మధురబింబాధర సుధాసరణ్యా

సంక్రాంతైశ్చపదిమనయ న్నేణువివక్షైః |

ధరణ్యాసానందోత్పలక మపగూఢంఘ్రికమల

శ్శరణ్యాసామార్ద్రస్పజయతుశరీరమధురిమా.

౪౯

టీక || అర్దస్త్రితమధురబి-బాధరసుధాసరణ్యా అర్దస్త్రితమయిన స్త్రి
తచిరునగవుచేత- మధురమనోజ్ఞమయిన బింబాధరదో, డపండువంటిబాధర
మందలి సుధాలమృతముయొక్క- సరణ్యాప్రవాహముచేత-సంక్రాంతైః-
సంక్రమిచిన- నేణువివక్షైః నేణువాదములచేత- సపదితశ్శరణ్యమయిన-అ
రణ్యానీ అరణ్యమును- మదయోమదము లదిగాజేయచున్నయిదియు ధ
రణ్యాభూమిచేత- సానందోత్పలకం-సంతోషపులకాంకు-లతోగూడిన
పల-ఉపగూఢంఘ్రికమలః ఉపగూఢంఘ్రికమయిచేయబడిన అంఘ్రికమ
లః పాదకమలములుగలయదియు-శరణ్యాం శరణ్యమలలోపల నిర్మితమొ
డటియైనదియు, శరీరీశరీర గలిగిన-పఃఅద్రసిద్ధులైన- మధురిమా సౌందర్య
మ-జయతు- సర్వోత్కృష్టహాముగావర్తిండును

*

మ || స్త్రితబింబాధర మధురీకలిత వ శీ దమోదంబుచే |

సలివిస్సూతిఁ నిగాననంబలర బాధాంభోజవంకిచే!

క్షీతిగోమంచమఁగాంచెనోయని వితర్కింపంబ్రవత్తిఁచున!

చ్యుతుడుద్యన్మధురాభిరూఢ్యమున సర్వోత్కృష్టజైవతిఁ లుక్!

తా. క్రొత్తయగుచిరునగవుచేనునోహరంబగువర్ధచేలెంబుంబంగలియు

మృతిప్రవాహంబున బాడమివ వేణునిరాదంబులచే నరణ్యంబలర నానందంబు

ననయిన గగ్గరుపాటుచేవెలయుపుడమితోడగాఢాలింగంబుచేయుచాడకమ

లంబులగలిగి రక్షకంబులలోపలనాద్యంబయి ప్రసిద్ధంబయిన శరీరపతిబగు

సౌందర్యంబుసర్వోత్కృష్టంబుగావత్తిఁచుననుట,

*

శ్లో॥ విదగ్ధగోపాలవిలాసినినాం సభోగచిహ్నంకితసర్వగాత్రిమ్!

పవిత్రమామ్నాయగిరామగమ్యం బ్రహ్మంప్రపద్యే నవనీతచోరమ్!

టీక. విదగ్ధగోపాలవిలాసినినాం- విదగ్ధసుందరులయిన- గోపాలవిలా

సినినాం, గోపస్త్రీలయొక్క- సభో, చిహ్నంకితసర్వగాత్రం- సభోగచిహ్న

రతిచిహ్నములచేత- అంకితముద్రావబడిన సర్వమువైమయిన-గాత్రంశరీర

ముగలయదియ-పవిత్రంవిమలమయినయదియ- అమ్నాయగిరాం- వేదాం

తిపాఠ్యములను- అగమ్యంసౌందర్యవిగానిదియే-నవనీతచోరమ్-నవనీతవెన్న

ను-చోరందొంగిలించుచున్న- బ్రహ్మంపర బ్రహ్మమును- ప్రపద్యే భజించు

చున్నాను.

*

*

*

*

*

*

మ! నవలావణ్యవిలాసిని నీకరనానాబంధ సంబంధసం!

భవదధాఁకశరీరువిశ్వసరమా మ్నాయాంతవాచావిధే!

యవిహాగున్నవనీతచోరునిబవి త్రాచారసంచారుని!

స్మవనాధారునితాంతసారునిమదిం బాజంతునెల్లప్పుడూ!

తాత్పర్యము. సౌందర్య వంతులగు గోపాలస్త్రీలయొక్క- సభోగ

చిహ్నంబులచే నంకితంబగు శరీరంబుగలిగి నిత్యమృద్ధంబయి వేదంబులచే డ

లియ నగమ్యంబయ్యును నవనీతచోరంబయి వెలయు బ్రహ్మ-ను భజించు

చున్నాననుట.

*

శ్లో॥ అంతర్లప్తపాశ్యమవేత్త్యచోరం బధ్వాకవాటంజుంగతైకా!

ఉల్లాఖలేదామనిబద్ధమేనంతత్రాపిర్యష్టాస్తిమితబహువ!

టీక. ఏకాక్షికగోపిక- అంతర్గతపాశ్య, లోపలియింటను-చోరంనవనీత

తిహాకడయిన- కృష్ణశ్రీకృష్ణుని- అవేత్త్య చూచి- కవాటం- తలుపు

బధ్వాబంధించి జనుసంఘినిగూచిక- గతాంతరహితమగుచును- ఉల్లాఖ

లే. రోటియందు, దామనిబద్ధం-దామ. త్రాటిచేత, నిబద్ధం, కట్టబడిన యే నం-ఈశ్రీకృష్ణుని, తత్రాపి అక్కడను, దృష్ట్యా-చూచి, స్తిమితా-నిశ్చేష్టురాలు, బభూవ-ఆయెను.

చ॥ నిలయములోనొకతూ అవసరమారు హరిగంపిగట్టిగాఁద లుపుడిగించియొక్కొడుకుతల్లికిఁజెల్పఁగబోయియందులూ । ఖలగుణ బద్ధుడొసతనిగ గొనియాటడివచ్చితి తదా! నలుగనిసారెకేకలిడన ర్తలునాబలుడంట. గొల్పెదఁగ॥ ౫౧

తా. ప్రేక్షియయందొక గోపికలోపలియింట వెన్నదొంగిలించుచున్న శ్రీకృష్ణ దేవునిగంచి యయ్యింటితులుపుమూసి యశోదాదేవికిఁ జెప్పరాన క్కడరోలంగట్టబడియుండు శ్రీకృష్ణుం గంచియూరడిలి యింటికిమగుడనే తెంచివెన్న లేనికుండలంబూచి శ్రీకృష్ణుని కృత్యంబునకు వెలుగుపడియెననుట, శ్లో॥ రత్నస్థలేజానుచరఃకుమారస్సభా, గ్రింతమాత్మీయశుభా రవిందంఁజిదాతుకామ స్తలభభేదాద్విలోక్యథాత్రీవదనంరురోద॥

టీక. జానుచరః- జాను- మోకాళ్ళచేత, చరః-నంచరించుచున్న కు మారః- శ్రీకృష్ణమూర్తి, రత్నస్థలే తర్జమయప్రదేశమందు, సత్కాగ్రింతం- బ్రతింబించిన, ఆత్మీయముఖా-విం-వ్-ఆత్మీయ-తనసంబంధమయిన- ము ఖారవిదమ్ ముఖకమలముచు, ఆదాతుకామః గ్రహింపనిచ్చయించినవాడ గుచు, తదలభభేదాత్ తత్-ఆముఖకమలమయొక్క, అలభ-ఆప్రాప్తవ లననయన-భేదాత్-క్లేశమువలన, హాస్రీకదనం-ధాత్రీ దానియొక్క, వదనం ముఖముచు, విలోక్య-చూచి, రురోద యేడిచెను.

ప॥ ఘనరత్నస్థగితావనిన్నిజముఖాకారంబుపద్మాకృతింగను పట్టంగనినవ్వితద్గ్రహణకాంతం జన్నికేల్పించిచే రనిభేదంబునజాను యాసముడలిర్యదాదినీక్షించికా! పనుఘంబోరెడునందనంకముని మాయాడింభకుంగొల్పెదఁగ॥ ౫౨

తా. జానువులచే సంచరించు శ్రీకృష్ణమూర్తి మణివికారంబగుపుడ మిప్రేక్షింపించుచునక్కడఁ బ్రతిబింబించిన తనమెగంబుకమలంబునిగ్రహిం సబోయి రాకుండినభేదంబున దావీముఖంబుఁజూచి పొరిడెననుట,

శ్లో॥ ఆనందేనయశోద యాసమదనంగోపాంగవాభీశ్చిరంసాశ జ్ఞంవలవిద్విషాసకుమైస్సిద్ధైఃపృథివ్యాకులమ్। సేర్ష్యగోపకు మారకైస్సకరుణం పౌరైఃజవైస్సస్థితం యోదృష్టస్సపురతునో

మరదిపుః పోషి పోషార్థము॥

౫౩

టీక యశోగయా-యశోదాదేవితేత ఆనందేన కంతోపయుతోడను,
గోపాంగనాభిః గోపస్త్రీలచేతను- సమనమస్మధునితోఁ గూడుకొన్నటు
ల-సిద్ధిదైః సిద్ధులచేత, సకుమూర్తిః-పుష్ప-లనీ డ-వృద్ధివ్యాభూమిచేతఅకు
లం వ్యాకులమగునటుల- గోపకమూర్తేః గోపా-కుమారులచేత- సేన్ద్ర్యం-
యీనుతోఁగూడుకొన్నటుల సకరుణైః - దయతోఁగూడినయతియు పౌ
ర్తేః పురసంబంధులైన-జనైః జనులచేత సస్మిత చిటునగపుతో గూడుకొ
న్నటుల యః-ఏవఁడువృద్ధః చూడఁబడియెనో-ప్రాణిప్రగోర్ధనః- పోత్తిప్ర
వత్తఁబడిన- గోవర్ధనః గోవర్ధనపర్వతముగలిగిన- సః ఆప్రసిద్ధుడైన-ముర
దిపుః శ్రీకృష్ణమూర్తి-సః-మమ్ము పురాతన పవిత్రునిచేయుఁగావుత.

చ॥ ముదముననందగోపికలు మోహమునక జనపానవత్సవం॥
ప్రీతివిభుండ సాధ్యమతివ్వరివాసలసిద్ధపుంగవుల్॥ పారలినయాకు
లత్వమునభూమియుగోపకుమారులేపునక॥ సదయచారులక
పరసాధరమెత్తినచక్రప్రవృతక॥

౫౩

తా. యశోదచే నానందంబునను గోపస్త్రీలచే మన్నగోద్రేకఁబున
సింధ్రునిచేసందేహంబునను సిద్ధులచేసలగువాసలం గరుణానంతలగుపారజ
నంబులచేసవత్సవం బడియచేత సకులంబునగోపకుమారులచేసమంజూడు
బడుదు నేవ్వడుగోపధికనం జెన్నెనో యట్టిశ్రీకృష్ణమూర్తిక ననుబదిత్రుని
గాజేయుగాతయనుట.

శ

శ్లో॥ ఉపాసతాత్మవిదః పురాణాః పరంపరస్మాన్నిహితం గుహయా॥
నయం యశోధాశిశు బాలలీలాకథాన ధాసింయషాలీలయామః॥

టీక. పురాణాః-పూర్వీకులయిన, అత్మవిదః-జ్ఞానులు-గుహయామ్-
గుహయనువృద్ధయమందు, నిహితం-ఉంచఁబడిన పరస్మాక్-పరమునకన్న
ను- పరం- పరమైనతత్వమును ఉపాసతా- ఉపాసి-పసి ఎయం, మేము-
యశోధాశిశు బాలలీలాకథానుధాసిందుము యశోదా-యశోదాదేవియొక్క
శిశు బిడ్డఁడగున శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క బాలలీలా బాలక్రీడ సంబంధ
ములయిన కథా కథలసియెడి నుధాసిందుము అమృతనదలయం. లీలయా
మః విచారించుచున్నచే.

మ॥ దహరాకాశనివాసమావరము నాత్మజ్ఞానీశీలంచుచు॥

త్యహమంగారితుగుగాననేలయశోదాబాలలీలాసుధా॥

లహరీవీచివరంపరంగదిసికోల్లంగాగ్రీడించున॥

న్నహనప్రాధిజెలంగుడెదముననా నందంబునంధించె॥ ౧౪

తా. పురాతనలగునాత్మవిదులుదహరాకాశంబునంబరతత్త్వబునిలిపియు
పాసింతురుగాతనేనల్లయశోదాశిశు డగుశ్రీకృష్ణునిబాలక్రీడలకథనియెడియు
మృతంపునదులయందు విహరించి యూనందంబుగొందుచున్నామనట.

శ్లో॥ విక్రేతుకామాకిలగోపకన్యా మురారిపాదార్పితవృత్తిచిత్తః॥

దధ్యాదికంమోహపశాదవోచన్తోవిందదామోధరమాధవేతి॥

టీక. ధధ్యాదికం-పెరుగుమొదలగువాని విక్రేతుకామావిక్రయం
పవలయుననిచ్చగలిగిన- గోపకన్యాగోపకన్యక- మురారిపాదార్పితచిత్త
వృత్తిః- మురారిశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క- పాదపాదములయందు- అర్పితన
ర్పితపడిన- చిత్తవృత్తిః- చిత్తవ్యాపారముగలిగినదయ్యే, మోహపశాత్-
మోహపశకమువలన- గోవిందదామోధరమాధవేతి, గోవింద గోవిదాయని
యు- దామోధరదామోధరాయనియు- మాధవేతిమాధవాయనియు- అట్లు
చత్కిల- పలికెంగదా.

*

మ॥ నవలావణ్యవిలాసినితీలకమా నందంబునన్నందనం॥

భనపాదార్పితచిత్తవృత్తిమరలిం పన్నేరకస్వీటిలో॥

నవనీతాదికహమ్మహామరపు జెందంచొరులంగాంచిమా॥

ధవగోవిందముకుందకృష్ణయనును ద్యన్మోహవిభ్రాంతికో॥ ౧౫

తా. ప్రేషలైయయందొక్క గోపయవతి పెరుగుమొదలగువానినన్మహా
య శ్రీకృష్ణునిపాదంబులయందు జిక్కన మనంబుమరలింపనేరక యత్యంత
మోహనందగిలి పెరుగుమొదలగువాని నన్మమరిచి గోవిందా దామోధరా
మాధవాయనియెడు నామంబులనుగడించుచుం ధరిగెనట.

శ్లో॥ ఉటాఖలంవాయమినాంహనోవా గోపాంగనానాంకుచకుట్టు

లంవా॥ మురారిపాదార్పితకలభస్యగు ప మాలానమానీత్రయమేవ

భూమా॥

౧౬

టీక. మురారిపాదార్పితము- మురారిశ్రీకృష్ణుడనియెడి- నాన్ను- పుచ్చగలిగి
న- కలభస్యగుర్నయేనుగునకు- ఉటాఖలంవాయనై- ను- యమినాం మను
లయొక్క- మనోవామనమయినను. గోపాంగనానాం- గోపస్త్రీలయొక్క కు

చతుర్ముఖులవాచుచతుర్ముఖులమయిన భూమాభూమియందు - త్రయమేవ, మూడే - ఆలూనంకట్టుకంటెయు - ఆసీక ఆయెను నూనం - నిశ్చయము. *

చ || మునిజనమానసా బుధమా ముంబశుబాలక బాలికామణి |

స్తనననజాతకోరగవి తానములూఖలమకమురారిమో |

హనకలభగబునిల్పుటకు నయివిసిల్లికట్టుకంటె లో |

దనరెడునొండురె దునికక్కడ రాన్ధలిగల్గలేదునే |

తా. మునిజనంబుల మానసంబును గోపస్త్రీల మొగ్గలవంటి చన్నులవిండును రోలును విప్పడమియందు శ్రీకృష్ణుండను ముప్పదియేండ్లప్రాయంబుగల గజంబునకు నిమ్మాడం గట్టుకంటెంబులయ్యె నొండుకట్టితనయ్యె నిది నిక్కంటనుట, *

శ్లో || కరారవిందే పదారవిందం ముఖారవిందే వినివేశయంతం | వటస్య సప్రస్థప్రతీతయానం బాలం ముఖం సుననస్య రామి || గృ ౭

టీక. కరారవిందేన, హస్తకమలమలచేత, పదారవిందంపాదకమలమను, ముఖారవిందే ముఖకమలమను గు వినివేశయంతం ఉంచుచున్నవానునా, వటస్య వటస్యమనుమొక్క, ప్రతీవుటమందు - తనూం చత్తమిల్లిక - బాలంబాలండయి, ముకుందు శ్రీకృష్ణుని, మనసామనస్సుచే, స్వరామి - స్వరించుచున్నాను. *

తా || కేలుండామరి చేబడాబ్జమాలలుం గీలించి మోమునై

హాళిన్నిల్లివటప్రవాళిమృదు శయ్య లోల్చు బృంహిణి |

లీలాలొలవిళాబలో చనునిలాలిగ నెట్టిలాలించుచుకా |

జోలవ్యాడుయశోద భాగ్యమునకే జోహారుగావి చెరకా || గృ ౭

తా కరకమలంబునం బాదకమలం ముఖకమలంబుపను నిడికొని పటప్రారిమనం బవ్వలించి బాలుండయివెలుగు చుకుందునిమనంబున స్వరించుచున్నాననుట. *

శ్లో || శంభోస్వాగతమాస్య తామితత్తో వామేనపద్మాసన

క్రాంతచారేకుంఠం ముఖం సతే వితైతనోద్యత్యనే |

ఇత్థంస్వస్న గతస్య కయిలభజత శ్చ త్వా యశోదాగిరః

కింకింబాల బల్పనీతిరచితం ధూధూకృత పాతునః || గృ ౮

టీక. హే శంభో హేయశివుడా, స్వాగతం కుశలమాయేమి, హేపద్మాసనః - పితామహుడా, వామేన - వామమార్గముచేత, అగచ్ఛ - ర

మృ, ఇతః ఇతః ఈవ ద్ద్విమ స, అశ్వదామ - కూర్పుడడగినది, హేక్రా
భాచరే-ఒముకు - కూడ, కుశలం- కుశలమాయేమి, హేసురపతే- ఒము
యంనుడా, నుఖం-నుఖమాయేమి, హేవిత్రేశ - ఒముకు బేరడా - నోద్య
శ. సే-చూడబడ జేమి-ఇతమ్ - ఈక్రకారముగా - స్వప్నగతస్య - కలగను
చున్న, కైటభజితః - శ్రీవైష్ణవమూర్తియొక్క - గిరిః - స కృమలసు-యశో
దా- యశోదాదేవి-క్రత్వా విని హే బాలక - ఒముక్రీకృష్ణా - కింకి జ ప్పసి-
పమమిమాటలాడితివి- ఇతి-ఇట్లు- రచితం, చేయఁబడిన దూఱు కృతం ధూ
ధూకారము- సమ స్మృ పాశురమీందుగాత.

మః హరార. శ్మశంబెదాపలసుభా పాధిశమాచుండుమా | ప
రిణామం బెకుమారయింక్రసుఖమే పాలన్త్యవీక్షింపమే | పరణిన్నిన్నరగా
యశోదవినివ త్సా యేమియేమంచు | ద్దురచుబ్బునినకృష్ణపయి నిడినసూ
ధూకారములోపోవుతా.

తా. వోయిశివుడా నీకు గళలుబెయోపితామహుకా యిటవచ్చిడా
పలంగూర్పుండుమాకుమారస్వామి నీకుభద్రంబెయోయింద్రా నీకుసుఖంబె
యోకుజేరుడానీవు నూడబడ వేమియని నీగితింగలలోన నుడువుక్రీకృష్ణుని
యాలాపంబులవిని యశోదయేమేమిరాబాలకా యివ్విధంబునబలికెడ వను
చుండేయూ ధూధూకారంబు వసుంబ్రోమగావుత.

శ్లో! మూలేకింశుదురాధదేహి ధవకం కింతేనపాతుంపయ

ప్రన్నా స్యైక స్తి నిశినిశాకావాందకారోదయే

అమీల్యక్షియగంనిశావృష్ట గతాదేహీతిమాతుర్బుహు |

శ్వజ్ఞోజాంశకకర్షణాద్యతికరఃకృష్ణస్సప్రస్థాతునః ||

టీక కవి- ఈశ్లోకంబునయశోదాశ్రీకృష్ణులయు త్తర ప్రత్యుత్తరము

లంజెప్పుచున్నాడుః టీ! హేమూలే-టీతల్లి, హేయదురాధ ఓక్రీకృష్ణా, కిం
నమి, ధవకమ్ - పా పాత్రమును, దేహి-ఇమ్మ, తే- ఆరానపాత్రముచే
కిం ఏమి పయః పాలను, పాతుం పానముచేయుకొఱకు, తత్-అక్షిరము,
అద్య-ఇప్పుడు, నాస్తి-లేదు, కదావా- ఏళ్ళకు- ఆస్తి, కలదు, నిశి రాత్రియం
దు, నిశా రాత్రి కావా వీడి- అంధకారో యే - అంధకార, చీకటియొ
క్క, ఉదయేఉత్పత్తియందు, అక్షియుగంకనదోయని, అమీల్యమానుకొని
నిశాని రాత్రియను అగతా వచ్చినది ధవకం పానపాత్రమును, దేహీతి ఇ

మృని- మహాఃసారెసారెమను- మాతః తల్లియైన యశోదయొక్క పక్షోజాశుకకక్షాచోగృతకరః- పక్షోజాంశుకపయ్యెడయొకట- కషణలాగుట యందు ఉద్యతఃకరః. ఉద్యతఉద్యుక్తమయిన-కరఃహస్తముగల నఃఅప్రసిద్ధుడయిన- కృష్ణఃశ్రీకృష్ణమూర్తిః నః. మమ్ముః పుష్టాతుపోషించుగావుత.

ఉ॥ అమ్మయి దేమిరాయదుకు లాగ్రిణిన్నయెనంగుమేలవా॥

లిచ్చుగద్రావలేదిపుడ దెప్పుడురేయదియెట్టిదంధకా॥ రమ్మగునన్నగన్నాగిచి రాతిరివచ్చెనువేగ బాలుతే॥ తెమ్మనితల్లిపైటవడి దియ్యమకుందుడునన్నబ్రోవుత॥

౧౯

తా. వోతల్లియోయదుకులనాథా యేమిరాయనినబాసపాత్రము నిమ్మని నదానిచేనేమ'న బాలుద్రావనినం బాలిప్పుడులేవనిననికెప్పుడనియె రాతిరి కనినారాతిరిచెప్పుడనియె నంధకారోదయమఃదనినంగన్నులు పిగిచిరాతిరివచ్చెనింకదెమ్మని శిల్పపయ్యెడచేరగు నాకషిణంపనుద్యుక్తంబగు కరంబు గలగోపాలదేవుడు నన్నబ్రోచుగాతయనుట.

౨

శ్లో॥ కాళిందీపులినోదరేఘమసలీయావద్గతఃఫేలితుం

తావత్కర్చరికంపయఃపిబహారే వదికవ్యతేశిఖా॥

ఇత్థంబాలతయాత్రతానణరశ్శృతివ్యయశోదాగిరః

పాయాన్నస్సృశిఖాన్స్మృశకసముదితః శ్రీతేక్షణపీతహరిః॥ ౨౦

టీక. మసలీలరామస్వామి- కాళిందీపులినోదరేఘః కాళిందీ య

మునానదియొక్క పులివయసుకదిన్నయొక్క ఉదరేఘ-మధ్యపదేశముల యందు, ఫేలితుం విహరించుటకొఱకు యావత్ ఏంపతర్యంతము గత పోయెనో తావత్ అతలోపలను హేహారే, ఓశ్రీకృష్ణ కర్చరికం బంగరుగిన్నయంచుండిన, పయః షీగమును, పిబ పానముచెయుమ శే నీయొక్క, శిఖా సిగ వర్ధివ్యతే వృద్ధివొందుచున్నది, ఇత్థం ఈతీని బాలతయా బాలుడైటచెలి ప్రతారణవరః, ప్రతారణ శిఖావర్ధనమందు పరః ఆగ్రకుండగుచు యశోదాగిరః యశోదాపాత్యమలను శ్రుత్వా విని ప్రమోదితః సంతోషించినవాడగుచును శ్రీరే షీరము అర్ధపీతసలి గగము పాత్రముచెయంబడు చుండగా స్వశిఖామ్ స్వ స్వకీయమయిన శిఖామ్ సిగను స్పృశకా స్పృశించుచున్న హరిః శ్రీకృష్ణమూర్తి నః మమ్ము పాయాత్ రక్షించుగాత,

ఉ॥ పేలితనూథనపులిసహేలఃజరించుబలుండు రాకము॥

బాలకప్రేడిగిన్నెలపాలెననానుముగొప్పవెండ్రుకల్ గొలునట
న్ననందనతిలాలనమాటలకుబ్బిసాముపాల్ గొలుచుజుంచుచోచు
కొని గోపకుచూగుడునన్ను బ్రోవుతాన్ ||

గీ॥

తా ఓయి శ్రీకృష్ణా బల రాముండు యము నానది యిసుక దిన్నెల
సమచు శ్రీడింప బోయె నతండు రాకమున్నె బంగరుగిన్నె యంబలిపాల
ద్రావుము శిగ పెరుగుననిద యశోదమాటలువినిబాల్యంబుగాన సిగ పెరుగు
టయందానక్తు డగుచు నప్పాలు సగంబుద్రావి పెరిగినదో లేదోయనిసిగ
చూచుకొను శ్రీకృష్ణమూర్తి నన్ను బ్రోచుగాతయనుట, *

శ్లో॥ కైలాసోనవవీతతిశ్శీతిరియంప్రాగ్దగ్ధమృల్లోప్తతి శ్శీరో
దోషినిపీతదుగ్ధతిలసత్సేరేప్రవుల్లేముఖే మాత్రాశర్లది యాదృఢం
చకిత యసప్తాస్మిన్సప్తఃకయాధు ధువత్సకజీవజీవ చరమిత్సుక్రోవ
తాన్నోహరిః ||

౬౦

టీక. లవ శ్చే సేరేలసత్ - ప్రకాశించుచున్న, సేరే. చిటునగవుగలిగి
న, ముఖే. శ్రీకృష్ణముఖము ప్రవుల్లేనతి-వికసి-చినదియగుచుండగా, కైలాసః.
కైలాసపర్వతము, నవవీతతి-వెన్ననలెనాచరించుచుండగా, ఇయం-ఈ. శ్శీ
తిః-భూమి, ప్రాగ్దగ్ధమృల్లోప్తతి ప్రాగ్దగ్ధ పూర్వమందుంభషింపబడిన, మృ
ల్లోప్తతి-మట్టియుండవలెనాచరించుచుండగా, శ్శీరోదోషి-పాకడలియును,
నిపీతదుగ్ధలి నిపీత. పానముచేయబడిన, దుగ్ధతి - పాలవలెనాచరించుచుండ
గా ఆజీర్ణధియా. ఆజీర్ణబుద్ధిచేత- దృఢం దృఢమగాను-చకితయా-భయంప
డినయట్టి- మాత్రా-తిల్లియైనయశోదచేత- కయా - ఏవ్వరిచేతను దృఢః-
చూడబడియెనో. సప్తాస్మి- సప్తరాలనయితిని- సోవత్సక - ఓయికృష్ణ-
ధూధూ-ధూధూకారము- చిరం చిర కాలము జీవజీవ-జీవింపుమా-ఇతిఈ
ప్రకారము-ఉక్తః- చెప్పబడిన హరిః- శ్రీకృష్ణమూర్తి- నః- మహ్మ- లవ
తాత్ - రక్షించుగావుత. *

చ॥ ననిచిననవ్వనెమ్మొగమునన్ ధరభక్షితమృత్తుగాబయో |
వనధినిపీతదుగ్ధ సమవస్థిగిర జత ద్రివెన్నగా | గనభ్రమజెల్లనే
చెలువగాంచెగొదృష్టిగనంచునంబండి | నలనె ధుత్కృతుల్ నినువ
వర్తిలుపనిప్రాపుగాంచెకన్ ||

౧౨

ఒకనాడు యశోద కృష్ణునినోరు చూచి యందు కైలాసాదు లగ

నుపదవానినవనీతాదులుగానెంచి తనకుమారుడుమ్రొంగిన యనియన్నియు శీర్షముగాలేదు, ఏవ్వతెచూచినందున దృష్టితాఁడెనో సేవేమిసేతులు చెడిపోతి ననిమఃఖించి ధూధూకారపూర్వకముగా నోబాలుండా చిరకాలము నిపు ఁవంతువుగాకయని దీవింప వెలుంగ కృష్ణుండుచిమ్మబ్రోచుంగాఁ యనుట.

శ్లో॥ కి చిత్తుఁజ్ఞోతలోచనస్యపిబతఃపర్యాచుషీతి సనం స
ద్యఃస్నోత్తుతదుగ్ధబిందుమశరంహస్తేనసమ్మార్జితః! మాత్రేకాంగులి
లాలితస్యచురుకేస్తే రాసనన్యాధరే । శౌరేః షేరకణాన్వితాఃపతి
తాదంతద్యుతిఃపాతునః॥

౬౨

టీక. పర్యాచుషీతం.పర్యాయ. పరుసగాపీతంయథాతథా-త్రాసంబడినట్లుగా- సనం.వాక సనమును-పిబతః పానముసేయుచున్నట్టిని కించిత్తుఁజ్ఞోతలోచనస్య- కించిత-కొంచెము-కుచ్చిత-వంచబడిన-లోచనస్య సేత్రముగలచుట్టిని- సన్యఃప్రన్నతశిశుదుమ్-సన్యఃఅపుడు.ప్రన్నత-కారుచున్నట్టి- దుగ్ధబిందుమ్-పాలబిందువులుగలిగిన అపరమ్ మటియొక సనమును సస్తేన చేతితో సమ్మార్జితః-స్పృశించుచున్నట్టిని మాత్రా తల్లిచేత, చురుకే- గడ్డమునందు, యేకాంగులిలాలితస్య- ఏకాంగులి-వాకప్రేలిచేత లాలితస్య లాలింపబడినట్టిని, స్తేరాననన్యః-ః యనన్యతోఁగూడినముఖముగలచుట్టి, శౌరేః కృష్ణునియొక్క, ఆధరే-మోవియందు, నిపతి తావదియన్నట్టి షేరకణాన్వితా-పాలబిందువులతోఁగూడినట్టి- దంతద్యుతిః- దంతకాంతినిః సమ్మ పాతు రక్షించుంగాక.

*

చ ॥ ఒకకుచమానిపాలరియ నొక్కకుచంబోకకేఃబానియా

ముకుత సేతుడై జనని ముద్దనకుంజాబుకంబువేలిని!

ట్లకముగసంటమోవిబ్రకటంబగులేసగవాప్పుశౌరిమ!

గ్ధసనమేతదంతచుచితత్పరతన్యచుబ్రోచుగావుతక

తా . ముందొక చమ్మ దాగి తగువాతేమరియొక చమ్మ ద్రాగువపు

డుకన్నలనుగొంచెరువంచుకొని యొకచేతోవాత్సల్యమువలన బాలగారు చున్నట్టి యొకచన్నపు స్పృశించుచుండగ సపుడుతల్లియొకప్రేలిచే గడ్డము పట్టిభాలింపగ సప్రచున్నటిచిన్నికృష్ణునియొకట మోవియందు బాలబిందువుతోడగ నుపడుచున్న చిరునవ్వునన్నురక్షింపవలయు ననుట.

*

శ్లో॥ ఉత్తుంగ సనమండలోఁగలస త్పాల బమక్రామజేరంత్యై
లితమింద్రలీనిర చ్ఛాగూనుకారిద్యుతిః । .౭ జ్ఞాన్య జముపేత్వ

మ్రవదనాస్పష్టం మురాచేర్వపుఃపశ్యంతీ ముదితాముదేస్తుభవతాం
లక్ష్మ్యోవాహూత్సవే! ౬౩

టీక. వివాహూత్సవే. వివాహరూపమయినయత్సవకాలమందు, ల
జ్జావ్యాజం- సిగ్గురువ్యాజమును- ఉపేత్యహృది. నమ్రవదనా నమ్రవంగియు
న్నవదనా-ముఖముగలయదియే- ఉత్తుంగస్తనమండలోపరిలనత్పాలింబము
క్తామజేః, ఉత్తుంగఉన్నతములయిన. స్తనచన్నులయొక్క- ఉపరిపయిన-ల
నోప్రకాశించుచున్న- పాలింబహారముయొక్క, ముక్తామజేః- ముత్యముల
యొక్క- అంతఃనడుమ-బింబితంప్రతిఫలించుచున్న- ఇంద్రసీలనికరచ్ఛాయా
నుకారద్యుతిః- ఇంద్రసీలసీలమణులయొక్క, నిరసమూహముయొక్క- ఛా
యాకాంతిని- ఆనుకారితునుకరించుచుచున్న- ద్యుతిఃకాంతిగల మురాచేఃశ్రీ
కృష్ణనియొక్క- వపుఃదేహమును- స్పష్టంస్వచ్ఛయగ- పశ్యంతిచూచుచు
న్నదియు, ముదితాన-తోషముపొందియునయిన- లక్ష్మ్యఃరుక్మిణీరూపిణైన
లక్ష్మ్యదేవి-భవతాంపీఠ- ముదేపంతోషముకొరకు- ఆస్తులగుఁగాక. *

మ॥ హంసీలచ్ఛవిగోరుశౌరిమృదుదే హచ్ఛాయవహ్నిరూహా!

పరిముక్తామణియందుగన్వదద్రపా వ్యాజంబునంబెఁడ్లికాఁ

తుకుదాగావునమోమువాంఁకొని సంతోషస్థితింజెంచుని॥

దిరమాకీపుతనిప్తసంపదదయా దృష్టిలోకించుచుక॥ *

తా. రుక్మిణీదేవివివాహకాలమందు గృష్ణఃఁ జూడవలయునను నభీ
ప్రాయముగలదియై లజ్జాతిశయమువలనముఖంబును వంచుకొనునపుడు తన
కంఠమందువిలసిల్లుచూపుచుత్య సులయందుఁ ప్రతిబింబరూపముగాగనుప
డునాశ్రీకృష్ణ సీలమణిచ్ఛాయమెఁయు దివ్యమాతిఁనిగనుగొని మనోభసి
ద్ధిబొందెను- ఆట్టిరక్మిణీమీకునంతోషంబులొసంగుగాక యనుట. *

శ్లో॥ కృష్ణేనాంబగతేనరంతుమధురా మృగ్యక్షితాసౌచ్యచ్యుత

తద్యంకృష్ణకవచమాహముసలీ మిహ్యంబపశ్యానమి!

వ్యాధేహేతివిదారి తేశిశుముఖే దృష్ట్యానిమస్తాజగన్

మాతాయన్యజకామవిన్యయపదం పాయాత్పనః కేశవః॥ ౬౪

టీక. హేఅంబ-ఒయమ్మ- రంతుంఆటలాడుటకు- గతేనపోయినట్టి

కృష్ణేనకృష్ణనిచేత- స్వేచ్ఛయాతనయిచ్ఛచేత- మృతమన్ను- భక్షితాభ
క్షింపబడినది [ఆనిబలభద్రుఁడుచెప్పగావని] హేకృష్ణాఒయిక్కృష్ణా తథ్యం
యధార్థమా [అనియశోదచెప్పగావని] నీవ-ఇట్లు- కఃయోవ్వడు- అహచెప్ప

ను [అనికృష్ణుడుపలుగానందుకు] మనలీబలరాముడు [అనియశోదముత్తరముచెప్ప నదివి] మిథ్యాఅబద్ధము- ఆనననోటిని- పశ్యమాడుము (అనికృష్ణుడుపలుకగావి) వ్యాదేహితెచవుము, ఇతిఆని [యశోదపలుకుటవిని] విదారితేతెరవబడిన శిశుముఖేబాలరూపుడయిన కృష్ణునినోటియందు- సమస్తకలమయిన జగత్ లోకమును- దృష్ట్యాచూచి- యస్యయైర్వనియైర్కమా-తా-తల్లియైరయశోద- విస్మయపద- అశ్చర్యస్థానను- జగముపొందినదో సఃఅటువంటి- కేశవః శ్రీకృష్ణుః- సఃమయ్య పాయాత్- రక్షించుగాక, *
మ॥ మనుభక్షించి తెకృష్ణయైవర్వరని రిమ్మాయన్నయైర్నాచేక।

గౌనునామోమదికల్లచూపుమనుచు న్నోరెత్తివిశ్వంబులె।

ల్లనుగన్నించిననింతపెల్లదిన నీలాగయ్యెనాశ్చర్యమం।

చుచివీక్షించయశోదగాంచివగు కృష్ణుః గాంతునశ్రాంశము॥ *

తా. ఓయికృష్ణా మన్నారగించితివానియశోదయడుగ గృష్ణుం డమ్మా యెవ్వరట్లుచెప్పినయె బలరాముండుచెప్పిన తల్లిచెప్పనదిల్లనొటంజూడుమని చెప్పి సకలజగంబులకును వికిపట్టగు తనవక్త్ర బుజాపి నిజమాతయగు యశోదనచ్చగువుకలుగంజేయు కేశవుండు మముంబ్రోచుగాతయనుట.

శ్లో॥ స్వాతీనపత్నీకిలతారకాణాం

ముక్తాఫలానాంజననీతిరోమాత్ ।

సారోహిణీనీలమనూతరత్నం

కృతాస్పదంగోప వధూకుచేషు॥

౬౫

టీక తారకాణాంనక్షత్రంబుకు సపత్నీనపతియైనట్టి స్వాతీస్వాతీనక్షత్రము- ముక్తాఫలానాంముత్యంబులకు జననీడతొడకము- ఇతిఆని-రోమాత్ రోపమువలన- సారోహిణీరోహిణీనక్షత్రము- గోపవధూకుచేషు- గోపవధూగోపస్త్రీలయొక్క- కుచేషుగుబ్బలయందు- కృతాస్పదం- కృతచేయబడిన- అస్పదంస్థానముగలిగినట్టి- నీలంనీలవర్ణమైన- రత్నంరత్నమును- అసూత-కనెను. *

ఉ॥ తారలకెల్లఁగ నవతి వానగుస్వాతివిశుద్ధమాక్తిగో।

దారమణుల్గనంగనిని జాత్యనసూయవహించిరోహిణీ।

తాదకగాంచెగోపవనితా కుచకోరకహారసంగతి।

జేరిసంజ్ఞలయకమణి వికోటిఘృణిష్ఠదంబున॥ *

తా. శ్రీకృష్ణమూర్తిఁగోహిణీనక్షత్రమందవతరించేను గావునదాని నుత్పేక్షించుచున్నాడు. యెట్లనగా స్వాతిచుత్వములను తప్పించి ప్రసిద్ధిబొందెనుగదాదాగినమానకైననేను దానికధికమయిన ప్రసిద్ధిబొందవలయునని తలంచిగోహిణీనక్షత్రము శ్రీకృష్ణుడనునీలరత్నమునుగ నెనని తోచుచున్నది రత్నము స్త్రీలకుచంబుపై విలసిల్లును. ఆటువలెనీరత్నంబునుగోపికలకుచంబులయందు బకాశించుచున్నది. ఇందువలన గుత్వములకంఠేరత్నమువిశేషము గావున స్వాతికంటెగోహిణీమూర్తికృష్ణమునుశౌండెను స్వాతిచుత్వములను గనుట స్వాతిప్రదేశమందుగురియు వానబిందువులు ముత్యములెనఁగి ప్రతిపాది న్పుటరత్నశాస్త్రమువలనస్పష్టము ఇదియునుంగాక స్వాతిముక్తముక్తిహం దినవారలకు నఫలఫలముకాని వారలగుగనుచున్నది. యీగోహిణీయోము క్తులకుఫలరూపమయినట్టి నీలమణి. గనుచున్నదియనియు నొకతాత్పర్యము ధ్వనించుచున్నది.

శ్లో॥ స్వత్యంతమత్య తవిలోకనీయు కృష్ణంమణిస్తంభగతంమృగాక్షి॥ నిరీక్ష్య సాక్షాదీవకృష్ణమగ్రే ద్విధావితేనేనవసితమేకమ్॥ ౬౬

టీక. స్వత్యంతం- సతతానముచేయుచున్నవాడును. అత్యంతవిలోకనీయం- ఆత్యంత మిక్కిలి. విలోకనీయంచూడదగినవాడును. మణీస్తంభగతి మ్, మణిస్తంభరత్నస్తంభమును. గతం [ప్రతిబింబరూపముగ] పొందినవాడును. గు కృష్ణకృష్ణుని. మృగాక్షియశోభ. అగ్రేతాదుట సాక్షాత్ యధాఃకమయిన- కృష్ణమివకృష్ణునివలె నిరీక్ష్యజూచి. యేకగ్రంథకటియైన- నవసితంవెన్నను. ద్విధారెండుఖండములుగాను- వితేనే, చేసెను. *

మ! ప్రకటానందవిచిత్రనాట్యపరుడౌ బాలున్నిలోకించుచు!

జకితాలోకకురంగలూచనమణి స్తంభంబులోనికగ్రమ్మ!

నకుమారున్వ లెదోచునీడచెలు వొడదంగాంచిభాగించెనా!

తృకరాంభోజమునందునున్న నవసీతంబయ్యెఁకరెండుగఁగ॥ ౬౭

తా. యశోదకృష్ణుడాడుచుండగా వానిప్రతిబింబమును రత్నస్తంభంబునందు జూచి యధాధికమునకృష్ణుడనితలచి, వెన్నముద్దను రెండుముద్దలుగా బంచెననుట.

శ్లో॥ వత్సజాగృహేవిభారమాగతంజీవకృష్ణకరదాంశతంశతం॥ ఇత్యుదీర్యసుచిరం యశోదయాదృశ్యమాన వదనంభజామహే॥ ౬౮

టీక. హేవత్సవోబిడ్డా, విభారం ప్రారేకాలము. అగతంబచ్చెను

జాగృహి - మేల్కొనుచు, హేకృష్ణ- ఓకృష్ణ, శతం అనేకమైన శరదామ్ సంవత్సరములయొక్క శతం ను టియందు జీవ- జీవితపుగాక, ఇతి, ఈ లాగున ఉదీర్య చెప్పి సుచిరం బహుకాలము యశోదయా- యశోదచేత, దృశ్యమానవదనమ్ దృశ్యమాన చూడబడినవదనముఖుగలిగినకృష్ణం శ్రీకృష్ణని భజామహే భజ చుచున్నాము

ఉ || వెన్నయూ బాలుద్రాగదువు వేగ మలెమ్మకుమార తెల్లవా!

రెన్నునగ న్నతండ్రినిమరి పకు లేదివేయెమ్మని!

కున్నెఱుమాయవయ్యెడుమకుందయట న్నయశోదజూచున!

వెన్నునిముద్దునెమ్మినమువేడుకమీర భజింతు మెప్పుడుకొ!

తా యశోదాదేవి పవ్వలించియున్నశ్రీకృష్ణని గృహ్తా తెల్లవారె ను మేలుకొని మనిలేపి చిరంజీవయనిదీవించిపానిముఖముఁ జూచి సంతోష పడెను ఆష్టిశ్రీకృష్ణుని ఛాయించుచున్నానట-

శ్లో|| ఓష్టంజమ్రుకశిశురితిధియాచుర్నిశోవల్లవీధిః|

కర్ణౌ గృహ్నరుణితపదంగాఢనూలిజ్జితాంగః|

దోష్టాః కలజ్జాపదమభిమృశన్నజ్జమారోపితా|

తా|| ధూర్తస్వామీహారతుమరితం దూరతో బాలకృష్ణః ||

టీక- శిశురితి బిడ్డండను ధియా బుద్ధిచేత వల్లవీధిః గోపస్త్రీలచేత, చుమ్మితస్సక చుంబనము చేయబడినవాడై అరుణితపదమ్ అరుణితపరం గాజేయబడిన పదం ప్రచేతముగలుగునట్టులుగా ఓష్టమ్ అధరమున, జిహ్వక సీతాకరపూర్వకముగాగ్రహించుచును గాఢమ్, దృఢముగా, ఆటగితాజస్సక అలింగిత కౌగిలించబడిన అంగస్సక - దేహముగలవాడై కంఠమ్కంఠమును గహ్నక అలింగనముసేయచును అజ్జమ్ ఒడిని ఆరోపితాత్మా ఆరోపి, తవక్కిరంబడిఁ ఆత్మానక దేహముగలవాడై లజ్జాపదంలజ్జాస్థానమునుదోష్టాఃచేతో అభిమృశకోస్పృశించుచున్నవాడు మధూ రస్వామి దూర్తమీటులకు, స్వామిఅభివత్తిస్తేనవాఁడులగు, బాలకృష్ణః బాలకృష్ణుడును తంపాపమును దూరితిఁదూరమున, హారతు హరించుగాక

ఉ || బాలుండటంచునుద్దులిచు బాలలబట్టుక మోవినొక్కికెం|

గోలఁదెనుల్పినొన్నకన కేతనమంకముమీఁదనుంపఁజా|

ల్పాలునటంచు శాంతినఁబంగవఁబట్టుకకౌగిలించుగో||

బాలకథూర్తశిశుగఁడుపాపముఁ బాపకృతార్థఁజేయుతక||

తా నోపికలు చిన్నిబిడ్డనితలఁచి ముద్దిడగా మహావిటుని వలె
వారలమోవి యెర్రగాఁబంటిగురుతుతగులునటులఁజూంబరము సేయుచుబిడ్డఁ
డనియూలింగనము సేయువారల నాలింగఁముసేయుచు నొడియఁజెత్తిపెట్టు
కొనఁగాఁజ్జాస్థానమగు మహనగృహముం గేలప్పు శించుచు విసోదకామ్యేన
బాలకృష్ణుడుపాపములనుబోగొట్టుం గాకయనుట.

శ్లో॥ ఏతేలక్ష్మణజానకీవీరహితం మాంభేదయంత్యహ్చదామర్థా
ణీనచఘట్టయ త్యలమపిక్రూరాః కవహ్చవిలాః । ఇత్థంవ్యాహృతి
పూర్వజన్మచరితం యోరాధయవీక్షితస్సేర్వాకశ్చేతయాననస్సఖ
యతుస్సన్నాయమానోహరిః॥

౨౩

టీక - హేలక్ష్మణ-ఓలక్ష్మణ ఎతే-ఈ, అమ్మదాఁ- మేఘములు-జా
నకీవీరహితమ్, జానకీ సీతచేత వీరహితం. సాన్వయైవ-నాఁడ్రతి-నన్నుగూ
ర్చి-భేదయంతి-దుఃఖించుచున్నవి క్రూరాః-క్రూరములైన అవి-ఈదహ్చవి
లాః-కడిమిపువ్వులనాయపులు మర్థాణీమర్థసానములను-అలం-మిక్కిలి-
ఘట్టయంతీనచ-ప్రహరించుచున్నది ఇత్థం-ఈలాగున వ్యాహృతపూర్వజన్మచ
రితంయథాతథా-వ్యాహృత-జెప్పబడిన-పూర్వజన్మ పూర్వజననముయొక్క
చరితంచరిత్రములుగలునట్లులుగా, సేర్వాయమానః-గ్వన్నయః-నుభవించు
చున్నాడు, సేర్వాకశ్చేతియా సేర్వ-అసూయతోఁగూడి నట్లులు-అక్షణంత
యానందేనాపమచన్న రాధయా, రాధచేత వీక్షితః-చూడబడినవాఁడునగు
హరిఃకృష్ణుడు, నఃచున్మ-సుఖయతు-సుఖవంతులుగా జేయుగాతం. *

శా॥ అన్నలక్ష్మణ జానకీ హితం నన్నభౌధర క్రేణియీ । వ
న్నపుకొలకాలియర్థములునొంచొచ్చెనంచుంబుర । ఖన్నత్వం
బునచింపనీన వెఱపుఁగీల్కొన్నచిత్తింబుతోడనన్న రాధికగాంచు
గాగలవంతంగూర్కువాడేలుతొ॥

౨౪

తా॥ కృష్ణునికనాడుకలలోలక్ష్మణునిజాచితనకుసీతావిహతాలమిం
దు మేఘములును జల్లనికాలియుమిక్కిలి బాధకంబులై యున్నవి యనితనరా
మావతారచరిత్రము సెప్పనిరాధాదేవివేఱురని తయఁదితనకిప్రీతియభీకము
గనున్నదియనియోర్వ లేనితనముతోగృష్ణునిజూచెను. అట్లుచూడబడినకృష్ణ
డుచూతుసుఖమగుటగ జేయుగాకయనుట.

*

శ్లో॥ ఓహంమహ్నానారేవిభేమిభవతాపాన్వైర్వతాపూతనాకం

తాళ్లేషమముజహిహింజలితావాలింగనేనాజ్ఞానా । మాదేహిచ్చరి
తంహింజ్య శివుర్నీతోనభైఃపశ్చ తామిత్తఃవారితరాత్రికేలిరవతాల్ల
త్మోన్యహసాధరిః॥

౭౧

టీక- హేహారేటయి కృష్ణా ఓవుం అధరమును. ముచ్చ-విడుపుమా,
బిభేమి-భయపడు చున్నాను. భవతా-నీచేతిను- పానేః-పానములచేత, పూ
తనా-పూతనయగురక్కన, హతా-చ-పబడెను, అముంకం-తాళ్లేషం-ఈకం
తాలింగనమును, హిహి విడుపుమా, బిభేమి- భయపడుచున్నాను, అలింగ
నేన. కొగిలింతచేత, అజ్ఞానామ్యచెల్లుదశీతోకొట్టబడినవి, ఛరితిం నఖితుము
ను, మాదేహి-చేయకుము-విభేమి భయపడుచున్నాను. హిరణ్యకశిపుః హి
రణ్యకశివుడునభైః గోభ్యచేత, పశ్చతాం-మృతిని-నీతః-పొందింపబడెను, ఇత్థం
ఈప్రకారముగా, లత్మోన్య-రుక్మిణీజేవిచేత, అపహసాత్ - అపహాసమును
హేతువువలన, వారితరాత్రికేలిః వారిత- నివారింపబడిన, రాత్రికేలిః ని
శాక్రీడగల, హరిః- శ్రీకృష్ణమూర్తి, అస్మాక్- మమ్ముచు, అవతాత్-రక్షిం
చుగావుత.

*

ఉ॥ ఆమృకచెల్లమోవిచవియానకు పూతనసోలెఁగ్రోలఁగా ।

బ్రహ్మకురొమ్మబల్లినిధరంబడెమద్దులుగానగోటిచే । జమ్మకుమిహి
రణ్యకశివుడచేయదిభితిలెనంచుడచ్చునల్ । బ్రమ్మచుగేలిమాన్సురము
లైకొనికూడినశౌరిఁగొల్పెడన్॥

తా, ఓకృష్ణాయోష్ఠఃబువిడుపుము నీవుచుంబనంబుచేసినపూతనమ
డిసెనాలింగనంబుచేయకుము నీయాలి. గనంబు నమద్దికవగూలెనకక్షతంబు
జేయకుము హిరణ్యకశివుండు నీరఖంబుల వ్రేటుపడి నిలిగిగావున భయంబు
గచున్నది యచు నపహాసంబు గాపలుకు లక్ష్మిదేవింబై కొనిక్రీడించునా
రాయలుండు ననుం రక్షించుగాలియనుట-

*

శ్లో॥ రామోఽమ బభూవ హుంతనబలా నీతేతిహంతౌ పితౄ

ర్యాచావ-చనటీపసేవిహరతస్తామాహరద్రావణః ॥ నిద్రార్థంజననీ
కథామితిహ శేషా-హ్మారతశ్శృణ్వతస్సా మీద్రేవ్వధనర్ధనర్ధనురతివ్య
గ్యాగిరఃపాతునః॥

౭౨

టీక- హేకృష్ణ ఒకృష్ణుడా, రామోనామ - రాముడని యెదురా
జ, బభూవ- ఆయె- అనియశోదకథ చెప్పగా హుం హుంకార ధ్వనిచే
నంగీకరించెను తదబలా తత్ ఆశ్రీరామునియొక్క అబలా, భార్య, నీతే

తి సీతయనునెలఁగ. బభావ ఆయెను, హు-హున్ము నెను, తత్పితృతతత ఆశ్రీరా
మచులయొక్క, పితృతండ్రినైనదశరథునియొక్క, వాచా-వాక్స్యము. చేత,
వచ్చువటీసనే పంచవటీసమందు, విహరతఃవిహరించుచున్న, తామ్ ఆశ్రీరా
మ నియొక్క భార్యయైన సీతన, రావణః-రావణానురుఁడు అహరతః-హరించె
ను. ఇతి యీ ప్రకారము గ నివ్రార్థమ్ నీ ప్రపుచ్చటకొఱకు, జననీ తల్లిచేఁజె
ప్పఁడియెడు కథామ్-కథన-హుంకారతః హుంకారమువలన, శృణ్వతః-
వినుచున్న, హరేః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, హేసామిత్రే-ఓఁక్కణా, ధనర్ధ
నర్థన : ధనస్సుధఃస్సుధనస్సు, క్షేతియెక్కడననియెడు, వ్యగ్రాః-ద్రుతోచ్చరి
తములయిన-గిరః వాక్యములు. నఃషమ్ము-సాతు రక్షించుగావుత.

మ॥ ఇ లో రాఘవుఁడు వానినతీయ య్యోగ సీత వారిస్వనం॥

బులకుంబంచెగురుండట చునిదురం బొంది. చునయ్యఁబవ॥

బుల్లదాను కొనిరావణుండుమహిజు గొంపోయెనానుల్కివి॥

ల్విలుజేలత్కణముంచుబల్కుహరియు ద్వేలోక్తి నకబాపుతక॥

తా. ఓకవాడుయశో-కొమరుని నిద్దరపుగ్గుటకయకధఁ జెప్పంబూ
నిరామండట నొకరాజుగలదత్తశ్రీసీతయనునొకయువతిగలదురాఘవుడుతం
డ్రిపనువుననయ్యోగనంగూడి పంచవటీప్రదేశంబున గ్రుమ్మర-గనిరావణుం
డునువాడు సీతనపహరించెననూకొనుచు న-భృమంబుననోలత్కణావిల్విలు
విలుదెమ్మనియెనట దృతోచ్చరితంబులగు శ్రీకృష్ణవటనంబులు సహఃప్రొచు
గాతయనుట.

✽

శ్లో॥ బాలోపిశయిగో ధర్మణ గ్రిపాణి

ర్షిణోపినీరంధ్రో తమఃప్రదీపః॥

ధిరోపిరాధా నయం నబద్ధో

జారోపినంసారో హ రఃకుత స్త్వమ్॥

౭౨

టీక. హేష్పష్ట-ఓక్కష్టం, త్వంసీవు-కుతఃయెందువలన- బాలోపి
బాలుడవయినప్పటికిన్ని- శయిలోగ్ధరణాగ్రపాణిః-క్షేల గోవర్ధనా చలము
యొక్క. ఉద్ధరణాయెత్తుటయందు అగ్రవ్యగ్రమయిన-పాణిః-హస్తముగల
వాడవయి వి-నీలోపినల్లనివాడవయినను-నీరంధ్రతమఃప్రదీపః॥ నీరంధ్రద
ట్టమయిన, తమఃఅ ధికారమునకు-ప్రదీపఃదిపమైనవాడవయితివి- జారోపి
జాగుడజ్జేనప్పటికి- సంసారహరః-సంసారమునుహరించుచున్నవాడవయి
తివిధిగోష్ఠీర్ధ్వం-తడవయినప్పటిని రాధానయనావధిః-రాధా-రా

ధికయొక్క సయననేత్రము లకొరకు-అవబద్ధఃపశుడవయినవాడవు-అసిపతివి

ఉ || బాండ్వయ్యుజ్జేలమొక పాణితల బునదాల్చినిల్వఁగాఁ

జాలుటపావపుంజయులు జారుడవయ్యుహరించుటకామహా!

సీ తను డవయ్యనతినిర రగాధత మఃప్రతీపమై!

ప్రాయటధైర్యశాలిచయి రాధకుజక్కుటమితిగాహరీ!

*

తా. బాండ్వయ్యుగోవర్ధనంబు గరాగ్రంబున దాల్చుటయుకల్ల

నినెమ్మేఁగలవాడవయ్య గాడాంధకారంబునకుదీపంబుబోలెనుండుటయు

జారుండవయ్య సంసారమఃఖ-బులబోనడంచుటయు ధిరుండవయ్య రాధకు

పశ్యడయిననుండుటయు నిదియెంతయునితయగుచున్నది యనుట.

*

శ్లో॥ బాలాయశీలవపుషే నవకింకిణీక

జాలాభిరామజఘనా యదిగంబరాయ!

శామూలదివ్యనఖభూ షణభూషితాయ

సందాతృజాయనవనీత ముషేనమతై॥

౭౪

టీక. నీలవపుషే-నీలనల్లనయిన- వపుషేశరీరముగలవాడును నవకిం

కింకజాలాభిరామజఘనాయ నవనూతనములయిన కింకిణీకచిగుంటలయొ

క్క-శాలనసూహముచేత అభిరామనుండరమయిన జఘనాయకటిపురోభా

గన గలవాడును- దిగంబరాయదిగ బరుడయినవాడును- శామూలదివ్య

నఖభూషణభూషితాయ, శామూలపులియొక్క షణ్యశ్రేష్ఠమైన- నఖ టి

కెనప్రేలిగోరనియెను- భూషణసామ్మచేత-భూషితాయలల-కరింపబడినవా

డును నవనీతముషేవెన్ననపహించుచున్నవాడును- సందాతృజాయ నందు

నిగొనురుడయినవాడును- బాలాయబాలుడైనవాడునైన- తేనీకొరకు- న

మః-నమసా రము.

*

చ || అలహసే కింక కణగు లాదెలుచువ్వలురానిచేతసం

కులపులిగోరుదాదెతును కుప్పెడవుకొలకాలుమద్దికా!

యలుగలనందనంననుది గంబరుజానుకటితటోజ్జ్వల!

నిల్వనితనీల దేహతవనీతహరుండగు బాలుగొల్పెకా॥

*

తా. నల్లనైననెమ్మొనుచు జలుగుంటలుటుముచే సోయగంబుకుగొ

న్ననిలుంచుటంగలిగిదిగంబరుండై పులిగోరుకొమ్మునంజెలంగు వెలుంగుచు

పన్ననహరించుచుండు బాలుండగునందనుతునకెనుమొక్కెడననుట.

శ్లో॥ వాచోపాయసభక్తమాపితరసం విభ్రమ్యదాదక్షిణైః

సవ్యేశారదచంద్రమండలనిభంహయ్యంగవీనఁడధత్.

కంఠేశ్వరీపుండరీకశఖమవ్యుప్తమదీప్తివహః.

దేవోద్భవద్విగజబరదీకతుససౌఖ్యంయశోదాశిశుః॥ ౭౫

టీక. సవ్యే-దాపలి- పాటో హస్తమునందు- అహిరసం- అహిత

ఉంచబడిన- రసమధురవసుగల- పాయసభక్తంపరమాన్నమును. చుదాసంతోషముచేత- చిభ్రీకభరించుచున్నవాడును దక్షిణేవలంబి- పాణికరమునందు- శారదచంద్రమండలనిభం- శారదశరత్కాలనబంధమైనచంద్రమండలచంద్రమండలముతోడ- నిభంసమానమైన హయ్యంగవీన- సద్యోఘృతమును- డధత్వహించుచున్నవాడును కంఠేశ్వరమును- ఉద్ధామదీప్తి- ఉద్ధామఅతిశయమైన- దీప్తికాంతిగల కల్పితపుండరీకశఖమపి కల్పితల్పింపబడిన పుండరీకశఖపిపులిగోరును వహఃపహించుచున్నవాడును- దివ్యదిగజబరదీకతుససౌఖ్యంయశోదాశిశుః- యశోదాశిశుః- యశోదబిడ్డమనైనదేవః శ్రీకృష్ణమూర్తి- సః-మాకు. సౌఖ్యంనుఖమును- దిశతుః- ఇచ్చుగాక.

మ॥ అలడాకేశరస్మగ్గాంకనిభమోహయ్యంగవీనంబున॥

వ్వలికేలకరసయుక్తపాయసముగ్రీవబద్ధచామికరో॥

జ్వలశాదూలఖబసంబరకటీచక్రంబుజెంపొడని॥

చ్చులగ్రీడించుయశోదవృక్షరూఢసౌఖ్యంబుమాకీవుతః॥ *

తా. డాకేలమధురనబ్రధానంబగు పరమాన్నంబును లలికేలంగ్రో

త్తయగునేతిపృథ్వీధరిణించి చులిగోరుగళంబున వేలుంగడింబరుడై వెలయు గోపాలదేవుఁడెల్ల సౌఖ్యంబులనొసంగుంగాతమునుట. *

శ్లో॥ కి కికికికికిరభస్తే రంగణధువింగస్తే సదాటంతమ్॥ కు కుకుకుకు పదయుగళం కంకణకణభూషణంహరి వందే॥ ౭౬

టీక. కి కికికికికిరభస్తేః కికికికికిరుగటల యొక్క- కికికికికికికి

యనెడి- రభస్తేః ధ్వజాలుగల రింగస్తేః స్థలనమలచేత- అంగణధువిముగిలియనుప్రదేశమందు సదాయెప్పుడును- అటంతమ్- సంచరించుచున్నవాడును- కుంకుకుకుకుపదయుగళం, కుంకుకుకుకు- కుకుకుకునియెడిధ్వజతోగూడిన- పదయుగళంపాదద్వంద్వముగలవాడును, కంకణకరభూషణం- కంకణకణయనియెడి- కరభూషణంకంకణములుగలవాడును. గు- మాం- శ్రీకృష్ణమూర్తి- గూర్చి- వందే నమస్కరించుచున్నాను, *

చ॥ గణంకునెక్కుడైనకరకంకణనిర్వణసంగుమీగుం॥

కుణకుణురాదనాదములకుండగు హేమమణిః పద్ధతిః।

కిణికినిరాదనంభ్ర)మము గీడ్పడదాటుచు నందుమందిరాం।

గణముననంచరించునయ గారపుచుద్దులబాలుగొల్పెదన్॥ *

తా, కిణికిణియశైవ నాదంబులచే జఱుగంటలు మోయి గు కుణ కుణనియెడి రావంబులగాలియండియలు మోయి గణకణయనియెడి నిన దంబుననం గడియంబులు రవళియొచ్చునందుని ముంగిటియందు గుల్లరు ప తంగూచి మోకైదననట. *

శ్లో॥ సంబాధేసురభీణామంబా మాఽయానయంతిమనుయాంతం। లా మ్బాలకనువలంబేతు బాలంతనువిలగ్నజహ్నుమ్॥ ౭౭

టీక ను భీణా-గోవులయొక్క సంబాధే సమృద్ధహండు- అను యాంతంవెండిగావచ్చుచున్న అంబాలతల్లిని ఆయాసయంతి-ఆయాసము నొందించుచున్నవాడును లంబాలకం లంబవేలుచున్న అలకంచూరణకుగ లెలచులుగలవాడును- తినువిలగ్నజంబాల- తనుశరీర మునందు-విలగ్నకూ డునొన్న- జంబాలాబురదగలవాడును- తంబ్రసీద్దడయన బాలం బాల కృష్ణమూర్తిని- అల-బే-అశ్రయి చుచున్నాను॥ *

ఈశ్లోకార్థకంబుగోపాలకృష్ణనంపత్కృతప్రాక్షరీ మంత్రధ్యానమనిన సత్కుమారసంహితయందు జెప్పుబడియున్నది॥ *

శ్లో॥ సంచహయమిశానం ధావమానంవ్రజాంగడే।

కింకిణీనూపు గ్రీవా కణభోమోజ్వలంస్మరేత్॥

౭౮

ఉ॥ బాలక కేళినాగుమి బల్బరునాడగ వెంబడిం।

దాలిమిలేకరాగునుగునం బరువెత్తులలాటభాగలం॥

బాదకుడక్ర వాతశకటాదివిఫాలకువంగలగ్నజం॥

బాలకుబాలకుంపలతు బాలికదిక్రటలోకపాలకు॥

తా. నె స్థిగంబున నెఱిమ్రుంగురులు వేల నెమ్మేనంబురదకలయం బెరసియుండడనతిల్లివెంట నేతేర గునగునంబరువిను బాలకృష్ణమూర్తినా శ్రయించున్నాననుట.

శ్లో॥ ఆశ్చ్యేతపిశ్చా చూడంసశ్చితసౌజన్యవల్లవీవలయమ్ । అధర

మణినిహిత శైవం బాలగోపాలమనిశమవలమ్మే॥ ౭౯

టీక ఆశ్చ్యేతపిశ్చాచూడం-అశ్చిత-అచ్చుచున్న-పిశ్చా నెమలిపురి తోగూడి, చూడం సెగగలవాడను, గశ్చితసౌతన్యవల్లవీవలయం- సశ్చి

త సంగ్రహింపఁబడిన- సౌజన్య- సుజనభావముగలవల్లవీవలయుం- గొప్పస్త్రి
సమూహముగలవాఁడును, అధరమణినిహితవేణుం - అ రణి - మణిసంతి
యధరమందు. నిహిత-ఉంచఁబడిన వేణుం- పిల్లనగ్రోవిగలవాఁడును- గో
పాలం- గోపరిపాలకుడైన బాలం- బాలకృష్ణమూర్తిని అవలంబి అక్ర
యించుచున్నాను

మ॥ విలసత్పింఛనతఃసుంధై చిగురుమోవి న్నేణువుంజేకం।
దళితాలాపనుభావరంపరలచేతంజేతనాచేతన। వృంతున్నిశ్చలతా
చలత్యములపెంపుల్ గూర్చునగ్గోపికా। లలితాంగీసుజనత్వివంబకుని
గోల్వంగా-తుగోపాలకుఁ॥

తా, సంగ్రహించఁబడిన నెమలిపురి మెఱయనభరమణియంచుం
చిన వేణువు వెలుంగ గొప్పస్త్రి సుజనభావంబు గ్రహించుచు గోపిపా-తుంజే
వలయు బాలకృష్ణునాశ్రయించుచున్నా నుట

శ్లో॥ ప్రహ్లాదభాగధేయం నిగమమహాగుహంతరాధేయమ్। నద
హరిపదాభిధేయ విబుధవిధేయం నమానుసంధేయమ్॥

టీక. ప్రహ్లాదభాగధేయం. ప్రహ్లాద- ప్రహ్లాదునియొక్క- భాగధే
యం- భాగ్యభూతమైనయదియుఁ నిగమమహాగుహంతరాధేయం నిగము
వేదమునియెడి- మహాగుహ- గొప్పగుహయొక్క అతః- లోపలను అధే
యం- ప్రతిపాదించఁదగినదియు నరహరిపదాభిధేయం నరహరి స్పృశిం
హుడనియెడి పద- అభిధానమునకు అభిధేయం- చెప్పఁదగినయు విబుధ
విధేయం విబుధ దేవతలకు విధేయం స్వాధీనమైనయదియు మమ నాలు
అనుసంధేయం అనుసంధానముచేయఁదగినదియునగు వస్తు-వస్తువును విచా
రయామి-భావించుచున్నాను॥ ఈశ్లోకము ప్రక్షిప్తమనివ్యాఖ్యాతచేనుడువం
బడియెనని తెలియునది.

మ॥ యమిసంభావిత రూపధేయమును బ్రహ్లాదోల్లసద్భాగధే॥

యమునామూయ మహాగుహంతర నిశాంతాధేయముంబ్రోల్లస।
త్సుమనశ్శ్రీశివధేయన్నరమృగాస్తోకాభిధానాభిధే॥ యముఁగో
ల్తుంగమలామనఃకమలనిత్యాధేయముఁవేడుక॥

తా. ప్రహ్లాదునికి భాగ్యభూతంబై నిగమగుహయందుఁ బ్రతిపాదిం
పఁదగినదియైనరసింహుఁడనియెడు శబ్దంబునకభిధేయంబై దైవతంబులకు విధే
యంబై నాచేననుసంధింపఁబడినదియై వెలయునస్తువుందలంచెననుట.

శ్లో॥ సంసారేకి సారంకంసారేశ్వరణకమలపరిభజనమ్ । జ్యోతిః
తీక్ష్ణమందకారేయశందకారేనస్మరణమ్॥

టీక. సంసారే సంసారమందు సారం ఉత్కృష్టము. - కిం - ఏమి.
అంధకారే అజ్ఞానమునందు, జ్యోతిః తేజము, కిం ఏది ఇదిప్రశ్నము ఇక
ను త్తరము. క సారేః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క చరణకలపభజనం చర
ణకమల పాదపంకజములయొక్క పరిభజనం. ధ్యానమును, అంధకారేః-
శివునియొక్క అనుస్మరణం స్మరణమును యత్ ఏదియో తత్ ఆదిపరం
బ్రహ్మము,

ఉ॥ సారముగంపవేరిపదసారసచాయతవార్యసంబుగం । సార
మున దునిందుధరనన్నుతిగాధతమాంధకారని । స్తారమువీకిందగిన
నద్దురుసేవయకారణంబుగా । కారయనింతకంటెనుశుభావహమైన
విశేషమున్నదే॥

తా. సంసారమునందు శ్రేష్ఠబెదియనం గంసాంతకుండగుశ్రీకృష్ణుని
పదకమలధ్యానంబు ఇదితక్కునొండెదియులేదు । అజ్ఞానాంధకారంబు న
నవరంబుందొలంగండ్రోయ సేతేజుబగుననిన పంధకారాతియగుముక్కంటి
సంస్మరణంబు ఇదితక్కుకొండుపాటుంబులేననుట.

శ్లో॥ కలశనవనీరచారేక మలాదృక్కుముదచంద్రికాపూరేవిహ
రతునందకుమారేచేతోమమగోపసుందరీజారే॥

టీక. కలశనవనీరచారే కలశ కుండలయందలి నవనీర వెన్నును,
చారే దొంగిలించుచున్నవాడును కమలాదృక్కు ముదచంద్రికాపూరేకమ
లారుక్మిణీదేవియొక్క దృక్కుముద కన్నులను బువలకుఁ చంద్రికాపూ
రే చంద్రికా ప్రవాహమేరవాడును గోపసుందరీజారే గోపికావిబుండైన,
సంకుమారే శ్రీకృష్ణమూర్తియందు మమ నాయొక్క చేతకి చిత్తము,
విహరతు విహరించుఁగాత

ఉ॥ శ్రీరమణీమణిచివర్చకుఁముదస్మితసాద్రశ్యం దికాసారుప్ర
జాంగనానివహజారుజగజ్జనతామగోహరా । కారువిశుద్ధహానిహృ
దగారుబయోనవనీరబారునా, భీరకుమారునాహృదయపీఠికయందు
వసంపదజేసెదన్॥

తా. కలశబులుంధలి నవనీరంబులనవహరింపుచురుక్మిణీదేవికన్ను
లనియెడికలువలకుఁ జిలుంగవనియెడి వెన్నెలయొక్క ప్రవాహమునగలు

గంజేయుచుఁగోపికా విలుండై వెలయుననుకుమారునందు నాచిత్తంబునంబు
రించుఁగాఁయనుట.

*

శ్లో॥ కస్తస్త్వబాలబలానుజః కిమహతేమశ్శుందిరాశశ్శయా
యుక్తతన్నవసితపాత్రవివరేహస్త కిమర్ధస్యసేః మాతఃకంఠ
నవత్సకంమృగయితంమాగవిషానంక్షణాదిత్యై వంపరవల్లవీప్రతివ
చఃకృష్ణస్సపుష్టాతునః!

౮౨

అవతరిణిక కవి యీశ్లోక బువ్వెన్నవహాసించు శ్రీకృష్ణుని యొక్క
యునాకగోపికయొక్కయును క్తి ప్రత్యుక్తిచూ కంజెప్పుచున్నాడు.

టీక, హేబాల ఓయిబాలుడా. త్వం నీవు, కః ఏవ్వడు, [ఇది గోపిక
వచనము] బలానుజః-బల బలరాముఁ యొక్క, అనుజఃతమ్ముడను [ఇదికృష్ణ
వచనము] తే-వీకు, ఇహ-ఈనాడుంటను కింపిప్రయోజనము, [ఇదిగోపిక
వచనము] మున్నందిరాశశ్శయా-మల్-నాయొక్క, మందిర-ఇల్లనియెడి, శ
జూయా సుందేయముచేతను [ఇదికృష్ణవచనము] తత్-అది, యుక్తయుక్తము
నవసితపాత్రవివరే-నవసితపాత్రవివరమునకు, కిమర్ధంపిమిని-త్రముహూర్తం
కరమునకన్యసేః ఉంచినవాడవైతివి (ఇదిగోపికవచనము) హేమతః-ఓతల్లిం
చునట! టిందొకపత్సకందూడను, మృగయితం వెనకుకొఱకు, ఊణాత్, ఊణ
కాలమాత్రము, విషాకం భేదమునుమాగాః పొదకుముఞ్చేత్యవం- అఃఈప్ర
శాసము, కృష్ణస్య కృష్ణునియొక్క వరవల్లవిప్రతివచఃవర, శ్రేష్ఠమైనవలవి
గోపికయొక్క ప్రతివచః ప్రత్యుక్తరమునః-మమ్ము పుష్టాతురక్షించుచుగావుత
ఈగోకార్థ బుగోపాలకృష్ణే కాదశాక్షరీ మత్రధ్యానమని ససత్కుమార
సంహితయందు జెప్పబడియె॥ శ్లో॥ హర తునవసితాదీక చాచ్యేణప్రజయో
షితామ్ సగోపావైరస్యతంకృష్ణ ధ్యాయేత్ ప్రంజపేదివహే!

*

ఉ॥ చిన్నికుమారయెవ్వడవు నీకింకముక్క నేలయందు నామన్ని
లయంబటాచునిదిచుంచిది కేటటుసాచెదేటికి న్నెన్నపనంటిలో జనని
యొకదూడనుజూడవచ్చితి॥ విన్నదను బుహునుమని వేరకుబల్కు
మురారినొత్తెదె

౮౩

తా. ఓ పుష్టానీవెన్నండవనివనే బలరాసునితమ్ముడవన నిక్కడనే
మిసనిచుననాబల్ల బుద్ధిచే చ్చితివని చెని యుక్తంబకానివెన్న పనంటిలో
గేల్లంచె వేమనిచుండు వెకుచున్నా నీవును నీమేమియున్నె చకుమారు

ని యుష్విధంబున గోపికతోడ బలుకుశ్రీకృష్ణునిచనంబు నన్నుంబ్రోచు గా
తయనుట -

*

శ్లో॥ గోపాలాజర కర్ణమేవిహరనే విప్రాధ్వరేలజ్జనే బ్రాహ్మణో
కులహంబులై నైతిశతైర్కృత్తనంవిధత్సేవిధామ్ దాన్యంగోకులపుం
శ్చలీషుకురుషేస్వామ్య తిదాంతాత్మ న జ్ఞాతంకృష్ణతవాఘ్నిప జ్ఞ
జయుగప్రేమాచలంమ జలమ్

౮౩

టీక - పోకృష్ణ-ఓంకృష్ణుడా, గోపాలజరకర్ణమే, గోపాల గోపాల
కులయొక్క, ఆజర ఇంటినుంగిల్ల యందలికర్ణమే-పంకమందు, విహరనేవిహరిం
తువు, విప్రాధ్వరే-బ్రాహ్మణయజ్ఞమునందురజ్జనే-సిగ్గునొందుదువు గోకుల
హంబులై నైఃగోకులపశుసమూహములయొక్క, హంబులైఃహంకారధృ
నులతోటిబ్రాహ్మణ-పలుకుచున్నావువిదామ్జ్ఞానులకు-స్తుతిశతైః అనేకస్తో
త్రములచేత, మానం-మూకతనవిధత్సే-చేయుచున్నావుగోకులపుంశ్చలీషుగో
కులనందప్రజమునందలి. పుంశ్చలీషు-స్వేరిణులవిషయమేదాన్యందానభావ
మునుకురుషేచేయుదువుదాంతాత్మ సుతాన్తవిషయములవలననివృత్తమైన,
ఆత్మసుమనస్సుగలచారలవిషయమేస్వామ్యం స్వామిత్వమును, నకురుషేచే
యవులతః ఈ హేతువువలనమంజులంను. దరమైన తవ-నీయొక్క, ఆఘ్నిప
జ్ఞ-జయుగ పాడకంబద్వంగ్వంము, ప్రేమాప్రేమయా నాచేతతచం-స్థిర
ముగాజ్ఞాతం తెలియబడియెను.

మ॥ క్రతుభూమింజోరబోవు గోవగృహ పశుకబన్న మెట్టై
పుగోతతిహంకారమువిన్నబల్కెదపువిష్వద్దోష్టికింబల్కవా | నతిః
గావంతపుగోజారలకుదాంతక్రేణిఃగైకోవుయోగ్యతయే హేతువు
పుప్రేమకారణముగాదాదేవనీచర్యకు॥

౬౮

తా, వోకృష్ణ గోపాలగృహ బులనుంగిల్లబురుదయందుబోరలుదు
పుబ్రాహ్మణయజ్ఞాబులకుంబోవసిగ్గుపడియెను ఆపులగుంపులహంకారంబు
లకుమారువల్కెదవిజ్ఞానులతోడంబలుకకుండుదువు గోవకాంతలకుదాన్యం
బుసేయుదువుఆత్మవిదులకుప్రభుత్వంబునై నచే యనోపవిట్టినచరితంబునూడ
నధీయుగారణంబులేదుప్రేమయొక్కటియకారణంబనుట,

*

శ్లో॥ నమస్తస్మై యశోదాయాదానూదాయాను తేజసే | య
ధిరాధానుఖామ్నోజంభోజంభోజంవ్యపర్థత॥

౮౪

టీక. యత్ - పతేజము - రాధాముఖాంభోజం రాధారాధయోక్త-
ముఖాంభోజం - ఖిలమలమును - భోజ భోజం భజించిభజించి - వ్యవధా-
త వృద్ధిరొందెనా - అప్రసిద్ధమయినట్టిన్ని - యశోదాయాః యశోద-
యోక్త - దామూదాయ పుత్రుడయిన - తేజనే తేజముకొరకు - సమః సమ-
సా రము - ఇస్తు ఆగుగాత.

ఉ॥ ఏగుహితప్రకాశమిదయి చిన విన్నటచాటనుండిరా |

ధామధురాధరాంచితిసుధార సధారలగ్రోలుచుకొయ్యశో |

దామహనిమదాయనముదాయముఁగాంచి న్రవృద్ధమానవకా |

నామహమిచ్చుగాకహర హంబున శేషసుఖాయురున్నతుల్ || ౧౪

తా. రాధాముఖఃమలం బాహు) తించుచుఁ బ్రవృద్ధబలువ యట్టి
యశోదాసుతరూపంబగు కేజుబుగోకు నమన్మరించెదననుట.

శ్లో॥ అవతారాస్సత్వత్యే సరసిజనయనస్య సర్వతోభద్రాః |

కృష్ణాదన్యఃకోవా ప్రథవతిగోగోపగోపికాముక్షైశ్చ || ౧౫

టీక. సః సరసిజనయనస్య - పు డరికాత్మనియొక్క - సర్వతో భద్రాః -

యెల్లెడలశుభంబుగలుగ అన్య కొన్నియైన - అవతారాః అవతారములు -

సంతు ఉండుంగాత. కృష్ణాత్ శ్రీకృష్ణావతారమునకన్నను - అన్యః ఇతరము

యిన కోవానియవతారము గోగోపగోపికాముక్షైశ్చ గో-గోవులయు, గో

ప గోపాలకులయు. గోపికాగోపికలయు - ముక్షైశ్చముక్తికొరకు - ప్రథవతి

సమక్షమగుచున్నది.

మ॥ అవతారంబులులేవెశౌరికతి కల్గాణంబులిద్దాత్రిలో |

సవిపెక్కుల్ గలవెంచగోనికర గోపానీకగోపాంగనా |

నినహాత్రేయమెన గజాలెనెకృపా నిర్మదుడయినట్టిశౌ |

రిసలెన్వోరొకమూతిఁగావునదదం ఘ్రాంగొల్తునెల్లప్పుడూ || ౧౬

తా తెల్లజామర లేకుం బోలుకన్నులుగల త్రియః సయినతారం

బులెల్లెడల స నేకశుభాకరంబులయి యనేకంబులుండనిమ్మ గోగోపాల గో

పికాసమూహంబుల ముక్తికనుచుటకు శ్రీకృష్ణావతారంబు దక నొండెద్ది

యుసమధఃంబులుగావనుట పశువులు మదలగువానికి మోక్ష విష్ణుటకుం

గృష్ణావతారంబకారణంబయ్యెననుట.

శ్లో॥ మధ్యేగోకుః మండలంప్రతిదిశం చాంభారవోజృంభితే |

ప్రాతదోహమహ్వానృపే నవఘనశ్వామం రణహ్నుపుర |

ఫాలేబాలవిభావణం కటిరగత్సంకి కిణిమేఖలం!

కంఠవ్యాఘ్రానఖ చశయిశవకలా కల్పాణకాత్సన్యకంభజే! ❀

టిక. ప్రాతర్దోహమహూత్యవే ప్రాతర్దోహ- రేషకడవితుకుట
యనియెడి మహుత్సవేషత్సవమునందు- ప్రతిదిశంప్రతిదిశయందును- అం
భారవోద్భుంభితే- అమ్మారవ అంభాయనియెడిద్వసులచేర- ఉజ్జంభితే మి
క్కిలియు బ్రకాశించుచున్న, మధ్యేగోకులమండలం- గోసమూహమధ్య ప్ర
దేశమందు- నవభువన్యాయం- నవసూతనమయిన- ఘనమేఘమువలె- శ్యా
మం-నల్లనయినయట్టి- రణన్నాపురం-రణిత మోయుచున్న- సూపుంకా
లియందియలుగలయట్టిన్ని- ఫాలేనొసటియందు- బా-విభావణం-రావిరేక
గలయట్టిన్ని- కంఠెగళిమనంబు- వ్యాఘ్రానఖంపులిగోరుగలయట్టిన్ని- కటి
రగత్సంకికిణిమేఖలం- కటిపరుదులయందు- రణిత మోయుచున్న- సల్
క్రేష్టమయిన- కి-కిణిచిరుగంటలుగల- మేఖలం దెలుహలుగల- శయిశవక
లాకల్యాణకారశ్చన్య శయిశవ- శిశువంబ ధనురువ కలాకలయొక్క-
కల్యాణశుభములయొక్క- కాత్సన్యకంభరవము- భజే-సేవించుచున్నాను.
అహం నేను. ఈశ్లోకాభావము గోపాలకృష్ణ వర్ణసంపత్కృతప్రాక్షీ మం
త్రధ్యానమని ససత్కుమారవంహితయ దు స్వంబడియున్నది. ❀

శ్లో. పంచహాయనమికాన ధావమానం ప్రజాగజే!

కింకిణీనూపురగ్రీవా కణభూమోజ్యలంస్తరే! ❀

మ! మెలనులందెలుగజ్జె స్మయి బిమ్మతాకృతింకేరమం!

దలనంభారవమెల్లడంజెలగం ప్రాతర్దోహమిక్షింపజా!

రులట బునరావిరే. పులిగోరుగంకవీధికడటి!

త్తులగా-దులుగుల్కులబాలకని గా తుకజీవనప్రాధికి! ౮౬

తా. రేషకడం పాలునీదుకునప్పుడంభారవంబు లెల్లడలంజెలగవె

లయు నాపులగుంపులచే నొచ్చెడు ప్రేవల్లియయ దు గప్పుమొగులు చెన్న
డందు నెమ్మొరుదనరం బులిగోరుపతంబును జెలుగ. టల మెలనూలు గా
ల్లయందియలు రావిరేకయును సెరయ నెల్లవారునచ్చెరువు కొండగలయం
గ్రుమ్మరుదన్నికృష్ణుని చిన్ననాటిచెయ్యలదల చి భజియించెననట.

శ్లో. సజలజలపనీలం దృఢోదా లీలం

కరతలదృఢైలం వెణునాదైరపాల!

ప్రజడకులపాం కామినీకేలిలోలం

కలితలలితమాలం నామిగోపాలబాలమ్॥

*

టీక. సజలజలస్థలం- సజల ఉడకముతోఁగూడిన- జలమేఘవలె
నీలంగల్లనయినవాడును- దర్శితోదారలీలం దర్శితచూపబడిన ఉదారలలి
కములయిన, లీలంపుతనావధాదివిలాసములుగలవాడును, కరగలగృతస్త్రే
లం, కరగలహస్తప్రదేశముచేత- ధృతధరియింపబడిన, శయలగోవధాన
పర్వతముగలవాడును, వేణురాదైఃవేణురాదములచేత, రసాలంరసవంతుడై
నవాడును, ప్రజజనకులవాలం. ప్రజనందప్రజమందలి, జకులజననమూహా
ముయొక్క, పాలంపరిపాలకుడయిన వాడును. కామినీకేళిలోలం, కామినీ
కామవతులయినస్త్రీలయొక్క, కేళిక్షేడలయధు, లోలం ఆనతోఁగూడికొని
నవాడును, కలితలలితమాలం, కలితకూడుకొని యడియ, లలిత, కోపల
ములయినదియనయిన, మలం సవమాలికగల, గోపాలబాలం గోపాలకృ
ష్ణని. నామి నుతించుచున్నాఁడు :

*

మ॥ మురళీనాదవిశాలుకేలమణి జేమాతాతసీనిలునీ॥

రమహాక్షిరతిలోలుహంతజ జాగ్రన్యస్త్రేలుంసదా॥

దరశీలుప్రజగకపాలుగఁ బోదార్చేకలిలుకృజాల॥

తరరాజ్యనశాలుగొల్చెనముద్యుక్తోపబాలున్నదిక॥

*

తా. ఉడకంబుతోఁగూడిన మేఘంబుజోలె నల్లనగుచుఁ జూపంబడిన
గంభీరంబుగను పూతనానారణాది శ్రేణులుగలిగి కేలంగీలించిన గోవధానా
చలంబుగలిగి వేణురాదైఃబుననయిన యాహ్లాదంబుతోడంగూడి నందప్రజం
బుండున్నవారలంబోచుచు కామవతులయిన యువతులకోరికలవిధింపుచు
వయిడయంతియనుపేరం దేరిల్లు వనమాలికయరంబునఁ కరంబుమెరయపె
లంపఁ గోపాలదేవుని నుతించుచున్నాననుట.

*

శ్లో॥ స్థితలలితకపాలం స్థిగ్ధసంగీతలోం

లలితచికురజాలం చెర్యచాతుర్యలీమ॥

శతమఖిపుకాలం శాతకుంభాభచేలం

కువలయదాసీలంనామి గోపాలబాలం॥

టీక. స్థితలలితకపాలం, స్థితచిరునగవయొకి హేతువుచేత, లలితము గ
రమయిన, కపాలం చెక్కిల్లుగలవాడును, స్థిగ్ధ సంగీతలోలం- స్థిగ్ధ పరిశు
ద్ధ హృదయులయిన నారదాదులయొక్క, సంగీత గానమందు, లోలం ఆన
జేయచున్నవాడును, లలిత చికురజాలం, లలిత సుందరములయిన, చికు

రముఁగురులయొక్క, జాలం సమూహముగలవాడును చౌర్యచాతుర్యలీలం
చౌర్య చౌరకమముందు చాతుర్య చాతుర్యముతో గూడిన లీలం క్రితగ
లవాడును శతమఖ వృకాలం శతమఖ యి ప్రసిక్తి శత్రువులయి రక్క
సులకు కాలం యగు డయినవ డును శాతకుంభాధిచేలం శాతకు ౪౭ గా
రుయొక్క ఆధ కాంతిచిటి కాంతిగల- చేలం వస్త్రముగలవాడును కువల
యగనీలం కువలయగ శ నల్లకలువ రేకులవలె నెలంనల్లచైన గోపాలబాలం
గోపాలకృష్ణుని నొమినుతించుచున్నాను. *

మ॥ నెరపస్త్రరకపోలుగొల్తుముంభి సంగీత మౌలు శుభా।

కరచామికరచేలునీల మణిరంగత్తుంతలశ్రీవిశా।

లురచూపాలునితాంతచౌర్యగుణ శీలందానవ ప్రాణహృ।

త్కరవాలుంగపిలాంఢికువల యోద్యనీలుగోపాల్మృ॥ *

తా. చిరునగవుచే నుండంబులగు చెక్కిల్లుగలిగి శ రచాదుల సం
గీతంబునుదాన కుండయి లలితంబులగు ముంగురులచే దేదరిల్లుచు దొంగత
నంబునండలి చాతుర్య బుగలిగి మెల్లరక్కసులకు నంతకుండయి బంగరచే
లంబుచే ల కృతుండయి కువలయ దోబుంబోని నెమ్మెను చాయచే వెల
యు గోపాలకృష్ణుని నుతించుచున్నానట॥

శ్లో॥ ము ధినినదలోలం స గ్ధయామూరచూడం డళితదన జజాలంధ
న్యసౌజన్యలీలం । ప హిత వసేల సద్ధాచూకూలం నవజలధరనీలం
నొమిగోపాలబాల ॥ *

టీ॥ మురళినినద లోలం మురళినినద వేణువాదము, దు లోలం ఆనం
చేయుచున్నవాడును ముగ్ధ యూరచూడం ముగ్ధ సు దరమయిచి మూ
రయూరచూడం నెమలిపుర గలవాడును డళిత దనజాలం దళిత భేదించబడిన
దనుజ రక్కసులయొక్క జాల సమూహముగలవాడును ధన్యసౌజన్యలీలం
ధన్య కృతార్థ కల విషయమును సౌజన్య సుజనత్వముతో గూడిన లీలం వి
లాసములు గలవాడును సరహిత నవహేల . పర అన్యైకు హిత హితకర
మయినవియు నవను తినము లయినవియునగు హేలం విలాసములు గల
వాడును [మురియొకపక్షమున] పర శత్రువులకు హిత హితకరములగు న
వ సూతనము లయిన హేలం వ హాది విలాసములు గలవాడును [అనగా
శ్రీకృష్ణ మూర్తిచే జేయించబడు వ హాది కృత్గంబు లయినను ముక్తి సంపా
దకలు లగునని భావము) పద్మ సద్మారు కూలం పద్మసద్మ బ్రహ్మకు అ ౭

కూలం అనుకూలుడైన వాడును [పయోతరమున] వహ్నిసద్మా లక్ష్మీదేవికి అనుకూలం అనుకూల నాయకుడైన వాడును నవజలధర నీలం నవజలధర కొత్తమిగులువలె నీలం నల్లనైనవాడునైన గోపాల బాలం గోపాలకృష్ణుః నామి స్తుతియించుచున్నాను

చ॥ మురళినివాదలోలు సతిముగ్ధశిఖావళి పింఛచూచి | బరహితశీలు రాత్రిచర పాళివిఫాలు శృతార్థలోలుబం | కరుసగ్గుహాసులుపాలుప్రజంజనుఃఖహిత హేలునవ్యపుష్కరధరనిబుగొల్లుశుభకాంచనచేలునిగోపబాలని॥

౮౯

తా వేణువాద. బునం దానక్తుడై సిగయ ను నెమరుపు యలంకరించి యెల్లరక్కసులు జక్కడంచుచు ధన్యలయెడ సౌజన్యంబు నెఱపుచు శత్రులకు సహాదికృత్యంబులచే మోక్షంబానంగజాలి నీరికనుకూలుండై నీలమేఘునిభశరరుండై వెలయు గోపాలబాలుఁడనితియించు చున్నాననుట

శ్లో॥ సరసగుణనికాయం సచ్చిదానంద కాయ శమితనకల

మాయంసత్యలక్ష్మీ సహాయమ్ | శమకమనఃకుదాయం శాంతసర్వాంతరాయం సుప్రదయజ్ఞదాయం నామిగోపాలరాయమ్

౯౦

టీక సరసగుణనికాయం సరస రసయుక్తములైన గుణ సౌదభ్యాదిగుణములయొక్క సకాయం సమూహముగలవాడును సచ్చిదానందకాయం సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుడైనవాడును శమితనకలమాయం శమిత శాంతిభోందింపబడిన సకలశమ స్తమయిన మాయం మాయలుగలవాడును సత్యలక్ష్మీ సహాయం సత్యలక్ష్మీ సత్యభాషారూపమైనలక్ష్మీకి సహాయం సహాయుడైనవాడును శమకమనఃకుదాయం శమబహిరింద్రియనివృత్తియొక్కయు సమదాయం స్వరూపుడైనవాడును శాంతసర్వాంతరాయం శాంతసప్తములైన సర్వసమస్తములైన సంతతిరాయం విఘ్నములుగలవాడు సుహృదయజ్ఞ దాయం సుహృదయస్మరణంతరంగులైన జనజనములకు దాయం భాగమైనవాడునైన గోపాలరాయఁగోపాలగోపాలకులకులకు రాయంధనమయిన కృష్ణుని నామి నుతియించుచున్నాను

చ॥ సరసగుణోదయం శమివసర్వనిశాచరమాయునికం సు

హృద్గర్భవరదాయు నిత్యచిదనంతసుఖోజ్జ్వలకాయు సత్యకా |

హరిణవృగింది రాచి సహాయుని శాంతమహా పరాయుజి | త్వరున

మశాంతమఃఖ్య సముదాయునిఁ గొల్పెద గోపబాలని॥

౯౦

తా. సౌందర్యాది గుణంబుల రాశియై సత్యజ్ఞానానంద శరీరుండై యెల్లరక్కసుల నూయలనడంచు వాడయి సత్యసౌమా సమేతుడై శమ దమాదిగుణ సముదాయుడై యశేషవిఘ్నాప శమనందైనిర్మలాంతరం గులగవారల కేర్పడి దాయబుఖాలె వెలుంగు గోపాలతాబుని మతి ఇంచుచున్నానట.

శ్లో॥ లక్ష్మీకృతః శ్రీ లలితాబ్జనేత్రం పూర్ణేందువక్త్రం పురుహూతమిత్రమ్ | కారుణ్యపాత్ర కమనీయ గాత్రం వందేవపిత్రం వసుదేవ పుత్రమ్ |

టీక లక్ష్మీకృతః. లక్ష్మీ రుక్మిణి, కృతః భార్యగాగలిగిన వాడు ను లలితాబ్జ నేత్రం లలిత మందరములయల లబ్ధకమలమువంటి నేత్రం నేత్రములుగలవాడు - పూర్ణేందువక్త్రం పూర్ణేందు రాకాచంద్రునివంటి వక్త్రం ముఖమగులవాడును పురుహూతమిత్రం పురుహూత ఇంద్రునియొక్క మిత్ర మిత్రుడయినవాడును కారుణ్యపాత్రం కారుణ్యగయకు పాత్రం ఆధారుడయినవాడు కమనీయగాత్రం కమనీయ కొరదగిన గాత్రం శరీరము గలవాడును పవిత్రం శుచిస్వభావుడయినవాడు యైన వసుదేవపుత్రం వసుదేవ వసుదేవునియొక్క పుత్రంకుమారుడయిన శ్రీకృష్ణునిగాక వందే నమః పఠించుచున్నానా.

ఉ॥ శ్రీరమణీకృతుః శ్రీ సీమహాపత్రవిశాలనేత్రుబ్ధం |

దారకనాథమిత్రగరుణా గుణపాత్రుబవిత్రురూణిమా |

నిరజవయిరివక్త్రం గమనీయవయఃపటుగాత్రం యోగభృ |

ద్వీరవనామృతేత్రవసుదేవు పుత్రుమదిందలంచెక ||

శి

తా. రుక్మిణీదేవి భార్యగాగలిగి తెల్లదామర శేకులంబోలిన కన్నులచే శేజరియచు బూణిమాచంద్రునియరడించి నెమ్మొంగుబుగలిగి దేవేంద్రునికి మిత్రుడై గమనీయమగుండై యెలనారిచేతం గోరందగిన నెమ్మొంగులలిగి విత్తుండై నె యుగోపాలకృష్ణునింగూర్చి నేడునన న్మరించుచున్నాన,

శ్లో॥ మగమయ దమయరుగం యమునామహావతీర్య వీర్యశాలీయః |

మమితతిమమరతిరన్త్రుతి శమనపరస్యక్రియాతుశ్రీ స్థ ||

టీక || యః ఏ. కృష్ణుః, వీర్యశాలీ. వీర్య, పరక్రమముచేత, శాలీ న పృథుణ్ను వాడగుచు యమునాం యమునానది అవతీర్య దిగి మదమయ మగముచేతి మయం ప్రచురమున డిగం కాళియోరగమను

అడమయితే, మద్దీ చెనో, ఆమరశిరస్సు తీసునవర:- ఆమర-దేవతలయొక్క, తిరస్కృతి-తిరస్కారము యొక్క, శమన-భాంతిచేయుటయందు, సర: ఆన క్తుడైన, స: ఆశ్రీకృష్ణమూర్తికమమ రాకు, రత్ని-సుఖమును, క్రియాయు చేయుగావుత.

*

శా! కాళింగీజల ముద్దీకట్ల కెమరెక్కంజోచ్చి హాలాహాల!

బ్యాబాల్లిభక రాశికాలియ ధణాజాలంబున్న త్రిక్రియ! గాలగేలన కంబి:ర్జరతిరస్కారంబువారి మగో! పాలస్వామిక హువీక్షణ మునూపాల దింబద్యైడిక!

౯౨

తా. ఏశ్రీకృష్ణమూర్తికపరాక్రమవంతుడై యమునానది లోనంబో చ్చిమద:బుచే ఏప్రేమగుకాలియోరగంబుమనఁబండంచెనోయెల్ల దేవతలతిరస్కారం: లు బోవఁటిన యాశ్రీకృష్ణ మూర్తిక నాకు శుభంబుగఁగం జేయుగావయనుట.

శ్లో! మాశౌమాయూర బర్హ మృగమదిలికఁచాగు లాలాట పట్టెకణాశ్వాజ్నేచ తాశిస మతి పృథులంహా క్తికంనాసికా యా మహారోమ దారమాలాపరిస శ భరితఃకౌస్తు భస్మభవంరేపా

దౌపేశుశ్చయస్య వ్రజయువతిసుతః పాతుపీతామృగోనః!

౯౩

టీక. యశ్య-ఏవ్యనికీ, మ-శౌ శిరంబున, మాయరబర్హమ్. నెమలి పురియున్నదో, లాలాటపట్టే లాలాట లలాటసంబ ధ స్తన పట్టే వ్రదేశం బునుదు, దారు సుందరమైన, మృగగుఁదిలికమ్ కస్తురిబొట్టున్నదో, కణ్ణశ్వాం ద్యే కణా చెవులయొక్క, శ్వ ద్యే రెంటియదు, అతిమృదు లమ్మి క్కిలిమృదువైన, తాళిదశంచ తాపత్రంబునున్నదో, నాసి కాయామ్ము క్కుశలదు, మాక్తికం మత్స్యబున్నదో, కౌస్తుభశ్చకౌస్తుభమణి యొక్క, ఉపకంలే గమింపుండు! మందార మాలాపరిమళభరితః మందార మాలా సుందరపువ్వుల పండయొక్క పరిమళ వాసవచేత, భరిత: సంపూర్ణమైన, హరః హరంబును, పాశౌ చేతియందు, పేణశ్చ విలనగోవియునున్న దో, స: అట్టి వ్రజయు వతియుతః! వ్రజయువతి గోపస్త్రీల తోడ యుతిః కూడుకొని యున్న పీతామృగం పీతాంబర ధరుడైన శ్రీకృష్ణుడు: స: శు మ్ముపాతురక్షించుగాక.

*

మ: కట గస్తుజోట్టునాసి తుకన్మన్య బుకణా ద్వయిక్!

మృదు శాలీ: కియగ్మ ముకమురశిపాణిక్ మాశింబంబుపేరెద

పైగాస్తుభహరికల్పసు నోహేమాం బరాడంబరం బాడవకాగో

పికల్లెగొల్వహరిదాయకమమ్మనెల్లప్పుడుకా ౯౩

తా. సిగయందు నెమలిపురియు ఫాలంబున గస్తూబొట్టును శ్రవణయుగ్మంబున లేతయగు తాదశంబును ముక్కుకొనయందు మత్తియంబును గాస్తుభమణి చెంగటమందార కుసుమవాసిత దివ్యహారంబును గరంబున బిల్లనగోవిందుఁ జెన్నగఁజెన్నారఁ బీతాంబరధారియై గోపికా సమేతుండగుచిన్నికృష్ణుండు మమ్ముగా పాడుగావుతయనుట.

శ్లో॥ మురారీణావారివిహరకాలేమృగేక్షణానాంముషితాం

శుకానాఽకరద్వయంవా కచసంహతిర్వప్రమిలఃసంవాపరిధానమాసీత్ ॥ ౯౪

టీక. వారివిహరకాలే - జలక్రీడాసమయంబున, మురారిణా కృష్ణుని చేత, ముషితాంశు కానామ్ నుషిత. అపహరింపఁడినఁ అంశుకానామ్ వస్త్రములు గల బట్టిమృగేక్షణానామ్ స్త్రీలకు, కరద్వయంవా కర చేతులయొక్క,ద్వయంవా రెడును, కచసంహతిర్వాకచ - వెండ్రుకలయొక్క సంహతిర్వా సమూహ బలునిమీలనంవా కనలకు మూసుకొనట యును పరిధానమ్ వస్త్రంబుగా ఆసీత్ ఆయెను. *

తా. వారివిహరకాలమున వారిరుహఃక్షుండు చిరతెత్తఁగా వారిజవత్రపాకకచ భారముకన్నల మోడ్చుచేతుల వాస్విగమాలులై యెంగ వారిచరాక్షులకెల్లనారయ । నిద్విరికిమాటలేటికి వారితమోహతమంబుగన్మగ్న ౯౫

తా. జలక్రీడసమయము ను డెడి గోపికలు తమకీలలను కృష్ణుండున హరింపవాలొకొకరు చేతలతోనున్నకొందరు వెండ్రుకలతోనున్నగు వ్యయల మూసుకొనిరి కొందరు మగ్ధలు తమకన్నలను మూసుకొని గాలెమగున్మగ్ధులితగుటకుఁజెలియవనియెంచుకొనిరనుట

శ్లో॥ యాసాంగోపాంగనానాం లసదసితతరాలాలలీలాకటక్షాః యన్నాసాచారుముక్తామణీరుచినికరవ్యోమరం గాప్రవాహైః మీరాఽయంతేపి యాసామతిభసచలచ్చారుసీలాలతాన్తాభృంగాయంతేయదంఘ్రిద్వయ సరసిరుమోచాతుపీతాంబరీసః॥ ౯౬

టీక. యాసాంగోపాంగ నానామ్ ఏగోపస్త్రీలయొక్క, లసదసితతరాలాల లీలాకటక్షాః లసత్ ప్రకాశించు చున్నట్టి ఆసిత తర అత్యంత సీల

మేఁబట్టి ఆలోల చంచలిఁచుచున్నట్టి లీలా విలాసముతోన్ వేద కటాక్షాః కడ
గఁటిచూపులు యన్న సాచారుముక్తామణిఁచినికరవ్యోమగంగావ్రవాహే
యత్ ఏవ్యనియొక్క నాసా ముక్కుయొక్క చారు నుందరమేవశుక్తామణీ
ముత్యముయొక్క రుచి కాంతలయొక్క కర సమూహాచర్యోవే వ్యోమ
గంగా ఆకాశగంగయొక్క ప్రవాహే ప్రవాహమందు మీనాయనై మత్స్య
మున లెవాచంచుచున్నవో యాసామీవగోపికలయొక్క అతిరభసచలచ్ఛా
గునీలాలకాంతాః అతిరభస అతిశేగముచేత చలత్ చలి చుచున్నట్టిని చా
రు మనోహరంబైనట్టి నీల నీలవర్ణంబైన ఆరక మంగురలయొక్క అంతాః
కొనలు యదంఘ్రి ద్వయగరనీరుహే- యత్ యెవ్వనియొక్క అంఘ్రిపాద
ములయొక్క ద్వయరెండను సరసీరుహేతామరపువ్వుయందు భృంగాయం
తైతుష్టిగలవలెరాచగించుచున్నవో తాసామ్ ఆటిగోపికలయొక్క సంబం
ధమైవట్టి సఃఆటుచంటి పీతాంబరఃకృష్ణదు సఃచుమ్ము పాతు రక్షించుగాక,
మ! సతవిమీనములయ్యెనేవిధుని నాసామాక్తికోద్యత్ప్రభా!

మరగంగప్రజభామినీచలుల శంపాలోలకృష్ణాశులే!

హరిపాదాంబురుహాబుసందుశ్శులై వ్యాపింశెగోపాంగనా!

తరళౌరావీనీలకుంతలము లాధస్యండునకాబ్రోవుతక!

తా. కృష్ణుని ముక్కురచుశ్యవ్రకాంతి గంగావ్రవాహమేవలె ప్రసరించగా
నావేమకచూచుటవలనగోపికలఃకూపులందులో మత్స్యంబువలె కనబడచు
న్నవి. అట్టిచూపులుగలగోపికలు అనగా మందహాసవిశేషమోయచునట్టిము
త్యపుకాంతినెలుగుచు డు కృష్ణునిమెగచు జూచి కామప్రేమసరవళులయిన
గోపికలు మాకోరికలనెర వేర్చి మహ్యకావలయునని వానిపాదారవిందంబు
లయందు మంగురులుప్రేలాపనల్లు నమస్కారంబుల నొనర్చెదననుట.

శ్లో॥ యద్యేణుశ్రేణియా సితసుపిరముఖోద్గీర్ణా నాదప్రభిన్నా! ఏణాత్వ
స్త్ర్యక్షేణత్రుటితనిజపశిక్రగుబంధాఃబభూవుః! అస్తవ్యస్తాలకాంతాస్సుగద
రకుచద్వంగ్వరాభిప్రదేశాః! కామావేశప్రకల్పవ్యప్రకటితపులకాః పాతుషీ
తాంబరీనః॥

టీ. యద్యేణుశ్రేణియా సితసుపిరముఖోద్గీర్ణా నాదప్రభిన్నాః- యత్
యెవ్వనియొక్క- పేణుపిల్లనగ్రోవియందు శ్రేణిసూపవజ్జిరూపముగా నీతక్షే
న్నట్టి సుపిరరంధ్రములయొక్క ముఖముఖంబులచేత ఉద్గీర్ణా విడువబడిన
నాదధ్వనులచేత ప్రభిన్నాః భేదింపబడినట్టి ఏణాత్వః స్త్రీలు స్త్రీలైనఅక్షణ

మందె త్రుటితఁజనతిరేమబంధాః- త్రుటిత-తెంపడిన నిజ-తరుయొక్క పతిమగఁజ్ఞయందుండెడి ప్రేమప్రీతివిశేషముయొక్క బంధాఃబంధముగలిగి నవారే అస్తవ్యసాలకాంతాః అస్త తిరస్కరింపబడిన వ్యస్తవీడినట్టి అలక ముంగురులమొక్క అంతాఃకొనలుగలవారగునన్ను - స్ఫురదధరకుచద్వంద్వనాభిప్రదేశాః స్ఫురత్ అదురుచున్న అధరమోవియును కుచద్వంద్వస్తన ద్వయంబును నాభిప్రదేశాః నాభిప్రదేశంబునగలవారుగానన్న కామీవే శక్రకల్పవృషకటితపులకాః- కామా వేశమస్మధా వేశముచేత శక్రకల్పవృట్ట ముగాజేయఁబడినట్టి ప్రకటి బయలుబడుచున్నట్టి పులకాః గగ్గురులుగలవారుగానన్న బభ్రువుఁలయిరో సఃఅటువంటి వీతాంబరః కృష్ణుడు సఃమం మృ పాతు-రక్షించుంగాక.

✽

మ॥ మురఃరంధ్రవివిగః తస్వరముచే మోహించిగోపాంగనల్.

మరుబారిన్వలుగుబ్బలుబ్బిపులకిం ౪౯ గ్రామ్మగుల్పిడవా

తెరసాంపుల్ని గుడింపనీవియును భక్త్యైక ప్రేమముల్ బారినే!

హరివెంటక జరియింతురట్టినుకుమా రాకారుఁడికంచెన్॥ ✽

తా. కృష్ణుని కేయనాడఁబువినిగోపికలుహృదయాశ్రేణిలగు పొంది తమ నాయకులయందు ప్రేమవిడిచి కృష్ణునివద్ద పోవునపుడా వేగమువలన జానన ముంగురులన కట్టక యుపేక్షించుచుచుధరకుచద్వంద్వనాభిప్రదేశంబులదర కామా వేశంబువలన మేఘైకగగ్గురుపాటుగలుగ వెలుగుచుండిరనుట. ✽

శ్లో॥ దేవక్యాః జతరాకరే జతరగర్భమను ఆకరేఖనియం దుభేర్నిజమతాపణ్యేనపుణ్యాస్మనా॥ గోపాలావళిన్దుగ్ధహరతరలో గోపీజనా లుక్పతిః॥ సే మాద్విహ్య దినంతతంసమధురః కోపీంద్రసిలోమణిః॥ ౯౭॥

టీక, దేవక్యాః దేవకీయొక్క జతరాకరే జతరగర్భమను ఆకరేఖనియం దు సమదితఃఉక్పనిం నట్టి పుణ్యాస్మనా పుణ్యాస్వరూపుడైనట్టి నందేననం దుడను గవాంపాలినాగోపాలకునిచేత నిజమతాపణ్యేననిజమతాతనకూతుర య్యేవే పణ్యేనమూల్యముజేత ఆనకదు దూభేనను దేవునియందుండి క్రీతః కొనఁడినట్టి గోపాలావలిముగ్ధహరతరశః గోపాలగొల్లవాండ్రియొక్క ఆన లినరుసయను ముగ్గునుండు మైన హరముక్తాహరంబునకు తరశః నాయకమాణియొనదియు గోపికలబ్ధుఁడై గోపీజన గోపికాజనంబులకు అలబ్ధుఁడై- అలంకారంబైననదియు మధురఃమనోజ్ఞుడైనదియు కోపినిర్వచనీయం ఇంద్రసిలోమణిః ఇంద్రసిలరత్నము, అనఁగా కృష్ణుఁడు- పపియొక్క హృ

దిశ్చనయమందు సంతమేషిల్లప్పుడును స్థేమాత్ ఉండుగాక. *

మ॥ వసుదేవప్రియదారగర్భభజత్వ బాష్ప జన్మ నియా | వసుదేవుండి
డనందగోవుండును తాపశ్యాంబునగొందురా॥ నెసమాన ప్రజమాలహరితరః
లైగోపికాకల్పతైరినలీలాకృతియైవకృష్ణమణిః శ్రాంతంబడన్నిల్పైక॥

తా, ఒకయి ప్రసారత్వ ముమిహృదయంబున అనగా శ్లేషచేతతాహృ
సవిలసిల్లవలయు ఆరత్న మెట్టిదనగా దేవకీగర్భము ఖనియ-మనుష్యవిల్లిను
దేవునియందుండినందునిచేతఁడనకూతరనిచెడివెలయిచ్చికోసఁబడిగోపాల
వరంపరయచుహరింబు కుమారకమణియైగోపికలకః భూషణంబై రర్చకృష్ణ
నామలచేతఁ ఁ భవించువారలకత్వ-తమనోహరంబై కదిలనగా శ్రీకృష్ణుడెల్ల
పుడునుమీరునఁబువర్తెల్లవలయుననిచుఖ్య తాత్పరముతనకూతర నెడివెల
నిచ్చింపమనిచేతఁగోనఁబడినదిలనుటకుభగవదాజ్ఞవలన యశోదాగర్భంబున
మాయా స్త్రీశిశువై పుట్టఁగావసుదేవుడుదేవకీగర్భ మందుదయించినట్లకృష్ణు
నియశోదాశయనంబుననునిచియాశిశునెత్తికొనివచ్చెనను శ్రీభాగవతాదికథ
లప్రమాణ బులంబట్టి కొన్ని శ్లోకంబులయందుబహుభావవిశేషంబులున్నవి
యేసను గ్ర ధనిస్తరపారక దుఃసహత్యానిధయములచే విడువఁబడియె-

శ్లో॥ పీఠేపీఠనివన్ణబాలకగళేఽపి నగోపాలకోయత్రాస్తస్థితదుగ్ధభాణ్డమ
సకృత్సాచ్చావ్యమంతారవమ్॥వక్త్రోపాస్తకృతాఙ్గులిఃకృతశిరఃస్వంపిబా
యఃపయఃసాయాదాగతగోపికానయనయోర్గంధూవపూతా రకృతీ॥

టీక యఃప బాలకుడుపీఠేపీఠయందుపీఠనివన్ణబాలకగళేపీఠయందు
నివన్ణ కూర్చొనియున్న బాలక బాలునియొక్క గళేకంఠమందుఅనగామూంబు
లయందు శిష్టా నిలచియున్న వాడై యత్రాస్తస్థితదుగ్ధభాణ్డమయస్తాస్థి
యొక్కటి తఃసవమస్థితఉన్నట్టిదుగ్ధభాణ్డమ్ పాలకడవను,అపకృష్ట మంచి
ఘంటారవమ్-గ టయొక్కధ్వనినిఁజచ్చావ్య-నిలిపి-వక్త్రోనాస్తకృతాఙ్గులి,
వక్త్రో,నోటియొక్కడిపాంతసమీపమందు,కృత-ఉంచఁబడిన-దోయిలిగలవా
డైకృతశిరఃకమ్పంయధాతథాకృతచేయఁబడిన శిరఃకమ్పంయధాత ధాతల
యూమటగలుగునట్లుగుగావయః క్షీరంబును-పిబానగ వాలముచేయుచున్న
వాడై,ఆగతగోపికానయనయోః,ఆగతః,వచ్చి నట్టిగోపికా,గోపికలయొక్క

నయనయోః, నేత్రములయందు, గంఢూపపూత్కారకృత్, గంఢూప, నొటి పాలయొక్క, పూత్కార, ఉమియటను, త్రో, చేసిః ట్రిఃసః, గోపాలకః, అశ్రీ కృష్ణః, పాయాత్, రక్షించుఁగాః.

ఉ॥ దోరపుఁడెద్దగద్దిములదొంతరగానిదిబాలుతావయ్యు॥ జేరిచీవాని మూపునవసించుచున్నట్టి నటివ చిఘంటారునినిల్పిపాల్కరమునందలయూ చుచునానివచ్చునా బిరికకన్నలందుముసివుట్టుగదూఁచినిజుటుంగోల్పెదన్॥

తా. ఓకగోపాంగయొక్కగృహమందుదూరి యొకపీటపైమొటియొక్క పీటపై చిదానిపైనొక బాలునిగూర్చుండఁజేసివాని సజములయందునిలుచు కొనియచ్చట గట్టియున్న యొటిమందుండెడి పాలకడవనువంచి యాయుటి యందుశబ్దించుటగ టనొక చేతివోంటుకొని మయొకచేతినినొటగిన్నెవ లెనునచి యాకుండనుడి తారుచున్నపాలు వ్రాగుచు నుండునపు ఁ గోపిక రాగాజూచడాకన్నలయందుం దనినొటిపాటునుమిసి భ్రమంజేసినవిలా సియ్యే బాలకృష్ణుడు మమ్ముంబ్రోచుంగాకయెలట.

శ్లో॥ యజ్ఞేరివిమహేధనం దదమహేపాత్రేషునానవయం వృద్ధాభే దిమహేతత్రక్రమహే జగ్మాంశరేడుశ్చగమ్॥ యేనాస్మాకమభూదనన్యసు లభాభక్తిర్భవద్వేషిణీచాణూరద్విషిభక్తకల్మషముషిశ్రేయఃపుషిశ్రీః॥

టీక. వయమ్మేము జగ్మాంశరేజగ్మాంతరహంతు- యజ్ఞేఃసూ గముచేత- యాజి హే పూజి చినవారము- పాత్రేషునత్పాత్రములయం దు- ధనంధనంబులు దదమహే ఇచ్చినవాతము, వృద్ధాభిజ్ఞానవృద్ధులను- భేదిమహే- సేవించిఃవారము- దాశ్చరం కఠినమయిన- తపఃతపస్సును- చ క్రమహే చేసినవారము. నునమ్ నిశ్చయము యేవ యేకారణము చేత- ఆస్మాకం మాకు భక్తకల్మషముషి భక్త భక్తులయొక్క కల్మష పాపము లముషి అపహరించుచున్నవాఁడును శ్రేయఃపుషిః శ్రేయః శ్రేయస్సుల నుపుషి హాసించుచున్నవాఁడును చాణూరద్విషి చాణూర చాణూరుడను ననురునికి ద్విషి ద్వేషియ్యేవాడు శ్రీజువీలత్కవతియ్యేకకృష్ణునియందు భ వద్వేషిణీ భవనంసా మునకు ద్వేషిణీ ద్వేషియ్యేట్టి అనన్యసుల గా ఆస్యుల కు సుఖముగానొ కఁగూడ టువంటి భక్తిః భక్తీ అభూత్ కలిగెను, ✽

మ॥ మునుజన్మాంతర వేశదుష్కరతపంబుల పాత్రదానంబున జ్వలంసేవ
యునభ్యరంబులూనరించనేగంటిగాకున్నగల్లు నెలొక్కొత్త భక్తిగాదుమదినా
లోకింపబాదావనే! జనకృత్ప్రహరదుష్టభీషణుఁ డహఁచాణుఁడవిచ్చేపణుఁడ॥

తా. వేదాంతములు చెప్పినట్లు లీజన్మమందుఁజేయఁబోయిన సుబూర్వజ
స్మృజనయజ్ఞములచేభగవత్స్వరూపులైనట్టిజేతులను బూజించియుండు
ముసత్పాత్రమందుద్రవ్యమవినియోగపఱచి యుండుమువృద్ధిసేవసేసి యుం
డుముకృత్రచాంద్రాయణాదులననుష్ఠించి యుండుము అట్లుచేయకుండుమే
నినిపుడుమఘలనిగ్రహించిభక్తుల పాపముల నెల్లపోగొట్టి భక్త్యాది సకలపురు
షార్థ బులనానంగులట్టిపత్ని యైనశ్రీకృష్ణుని యదునిసంసారబంధంబు
నుడగగొట్టునట్టియసాధారణభక్తిగలుగ నేరదనుట! ఇచటలక్ష్మీపతియనున
దియాశితరక్షణాదులయందును సర్వోత్కర్షణమందును గాణమునభిప్రాయ
యనుచుతంబ్రయోగి పబడియెనని తెలియునది.

శ్లో॥ త్వయిప్రసన్న మనుకింగుఁడేనత్వయ్యప్రసన్న మనుకింగు
ఁడేనారక్తేవిరక్తేచవరేపధూనా నిరర్థకఃకుంభమపత్రప గః॥౧౦౦

టీక. హృత్పష్ట-ఓకృష్ణ, త్వయి నీవు, ప్రసన్నేనతి, నాయందుదయజే
యుచును-డగా, మమ- నాయొక్క, గుణేన గుణముచేత- కిమ్మిమిప్రయోజ
నము-త్వయి-నీవుఅప్రసన్నేనతి-దయజేయకు డగామమ- నాయొక్క, గుణే
నగుణముచేతకిమ్మిమిప్రయోజనమువరే-నాయకుఁడరక్తేనతి-అశలనాడై
యుండిననువిరక్తేచఅశలేనివాడైయుండినను, పధూనామ్-నాయొక్కయొక్క
కుంభమపత్రధంగఃకు కుమకుంకుమచేతజేసి ట్టి, పత్రమకరికాపత్రములయొ
క్కభ-గఃరచన, నిరర్థకఃవ్యర్థము

ఉ॥ నీవుప్రసన్నమై నయెడ నేరువు లేటికినప్రసన్నత! నీవువరాకుచేసినను నే
రువు లేమిటికెచిచూడగృ! స్థావిధూణా దరించునమయంబున వొల్లమిసేయు
వేలక॥ గావలెనేలతాంగులకు నైపగుకుంకుమపత్రధంగముల॥

తా- వరుడునాయికలపై నాసగలిగియుండినను వానలేక యుండినను
గుంకుమలిప్తమఃరికా పత్రములయొక్క వ్రాతనిరర్థమగు నటుల భగవత్తు
డుతానేరక్షింపవలయుగాఁమనస్సుయొక్కగుణమర్హములవలన వానికిద
యపుట్టవనుట-

శ్లో॥ గాయంతిక్షణావసానసమర్థోసానం మిందుప్రభారుంకతోన్యవిజకం
తకాంతినివహేగోపాంగ వాగోకులే॥ మధ్నత్యధిపాణికక్కుణ రుణా

తా-రాను కారంబ వాద్యవ్య-ల్ల ద్వస నాశ్చలాయ సనిగం పీతామ్మ
రోవాత్సవః॥

టీక, నిజదళకా తిరివస్తాః నిజ- తమయొక్క, దళ కాంతింతకాంత
తులయొక్క నివస్తాః సమానమునామనచే యందుప్రభాః చంద్రకాంతులరుం
దత్యః తిరస రింను సన్నటిన్ని- జవాత్ -వేగమువలన వ్యావల్ల వ సనాశ్చ
లాః-వ్యావల్లత్ విశేషముగాజలించు సన్నవనన కోకలయొక్క అశ్చలాఃకో
నలుగలయట్టిన్ని పాణికబ్బుగ యుగా తా-రాను కారంబుధాతధా పాణికబ్బు
ణచేతికడి ము యొక్క, యుగాత కర- యుగాణుయనుశబ్దంబులనులప
కారంబుధా ధా-అనుకరింపగల్గుచట్టు గా, దధి వ్రుగును, మధ్నశ్శ్యః, చి
లుకుచున్నట్టి, గోవల్లగాః గోవస్త్రీలు. గోకులే, గోకులమందు యుగావావ
సానముయే ప్రాంతః కాలమందు నానంద- అనందముతోడ, యమ్ ఏ
వ్యం, అనిశమ్. ఏల్లప్పుడును, గామింతి పాడుచున్నరో. సః-అట్టి, పీతామ్మ
రః శ్రీకృష్ణ డు, సః మమ్మ, ఆవ్యాక్ - రక్షించుఁగాక.

౬॥ వ్రాకటకకణారసము భాసిల్లిపేయిం కొంగుదూగఁగా।

వేకువమోసముప్ప రవిందముఖుల్ పెరుగుల్ మధించుచు ।

గోకవిరోధికింగళలు గూర్చురథద్యుతిమీఱసేవారి॥

గోకులవాటిబాడుదురు కోకలాహరియిచ్చుఁగావుత॥

తా. వ్రేవల్లెయందుగోపికలుచంద్రకాంతికి తిశయించిన దళకాం
తులు స్రవరింపగా గోవలకొనలసి యడఁ జేతికుకణములశబ్దంబులకు సప్త
దుసటుల పెరుగుచిలుకుచు న తోషముతోడ నేకృష్ణుని బాడుదురో ఆకృ
ష్ణుడు మ స్థరక్షి పవలయునట.

శ్లో॥ అ నాలంబితవామకు డలభరం నందోన్నతభూలత । కించిత్కుంభి
రికోమలాధరపుట సాచిప్రసారేక్షణః । ఆలోలాంగుళిల్లవేగ్గురళికామా
పు రయతేతంముదా । మూలేకన్బలరోస్త్రీభంగిలలితం జానేడగన్మోహనమ్॥

టీక. అనాలంబితవామకు డలభరం నందోన్నతభూలత । కించిత్కుంభి
రికోమలాధరపుట సాచిప్రసారేక్షణః । ఆలోలాంగుళిల్లవేగ్గురళికామా
పు రయతేతంముదా । మూలేకన్బలరోస్త్రీభంగిలలితం జానేడగన్మోహనమ్॥
టీక. అనాలంబితవామకు డలభరం నందోన్నతభూలత । కించిత్కుంభి
రికోమలాధరపుట సాచిప్రసారేక్షణః । ఆలోలాంగుళిల్లవేగ్గురళికామా
పు రయతేతంముదా । మూలేకన్బలరోస్త్రీభంగిలలితం జానేడగన్మోహనమ్॥
టీక. అనాలంబితవామకు డలభరం నందోన్నతభూలత । కించిత్కుంభి
రికోమలాధరపుట సాచిప్రసారేక్షణః । ఆలోలాంగుళిల్లవేగ్గురళికామా
పు రయతేతంముదా । మూలేకన్బలరోస్త్రీభంగిలలితం జానేడగన్మోహనమ్॥

శేషణమ్- సాచి అడ్డుముగా, ప్రసార చూపుగల శేషణమ్ నేత్రముగల నాడున, అలోలాగ్నిః పల్లవైః అలోల చలించుచున్న, అగ్నిః పల్లవైః- చి గుళవంటి కేలచేత మురళికామ్- వేణువును. చుదా నగర్వోష తోడ ఆ పూరయంతిమ్ పూరించుచున్న వాడును - ప్రిథ్వీలలిశమ్ ప్రిథ్వీ మూఁ డుపంపులచేత లలిశమ్. సుందరమైనట్టి జగన్మోహనమ్- జలత్ లోకంబుల ను మోహనమ్- మోహింపఁజేయునట్టి కృష్ణ ని, కల్ప రోకల్పవృక్షముయొ క్క మూలే క్రింది ప్రదేశమందు జానేపిఱుంగుచున్నాను

ఉ || మూపునవామకు డలము మోఁయొకించుకొన్న చురుం |

జూపెనునోరచూపు సాగనుంబోమనొక్కటనొక్క గన్నడ- |

గ్రేపులుసాకాగల్పక ము క్రిందఁ ద్రిధంగిగొనిల్చియుండుట |

న్యావితపంశపూర్తి యైనది మోహనమూర్తిగొన్నాడ ||

తా. గానకాలమందెడమ క్రక్కయందుఁ గలనంగియు డుటరలన వా మకుండలను మూపునఁగనులఁ గా నొకబోమవంగియొకబో పొడవైయుండ మోవియగు మోక్షునవొంగగా జూపులడ్డముగా బ్రసరింపగ జగురుకుతుల చంటివ్రేల్లచేయూరి చి వేణుగానమునేయచు నదృశ-బునమూడువంకలతో గంబడునట్టిమేనితో గల్పవృక్షముక్రింద జగన్మోహనాకాశందైవిల్లికృ మ్మనిగల చుచున్నానట.

శ్లో || మన్నైశ్చైలే కల్పశ్శిశురిశరజనైః పుష్పచాపాగంధి

పైపుప్రాకృతాత్మాదివికులిశ భృతావివృతా యోగమేయః |

స్థలకంచనకాలోభియచకిరచ్చ తా యోగిభిర్ద్యౌయమూర్తిః

ద్యౌష్టోర గావతారే హరిరమగగనానందకృతాయుష్మాన్ |

టీక. ర గావతారే రంగ కంసకృతమల్లరంగ మనంబులవ తారేటగ

మనమునండు యఃవారిః ఏకృష్ణమూర్తిః మలయి చాణూగ దిమలచేత శ్చైలేంద్రీకల్పః శయిలేంగ్ర హిమచక్రార్వతమతోడ కల్పః సమానుఁడగు చు దృష్టః చూడఁబడియెనో ఇతరజన్మ || తదితర జనులచేత శిశుః బాం డగుచు దృష్టః చూడఁబడియెనో గంగాభిః యెవతులచేత పుష్పచాపః మ స్మధుండగుచు దృష్టః చూడఁబడియెనో గోనేస్తు గోపాలకల త ప్రాకృ తాత్మా ప్రాకృతుండగుచు దృష్టః చూడఁబడియెనో దివి అంతరిక్షమందు కులిశభృతా గ్రానః చేత వివృతాయః విశ్వప్రపంచమయమయినకాయః శరీరముగల లోకమేయః ప్రేమావిమయండు శానివాండగుచు దృష్టః చూ

డబడియెనో భయచకితవృశా భయ భయముచేత చకిత సంచలించుచున్న
 దృశా గృష్టిగల కంసే కంసునిచేత కృత్తః కోపవంతుడయినకాలః యము
 డగుచు గృష్టః చూడబడియెనొ యోరిభిః యోగులచేత ధ్యేయమూర్తి
 ధ్యేయ భ్యాసముంజేయఁగిని మూర్తిః స్వరూపము గలవాడగుచు గృష్ట
 చూడబడియెనో నః ఆప్రసిద్ధుడయిన అమరగణానందకృత్ అమరగణ దే
 వనహూహములకు ఆనందకృత్ సంతసమః జేయుతున్నకృష్ణ డు యుష్మాక్
 మిష్టాపాశు రక్షి చుఁగావునః.

న॥ సగమునిజెల్లుపాపడని నాగరికుల్పరడంచుఁగాంతల| భృగవతి
 విన్వరూపుడఁ బ్రాకృతుడంచునుగోపబాలురు| గ్రగతిగనర్చుమృత్యువనికం
 సుకుయోగులున్వామిగాగనం| దగినురలుబృరంగమున దార్కొను దేవుడు
 మిమ్ముఁజ్రోవుతఁక॥

౧౦౩

తా మల్లరగంబునంగంనువురోభాగంబునలిచినపుడేహరిచాణూ
 రాదిమల్లులచే బర్వతనహానుండగుచు నితరులచేబాలుండగుచునరుగులచే
 మరుండగుచు గోపా కులజేతు దమబోటి ప్రాకృతుం డగుచు నాకాశంబున
 నిండ్రుచే విశ్వ మయుండగుచు భయభ్రాంతుండగు కంసుచే గాలుండగు
 చుయోగులచే భ్యా నాహుకండగుచు నేహరిచూడబడియెనో యట్టి ర్వ
 దేవతానం కగుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తిమిస్కంబోచుగాతయనట.

శ్లో॥ సంద్రోమణివిష్టరేజ్జుతల మధ్యాసీనలక్ష్మీచుభేకస్తూర్ణిత
 లకంముదావీరచయకహర్వాసుకచేసంస్పృశకనన్యోగ్యస్మితచం
 ద్రికాకినలయేరా రాధయన్మృగధంగోపీగోపపరీశృతోయచుపతిః పా
 ణాజ్ఞగన్యోహః॥

దీక్ష. నువీవిష్టరే, మణి మరకతమణివికారమైన. విష్టరే. ఆనమం
 దు సవిష్టః కూర్పున్న వాడునుఅజ్జుతలమ ధ్యాసీనలక్ష్మీచుభేకస్తూర్ణిత
 డగుచు ఆ ధ్యాసీన కూర్పున్న లక్ష్మీ లక్ష్మీతేవియొక్క ముఖేన స్కృగము
 నందు కస్తూరీ తిలకం కస్తూరీః స్తూరీమయమయిః తిలకం కుంకుమనుముదా
 సంతోషుచేత విరల్లయక దిద్దుచున్న వాడును హర్వాతో సంతోషుచుసి
 లనకుచోస్తనములను సంస్పృశక స్పృశించుచున్న వాడును ఆన్యోగ్యవృ
 త్తచ ద్రికాకినలయేః ఆన్యోగ్య వరస్పరమును స్మిత చిరునగవనియెడిసంద్రి
 య వెన్నెలమెక్క కిసలయేః చిగుల్లచేత మన్మథం మన్మథునిఆరాధించుచు
 న్నవాడును గో. గోపపరీవృతః గోపీ గోపస్త్రులచేతను గోప గోపకులచేత

ను పరివృతః పరివృష్టింపంబడినవాడగు జగన్మోహనడగుయదుపతిః శ్రీకృష్ణమూర్తి నః స మ్ము పాయాత్ రక్షించుగావుత. *

చ॥ చెలువగు త్న పీతమున శ్రీసతినంకముఁజేర్చి కస్తురిం । దిలకముదిదిదిద్దితమిదీరక వెంటనగుబృలంబమో । మలదళుకొత్తునవ్వు విరిమిల్ల మెలన్గురుపూజసేయున । చెలువయువల్లవప్రకరసేవిత మోహన మూర్తిఁబోవుతగా॥ ౧౦౮॥

తా- మరకతమణివిగారంబగునాసనంబునఁగూర్చుండి తోడప్తేనిదు కొన్నరుక్మిణీదేవి నెమ్మొగంఁగస్తురిబొట్టుదిద్ది దాన దనతమితీరకచమ్ముగ పనంటుచుం బరివృష్టింబుచిరునగవు నెన్నలమెలకలచే మారునారాధి చుచుంగోచగోపీపరివృతుండై జగన్మోహనుండయినెగడు యాదవశ్రేష్ఠుండగు కృష్ణదేవుండు పన్నుఁబ్రోచుగాత యనుట. *

శ్లో॥ ఆకృప్తేవననాంచలేకువలయ శ్వామూత్రపాదఃకృతా

దృష్టిస్సంవలితారు చాకుచయ్యుగే స్వర్ణప్రభే శ్రీమతి॥

బాలఃకశ్చనచూతపల్లవఞ్చి ప్రాంతస్మితాన్యశ్రియం

శ్లివ్యంస్తామధరక్మిణీనతముఖం కృష్ణస్సపుష్టాతునః॥ ౧౦౯॥

టీక॥ యశ్వాః ఏరుక్మిణీదేవియొక్క - వననాంచలే పద్మోదచెరగు-ఆకృష్టే ఆవహరింపబడుచుండగా. అధలం, తరము త్రపాదఃకృతా- త్రపాసిగ్గు చేత ఆధఃకృతాక్రిందుగాజేయఁబడిన కువలయశ్వామూ కువలయనల్లకల్వలవలె- శ్వామూ నల్లనయిన- దృష్టిఃచూపు రుచాకాంతిచేత స్వర్ణప్రభే-స్వర్ణ-బంగారుయొక్క- ప్రభేకాంతివ, టికాంతిగలదియగు శ్రీమతి సౌందర్యయుక్తమయిన కుచయ్యుగేచందోయందు సంవలితాలగ్నమయినదియో, తాం ఆలజ్జాయుక్తరాలగునదియును నతముఖం- నతవమ్రయిన ముఖం ముఖమగలదియు. బాలఃలేతయయిన- కశ్చన ఏకానాకటిమయిన- చూతపల్లవఞ్చి మావియిగురుమహేతువువలన- ప్రాంతస్మితాన్యశ్రియం-ప్రాంత సమీపమున స్మితచిరునగవుగల అన్యశ్రియముఖకాంతిగల-కుక్మిణీ రుక్మిణీదేవిని శ్లివ్యం ఆలింగనముకొలుచున్న సఃఆప్రసిద్ధుడయిన కృష్ణఃశ్రీకృష్ణ మూర్తి- సః-మమ్మ- పుష్టాతు పోషించుగాత. *

మ । ఆలరుంబయ్యెడికొంగుదియ్యడపసి యశ్రీవిడగించుగు।

బృలవేసిబిల్బితిగబ్బిచూపునెల కొల్పందద్దుతిన్నూత్నచూ।

లేలతావల్లనరీతిగాంచి స్మితక్షత్రిప్రాధయారుక్మిణీ।

లలనంశాగిటగారవించుహరి కళ్యాణంబుమాకీవుతకా॥

॥

తా. పైటచెరంగుదొలంగండేయ బంగరుజిగి నెల కొనుసిట్టెంపుగబ్బిగు బ్బలపైసిబ్బిసిచేసధోముఖయైచూపు నెలకొల్ప నచ్చూపురుంబందోయిపై మె రయ బంగరుజిగియునుంగలముంజెరయమావిచిగురుంబోనియక్కాంఠింజూ చియెలనా వియిగురేలకొనాచన్నంగవపైచున్నదియని భ్రాంతింజెందినవ్వు రుక్మిణి, గాగిటంజేర్చి సుఖయించుకృష్ణుండు నన్నుంబ్రోవఁగాత యట.

ఈశ్లోకము రుక్మిణీకృష్ణసంవాదము గల గవిసెప్పించున్నాడు.

శ్లో॥ ఉర్వ్యోగోపహామహిధరోలఘతరో దోర్భావ్యోదృతోలీలయా
తేనత్వంచీవిభూతలేచసతతం గోవధకనోగియ్యసే॥

త్వాంతైరిలోక్యధరం వహామికుచయో రక్రేవతగ్గణ్యతే

కింవాకేశవభాషణేనబహునా వుద్యోగోభ్యతే॥

౧౦౬

టీ. హాకేశవ ఓకృష్ణా ఉర్వ్యామ్ భామియాదు కోపి వానానాకణి యయిన లఘుతరః మిక్కిలియంజులకనయిన మహిధరః గోవధకనపర్యత ము దోర్భావ్యమ్ హస్తములచేత లీలయా విలాసముగా దృతః ధరియింపఁ బడియెను తేన ఆహేతువుచేత త్వం నీవు- దివి స్వగళమందును భూతలేచ భూతలమునందును సతతం మెల్లప్పుడును గోవధకనః గోవధకన పర్యత ము ధరించినవాడవను గిణ్యసే చెప్పబడుచున్నావు త్రియిలోక్యధ రం త్రిలోకధురంధరుడవయు త్వామ్ నిన్ను కుచయోః స్తనములయెక్క లగే తుదను- వహామి వహి చుచున్నను- తత్ ఆవహనము- సగణ తే లెక్కింపబడలేదు, బహునా అనేవిధమయిన, భాషణేనపలుకుచే- కింపిమి ప్ర యోజనము, వుద్యోగః పుణ్యములచేత, యశః కితిక, లభ్యతే పొందబడుచున్నది.

మ॥ ధరిణిగతేతునొక్కచిన్నగిరియె తన్నిన్నగోవర్ధనో॥

గగణాడగచునుత సనీపశచిత్తైరిలోక్యధోరేయని॥

న్నగుచో నములక భరింపననుచుకోరెవ్వరుంబుణ్యని॥

స్ఫురణంగీర్తిచెలుగుఁబెక్కువచనంబుల్లన్లు ముంకేటికి॥

౧౦౭

తా. ఓకృష్ణాయెప్పుడమియాదు సతినులభంబగు నొక్కచిన్న కొండం జేతులకొనవై త్రింపనకలు గోవర్ధనోగ్ధరణుడనియెల్ల దెగలంబొగ క్షణగాఢ చివితెనుల్లోకంబుల ధరియి చునిం జన్మొన. ధరించిననాకటిపొగడలేద య్యె సోకింబుణ్యవిశేషంబు శత్రురక్కనితరకర్జుంబులచేతంగీర్తి గాంచనల వింగాడనట

శ్లో॥ సన్ధ్యావందన భద్రమస్తుభవతే భోన్నానతుభ్యంసమోభో
దేవః పితరశ్చ తర్పణవిధౌ నాహంతుమఃశ్చక్యతామ్ |
యత్రక్వాపిషిష్యమూదపకులోత్తానస్య కంసద్విషస్మాన్
రంస్మాన్మఘుపారామితదలంమస్త్యేమస్త్యేమే |

టీక. హేసన్ధ్యావందన బసంధ్యావందనమా - భవతే - సోమకు - భ
ద్రం - మంగళమి - అస్తు - అగుగాత. భోన్నాన - బస్నానమా - తుభ్యంస
మోభు - సమః - సమనా, సము - భోదేవాః - ఓశేతలారా - భోపితరః - ఓపి
తరులారా తర్పణవిధౌ తర్పణ తృప్తియొక్క - విధౌ - చేయటయందునకు
మః - అశక్తుడను - శిష్యతామ్ తమియి - పరిగణించి - యత్రక్వాపి ఏకడస్తే
నను - నిషిష్య కూర్చుండి - యాదవకులోత్తానస్య - యాదవకులయందువలె
మనకు - ఉత్తానస్య శేఖరుండగు - కంసద్విషః - కృష్ణమూర్తినిస్మారంస్మా
రం - స్మరి చిస్మరించి - అఘం - పాపమును హారామి - పాపముచుచున్నాను - త
త్ - ఆకంసవిరోధిత్వరణము - అలం - పాపనివృత్తికింజాలునని - మస్త్యే - తిలంచు
చున్నను అస్త్యే - ఇతిరముచేత - కిం - ఏమిప్రయోజనము.

చ ॥ స త మసంధ్యకుః శుభమున్నారబదాదివిశేష సత్క్రియా |
తతికినిమ్రేకుః దేవప్యోతర్పణచర్యకళక్రియ్యురుండస్మృతిగరు |
ణి పఃక్ష్మనియమస్థితిగంసంపుక్ యదూద్యహుక్ |
స్తుతియెసరించితత్త్వవిమూఢదాదుననన్యకర్మతక్ |

తా. సః ధ్యావందనంబు కు శుభంబగున్నానంబునకు మ్రేక్మదనుదేవ
పితరులారామితరులార్పణంబుచేయం జాలతమియింపుడునేను కంసరపుండ
గుశ్రీకృష్ణస్థితిగారి చి పాప - బులడంచెననిదియనాకుంజాలు నికనన్యంబుచేనే
మిప్రయోజనంబుట.

శ్లో॥ హేగోపాలక హేకృపాజలనిధే హేసింధుకన్యాపదే హేకం
సాంఘిక హేగజేంద్రకరుణాపారీణ హేమాధవ |
హేరామానుజ హేజగ త్రయగురో హేపుణ్ణికాక్షమాం హేగోవీతి
న స ధపాలయవరంజానామిత్యాంవిహ |

టీక. హేకృపాజలనిధే ఓదయాసముద్రుడా హేసింధుకన్యాపదే - బల
శ్రీపతిహేగజేంద్రకరుణాపారీణ - గజేంద్ర గజశ్రేష్ఠ నివిషయమైన కరుణాక
రుణకు - పారీణపారంగతుడయినవాడా - హేమాధవ ఓయిమాధవుడా హే
రామానుజుని బలరామస్వామివారికి అనుజరమ్మడవయినవాడా హేపుం

డరీకాక్ష ఓయిపుండరీకాక్షుడా హేగోపీజననాథ గోపీజన గోపికానమూహ
మునకు నాధప్రభుడవయినవాడ మోగోపాలకఓయిగోపాలకృష్ణ మూమన
న్న పాలయరక్షీంపుమా త్వంవినా నిష్పదక్క పరంతస్త్వనయవములు న
జానామి యెరుంగు.

శ్లో॥ ఓకారుణ్యనముద్రయోకరటి రక్షోదీణకయోమాధనా |
యోకంసంతకయోరమాసహచరా యోనల్లవీకింకరా |
యోకంజేక్షణయోజగద్గురుమణీ యోరహిణీయాంబుజా |
యోశ్చన్నతీనమృతేనరుగః జమ్బీనన్నరక్షీంపుమి॥ ౧౦౮ |
తా. దయావముద్రుడవై యక్షిపతివియై కంస ధ్వంసకుండవయి గ
జేంద్రుని విషయమైన దయకు బారగతు డవై బలరామునికిం దమ్మండ
వయి తోకత్రయంబునకును గురుండవై గోపికా సమూహంబులకుఁ బ్రభుం
డవయి పుండరీకాక్షుండవైన యోశ్రీకృష్ణ నీకన్న నిలరునిజరుంగ ననుం
బ్రోవుమి యుట,

శ్లో॥ కస్తూరీతీలకం లలాటఫలకే వక్షస్థలేకాస్తుభం నానాగ్రేనవమాక్షి
కంకరతలే వేణుకరేంకణమ్ | సర్వాంగేహరిచందనంచ కలయ్యా కంఠే
చ ముక్తావళిం గోపస్త్రీపరివేషితోవిజయతే గోపాలచూడామణిః॥

టీక. లలాటఫలకే లలాటప్రదేశమందు కస్తూరీతీలకం కస్తూరిబొ
ట్టును- వక్షస్థలే రొమ్మనందు కాస్తుభం కాస్తుభమణియు- నానాగ్రేము
క్కుతుచయందు, నవమాక్షి కం-క్రొత్త ముత్తియుమును కరతలేహస్త ప్రదే
శమునందు, వేణుక- పిల్లనగ్రావియు, కరే- హస్తమునందు, కంజుకం- కడి
యమును, కంటే గళమందు ముక్తావళి, ముత్తియంపునరమును, సర్వాంగే
సర్వశరీకమందును, హరిచందనం-శ్రీచందనమును, కలయ్యా-యథాయో
గ్యముగావహించుచున్నవాఁడును, గోపస్త్రీపరివేషితః-గోపస్త్రీ- గోపికలచే
త. పరివేషితః పరివేష్టించబడినవాఁడునగు, గోపాలచూడామణిః- గోపా
ల-గోపాలకులలోపల చూచుమణి. శిరోరత్నమగు శ్రీకృష్ణమూర్తిక-విజ
యతే-సర్వోత్కృష్టమండగుంకాక.

మ॥ నుమటంగస్తూరిబొట్టునాసికతుపన్మృతైంబు శ్రీగంధసం । ప
దనమ్యేవగరంబులుగటక ముల్వంశంబుపాస్తాగ్రతుం । దెదపేనిస్సు
లకాస్తుభంబునటతక శృంగారహంబునిం । పాదపంగృష్టమండగోపి
కావృతుడు సర్వోత్కృష్ట డై తిలుక్॥ ౧౦౯

తా. నుడుటంగస్తురిబొట్టును ముక్కుతుడంగ్రొత్త ముత్తి యంబును నెమ్మేసహరి శుండనుబు శుంగరంబులం గడియంబులను పాస్తాగ్రంబున వేణువును వక్షుంబునం గొస్తుభంబును గళంబున ముత్తి యమిల హారంబును మేరయ గోపికా పరివృత్తుడైన కృష్ణుడు సర్వోత్కృష్టంబై వెలయుం గాత యనుట

*

శ్లో॥ లోకానుస్థదయో శ్రుతిస్మృఖరయో త్తోణీగుహాహర్షయో | శ్రేరాన్విద్రవయస్యగాన్విపశ యస్థోబృంద మూనందయో | గోపాసమ్మృమయన్నుస్సుకులయో వస్తస్వరాభృమ్మయన్నో ష్కారామదీతయన్వియతేవంశీనిపాదశ్శిశోః || ౧౧౦ ||

టీక, లోకాఁ - లోకములకు, ఉన్మదయో మదింపఁజేయుచున్నవాడును శ్రుతీః వేదములను, ముఖరయో - ధ్వనింపఁజేయుచున్న వాడును త్తోణీగుహాఁ పృథ్వుములను, హర్షయో చిగురింపఁజేయుచున్నవాడును, శ్రేలాఁ - పర్వతములను విద్రవయో - కరగజేయు చున్న వాడును మృగాఁ - మృగములను వివశయో - మ్రొన్నడంజేయుచున్న వాడును గోబృదం గోసమూహమును అనందయో సంతోషింప జేయుచున్న వాడును గోపాఁ - గోపాలకుని సమ్మృమయో - భ్రమియింప జేయుచున్న వాడును మునీఁ మునులను - ముకుళయో మోడ్చుగేలుగలవారలగా జేయుచున్న వాడును సప్తస్వరాఁ సరిగమపదనిసలను సర్వములను జృమ్మయో ప్రకాశింపజేయు చున్న వాడును ఓష్కారార్థం - ప్రణవార్థమును - ఉదీరయో - ప్రతిపాదించుచున్న వాడునునగు శిశోః - శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, సంశీనిపాదః - వేణువాదము విజయతే సర్వోత్కృష్టప్రతియుడుగాక.

*

మ॥ మృగములుసాక్కచుక్రికులిగురి వంగరాలుగరంగమోయంగా నిగమమాలావులుబృంగము నిశ్చటమ్రొన్నడగోవులాడగా జగముసెలంగనోంకృతి యైనంగంస ప్రవిధస్వరాంగుళు | ల్నిగుడంగడంగెబాలమరశీనిసదంబు ముదంబెసంగంకఁ || ౧౧౧ ||

తా. మృగంబులుసాక్కరాలుగరగ చూకులుచిగురింపగ వేదంబులుమోయంగా గోవులుసరితనంబునొండ మునీంద్రులు ముకుళితకరులైన నిల్వగా గొపకులుసంత్రమింప తోకంబులుసెలంగం బ్రణవాధఁ బగు పరబ్రహ్మ బువెలుంగ సప్తస్వరంబులుప్రకాశింప శ్రీకృష్ణసేవేణుధ సర్వోత్కృష్టప్రతి వర్తిలైననట.

*

మాలినీ వృత్తము.

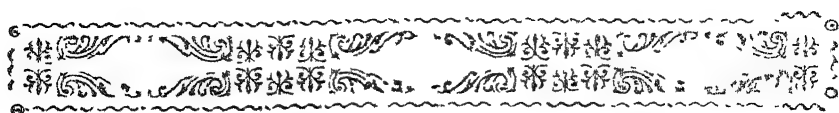
సతతవిరతభీమాసచ్చిదానందసీమా | శతమఖనుతనామాసా
భుమానిప్రణామా | ఓతిజకులనిరాసా దేతానార్యభామా |
విరతతపనధామా వేదకూహార్యధామా ||

మ॥ ఇదికృపా శ్రయయోగి పుంగవకృపా వీరశృంగి సారవృతా |
చ్యవయ ప్రవిధ వప్రసిద్ధ చిచి దోషగణా శాలిన |
శృంగయా భూషణ వెలపూడిమణిపెద్దామాత్య వెంగగ్రహా |
గదితాశ్వానసా పొల్పురెండవదియై కణాకమృతశ్రీకృత్ ||

శ్రీకృష్ణకణ్ణామృతము - ద్వితీయశ్వానము.

సంపూర్ణము.

—[౫]—

శ్రీరస్తు,

శ్రీకృష్ణకణ్ణామృతము - తృతీయశ్వానము.

శ్లో॥ అస్తిస్యస్త్వయః సమస్తజగతామధ్యస్థుష్ణీస్తనం

వస్తుధ్వస్తరజస్తమోభిరనిశం స్యతం పుస్తాదివ |

హస్తావస్తగిరింద్రవస్తకతరుప్రస్తావిస్తాదిత

స్సప్రస్వస్తరుమాననం స్తరల సత్ప్రస్తావిరాధాస్తుతిమ్ ||

౧౫

టీ॥ -సమస్తజగతామ్ నిఖిలలోకములకు స్వస్త్వ యనం రక్షకమై
సయదియ-అధ్యస్థుష్ణీ స్తనం అధ్యస్త బహుచారసంబంధములయిన- ల
ష్ణీరమాదేవియొక్క స్తనం కుచములుగలదియుధ్వస్తరజస్తమోభిః-ధ్వ
స్తనప్తయిలై సరజస్తమోభిః రజస్తమోగుణముల తిలకింపవలయును-
పురస్తాత్-ఎమట స్వ సమివ-ఉంచినదానివలె సన్నయదియుహస్తాద స్తగిరిం
ద్రుమస్తకతరు ప్రస్తావిస్తాదితస్సప్రస్వస్తరుమాననం స్తరల సత్ప్రస్తావిరా
ధాస్తుతిమ్ -హస్త-హస్తములచేత ఉద్భవ-ఎత్తబడిన గిరింద్ర సోవర్ధనప
ర్యతిముయొక్క మస్తకశిఖరముల యందలి- తరు-వృక్షముల యొక్క-ప్ర

ప్రార-సమూహములందును-విస్తారిత - వికసించిన యదియు -స) స జారు
చున్నయదియునగు స్వప్రకటనముల యొక్క సూచ-పుష్పగుల యొ
క్క సంస్తర సమూహముల చేత లనల్ - ప్రకాశించుచున్నది యును -ప్ర
స్తాని ఇతియించుచున్నరాధారాధచేతులగు త్రయతేయ బహున్నయది
యునగుననుశ్రీ ప్రస్తానస్తుపుట సైకలదు

తా! ఇంద్రోద ప్రగీర్త ప్రమస్తక తనవ్యత్య వైవిస్తారిత ప్ర సప్త
ప్రసూపసం ప్రల (త్ప) స్తారమభ్య వృషదా సోక ప్రసమస్తకల్పమ
పురోస్య ప్రంబు డ్యజ్ఞగత్స్వస్తిశ్రీమురధి కామ్రుతిము జంచస్వ
మృవెంశెతిగుణ ॥

౧॥

తా! యెల్లలోకంబులవారలకు రక్షకంపై మాటిమాటికినిచిహ్నులం
టుచున్నదిస్తే తుగ్ధసత్వగుణంబునకు నెలనే యెల్లపుడును గరతలా మలకం
బుగ నెరుటకోచుచున్నదిస్తేకర్రాబున నె తలదినగోవధా గంబంధితగులనువి
డిజాగుచున్నపువ్వులచేతను గల్పతరుద్ర సూనంబుల కేతనం జేరిజల్లుచు రాధి
కచే నునియింపంబుచున్న ననువో టింకల ॥

*

శ్లో! రాధారాధిత విభ్రామాద్యుతరసం లాలిశ్యరత్నాకరం సాధారణ్య
పదవ తీతసహస స్మీరాననాంభోరుహం ఆలమ్యేహ నీలగర్వగరుతాం సర్వ
వ్యవిర్వాపణం బాల వైణవికచి గ్ధమధురం మూఢాభిషి క్తం మహాః ॥ ౨ ॥

టీ! రాధారాధిత విభ్రామాద్యుతర సం రాధారాధిత బహు
మానింప బహుచున్న విభ్రామవిలాసముచేత అద్భుత ఆశ్చర్య సాకముల
యిన రసంశృంగారరసము లెలగు గలములుగలయదియు సాధారణ్య పద
వ్యతీతసహజస్మీరాననాంభోరుహం సాధారణ్యపద సామ్యమాగణా నువ్య
తీత అతిక్రమించి యదియు సహజవ్యభాససిద్ధమయిన స్తేర చిహ్నగపుతో
గూడిన ఆననాంభోరుహం ముఖకమలచు గలయదియు హరినీలగర్వగరుతా
మ్ హరినీలయిం గ్రనీలహలులయొక్క గర్వగరుతాం ఆనంకానాంకూర
బులయొక్క సర్వవ్యవిర్వాపణం సర్వవ్యవమ స్తవదాధా యొక్క నిర్వా
పణంనాశకము నున యదియు లాలిశ్యరత్నాకరం లాలిశ్యరత్నాకరమునకుర
త్నాకరంనాశకము ప్రమయినయదియు వయిణవికం వేణు వదన స్తమునయది
యు విగ్ధమధురం విముగ్ధ మిక్కిలిసుందగము గలవారిలోపల సధురం
సుగరముయినయదియు మూఢాభిషి క్తం శ్రేష్టసుమున యదియు గాలం
లేతయయినదియునగు సహా తేజమును అలంకే ఆశ్రయించుచున్నాన ॥

శా॥ సాధారణ్య సరణ్యతీత దరహాసశ్రీముఖాంభోజైః । హా
ధుర్యైః నిధానైః పరకతాశ్చ ప్రాధిగత్యా ర్భటిః । వైధుర్యావహతే
జ్జడైః సరిసర్వావ్యాజాంగశృంగారుడైః । రాధా రాధితుడైః సవైః ఐవిక
మూర్ధన్యన్మదించొత్పదైః ॥

౨

తా॥ రాధికచేతబహుకరింప బడినవిలాసింబులచే నాశ్చర్యంబునం
పాదించుచున్న శృంగారాది రసంబులకు దావకంగాగుచు సౌందర్యంబును ర
త్నంబునకుఖనియే నిరూపమానంబై స్వభావసిర్ధంబగుమందహాసంబుతోడం
గూడిన నమ్మోముదామరగలిగియింపనీలంబులగర్వంబునపహసించునదియే
సౌందర్యంబుగలవా అలోకనుబదరంబై శ్రేష్ఠంబగుచువెలయు లేజ బు నాశ్ర
యించుచున్నాననుట

శ్లో॥ కరిణామలజ్ఘ్నగతివైభవంభజే । కరుణావలమ్బిత కిశోరవి
గ్రహం । యమినామనారత విహరిమానసే యమునావనా-తరసికం
పరంమహాః ॥

3

టీక. కరిణామ్- ఏనుగులచేత, ఆలంఘ్యగతివైభవం-ఆలంఘ్య అతి
క్రమింపనశక్యమైన గతివైభవమ్ గమనసంపదగలయదియు-కరుణావలమ్బి
తకిశోరవిగ్రహం- కరుణ- దయచేత- అవలమ్బిత. స్వీకరింపబడిన కిశో
రవిగ్రహం బాలశరీరముగలయదియు- యమినాం ఋషులయొక్క- మా
నసే- మనములయందు- అలరాతవిహారి అనరాత-వల్లపుడును-విహారి-విహ
రించుచున్నయదియు- యమునావనారతంబికిం, యమునామునానదియం
దలి-వనాం-ననసిధ్యమునందు-రసికం-సరసనందారయంత్రమైనయదియును
పరం, ఉత్కృష్టమైన దియునగు- మహా, లేజమును- భజే-సేవించుచున్నాను

ఉ॥ అల్పవందయానముగ జావలిగొరంగమానిమానసా । త్పు
ల్లసగోజపాలిబహు లైలగణ్ యమునాతరంగిణీ । నల్లలితాంబుపూ
రిములునా నయస్యలనిడజమ్ముచుం । జల్లనిచూపులంగరుణజలైహ
సల్పః సాలిగొల్పెడన్ ॥

3

తా. మదపు పేనుంగలచేతంగొరండగినమదయానంబుకలిగినమాదే
వాదులయంలిక రుణ చేబాలస్వరూపంబుం జలువొందియెల్ల మునులమ
నంబులం, దేజలిచుయమునయందలియుదకంబుల జల్లుపోరాడ సరసంబై న
జంబును సేవించుచున్నాననుట

*

శ్లో॥ నియంత్రితత్కల జగద్వ్రజాజ్ఞాని యంత్రితవిపులవిహారనాజ్ఞ

తా' విగతతంనుమహ్నః రోవిచ్చహ్నః శాంసమస్తతస్సగతతరంపరంమహః॥

టీక యత్ సేదము, సులబగత్ - సమస్తలోకమునునియంత్రిని
యమిండుచున్నదియో విప్రులవిలోచనాజ్ఞయా విపుల విశాలములయిన వి
లోచన వేత్త్రులయొక్క ఆశ్రయాజ్ఞచేత ప్రజాజ్ఞవానియంత్రితం ప్రజాం
గ గా గా స్త్రులచేత నియంత్రితం నియమింపబడినయదియో సమస్తతః,
అంశటను సరిసరితరం వికి, క్రియసరగమయినయదియోపరం ఉత్కృష్టమ
యిదియో తత్ ఆప్రసక్తమయిన మహః తేజము మను నయొక్క హృద
యే యో యంహ నిరస్త, సంస్కృతమును విజృంభితామ్ ప్రకాశించు గావుత

ఉ॥ లోకములన్నియుండనకులోకువగాఁ గొనియేలు మేటియస్తో
కచునోహర వయవోభిరుండెంతటి వింతగానికా! లోకనలీలనెల్లవ
నుండనఁ దానయినచె వారిదే! కాక ప్రభావమట్టిత్రిజాతుల భు
న్మదిరా శ్రయించెదక॥

౪

తా లోకంబులెల్లదన వశంబుగాఁ జేసికొనియేలు జగత్పతిగొప్పకల
ను సన్నలనెల్లవనులు జేయుచు నంతటనరసంబుగచునధికంబైన తేజంబు రా
హృదయంబునఁబ్రకాశించుఁగాతయనుట॥

*

శ్లో॥ కందర్పప్రతిపల్లకాంతివిధవంకారమ్మి నీబాందవః పుంసాం
ణ్యవిలాసిన్వసచివం వేషేణ భూషామహ యః । మందస్మేగమృభామృజం
మధురిమన్యామృష్టవిచ్ఛేదర వందేకం శీతార్ద్రయోషస చంక్షిశోర
తంతాంకణః॥

౧

టీక ॥ కందర్ప ప్రతిపల్లకాంతి విధవం కందర్ప మస్మినునికి ప్రతి
పల్ల, ప్రతిభటమయిన, కాంతి- కాంతియొక్క విశం, సంప గలయది
యు కాదమ్మి నీబాంకం కాదమ్మి నీమేఘ పక్షి, బాందవంబంధులే నయది
యుల్లి రరిణ్యచి నిర్విగతం బుండారణ్య పురావనమంబు లి విలాసి
నీ గౌరవవిషయమైన న్యవం అనక గలయదియో వేషేణ అలంకారము
చేత భూషామయ భూషణ్య రాజమయి యదియొ మందస్మేగమృభామృ
జం మధుర వస్తేర మందహాసం తో గూడిన ముఖామృజం ముఖకమలము
గలయదియుమధురిమన్యా మృష్ట మృధరం మధురిమ సౌందర్యముచేత
న్యామృష్ట మిక్కిలియుగ్రహింపబడినవిమృధరం గొండపండువంటియధ
రముగలయదియునై నక శాంత ప్రేక్ష్య నైవైక శోరకం గొల్పనంబుద
నైవై శం ఈప్రసిద్ధునియొకరి శిష్యునిగాఁగలవై కందర్పతీక లకి శి

న, అర్చ్య సహస్రమ్ - క్రొత్త జన్మనకు ముకూర్చివ - దే - మన్మరిండుచున్నాను

శా॥ కంజర్ప త్రిమల్ల ధామునవమేఘశ్యాముఁ బ్రేమోల్లవః

ధృష్టాదారణ్యసేధూరత్తుః పురిమామృష్టాథరోష్ట్రాన్వితః | న్నం శ్రేష్ఠ

ః పోలు బేషకృతనానాభూషణోద్వేబుజెల్వదంగోల్చితబాల్యయా

న, విలాసాల కృతుఁ శ్రీయుతుఁ॥

తా మన్మధునకుఁ బ్రతిభటుఁజైవతాంతియనునీరమే - పస్త్రీతోడఁ
బూర్పురు బృంహావనము నందలి విగ్రహిరులవిషయకంబగు పానక్తియనభి
భూరణమయఁజగు వేషంబునుమదహనంబుచెమెరయమోముదామెరయు
సౌందర్యముక్త బగు నధరలి బంబును - గలిగిన శార్దభరుఁడగు శ్రీకృష్ణమూ
లిఁ యొక్క - బాల్యంబుతోడఁ గూడినయావనంబునకుఁ మ్రొకు - చున్నవఁడఁ

శ్లో॥ ఆముక్తమానుషమముక్తనిజానుభావ హారూఢవిగ్రహమగూ

ఢవిగ్రహీం | అమృష్టయావనమనష్టకిరో భావ మోక్షం మహాకి

మపి - స్యతీహ - సేమే |

టీ, ఆముక్తమానుషం ఆముక్తకొంచెయగువిషువంబడిన మానుషం
మనుష్యధావముగలదిగనుక ఆముక్తజాభావం ఆముక్తవిశుతబడిన నిజ
స్వకీనుమయిన ఆముక్తవం ఆనుభవముగలయదియు ఆహాసవిగ్రహం ఆహా
ధన్వీరి పబడిన విగ్రహాల శరీర ముగలయదియు ఆహాసవిగ్రహీలం ఆహా
ప్ర - శి. చుదన్న విగ్రహప్రాధమాలయిన లీలం విలాసములుగలయదియు ఆ
మృష్టయావనం అమృష్టతావద్వితానయతమయిన - యావనంజన్మనముగ
లయదియు అనష్టకిరోభావం అనష్టనశివని కిరోభావంబాల్యము గలయ
దియు కి - విజాదానుగోచరమయినయదియు అదృశ్యజగత్కొండైఁ దియు
నయిన మహావేదము ముచుగాయొక్క - మా సేనుంతున - దు - మాద్యతి -
ప్రకాశించుచున్నది.

ఉ॥ హాసకీలీలయౌ నిలువ మానవహాసమహానుభావమా |

శ్లో॥ పరిగ్రహంబుమితి మితిఁ ప్రోధయు బాల్యచాపలా |

నూలవిలాసమన్నవ మనోహరీహావన ముంజెలంగెనెం!

తే. యుహావక్తవిష్మయములిచ్చజెలంగ వెలుగునామది॥

తా. మనుష్య భావంబును బూతనాసంహారాది నిజానుభావంబును
శరీర పరిగ్రహంబును మితిమీరిన మహాప్రోధయును బాల్యంబును యావనం
బు విలసిల్ల వెలుగు తేజంబుతామది ప్రకాశించుచున్నదియట.

శ్లో! తేతేభావాన్యకలజగతీ తోభసియప్రభావా నానాత్మస్థాయుహ్మవిహ్నా
దిమేకామహావిక్లవస్తుః పీణావేణుక్వణితలసిత్వే రవత్రాగ్రివిదా
న్నాహంజానేమధురమధురం నందపుణ్యాంబురాశేః ॥ ౬

టీ, సకలజగతీతోభసియప్రభావాః సకలసమస్తమయిన దిగిలేలో
కనులను తోభసియగోరుచున్న ప్రభావాః సామర్థ్యకామలుగల సేతేతయా
ప్రసిద్ధములయిన భావాః భావములు నానాత్మస్థాయుహ్మవి- నానాపుత్రవి
త్వాదవిషయికములగున తృప్త్యాతనెఱకు సుహృదిమిత్రజ్ఞుల మే నాయొక్క-
హృదిమానసమునందు కామమిక్కిలియును అవిశ్వవస్తు ప్రకాశించుగావు
ల పీణావేణుక్వణితలసిత్వే రవత్రాగ్రివిదాత్- పీణావేణుతనున్న పీణసి-
ల్లనగ్రోవియొక్క- క్వణిత్వనిచేత అపితప్రకాశించుచున్న స్థైరవికలగవు
తోగూడిన వత్త్రాగ్రివిదాల్ ముఖకమలముగల నందపుణ్యాంబురాశేః నం
దనంతసియొక్క పుణ్యపుణ్యమయియెడి అంబురాశేఃసముద్రనిధిన్న ఈ యం
రహృక్వస్తునైన అపర మయియొకవస్తువును అహం-నేను నజానేమరుంగను,
మి ॥ అమితాశావశమామది నిర్భయలోకాశాస్యహాపెట్టుభా ॥

వములెన్నేనియనిచ్చుకా' విల నవ్వంగీనినావామహా ॥

దముమోక్షస్థిరసుందరః సుయతో దానందపుణ్యాంబురా ॥

తనుకన్నకముధు సంబులేదోటి చర్మ త్వేయనింకేటికా ॥ *

తా, నిజులతోరంబులుగోరు భావంబులెల్లనుం బుత్రమిత్ర విత్తములగు
నానలకుమిత్రంబగు నాయొకనిల్చు గాగనిల్చి- నేమి వేణుయంబోత్రప్రాయు
చున్న వేణువుచేసు దిరంబగును జరుంగవుతోడ గూడిన మోముదామర
గలముతోదానందులపుణ్యాంబును ప్రవాహంబోనిక్రీకృష్ణునికన్నపన్నంబెడ
గన్పాక్ష్య బుగాడినుట, *

శ్లో! సుకృతిభిరాదృతేనరని వేణునిరాగనుధారసలహరీవిహరిని
తవగ్రహాకణాపుటే ప్రజవతసుందరీతు ఖననోరుహసశృంభుచేమహం
సికదామమజ్జతిమదీయమివంహృదయమ్ ॥ ౭

టీ, సుకృతిభిః-పుణ్యులచేత ఆదృతేఽనలానింపబడినయదియు సర
నవేణునిరాగనుధారసలహరీ విహరనిరవగ్రహాకణాపుటే ॥ రస రసయుక్త
మయిన వేణుని రాగ వేణుధ్వనియనియెడి సుధారస అమృతరసమయొక్క-
లహరీప్రవాహమందు విహర విహరించుటయును నిరవగ్రహ ఆద్రవతేజ భక
మయిన కణాపుటేత్రోత్రప్రదేశముగల మదియు ప్రజగతసుందరీమఖననో

రుహస్వధుపే-ప్రజప్రేవల్లియయ-దున్న వరశ్రేష్ఠలయిన మండగోపస్త్రీ
లయొక్క-ముఖసరోరుహ-ముఖకమలములకు సన్న్యసప్రేక్షేషచగచీకమయి
న నుమాసి తేజసునందు మనీయంనానబంధమయిన ఇవ-ఈ హృదయం నె
మ్మ-ము-కదాను-యెప్పుడను- విమజ్జతి-ముంగుచున్నది. *

చ॥ విశుల తపోధనామృతము పేనువాహృత సారస్వ రవి శ్ర
మపరకర్ణగోళము ప్రజప్రమదామృతావగృహ చరీ కముకమనీయనా
కమునకామజగాననమైచదివ్వుతే జగము నుండుపైనుండి రోదల్లి
గగల్గమువలమింకగలదు॥

తా. పుణ్యలచేచుపలానింపడుమన్నదియై వేణు గంబరసమృత
ప్రవాహంబునం దిట్ల బులేక యోలాడెడు శ్రోత్ర ప్రదేశంబుగల్గి (౧౦౦)
గా వేణుగాది ముసందా సక్తజై నదియట్టి తేజసున నెమ్మలబె
ప్పడునునుచునుండుట.

శ్లో॥ తృష్ణారులేచేరిసిక్తృభుణాం వ్యస్థాహార్సోహ మహాంధకారం
పుష్టాభుః పుణ్యదయైశ్చిదోక్తృష్టృకారుణ్యకటాక్షకేళిః॥
టీక పుణ్యః యైశ్చిదోక్తః- దయాగముద్రుండై, కృష్ణవ్య-క్రీకృష్ణ
నాస్తియై, కారుణ్యకటాక్షకేళిః- కారుణ్యకటాక్ష దయా ప్రధానృష్టి
యొక్క కేళివిహారము తృష్ణారులే-తృష్ణాఅనచేర అతురేఅతుమై, మ
గాయొక్క చేరినిది త్రమునందుముఁగుః-సారేశభృహృ మాణంవృద్ధినిందు
చున్న, మోహాహహంధకారం- మోహ మోహమనియెడి మహాంధకారం
కటి చీటిని ముష్ణకహంబుచుచు నఃమమ్మ-పుష్టాతు-పోషించుగావుత.

మ॥ అమితాశాసతమయిననామదికవ శ్శింజై సమోహంధకా॥

రముగావిణ్యకటాక్షవీక్షణని సారశి వ్విఫాతిచినె॥

య్యయనంబ్రోచునయాసయోధిఘన బృందారణ్యకర్కూదిబృం॥

దమనోలోచనసాధుసేవధి ప్రమోదంగోప్ప నెల్లప్పుడె॥

తా. దయాసముద్రుండగు శ్రీకృష్ణదేవుని దయావృష్టివిహారము తృష్ణా
తురంబగు నామనంబునవతిశయిల్లు మోహంధకారంబుబోవ నడించుచు న
స్మిబ్రోచుగాతయచుట.

శ్లో॥ నిఖిలనిగమహాశిలీతం పదకమలం పరమరహస్యస్య తేజసః॥

ప్రజనవిహమమన్మహేతరాం సరసకరీషవిశేషరూపితమ్॥ ౧౧

టీక, నిఖిలనిగమహాశిలీతం- నిగల సమస్తమనున నిగమవేదమల

యొక్క మాళిగరములచేత లాలితం లాలింపబడిన మదియు వ్రజస్థాని వ్రజ వ్రేపల్లియయొక్క భవిభూమియందు సనకసనకసనకశేషరూపిణి. వరస రస యుక్తమయిన కరీషవి శేష రేణుముచేత రూపిత-పూయబడిన పరమరహస్య స్య ఆతిరహస్యమయిన తేజసఃతేజసుయొక్క పదకమలం పాడికమలమున బహుమస్సు హేతరాం- మిక్కిలియు బహుకరించుచున్నాను.

మ॥ సిరికేళదమ్మలగొత్తంగాశ్రుతివగూ నీమంతసి-మామం॥
దర మేయొప్పెగలారయందముగమ దన్నంః గోపాలనుం॥ దిర శాలాం
తకరీషరూపితరహాదీకాంబులొపాదము॥ ల్వర సూన దముజేయి
మదికి నుల్లాస-బుగల్పించుచున్॥

౧౦

తా. వేదాంతంబుచే లాలింపబడుచు సంగ వ్రజంబున రేణుమున
బూయంబడినవియై వెలయుతేజముగల శ్రీకృష్ణనిపాదకమలాంబు బహు
కరించుచున్నాననుట

శ్లో॥ ఉదారమృదులస్మిత వ్యతిత రాభిరామాననం ముదామహా
రు తీర యాముని మనోమ్బుజాప్రేడిత . మదాలసవిలోచన వ్రజవ
ధుమదాస్వాదితంక దానుకీమలేక్షణంకమవిబాలరూపాకర్యేంద్రం

టీ ఉదారమృదులస్మితవ్యతికరాభిరామాననం ఉదార-గంభీరము
లయిన మృదులస్మిత. మందిహాసమలయొక్క, వ్యతికర సమూహముచేత
ఆభిరామ- సుందరిమయిన, ఆననం ముఖముగలవాడును, ముహూ-సారె
కును, ఉద్గీర్ణరూ పుబ్బుచుచున్న, మదా సంతోషముచేత, సుని మనో
మ్బుజాప్రేడితం- ముని, మునులయొక్క, మనోమ్బుజ ముంకమల మలచేత
అప్రేడితం మాటిమాటికినివిచారించబడుచున్నవాడును, మదాలసవిలోచన
వ్రజవధూమదాస్వాదితం మద మదముచేత అలసమందములయిన, విలోచ
న నేత్రములుగల, వ్రజవధూ, గోపస్త్రీలకేత, మర మదముచేత, ఉస్వా
దితం, అనుభవింపబడుచున్నవాడును కమలేక్షణం కమల తామర రేకుల
వంటి ఈక్షణం నయములు గలవాడును, కమపి వాచామగోచరుడైన
బాల బాలుని కదాను ఏప్పుడు, ఆలోకయే, చూచుచున్నాను,

ఉ॥ కన్నులగొద్దిచూచి వ్రజకాంతలు వేదకముద్దులాడంగా॥ స
న్నపునపునెన్నెలలు శల్లంగజల్లంగ నెల్లమానులున్॥ సన్నతమీన
నాబ్జమలసారుకుసారెవహింపమి. చునకన్నెన్నలపంకువేవముఖిక
జమరంజిలు బాలుగాంచెదన్॥

౧౧

తా. గంభీర-బలముననుండ హాసములచేయగదరబగు సుఖంబుగలిగి సారెసారెకును జూడమెను - అంతోమంబున మానులచేత భ్యాసంబుచేయఁ జూచున్నవాడై మనఁబుజే నలసంబులగు గోపికలచే నుద యు ననుభవించఁ జూచున్నవాడై పుండరీకాక్షుండై వాచామగోచరుడై వెలయు బాలుని న్నటికిఁగా చెరనోయనుట.

సో! ప్రజజ్ఞమదయోషి లోచనోచ్ఛిష్టశేషే కృతమతి చపతా

భ్యాంతోచనాభ్యామభాభ్యామ్ | సకృత్పిరితిపాతుం తేనయంపార
యాపయమలయదశసీలంకాంతిపూరంకీవాసుః॥

టీక. ప్రజజ్ఞమదయోషిలోచనోచ్ఛిష్టశేషకృతం ప్రజజ్ఞ- గోపా
తకులయొక్క, మదయోషీత్ - మదమాతః గూర్చి ప్రయొక్త, లోచన
సేత్రములచేత, ఉచ్ఛిష్ట- ఉచ్ఛిష్టమాశ్రయ - శేషకృత, - మిగిలినదిగాఁ జే
యఁజి - కువలయదశసీలం - కువలయ-నల్లకలివలయుక్క దశ రేకులవలె
సీలం- నల్లచైత- కాంతిపూరం- కాంతిప్రవాహమున- తే- అగ్రసిద్ధులమైన
య- మేయ - ఆశిషపలాభ్యా - మిక్కిలి చిహించలయుఁ ఉభాభ్యామ్.
కండైన- లోచనాభ్యామ్- సేత్రములచేత- సకృదపి. ఓకా నొకప్పుడైనను
పాతుం పానముచేయుటకొరకు- కజాన- ఏవుడును, పారయామః- సంర్థ
లగుగురువైనను

సః కొమరుం బ్రాయశ్చమబ్బగుబృథిలగోగుః క్షోబ్ధిలనగల్గెన!

ప్రమనల్లన్నలనాని హాని దిగుపారక శేషమైపోల్చునా!

రమణీయోష్టలకాంతిపూతమెదురే రాకొక్క సాక్షిఁ బోం

కముగానీకనుదోయినానగలభౌగ్యబెన్నచకలైదుక॥

తా. పండించినగోపస్త్రీలు మాచంజూతమిగిలియున్న నల్లకలివ రేకుల
ప్రేక్ష్యం గు డెగడుకాంతిప్రవాహమాశ్రయంబగు బాలకృష్ణమూర్తిని జ చ
యలనుని రె మకన్నులచే నొకపరివ్రేసఁజూడుభాగ్యం బెన్నటికెప్పునొకో
యనుట.

శ్లో॥ ఘోష యోషిదనుగీర యశానం కోమల స్తనితవేణునిశ్చయమ్ |

నారిభూతమనీరామనమ్మదాం ధామతామరసహ చనంభజే॥

టీక. ఘోషయోషిదనుగీతయావసం. ఘోష ప్రవేల్లితయందున్న -
యోషీత్ - యవతులచేత- అక్షీత- అనునరించిగానముచేయఁబడుచున్న.
యావనా జ్వముగలదియు కోమల స్తనితవేణునిశ్చయం- కోమల- లేత

మేర నైత ఉపమవంటి - వేరునవ్వని వేరుగా నగలయదియో అభి
రామసప్తదామ - సౌందర్యసంపకతతి - నారభూతి - శ్రేష్ఠసూతమయిన
యదియి, తామరలోచనం తామరస కమలములవంటి, లోచనంనేత్ర
మణిగలయదియైత, భామ లేడనుకు, భజే నేవించుచున్నాను.

ఉ॥ ప్రేమకాంక్ష జన్మనపు విన్న పుంగోని యాదాముఖం॥

భోజమునందు లేయుముమజోనిరవలె పేనువొప్పరా॥

రావలికా తన పలరాశియొద్ద గొంతుశారవం॥

భావరూపుడై పరివిసగ్రుణ్ణిగితి గ్రంథం శవక॥

తా. ప్రేమ నిమయంబున గోపికలచేగాన బుజీయంబుచున్నజన్మ
నందుగలిగి, లేతయుగుముంబలెనున్న వేరుగాంబుసెలగ సోద్యోబు
లకల్పనధికంబై ప్రభులలోచనంబులయెలయు లేజ బురుసేవిచునంట.

శ్లో॥ లీలయాలలితయావలమ్మితం చూలచేహమివనూర్తీనమ్మదామ॥

నీలనీరజవికాసవిభ్రమం బాలః పవయమాద్రియామహే॥

టీక. లలితయా సుదృఢమైన, లీల గూవిలాసముచేత, అవలమ్మితిం
ఆశ్రయింపుమన వాడును, మూర్తీనమ్మదామ శరీరసంపవలకు, మూలగే
హమివ ప్రధానగృహమవలెనున్నవాడును, నీలనీరవికాసవిభ్రమం నీల
నీరజ నీలమేసునుయొక్క, వికాస ప్రకాశముయొక్క, విభ్రమం విలా
సములవంటివికాసముగలవాడనైన, బాల సీత బాళ్ళపై నిచయంబు
ము, అద్రియామహే అదరించుచున్నాము.

శ్లా॥ బాలుర్మోహనవేషభీలుమురళి సాంధిత్వకీర్తిదయ॥

లోక సాంధ్రమునానునా వలివిసిలుం గోపకశ్యామత॥

శ్రీతాపణ్యవయోవిలాసు నవనీరేహయతాక్షిప్రభ॥

బాలుకంద్యకశౌల పాలునతిపాంశంగొల్తునానమ్మదిక॥

తా. సుందరంబునవిలాసంబులచేత శ్రీ సుందరంబున శరీరసంపవలకు
ప్రధానగృహంబయినీలమేసుంబు విలాసంబువంటి విలాసములుగలిగివెం

గుబాలురాశ్రయించెనంట.

శ్లో॥ వడేమురాశేశ్వరణాకవిందద్వంద్వందయాదర్శిత శ్రేశవస్య॥

వందారుబృందారబృందమాళి మందారమాలావినిమర్దభిరు॥

టీక. వందారుదృశ్యశ్రేశవస్య రయా రయచేత, దర్శితమావంబడిన,

శ్రేశవస్య బాల్మగుగలిగిన, ముగారే, శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క వందారు

బృహద్రకబృహద్రకాదివిద్యారూపవినిమయభిరుచుననుష్ఠించుచున్న బృహద్రక కేవలయొక్క, బృంద సమూహములయొక్క, మాణిశిరుల యందున్న మందారమాలా - కల్పతరు ప్రసూనశాలికలయొక్క, వివిమర్శ - సమృద్ధమునన, భిరు-భయపడున్న, చరణారవిందద్వంద్వ అడుగుదా మరదోయివిగూర్చి, పండే - సమస్కరించుచున్నాను *

మ॥ విశిజానీకుడు ద్రుంపమాని తతివతికంఠయశోదాదయో దితకైశోకకావిలాసుడగు నాదేవాదిదేవోత్తము! న్నతబృందార కబృందమాణి విలసన్మందారమాలాతరం ' గితిధారాశమరంబిం దుమృదులాఘ్రిన్వేష్య సేవించెదన్ ॥ ౧౫

తా. నయచే బాల్యంబునొందిన శ్రీకృష్ణమూర్తికిఁగ్రెమికుక దేవతా సమూహంబుల శిరంబులంజెలువొందు కల్పతరు ప్రసూనమాణికల సమృద్ధం బుసలనభయంబొందుపాదకమలద్వంద్వంబుగూర్చి సమస్కరించు చున్నా ననుట.

శ్లో॥ యస్మిన్నత్యతియగ్యశేఖరభరైః క్రాంచద్విసత్పండ్రకీయ స్థింద్రవ తియస్య ఘోష సురభింబుధిన్వృషోసూర్జతేః | యస్మిన్ స జ్జతియన్యచిభిమగతి వాచ్ఛాహరేస్సింధురస్తత్సృంతావనకల్పక ద్రుమవనం వాచిశోరంభశే॥ ౧౬

టీక, క్రాంచద్విషః కుమారస్వామియొక్క చంద్రకీ నెమలి, యగ్య ఎగ్రేష్టునియొక్క శేఖరభరైః శేఖర సిగయంచఁజూట్టిన నెమలిపురిక డల యొక్క, భరైః సహృద్దులచేత యస్మిన్ యేవసమునందు సృష్టాభివృద్ధిచు చున్నదియో ఘోర్జతేః శివునియొక్క వృషః వృషభము యగ్య శ్రీకృష్ణ మూర్తియొక్క ఘోష సురభిం ఘోష ప్రేవల్లియయందున్న సురభిం కా మధేనపుష్ప గర్భిణి - గూని దేశము నాఘ్రాఙిచుచున్నదియై యస్మిన్ వనమునందు సృజ్యతి గర్వించుచున్నదియో హరేః ఇంద్రునియొక్క సింధు రంజితము యగ్య ఏ శ్రీకృష్ణయొక్క విభిషిగతిం విలాసగమనము ను వాచ్ఛా ఇచ్చయించునగుచు యస్మిన్ ఏవసమునందు సజ్జతిసన్త్రీ గలదియగుచున్నదియో తత్సృందావ కల్పకద్రుమవనం తత్ ఆప్రసిద్ధమై స బృందావన బృందావనమున్న కల్పక ద్రుమ కల్పవృక్షములయొక్క వనం వనము వేనను తత్ ఆప్రసిద్ధమై సకశోరంవాబాలకృష్ణమూర్తి సన మ భుజే సేవించుచున్నాను

శ్లో॥ లావణ్యవీరచి తాల్లభాసాంభూపాపదారోపితపుణ్యబరామ్!

గారు ధారాధాతామాలాంబాలంభజేవల్లవవంశలక్ష్మీమ్!

టీ. లావణ్యవీరచితాంగభూపామ్-లావణ్యకాంతివిశేషములయొక్క వీరచితలచేతి రచిత చేయబడిన ఆంగభూపామ్ అవయవభూషణములు గల యాదియు భూపాపదారోపితపుణ్యబరామ్ భూపాపదలలంకారప్రదేశము చు ఆరోపితపంబడిన పుణ్యపవిత్రముల ను నాహారనెమలిపురిగలయదియు తాల్లభ్యధారాధాతామాలామ్- తాల్లభ్యధారాధా-యీనారమతోగూడిన కటాక్ష కడకంజీచూపులయొక్క మాలామ్ సమూహముగలయ యు బాలామ్ లేతప్రాయముగలయదియనిగొని నెల్లవివరలక్ష్మీం నెల్లవవంశ గో సవంశముయొక్క లక్ష్మీం సకలసౌభాగ్యసంపాదకయనిన లక్ష్మీని భజే-భజించెదను.

*

చ॥ మేలుగులకేటచక్కదన మేదిలక్షలుసేయుసూయురే!

మొనచిరిపింధదామకమె సొమ్మలలోవెలలేనిసొమ్మగుం!

బరమకృపాకటాక్షనుచు మూలక బాపురెనందమందీరే!

దరములి పెరిపుణ్యులనను సొంబుమోనెనహరికటిరే! ౧౮

తా. కాంతివిశేషములచే నవయవంబుల భూషణములకు వన్నియంగల్పించుచు భూషణప్రదేశంబునం దలంకరింపబడిన నెమలిపురిగలిగిదయాప్రవాహంబు ప్రవృత్తించుకడకంటిచూపులుగలిగి బాలస్వరూపంబయివెలయు గోపాలవంశలక్ష్మీని భజించుచున్నాననుట.

*

శ్లో॥ మధునైకరసంవపుర్విభో ర్మధురావీధిచరంభజామహే!

నగరీమృగ శాబలోచనా నయనేందీచర వర్షవషిఠమ్! *

టీ. మధురావిషచరం- మధురామధురాప్యణ్యముయొక్క వీధి వీధులయందు చరిం నందరించుచున్నయదియు మధునైకరసం మధురసాందర్యముయొక్క వీరరసం ముఖ్యరసమయినయదియు నగరీమృగ శాబలోచన నయనేందీ వంశవక్షవషిఠం నగరీమధురయందలి మృగ శాబ లేడిపిల్లయొక్క లోచనాకన్నులవంటికన్నులుగలస్త్రీలయొక్క నయనశ్రేణులనియెడి నందీపరకలువలయొక్క వర్షవృష్టిచేత- వషిఠంపషిఠంబభద్రుచున్న, విభోః ప్రకృష్టమూర్తియొక్క వపుఃశరీరమును భజామహేనీవి చుచున్నాను.

మ॥ అమరసాహిణులెల్లంబులసిలంగా నారట్టకంభాణముం!

దుముకించందేశలందుగ్రేలుగుకు ను ధురే శ్రీకంఠుల ఘనభ్రమ

చేయన్నధురావధూచపలనేత్రవ్రాతసీలాబ్జన | ర్న ముతైగ్రమృగః
జిత్రమేచలంగుకృష్ణస్వామినిక్షింశేత్ ॥ ౧౯

తా. ఘనీభూతింబగు సౌ దర్యంబుకరిచి దేదిల్లుచు మధురావీధుల
యందుఁ జరించుచు నక్కడనుండెడి యవతుల చపలనే త్రాబులనుకలువల
వానచే ముంపంబున వెలుంగు శ్రీకృష్ణునియొక్క విగ్రహంబును మేమునేవి
చుచున్నామనుటక

శ్లో॥ పర్యాకులేన నయగాంతవిద్యమ్మితేన వక్త్రేణ కోమలమున
స్థిరవిధిమేణ మందేనమక్ష్మలతరేణచదత్త్వితేన సందస్యహంతతన
యోహ్యాయ దినోవి ॥ ౨౦

తా. పర్యాకులేన చంచలములయిన నయగాంతవిద్యమ్మితేన నయ
గాంత కడకన్నులయొక్క విద్యమ్మితేన అతికయముచేతను ముందేన మంద
మైన మజ్జలతరేణ మక్ష్మలిత్యామైన జల్మితేనచ మాటచేతను కోమల
మందస్థిరవిధిమేన కోమలముననున్న మర మదయు కత్తైన స్థిర మంగ
హాసంయొక్క విధిమే విలాసించేతను సందస్య సందనియొక్కతనయే
కుమారుడైన శ్రీకృష్ణునియందు హృదయం దిత్తు దినోతి ప్రేమయ గల
దిగాఁజేయుచున్నది సంత సంతోషము

మ॥ పశుకుగర్షణు మోచుచుట్టు దిగగణించి బాధనోష్టంబునైఁ
చకుకుస్వేన్నలలీనులేనగవు వింతిల్పొప్పురించెదంగం
దళితాలాంసువాటచు త్రేవిచిహ్న ప బుగ సంచుముం
గలరానందమం బుదుబాటుల యశోనంగముం గాంచెత్ ॥

తా. చ-చలుబులగుండకంబుచూపుచునోమంబుల గుచిలునగవువె
న్నెలలు గ్రుమ్మరించు నెమ్మిగంబును హృద్యంబగు వచనంబున గలనందను
లు డగుశ్రీకృష్ణునిమందురాహృదయబాసందంబునై చుచున్నదియనుట
శ్లో॥ కర్షకంఘాలకటాక్షుబుదంధీవి రాక్షేరభిలక్త్యమాణాః |

మ దస్మితోధారముగూచివిదాన్వందామహేవల్లవసూర్తపదాః
తీర కర్షకచూలకటాక్షుబుదీః కంఠర్ష చిన్మధునియుక్తక
చూల చున్నహమలైన కటాక్ష కడకన్నులచేతబుదీః బంధింపబడినతెంచు
వరాక్షిః యవతులకు అభిలక్త్యమాణాః కామించుచున్నయవియు ముం
స్మితాధారముగూచిదాః మందస్మితమందహాసమునకు ఆధారలక్రయము
లయిన ముగూరవిదాః ముఖకమలములు గల మవియునగు వల్లవసూర్తపా

దా-యాదవసూత్ర శ్రేష్ఠులపాదములుగూర్చి వందామ హేమసరస్వతి
చున్నాను పూజాయాంబుసవచనమ్మనుస్థాయించున నల్లవధూరపాదా
లనియెడి పాటయాభవధూర శ్రేష్ఠుడైనకృష్ణుడనిగ్రంథకర్తయొక్క భావము
మ || సరసాపాంగతరంగరంగిణివిలాసప్రధిచేగ్గమై |

మగు బాణవళిగుబ్బులుబ్బిపులకిం పంగ్రాశ్మ్యుడువ్రీడద |
తరపుణమేల్చినమెత్తిను తిలకింకాం బాచాలిలాంచువి |
తరపున్నవ్యయిగంబుడంబుగల ఘాతాన్వామిగీతిం చంక ||

కా. సరసంబులగుకటాక్షంబులచే బంధింపబడినకామినుల గామించు
చిరునవ్వుకాశ్రయ బయన నెమ్మొగంబుగలిగి వెలయుధూత్ర శ్రేష్ఠుడగు
శ్రీకృష్ణమూర్తిగూర్చి సనస్కరించుచున్నాననుట,

శ్లో. లీలాటాకటాక్షవిగ్భరపరి వ్యంగప్రసంగాధిక |
ప్రీతేగీతివిజంగనంగిణిల సద్వేణుప్రణాదామృతే |
రాధాలోచనలాలితస్య లితి స్మేరేనారేర్మదా |

మాధుర్యైకరసేష ఫేదకమలే మగ్నం మనీయంతునః | ౨౨

టీక. లీలాటాకటాక్షవిగ్భరపరి వ్యంగప్రసంగాధిక ప్రీతే- లీలావిలాస
మలచేత ఆటలగంభీరములయిన కటాక్షకడఁన్న యొక్క నిభకరసాం
ద్రవ్యమైన పవ్యంగతలిగనని యొక్క ప్రసంగప్రసక్తివలన ఆధికప్రీతియి
క్కిలినందువలనయది యును గీతివిధంగ సంగతలసద్వేణుప్రణాదామృత
తే గీతిగానభేదములయొక్క విభంగవచనములయొక్క సంగతస్య సౌమ్యవస్ర
యక్తలగాముచేత లనల్ మనోన్మదమున వేణుప్రణాదామృతే అమృతము
వంటి వేణుగాదముగలయది యును లలితస్మేరే లలితమనోహరమయిన స్మేరే
మంగళహాసముగలయది యును మాధుర్యైకరసేమాధుర్య సౌందర్యమనియె
డి మేకరసేష ఖ్యరస గలదియనియను రాధాలోచనలాలితస్య రాధారా
ధయొక్క లోచనకన్నులచేత లాలితస్య ఉపలాలింపబడిన మూరారేః శ్రీకృష్ణ
మూర్తియొక్క ముఖేదుకమలే చంద్రకమలములవంటి ముఖమునందు
మదియంపాగంబంధమయిన మనః మనస్సు మగ్నం మునిగెను ||

మ | లలిత లోతంగసంగతము లీలామంజహాసప్రభా |

పులిసంబుక్కురళీరవామృతరసంబు రాధికాలోచనో |

త్పలన భావితిమాఘరీగుణముచై భాసిల్లు శ్రీకృష్ణుని |

ర్మలవక్త్రాః బురుహకరగబుసర మిందంగోరెనన్నామరీ | ౨౩

తా విటాసంబులచే గంభీరంబులగు నసాగగ్నములచే వశలయి తమం
తటనవచ్చి గోపికలయాలింగనప్రసంగంబుచే సంతృప్తంబగుచు గానభేదంబు
లవచనంబుల తరస్పర న్యసౌప్తవ కలహంబున మనోజ్ఞంబగు నమృతంబుబో
నివేణురవంబుగలిగి సౌందర్యరసంబున కాకరంబయి మనోహరంబగుమంద
హస బునకు నెలవయిమెరయు శ్రీకృష్ణునినమ్మంగంబు నానంబు లగ్నం
బయ్యెననుట *

శ్లో॥ శరణాగతవజ్రపంజరే శరణేశా గాధరస్యవేధవే|

కృపయాధృతగోపవిగ్రహే కియదన్యస్మృత్యామామహేవయం॥

టీ॥ శరణాగతవజ్రపంజరే- శరణాగతశరణుహందించారలకు వజ్ర అభే
ద్యశిలావిశేషనిర్మలయిన పంజరేయంత్రవిశేషమయిన వాడును కృపయా-
గయచేత ధృతగోపవిగ్రహే-దృతధీయించుడిన గోపవిగ్రహే-గోపాలశరీర
ముగలవాడునుచు గాంగాధరస్య శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క వేధవేదయ
భవము శుభరక్షకనుగుచుండ అత్యంతతమైన కీడుకీ యేవదార్థము
ను వయఁమము మృగయామహే పెనుకుచున్నాము॥ *

ఉ॥ ఇవ్వలనవ్వలన్వదక నెటికినన్యలమాటిమాటికిం । దప్తుల
నుండియైనగరుణావరుణాలయ గోపమూర్తియై॥ నవ్వుచుడ యవ
చ్చియుదనక శరణాగతవజ్రపంజరుం॥ దన్వనజాతనేత్రుడవయంబున
యంబుసెలంగఁబ్రోవగఁ॥ *

తా॥ శరణంబులొందిన వారలంబో) వ వజ్రపంజరుండయి యుండుం
గానగ్నపచే గోపాలశరీరంబుదాల్చి రక్షకుండయి శాగధరుడయిన శ్రీకృ
ష్ణమూర్తిమెరయుచుండ నీతరులవెరుకగా మేమిచ్చగింపమనుట॥ *

శ్లో॥ జగత్రయైకాంత మనోజ్ఞభూమి చేతన్యజ స్రంతు మనన్ని
ధత్తమ్ । రమానమాస్వా దితసౌకుమార్యం రాధాస్తనాభోగ ర
గజమోకః॥ ౨౪

టీక॥ జగత్త్రయైకాంతమనోజ్ఞభూమి- జగత్త్రయ లోకత్రయము
నందును యేకాంతమిక్కిలియైన మనోజ్ఞ సౌందర్య మునకు భూమి ప్రదేశ
మయినయదియు తమానమాస్వా దితసౌకుమార్యం (మా రుక్మిణీదేవిచేత-
నమాస్వాదిత అనుభవింపబడిన సౌకుమార్యం సౌందర్యము గలయదియు
రాధా స్తనాభోగరసజ్ఞ , రాధా రాధయొక్క స్తనాభోగ కుచపరిపూర్తి
యొక్క, రసజ్ఞం-రసము నెఱిగిన యదియునగు , ఓజః-తేజము, మమ - నా

మొక్క- చేతని- చిత్తముందు, అజస్రం-వల్లపుడును. సన్నిధతాం-సన్నిధాముచేయుగావుత.

ఉ॥ నామదివాసతిఁగు సుపనత్రయమోహం రూపభయం
ధామదిరేక్షణవినిత సైవభావవిధేయభోజక | వ్యసూనీయవిధి
సురనావృణవిగ్రహసౌకుమార్యచ్ఛిలామధు రాధిస్మిత కలాపుగ
గురుపర్యవేషము॥

౨౪

తా ముగ్ధుఁడంటులంగలసౌందర్యము కు రాధారప్రదేశ్యులై అక్షయ
తెనెంజూతు రాలగురుక్మిణీజీవిశివ భవిషంబడినసౌందర్యరసము గలిగిరా
ధాస్తరంబులవిత్రార బునజి గియు డెడి తేనెబుగముది నెవుము సన్నిధా
నముజేయుంగావునుట

శ్లో॥ వయమే విశ్వసిమః కరుణాకరమూర్తైః కిం వదంత్యా గే అపి
చవిభోతవలలితేచలత రామతిరితుం బాల్వే॥

౨౫

టీక పావిభో-వ్యాపకుడవైనయోక్యస్థా, అంగే రూపవతుడవై
వసేయందు కరుణాకరమూర్తైః కరుణ గలుగు, అకర గలుగుచుండి మూ
ర్తైః మూర్తియొక్క-కి వదంత్యా లోకప్రవాసచేత. ఏతే ఈసంసారనిమ
గ్నులమైన వయం-మేము, విశ్వసిమః విశ్వాసము జేయుచున్నాము, అపి
చ-చుటియును, తవ-యొక్క లలితే కోరదగిన, బాల్వే - బాల్వమందు
ఇయమతిః-ఈబుద్ధి చలతరా మిక్కిలియుజవలమైయున్నది

చ॥ అనిశములోకమెల్లగరుణాకరమూర్తివలించు డెల్వగా |

జననిబరంబులడచిసౌఖ్యము నొందుదునంచుగృష్ణుని మరమునన్న
వాడననుమాత్రముకాదు భవత్కిశోరతా | జనితకథాను ధారనము
నాకెకుగ్రోతగవత్తొరొడెడ॥

౨౬

తా సర్వవ్యాపకుడవైనయోక్యస్థా-శ్రీకృష్ణుడు దయాకరుఁడనిచె
ప్పెను లోకులైనవాడంటునినియును విశ్వసంబు చేయుచుందు మింతియు
కాదునిమతిమనోహరంబగుబాల్వమన బుద్ధిమణిచపలఁబయ్యెంగావున నా
యందుగరుణించుట కార్యంబనుట

శ్లో॥ వత్సకాలచరః కోపితత్సత్వీ వత్సలాశ్చనః | ఉత్సవాయక
దాభావీత్యుత్సకేమ మలోచనే॥

౨౭

టీక॥ వత్సకాలచరః-వత్స దూడలగు-పాల-పరిపాలించుచున్న
వారలలో. చ-చేసినచుచున్న యట్టియు ఇచ్చుట-వత్సవాలచరః - అ

నివాసాంతరముగల ల, కలిగినప్పుడు సత్సనాట దూడలనిమిత్తము యొన
ర్పంబడిన గృహములందును చరః సంపదించుచున్న యని యర్థము శీవ
స్థలాష్టకః- శ్రీవస్థ - మః యోజి - లాంఛనః - చిహ్నః - గల వాడున
ను. కోప చెప్పులవిగాని - వస్త్రీః బాలుడు ఉత్పవాసు వంతోమను కొడి
కుకదా-నిభాడు-భావిలయ్యానికతికప్రకారముమమ నాయొక్కలోచనే నే
త్రములు ఉత్పలే ఉన్యక్త ములైయున్నవి

తా॥ శ్రీవస్త్రాకే తనమడు లసితిని కేహము డంభోధిక । న్యా
వద్యోగుహమంబు భయగళోన్యకండు బ్రహ్మచిహ్న । భ్యావిర్భావ
విభావములగు వాదానందిపుత్రా క్షిప్తా । గోవత్సంబుల మేషగ
గ్గోమమదమఃప్రీ వాటింపదకా॥ ౨౬

తా గోవలబాలరింగలసిగో.త్సంబులమేపుశ్రీవత్సలాంకను డగు
బాలకృష్ణమూర్తిః నపుడుగాంచెగోయనిసూచుచుండెనతడు

స్త్రీ॥ వభురిమభురీతే మభురీమ సౌగర్యగుల యొక్క భరితేసం
నసె-చా॥ శ్రీ - వ - స - య - నై - క - లోభనియేమిగానివయంప్రజ భాజిలా
లసాన్యః॥ ౨౭

స్త్రీ మధు మభరితే మభురిమ సౌగర్యగుల యొక్క భరితేసం
జాతాశ్రియనుగల యదియు మనోభి రామే సృజయాభి రామమయినయ
దియు మృదులతరిస్థితిని ద్రితాస సెంచా వృమలతర మిక్కిలి యుమ్యుగు
నేన స్థిత చిహ్న - గల చేరి ముద్రిత చిహ్నము గలది గాజేయ బడిన అర
సెంచా వంద్రునివంటిమి-భిముగలయదియు శ్రీభవన నయనైకలోభనియే
శ్రీభవన మల్లొకమ ల యొక్క సయనే నేత్రము లచేరి ఏక ముఖ్యము
గా లోభనియే అనజేయ దగినదియు ప్రజభాజ ప్రజ నందప్రజమును బాని
పొందిన యదియునగు మహాని తేజసు నందు వయంమేయ, లాలసాఃకర
కులమన్యః అయితేమి

మరిమణియస్థితమాధురీకిలిలిమద్రామ ద్రితంబై సుధా । స
మనల్లాపకలాపపు శ్రీజగతీ సంమోహ నాకారక్షే । కమలానేత్రను
నోభిరామగుచిహ్నకన్తబ్ధుని క్షేంద్రుబి । బమ న్మోజివెలుంగుగోపగృ
హసౌగ్యంబునేగోరెదకా॥ ౨౮

తా అతీయంబగుసౌందర్యసంపదకాకరంబై హృదయాభిరామంబై
యత్యభిమన్మహంబు దిగహాని చీ - ప్నిభి బగుచంద్రునివంటిసన్ను

గంబుగలిగి చాకంబులచేరాశింపఁ బడుచున్నదియైనది ప్రజంబుఁబొందియు
న్నతేజంబున దానకుండనగుచున్నాననుట.

*

శ్లో॥ ముఖా విందేమకరంబిందు నివ్యందలీలాముఃశినివాదే । ప్ర
జాజ్ఞనాపాజ్ఞతర జ్ఞభృజ్ సజ్జ మభూమాత వలాలసాస్యః ॥ ౨౮ ॥

టీక ముకరంబిందునివ్యంశలీలాముఃశినివాదే-మకరంబ-పుష్పరస
ముయొక్కందు ప్రవాహమువలె, లీలా-విలాసార్థమయిన, మరణీనివాదే
వేణునాదముగలయుండును ప్రజాజ్ఞనాపాజ్ఞతరజ్ఞభృజ్సజ్జ మభూమా-ప్రజ
ప్రేవల్లియయ్యెడిది, జ్ఞనా-స్త్రీలయొక్క, అపాజ్ఞ-కటాక్షములయొక్క,
తరజ్ఞ-అలలనియెడిది. భృజ్-తుమ్మెదలయొక్క, సజ్జ-మ-యుద్ధమునకు, భూ
మా-అధికరణభూమియైనదియునగు, తవ నీయొక్క, ముఖారవిందేముఖకమ
లమునందు, లాలసాః ఆసక్తులము, స్యః-అయితిమి.

*

మ ముఃలీగానమరిందబిందుకృతసిమ్మొదభిమద్వల్లవీ । సర
సాపాంగతరంగధృంగవడలీసంగ్రామరంగస్థలీ । సరణేంజెల్వగునీము
ఖాంబుజమనంజంచస్యఃపంకజా । కరమధ్యంబునఁబామకొల్పుటకు
నావాక్షి తున్లెల్ల పృథుక్ ॥

౨౯ ॥

తా. మకర ర ప్రవాహంబుంబోలి విలాసార్థంబైన వేణుగాణంబున
నొప్పమ గోపాంగనలకడకన్నలచూపులయలనియెడితుమ్మెదలగుంపులక
లహంబులకునధికరణప్రదేశంబైన నీముఖజమలంబునందు నెల్లపృథుకు తాల
సులమైతిమనుట.

*

శ్లో॥ ఆతామ్రాయితలోచనాంశు లహరీలీలాసుధాప్యాయితై ।
గీతాప్రేడితదివ్య కేళి భరితైస్థితంప్రజన్త్రైవనైః । స్వేదామృతకణ
భూషితేకిమపిస్త్రి రేణుక్రేంద్రంసాపాదామృజమృదుప్రచారసు
భగంపశ్యామిశృంగేశ్వరమహాః ॥

౩౦ ॥

టీక ఆతామ్రాయితలోచనాంశుల హరీలీలాసుధాప్యాయితైః-ఆ
తామ్ర కొంచెమ గనెర్రవైనయవియు, అయిత-దీర్ఘ మైనయవియునయిన
లోచన-నేత్రములయొక్క, అంశు, కిరణములయొక్క- లహరీ-ప్రవాహము
యొక్క, లీలా-విలాసమనియెడి, సుధా-ఆమృతముచేత- ఆప్యాయితైః-
ఆప్యాయమానములయినయవియు గీతాప్రేడితదివ్య కేళిభరితైః- గీత-గా
నముల త- ఆప్రేడిత పునరుక్తములయిన- దివ్య-అశరమణీయములయిన.

ప్రణయసరసాలోకితాపాంగలీలాః- ప్రణయ- ప్రేమచేత, సరస - రసయుక్తములయిన, ఆలోకిత-చూపులుగల, అపాజ్ఞలీలాః-కలాక్ష విలాసములుగల, బాలాః బాలుగును. మాశౌ-సిగయందు-బద్ధమ్-నేమలిపురియును మధురవదనాభోరుహే-మధురవృద్ధ్యనుండిన వదనాంభోరుహే ముఖకమలమునందు మాగ్ధ్యముద్రా సౌందర్యచిహ్నమును ఇతియాహేతువుచేత ఆదాకారం ఆక్రొత్తయైన ఆకారం ఆకృతిగలవనియు కితవందూర్తమయినయదియు కిమపివాచామగోచరమయినయదియునగు జ్యోతిః శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజసు అన్వేషయామః వెదుకుచున్నాము॥

ఈశోకాధికంబు శ్రీగోపాలకృష్ణుడై కాదశాక్షరీ మత్రాద్యగంవిగనతురమారసంహితయందుఁ జెప్పబడియున్నది. *

శ్లో॥ హారంతంనవనీతాది చార్యేణవ్రజయోషితామ్॥

గోపబాలైర్వృత్తంకృష్ణం ధ్యాయేత్సంప్రేమిమంజవేత్॥ *

మ॥ సరసాపాంగవివర్దవాక్యములు మించక బాలుకుల గొల్వఁగా॥

మురలింగేలనమర్చిపింఛమకుటం బుచ్చొముచెల్వంబును॥

దిరచేపంబును బాల్యకాలమునఁ మా గ్రీవాంతమంగల్లుచి॥

తరపుం యాతిశయానుజీన్వేగికి హృస్పిష్మంబునకొనిల్పెదక॥ *

తా. కర్కబుసచిల్లనగ్రోవియును వ్యభావసిద్ధంబగు సుకుమారంబుగల శరీరంబు బాల్యసంవదయును బార్శ్వవిభునం ప్రేమచేసరిసంజులగుచూపులుగల యపాంగవిలాసంబులుగల గోపబాలుకును సిగయందు నెమలిపురియును హృద్భంగము ముఖకమలంబునసౌందర్యముద్రయునీనుచు గ్రొత్తయగునాకారంబుగలిగి దూతకంబయి వాచామగోచరంబయివెలయు శ్రీకృష్ణాఖ్యాబగు తేజుబును వెదుకుచున్నాననుట.

శ్లో॥ ఆరూఢవేణుతరణా ధరవిభ్రీమేణ మాధుర్యశాలివదనాం

బుజుసుద్వహంతీ । ఆలోక్యతాకించ యాచన దేవతావః కైశోరకే

నయసికాచికాంతిచుప్తిః॥ *

టీ. హేచనదేవతాః ఓపనదేవతలారా వఃవిాకు అనయా యావ్య

ధక క్రియచేత కింవిమప్రయోజనము కయిగోర కేకైశోర సంబంధమయిన

నయసివయస్కుండు ఆరూఢవేణుతరణా ధరవిభ్రీమేణ ఆరూఢ ఉంచడిన

వేణు పిల్లన గ్రోవిగల తరుణ లేతయయిన అధరి ఆధగోష్ఠముయొక్క విభ్రీ

మేణ విలాసముజేత మాధుర్యశాలివదనాం ఒక మాధుర్య సౌందర్యముజేత

శాలివాహనున్న పదనాంబుజం ముఖకములమును ఉద్వహంతి వహియించు చున్నయదియు కాపి వాచామగోచరమయినయదియునగు కా.తియప్తేయ ప్రిపంటికాంతి దృశ్యతాం చూడవగినది ।

ఉ॥ దాపకమంశమింపాదవం దానధరంబున మోపిరాడున ।

బ్రాహ్మమండహసనంధు రానచిద్రేమమా నీయతేహదై । క్రేఫలమే పమిపాదల క్రేవననాపడునిచ్చినామమి । రోపితిరేనపట్టుడిక నోవన దేవతలారఁజెల్పితిఁ ।

౩౧

తా॥ ఓవ- దేవతలారా మోక్షవృధాక్రియచే నేమిప్రయోజనంబు నయస్సునందేయధరంబు వేణువుమ్రోయించుచునతివిలాసంబున సాంస్కృతిక బుజ్జీ నొప్పెడి ముఖకములంబును వహించినదియే వాచామగోచరంబైన వెలయుకాంతిమితేతు జూడం దగినదియనుట

శ్లో॥ అనన్యనాధారణకాంతికాంతమిత్రాంతగోపీవయపారవిందమ్ ।

పుంసఃపురాణవ్యవసంవిలాసం పుజ్యేనపూజ్యేనవిలోకయిష్యే ।

టీక. అన్యనాధారణకాంతికాంత - అన్యనాధారణ- ఇతగులకందరాన, కాంతి-కాంతిచేత, కాంతిమ్ మనోహరమయినయదియు, ఆ కాంతిగోపీవయపారవిందం- ఆకాంత- ఆక్రమింపఁబడిన, గోపి - గోపికలయొక్క నయనారవిందం-కమలములవంటికన్నులుగలయదియునగు, పురాణవ్యపుంసః అదిపూరుషుడైన వారాయణునియొక్క, సవం- సూతనమయిన, విలాసం- శ్రీకృష్ణహాసవిలాసము, పూజ్యేన- తత్కృపగాని పుజ్యేన- పుణ్యముచేత, విలోకయిష్యే చూచుచున్నాను

చ ॥ ఇతిరులకందరానిజగదేకమనోహర కాంతియుక్తసమా

గతవచ మాననాకరవికాసములన్నియుగోపబాలికా

యతనయనారవిందములకగ్గముసేయు పురాణపురుషుఁ

స్మృతింగలపొసఁచుచేసమగ్రసనాతపప్ర్యాసంగతిఁ

ఇతిరులకందరానికాంతిచేమనోహరంబగుచు గోపి లకచు

మరలచే గాక్రమింపఁబడిన పురాణపురుషుండగు వారాయణునిప్రత్యే విలాసంబుఁజూచుచున్నాననుట.

శ్లో॥ సాష్టాశ్లాతమనంద్యవమస్తభావేన్సర్వాను రేంద్రని

కరానిదమియాయే వందస్మి తార్ద్రమధురానన చంద్రమ్

స్వపుణ్యనిచయేషుమథక్రమమ్

టీక, సాష్టాభిపాతం-సాష్టాభి అష్టావయవసులతోఁగూడిన పాతపాతము గలుగుచుట్టులుగా సర్వాత్ సమస్తమహా-సురేంద్రనికరాత్ - సురేంద్ర - దేవతా శ్రేష్ఠ యొక్క-నికరాత్-సమూహములఁగూర్చి-అభివంద్య-సమన్వరించి- సమన భావైఃసమస్త్రకారపరిచేత ఇదమేన ఈచెప్పబోవుచున్నది యీచే- యాచించుచున్నాను, మహాస్వీతాద్వైమధురాననచంద్రబిమ్మే - మండస్మిత- మంగళ-మచేతఁగొని సరిచవ, సనది బగుటచేత మధుర సుందరము నున ఆచించ బ్రదిక్పించుచు బహునాటికొనిన గల సందర్భ సంహసయొక్క- పుణ్యవిచయే పుణ్యసమూహమైన కృష్ణుని ఉంచుమను నాకు భక్తిః భక్తిః అస్తు ఆగుఁగాత.

మ॥ అమృతపద్మ సువర్ణస్పృశతికిఁ గాస్తాంగంక్షప్రణామమ్॥

అమృతామృతమృతవర్ణభావములతోఁగూర్చి స్వేదః స్పృశహారః సాక్షాం భోజవిహసవేదవ-వాసు శైవసందర్భాల్లోత్తమపుణ్యాలియంతభక్తిసేయవంద గ్నాకునెల్లప్పుడూ॥ ౩౩

తా సమస్త దేవతా శ్రేష్ఠసమూహములఁగూర్చి కరంబులుజరిగించుబులు సేయుబులురుంబులలాటంబును శిరంబును మనమింద్రాక్షి సమస్త ప్రకారంబుల శ్చయ్యగుచు నీచెప్పుట యెక్కి క్రమమునంబించుచున్నాను ఎటులననఁజునుగవుచేతరస శైవసందర్భంబై చందురునింబోఁ నెవ్వరిగంబగలిగినాదు. పుణ్యంపు గుంపునై వడిఁజెలంగు గోపాలదేవుండు సత్యతా బగునగ్నిగలుగుం గావుతమనియూచుచున్నానట.

శ్లో॥ గౌరీప్రవాళేషు సుసంపన్నమస్త్యేక్ష్యహిగణ్యః పురుషాయు

శేషః॥ అర్చాగృతేషు క్రయాపిభక్త్యానీలవ్యబాలవ్యనిజుచరిత్రమ్॥

టీక. యోచు- ఈయగురుదుచున్నయవి యి. ప్రవాహేషు ప్రవాహగూఢములయొక్కయవియు గు, పురుషాయుశేషు వనకాలములయందు గలవి ఆద్రస్థిమయిన, తుల్య- తుల్యమే, గణ్యః లెక్కి పఠగినదియని, మస్త్యే - తలచున్నాను, యత్ర - ఏతడనుందు, కయాపి - అనిర్వాచ్యమగు, భక్త్యా భక్తిచేత, సీగృహి-వరకండైన, బాలవ్య-బాలకృష్ణునియొక్క నిజస్వరూపము, చరిత్రం- చరితము, అర్చాగృతే- అర్చించితింపబడుచున్నదియో ను, తుల్య-తుల్యమే, గణ్యః లెక్కిపఠగినదియని, మస్త్యే-తలచుచున్నాను, అనియన్వయము.

ఉ॥ ఏమిటికొలుచునునుని నెంచనియాయువు లెక్కఁజెట్టఁగా॥

హమరవృత్తి నేనమచేధక్తి విధంబుననేనబాలిం॥ లామహానీయుండౌ
హరిఁడలంచునిమేషములన్మహార్తము॥ ధ్వాములులెక్కకెక్కునెంబు
సల్పనికాలములెల్లవృత్తులు॥ ౩౪

తా. ప్రవాహయాపంబుగఁబోవునీవీతికాలంబుననేనాపంబుగఁబో
చేతనే నను నీలవర్ణండుగు బాల్కృష్ణుఁడుచరిత్రంబుచింతింపఁబడుచున్నట్లుగా
కాలంబైననులెక్కింపనర్హంబులేనిబోనేమిటికంటె.

శ్లో॥ నిసర్గసరసాధరం నిజకయార్ద్రదివ్యేషణం మనోజ్ఞముఖప
క్కుజంమధురసార్ద్ర మంకస్మితమ్॥ రసజ్జహృదయాస్పృంఠమితవల్లవీ
గోచరంభువః పువహపాన్యహేభవసలోభనీయమహః॥ ౩౫

తా. నిసర్గసరసాధరం - నిసర్గ - స్వభావముచేత, సరసరస యుక్తమి
యిన, అధరం - అధరోష్ఠముగలయదియు, నిజకయార్ద్రదివ్యేషణం - నిజనిత్య
మయిన, దయా - రయచేత, ఆర్ద్ర - ప్రసన్నములగునదివ - దివ్యములగు
న, ఈతణు - నేత్రములుగలయదియు, మనోజ్ఞముఖపక్కుజం మనోజ్ఞ సుం
గరమయిన, ముఖపంకజం - కనెలచేపంటిమిఖముగలయదియు - పాధురసా
ర్ద్రమండస్మితం మధురస హృద్య రసముచేత ఆర్ద్ర - సరసమయిన - మంద
స్మితం - చిఱునగవుగలయదియు - రసజ్జహృదయాస్పృంఠ రసజ్జ - బ్రహ్మజ్ఞుల
యొక్క - స్పృంఠ - స్పృంఠయయ్యచే ఆస్పదం అవస్థానముగఁగలయదియుర
మితవల్లవీగోచరం - రమిత సంతోషింపఁబడిన, వల్లవీ - గోపికలయొక్కలో
చనం నేత్రములుగలయదియు భవసలోభనీయం భువన - లోకములచేత భో
భనీయం - ఆశి - పఁ గెనయదియునైన - మహః - శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజము - పు
నః - సారెసారెము - ఉపాస్నహే, నేమియుచున్నాచు

తా. కమ్మతేనవాచిడి గ్రమ్మెడుమోవి సుధారసమ్ములం॥
జమ్మెడుతేటనవ్విగయఁజప్పిలుచూపుటామోముడిమ్మిచ్చె॥ వ్యాస
గోపికల్లనిహళావాళిఁజెంపర సజ్జలెల్లలో॥ కమ్మకాంచినాకిం నవ
కంబగుతేజముఁగొల్పెదన్మది॥ ౩౬

తా. స్వభావానుచేనందరింబగు సధరంబును దయచేసరసంబులెది
వ్గంబులైన నేత్రంబులును మనోహరంబగుముఖకమలంబును హృదయ బున
గరసంబగుచిఱునగవునుండలిగి యెల్లలోకంబులచేత శింపఁబడినదియై సర
బహుంబునెఱిగినహృదయంబు లాస్పదంబునందును గోపికలన
యనంబులకు సంతసంబుఁడీయుచు వెలుగు శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజంబునుసారెసా

రెకు నేను నేవి. చుచున్నాననుట,

✽

శ్లో॥ సకోపి బాలస్సరసీరుహాక్ష స్సాచ బ్రహ్మ జపాదమాః॥

ముహు వ్రడేతద్యుగోమహీనో మోముహ్యమానేపిమఃస్మ్యదేతుః

టీక. సః - ప్రసిద్ధుఁడయిన వాఁడును, కోపి - వాచామగోచరుండైన వాఁడును, సరసీరుహాక్షః - పుండరీకాక్షుఁడయిన వాడునైన బాలుఁబాలుఁడును సా - ఆప్రసిద్ధమయిన ప్రజస్త్రిజనపాదసూళిశ్చ ప్రజస్త్రిజన - గోపి - జనములయొక్క - వాగ్ధు శిశ్చ - పాపసూళియున, తదేతద్యుగోమహీనో మోమో ముహ్యమానేపి - నానంబంధమును మఁసి చిత్తముమోముహ్యమానేపి మోహమానొందినదైనప్పటికిని ముహుః మతి సాటికి ఉదేతు స్మృతిపదముకొదుంగాత.

చ॥ అలసువిమోహభారమున నున్నచుఁగుయ్యన నన్న బ్రోవఁగా

లలిలివిచాలలోచనములంబరికి చుచు శాయువేగుండై

దులరులనచ్చ బాలుఁడును దోడ నెకొసి నూడ గాతవి॥

గలిసికోచంగవచ్చు ప్రజకాంతలపాదరస బుఁగాంచె ౯॥ 3౬

తా. ప్రసిద్ధుడైన వాచామగోచరుండై జెల్లదామలు బోనిలోచనంబులుగల బాలకృష్ణుండనువానివెటుంటివచ్చు గోపికలవాదరసఃబునుమిక్కిలియుభౌంతంబగునామసంబునగాంచుచున్నాననుట.

శ్లో॥ మయిప్రయాణాభి ముఖేచల్లవీ స్తవ్యాయీదుర్గలింస్య

బాలకః । శస్తేశ్వనేశ్యా) విత వేణునిస్వనో విలాసవేషేణపురప్రతీయతామ్॥

టీక మును - నేను ప్రయాణాభిముఖేచ ప్రయాణలోకాంతర ప్రయాణమునకు అభిముఖేచ ఉన్మథుఁడనగుచుండఁగాఁజల్లవీ స్తవ్యాయీదుర్గలింస్య ర్గలితః - వల్లవీ గోపస్త్రీలయొక్క స్తవ్యాయీ స్తవ్యంద్యములచేత దుర్గలితః - శ్రాంతుండైన సః ఆప్రసిద్ధుడైన బాలః బాలకృష్ణమూర్తిశస్తేశ్వనేఃమెల్లమెల్లన శ్రావిత వేణునిస్వనః శ్రావిత శ్రవణమార్గమునొందింపబడిన వేణునిస్వనః వేణునాదముగలవాఁడగుచు విలాసవేషేణ విలాసవిలాసార్థమైన వేషేణ అలంకారముచేత పురః యెనుట మమ నాకు ప్రతీయతాం తోచుగావుత.

ఉ॥ గొల్లమి సారిప్రాణుచను గుత్తులహత్తివ వితమ గుళిః జ

ల్లనచూపుతోవదలి వారెకుజారెపీలిక డగో । నల్లన గాకుడెల్లు

అక్షయవీరిని దిల్లీ వెళ్ళి ప్రోత్సహించి దిల్లీని శాఖాధికారులకు నావయ్య నామమున నిచ్చి విడుదలచేయించెను.

తా. నే. గో. వా. తిరుగుముఖం బోవనము చేసెను గో. వికలచర్మల గాయనిని విడిచి వేరికంటగల వాచామగోచరుడగు శాఖాధికారి మేల్లె, మేల్లెన వేలుగానంబుగా చెవులను చుచు చాముండటవిలాసయుతంబగు కేమంబుచేరి ల్లుంగు ప్రసాదించెను.

శ్లో. అతిభూమిమహిమ మెవవా నచరావశితవల్లనీ స్తనమ్.

చరామ రి రి రాయన ముఖాద్వైత పాశ్చాత్యమునా.

టీక. నచరావ శితవములకును, మననాంవానుసమ్ములకును, అతిభూమిం దిక్కులియువిచయమును నయదయ, ఆధామిం అవిషయంబునయది యు (సుఖాత్వము విషయమనియనుకూలత్వమున విషయమయియనుకూలత్వము) అపరం. ప్రసిద్ధియునియదియు రి నాయనం రి నాయనస్వరూపమయినదియు ముఖాద్వైతం ముఖం సాందర్భముచేరి అద్వైతం అద్వితీయమయినదియు నానినల్లనీ స్తనం నానిత నివాసముగఁజేయఁబడిన దల్లనీ స్తనం గో. వికలచర్మములగుచును, గుమహావనతేజముచే దాపాశ్చర్య సేవించుచున్నము.

చ. నలుకఁ గొలఁదిగానియను భావముగాం యునద్వితీయమై.

పా. అనఁబడినది నైశ్చిక పూర్వరనాయనమై మహావాన్నశి.

గొలికెడుదన్యతేజము మనోహరవల్లనల్లనాదన.

లలితసయోధరాంత విలాసని గానము గాంచెఁగంటి రే

తా. పలుకందరంబుగానియను భావముచేనద్వితీయంబై మనఁబునకు సాయనంబై నగమదిత్య తేజంబు గో. వికలచర్మలపై లానంబుఁజేసినిట్టితేజంబు నెడవకయుచును చుచున్నాననిట.

శ్లో. జననాంతరేపిభగదేకమణ్ణకే కుంభియభాన్నికమనా నుతేక్షణే.

ప్రజసుగతిక విభోచనామృతేచలరాసంతునలేంది) నూణిమే.

టీక. జగదేకమణ్ణకే జగత్ లోకములకు ఏకముఖ్యమయినమణ్ణకే అనుకారమైనవానిను కమనీయభాన్నికమనీయ కోరఁదగినభాన్నితే జముగఁచెను ముఖం కమలాయతేక్షణే కమల తామర చేకులవలె అయితని శాలముత్యం అనుకేత్రములుగలవాని ప్రజసుందరీజనవిభోచనామృతే ప్రజ ప్రసాదించుచున్న సుందరీజన ప్రజములముఖం విభోచ

న- నేత్రములకు అమృతే-అమృతప్రాయుడైనవాడునైన శ్రీకృష్ణమూర్తి-
యందు, జననాంతరేపి-జన్మాంతరమునందు, మే-నాయొక్క, సకలే-ద్రియా-
ణి, చక్షురాదులగు నెల్ల యింద్రియములు చపలాని- ఆసక్తములు సంత- ఆ
గుంగాక

✽

మ || శతపత్రోజ్జ్వల పత్రినేత్రు న్రజకంజా తాననాలాకనా ।

మృతిధారాధః చారుగాత్రుః పవనో న్యేషేకభూమాసము । స్మత
చారిత్రః బవిత్రః గోల్పి య జన్మంబు స్వలోలేంద్రియ ప్రతతుల్
సౌఖ్యం న గదుగాతః జ చాఽల్యంబు లీడెరగఁ॥

తా॥ జగములకుముఖ్యముగ నలంకారభూతు-డును గోరంజగినమ
హానీయతేజ బుధ కాగ్రయుండును బుండరీకాక్షంపును గోపి ల నేత్రబులవ
మృతంబుబోలెనుఖంబుజేయువాడునగు శ్రీకృష్ణదేవునందుబ్రతిజన్మంబునను
నాసకలేంద్రియంబులాసక్తంబులయినుఖంబునొందుగాతయసుట॥

శ్లో॥ ముని శ్రేణీపంక్త్యం మదభరతవద్వవధుస్తనశ్రోణీబిమ్బా ।

స్తివిశానయానామ్భోజసుభగమ్ । పునర్జ్ఞానభూమింపులకితగిరాం
స్తేగమగిరాంసనశ్శ్యామ వందేకమపిమహానీయాకృతిమహా॥ ౪౦॥

టీక మునిశ్రేణీపంక్త్యం ముని-మునీశ్వరులయొక్క శ్రేణీ పంక్తులచే
త వంద్యం పుష్కారముతేయ బడుచున్నయదియమదభరతవద్వల్లవవదూ
స్తనశ్రోణీబిమ్బాస మితనయవాంభోజసుభగం- మజభర - మదభరతుచేత
లసత్ క్రకాశి చుచున్న వల్లనవధు అభిరస్మిలయొక్క స్తన స్తనము
లయొక్కయ- శ్రోణీ పరుదులయొక్కయు బింబ ప్రదేశముల విషయమ
యి స్తిమితి సస్పృలపైఁటవ టి నయవాంభోజ తామర రేకులనంటిక్క
లజేతను సుభగం సుందరములయిన యదియు పున వెనడియు పులకితగి
రాం పులకిత పంజాతిపుల కములుగల గిరాం వాక్యములుగల స్తేగమగి
రాంవేదాంతివాన్యములకు జ్ఞానభూమి కొనియాడఁగినభూమియైనయ
దియు, పునశ్శ్యామ - పున-చరితమువలె, శ్యామం నల్లనయిన యయు, మ
హానీయాకృతి మహానీయ- గృహణీయమయిన, అకృతిం- స్వరూపముగ
లయదియ, కిమపి- చెప్పబలిగనిదియనునగు, మహా-శ్రీకృష్ణుడను తేజస్సు
నుగూర్చినందే-నమసాగ రముచేయుచున్నాను.

చ॥ పులకలుగ్రమ్మమాని జనముల్ శ్రుతివాక్యముల న్నీతింపగా ।

జలదమ నోహరాకృతి యెసంగ మదాల సవల్లనందనా లలిత

పరమాక్షరా తర విభానకక్షేటలోలలోచనం । బులదనచానునంద
కృత పూర్వ ధాన్యము సుప్రసాదము ॥ ౪౦

తా. మువి ధాన్యములచే నమస్కరింపఁబడుచు మరాలి శయ్యబునఁ
బ్రాశి చుకోవకల కుచునందఁబ్రదేరంబులుజెలఁగు కపదామకలచేసుంద
రందై యుచున్నచునుబులకుం బతిపా కవిషయందై నీలమేనుబుబోలె
నలనే యతిసుకోవాదావా గుగలిని వాచామగోచరందై నెలుంగుతేజులు
నగ్రము చు చున్నానుట

శ్లో॥ అశుచుష్ణా మశిచలేచేతసా మనుజాకృతే ర్మధురిమ

శ్రీమంవిహ్నిః । అయిదేవకృష్ణమయితే జ్వలతామహినో

భవేయరపి మతాశ్శశాః ॥

౪౧

శ్లో. చలే పి చలించుచున్న ట్టురటి, మనసా మంస్తుచేతనుచు
జాకృతే మనుష్యాకారమువంటి యాకారమగలశ్రీకృష్ణస్వామియొక్క
మధురిమ శ్రీయం మధురిమ - సౌందర్యమయ్యె, శ్రీయం సంపద
ను అచుంబతాం లలించుచున్న వారలకు యాశ్శశాః ఏదినములు, అ
భూవక్ అశుచుష్ణవియో అయిదేవ దేవుండవయింపవాపులు దయిత ఇ
ష్టుండవయింపవాడవునునగు పౌకృష్ణ ట్టురటి కృష్ణా ఇతి ఈశ్రకారము జ
ల్పచాం చెప్పచునన్న నోప మాకులు లెక్కశాః ఉదయ టినికయులు.
భవేయః యోగుమా ॥

ఉ॥ మాచుషవేషధాంయగు మాధవునెహూన కాంతిదండల ।

లైచటియంచుచిత్తమున నాగచుంగృష్ణ కుంక యచుచు ।

హ్న ముమీలుగాబలుక ఈ కొనగూడెను గాతినీక ॥

ధ్యానవిధేయలైన ననకాదిమహావ ని భగ్యుల జన్మ ॥ ౪౨

తా. గ చలందేవ చిత్తంబుచే మాచుషమాణిక్యై ర్నీలవిశ్రీస్థైః
నీసాం ర్యనుపద ధ్యాన బుడేయవారలకు నే ట్టు పు పార్శ్వైః
ల్లొకో ప్రేమ కృష్ణ కుంకయచ నాల పంబులాడుచూకుట్లకు దెసంబులుపు
రి సారంబులయ్యెనుమట,

శ్లో॥ కిశోరవేషేణ కృశోరీకృతాం విశేషకృత్యైక విశాలగోచరం ।

యశోదయాలబ్ధయశోచామృధేన్నామయేనీలవిశాకరంకదా ॥

టీ॥ కృశోరీకృతాం కృశోరీకృతాం చి శకము సులభకలకాంకృ
కృతాం కన్నులచేతను విశేషకృత్యైక విశేష కుక్కి ర్మయ నట్టులుగాన

శ్రేయ చూడగిన-కిశోర వేషణ-బాల్య వేషముచేత, ఉపలక్షితం-చూడబడి నవాడును, విశాలబాహుచనం- విశాల వెడలుపులైన, లోచనం- కన్నులుగల వాడిను, యశోదయా యశోదాదేవిత, లబ్ధయశోన నాంబుధేః-లబ్ధ-పొంగుబడిన యశఃకీర్తియను, నవ-నూతనమైన, అంబుధేః-ఉంధికి, నీనిశాక ర-నీని నల్లని, నిశాకరం చం ద్రుడైన శ్రీకృష్ణస్వామిని, కదా-యెప్పుడు, నిశా యే చూచుచున్నాను-

శా. లీలాలోలవిశాలలోచనుని శశిశ్చేతన లంకృతు | న్బాలు
న్బాలితలోకపాలువ్రజకాంతలో సాక్కుచుంబెక్కుచుం దాలంగన్ను
లకోద్దికన్దాను యశోదాకీర్తిరత్నాకర! పా)లేయాంశుని ల నీరదతి
సకథావింతు నెల్లప్పుడు॥ ౪౩

తా. ప్రేషల్లియయందలి గోపికలనేత్రంబులచే బూడంబడుచున్నవి యేవిలాసార్థంబుగ సంగీకరింపబడిన బాలవేషంబుగలిగి విశాలంబులగుతో చనంబులచేతంబేబరిల్లుచుఅశోదాకీర్తినిముగ్రంబునకుజుండ్రుడై నీలవణుకం ద్రై-గోపాలదేవునెపుడుచూచుచున్నానునుట.

స్తో. ప్రకృతీరవతురోవిలాసలక్ష్మ్యైః ప్రకృతి జడమృణతావ
రాధావీధ్యామ్ | సుకృతికృత పదచకిశోరభావేసుకృతిమనః ప్రణిగ న
పాశ్రమోదః॥ ౪౪

టీక కిశోరభావే-బాలభావమంబు విరాగలక్ష్మ్యైః విలాససంపద
కు. ప్రకృతిః మూలః రణమయినదియు ప్రణతాపరాధవీధ్యామ్ - ప్ర
ణత భక్తులయొక్క అపరాధ అపరాధమలయొక్క వీధ్యామ్ పరంపరా
విషయమై ప్రకృతిజడం స్వభావముచేత జడమయినదియు సుకృతిమనః
ప్రణిధానసాత్రం సుకృతి పుత్రుగుఘులయొక్క-మః - మనస్సుయొ
క్క- ప్రణిధానసాత్రం ఏకాగ్రవిషయమైన వ్యాసను సుకృతికృతపదం
సుకృతి పుణ్యపురుషుల యందు కృత చేయబడిన పదం స్థానముగల వాడు
నగువోడః తేజస్సునః మహ్మరు అవతు-రక్షి చుంగత.

చ || హితజనతాపరాధుల న్నెనెడు. ల్లబడస్వభావమే

కృతమతులాత్మలోనఁ ఒరికిపంగఁ బాత్రమునైకిశోరతా|

గ్నితపడమైవిలాసచృదురీకిహేతువునై మనోహరా|

కృతిగమమిచురాసుకృతి గేనలతేజముఁచుచున్నాబో)వుక॥ ౪౫

తా. తాల్పంబునవిలాసనందదకుమూలకారణంబై భక్తులయపరాధవీక్షివిషయమై స్వభావసిద్ధంబగుజడంబై విద్వాన్ముఖవనంబుల నేకాగ్రహత్రంబుపకృతులయందు జేయగలడిన నివాసంబుకలిగి వెలుంగు లేజంబుమమ్మం బ్రోచుఁగావుతయనుట.

శ్లో॥ అపహసితసుధామదావలేప్తే రధికమనోహరమార్ద్రమం
దహఃపైః । ప్రజయవతి విలోచనావలేప్యో రమయతు
ధామరమావరోధనంః ॥

ర౬

టీక. అపహసితసుధామదావలేప్తేః - అపహసిత-యెగతాళిచేయఁబడిన సుధా-అమృతముయొక్క చద-మద హేతుకమయినఅనశ్చేనేగర్వముగలిగిన ఆర్ద్రమండహఃపైః ఆర్ద్ర రసయుక్తమయిన మండహఃపైః చీలునగవులచేతను ఆధికమనోహరం-ఆతిశయమయినమనోహరమైన ప్రజయువతివిలోచనావలేప్యం ప్రజయువతి ఆభీరస్త్రిలయొక్క విలోచన కన్నులచేత అవలేప్యం అత్యాగరణచేజూడఁదగిన రమావరోధనం రమాలక్ష్మీదేవికి అవరోధనం అంతఃపురమైన ధామ-కాంతి-నామమ్మం రమయతు ఆనందముచుహొందింపఁజేయఁగాత

చ ॥ నవసుధక్రోవ్యసవ్య చిటునవ్వలుమోమున గొడుజూప!
వల్లఁలలరావిలోనన విలాసవిలేప్యమునే రహఃమఃః!
భవసంభూతరస్థలివిభాసింబునందతపః ప్రభావనం!
భవఫలమైన ధామచుచుభులులభంగుర భంగినీపుత్రకా!

తా. నవమృతంబుగర్వంబునపహసించుమందహసంబుమూమునం గ్రోత్తఃవ్యసంజూపగొపికలవిలోచనంబుచే మిక్కిలియుఁజూడంబడుచున్నదియై శ్రీమహాలక్ష్మీకినిల్లఁగు వెలుంగు లేజంబునున్న సంతోషింపంజేయుగాక శ్లో॥ అమ్మరితిస్మేరదశావిశేషే రత్రాంతహృద్వామృతవర్షము
తామ ॥ నక్షీడతాం చేతసిగోపకన్యా ధన్యస్తాన్వస్తమసంమహానాః ॥

టీక. అమ్మరితిస్మేరదశావిశేషేః అంకూరిత అంకురించిన స్మేరగశావిశేషేః మందహాస విశేషముల చేతను ఆహ్లాద నేత్రములకు ఆశ్రూత హాహామృతవర్షం - ఆశ్రాంత - అవిభిన్నమైన హాహామృత అనందామృతముయొక్క వహకం వహకమైనయదియు గోపకన్యాధన్యస్తాన్వస్తమసం గోపకన్యా గోపకన్యలయొక్కధన్యధన్యములయిన స్తనస్తనముల

యొక్క- స్వస్త్వయనం- మంగళాయతనము నయ్యున్న మహాకాంతి నమయొక్క- చేతని మనమునందు- చంద్రాంశులైవగాగిడిచుగాక, చ! అతులితమందహాసరుచిరాసనము ల్విలసిల్లవర్జనో! గృతజ సతావలోక ఘనపూర్వ సుధామయవర్షరూపమై సతతముగోపికా ఘనకుచసలసిస్తులద్యమంగళా! చతురశ్చైవ సునిరంతర బంజరియించు మదికాక

౪౭॥

తా మెలకలెన్నచు చిఱుగల్గెనెడ జూఁజులకన్నలకుసంతోషాపృథ్విలు వర్షించును గోపనకలకుచలము మంగళాయతనంబై వెలయుచుండు నామనంబునంజరియించు గాతమంట,

శ్లో॥ మృగమపజ ర సకర విశేషిత వన్య మహాగిరి తటగర్జితైరి క్షుణ్ణద్రవవిప్రమితమ్ | ఆడతఁజాంతరింభిజతపేజ్జగోపసూ స్తనకలశస్థస్య నృణామర్ధనకకడఁమితం

౪౮॥

టీక మృగమపజ ర సకర విశేషిత వన్య మహాగిరితటగర్జితైరి క్షుణ్ణద్రవవిప్రమితం- మృగనివ- కస్తూరియొక్క పజ్జు బుడయొక్క సజర సంబంధముచేత విశేషిత మిక్కిలియునతిశయవలదైన వన్య ఆడనియందుంబుట్టిన మహాగిరి గొప్ప పర్వతముయొక్క తట భరియొడిలి గండ స్థూలాలోపలము యొక్క గైరిక గైరికాదివి శేషముయొక్క- మన- సామ్రాష్ట్రే న గ్రవప్రపముచే విప్రమితం- పడగుగండేయఁడైనయదియు- ప్రజ గోపపూ స్తనకలశస్థస్య నృణామర్ధనకకడఁమితం ప్రజ సందునిప్రేక్షియింపందలి గోపసూ గోపస్త్రీలయొక్క స్తనకలశ కలశములవంటి స్తనములయొక్క స్థితి ప్రదేశమంటి- నృణామర్ధన- కుంకుమగంధము, యొక్క మద్దన బరియుట త కర్దమితంబురదతిలిగినదిగాఁజేయఁబడినదియునగునటువంటి, అజితఘజా తరం అజిత శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క, భజంతరం భజమధ్యమును భజత సేవింపుడు.

✽

చ! మృగవదంతసంకరగిరిస్థిత గేరికభాతురక్తిమం | చాగరువ హించి వల్లవపథూపృథులస్తనకుంకుమంబునా | ద్విగుణితకాంతివ త్కుండగు నీరదుహాతుఁ గృపాకటాక్షునిం | దగిలిభజంపనిల్పుడుము దంబునను త్తములార చిత్తముల్॥

౪౯

తా. కస్తూరీకర్ణమముయొక్క స బంధముచే నతిశయింపఁబడినగిరి ప్రదేశంబు గండశిలయొడిలి భాతునిశేషముయొక్క యతిశయంబగుప్రపం

బుచ్చే సమణంబే ప్రేవల్లియయందల గోపికలకుచంబులు గరాగవిశేషంపు
మద్దనంబుచేరిబకిలంబగు శ్రీకృష్ణునివక్షంబు సేవింపుండనుట

శ్లో॥ ఆమూలపల్లవితీర్థంపాఠజాతై రాసి స్మృత్యైవసమాద్యసగోపవే
షా । బాల్యాకృతిర్మృదులమగ్ధముఖే దువిష్ణుచూడుర్యసిద్ధిర
వతాన్మధువిద్విషాః

టీక ఆమూలపల్లవితీర్థం ఆమూల మూలపర్యంతము పల్లవిత చిగి
రించుటవంటి తీర్థం లిలంబులు గునట్టులుగా అపాఠజాతైః అపాఠజ తీర్థం
టిచూపులయొక్క జాతైః సమూహముచేత ధవసంహోకములను ఆసి స్మృ
తి తమపునునున్న యదియు అదృతగోపవేషా అస్థిత అరణ్య శేయబడిన
గోపవేషా గోపాంక వేషముగలయదియుమృదులమగ్ధముఖేమబింబాచం
ద్రచింబముతో సమానమయిన ముఖముగలయదియు చూడుర్యసిద్ధిః చూ
డుర్య మధురత్వముయొక్క సిద్ధిః ప్రాప్తియై యదియు సగుమధువిద్విషాః
శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క బాల్యాకృతిః బాల్యా బాలభావమందలిఆకృతిః
రూపము సః మధు అవతాత రక్షించుంగాత

చ॥ కరుణనుబాదుకొల్పినజగంబు గలాక్షనుధారసాప్తిచే । బ
రిత బల్లవప్రసవ పక్వ ఫలంబునుగా నొనర్చుచుం । జనుతమిహారి
ప్రాయమున జ్యేష్ఠగుచక, యద నాలపంతున । మ్మరహరుబూర్ణగం
ద్రముఖ మోహనపల్లవ వేషుఁగొల్చెనక॥ ౪౭

తా॥ మొలంబుఁజగిర్చిన విలాసంబులు గలుగు టులసపాంగనిరీక్ష
ణ బులదగంబుంజూచుచున్నది మైకోమలంబుచనుండంబునై చంద్రచింబం
బుఁబోలిన నెక్కుగంబు గలిగి యందఱచే నంగీకరింపబడిన గోపాలంకా
రంబుగలిగి సౌందర్యంబులకాటపట్టువెలయునట్టి శ్రీకృష్ణుని బాలభావంబు
సందలియాకారంబుమమ్మరక్షించుగావుత

శ్లో॥ విరణ్యణిసూపురం ప్రజేచరణా మ్భాజ ముపాన్యశ్గా
ణః । సరసేనరసిశ్రియాశ్రితంకమలంవాకటం న నాదితమ్॥ ౪౮॥

టీక॥ ప్రజే నందుని గొల్లవల్లియయందు - విరణ్యణిసూపురం -విర
ణ్యణి ధ్వనిచెయుచునున్న - శ్రియాశ్రితంకమలంబునునూపురం అదెరుక
ల యదియు సరసే రయంత మయిన సరసి సరస్సు నందు శ్రియా కాం
తి చెత శ్రితం అశ్ర లుంప బడిన యదియు కలహంస నాదితం కలహంస

రాజహంసలచేత, నాదితః. ధ్వనికలవిగాఁజేయఁబడింట్లువంటి, కమల - కమలములవలెనున్నదియగును, శాన్తికాండ - శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క, చరణామ్భోజం - కమలములవంటిపాదములను, ఉపాస్వ - నేనివును, ఇచటచరణామ్భోజమ్-అనుపదముచుదబ్బి శేషగపదములునుజాత్యేకవచనముగాఁబ్రయోగింపఁబడియె.

ఉ॥ సాతరహామరాళ పరసారససన్నిభ చున్న రత్నము॥ ౧౯
విలూపాదములతోఁ జరియించుచువీధిలేగలం | బారఁగఁదొలివెం
డినపర్యలుచారుచుఁ జేరివట్టుచుం | నేనటించుచిన్నయను కేరి
నామదినాశ్రయింపక॥

తా- సారవంతంబగు స్వతంబున మరాళధ్వనితోడంగూడిన కమలంబుకరణియందువియల మ్రోతచేరవణిచు శ్రీకృష్ణునికాంతియుతంబగు పాదకమలంబుచ నేనివునునుట.

శ్లో॥ శరణమశరణానాం శారదామ్భోజ నేతం నిరవధిమధుని
స్థానీలవేషేణ రమ్యమ్ | స్మరశరపరతంత్ర స్థైరకేత్రామ్బుజాభి
రన్యజయవతిభిరవ్యాప్తాంవేష్టితం॥

టీక. శరణానాం- రక్షకులులేనివారలకు, శరణం- రక్షకమైనయదియు, వారదామ్భోజనేత్రం-శారద శరశృతునంబంసమురయిన, అమ్భోజానీమలములవంటి, నేత్ర- కన్నులుగలయదియు నిరవధిమధునిస్థా- నితపథి, అవధిలేని, మధురిస్థా- సౌందర్యాశిషయమగు-నీలవేషేణ-వల్లనివేషముచేత. రమ్యం- చిన్నోపరమయినయదియు. స్మరశరపరతంత్రస్థైరకేత్రామ్బుజాభిః- స్మరశర- మన్మజబాసములచేత-పరతంత్ర-పరధీనులమనవాడును- స్థైర- వికసింపిన- నేత్రామ్బుజాభిః పర్యవసరికన్నులుగలవాఁడును. ప్రజయవతిభిః - గొల్లవలెయం లిస్త్రీలచేర వేష్టితం- చుట్టబడిన- బ్రహ్మ- శ్రీకృష్ణుడనెను పరిబ్రహ్మము, నః మహ్మ- ఆశ్వాత్-కాపాదుగావు.

షా॥ శరదంభోరుహనేత్రు నినులకభా సౌందర్యచాత్రుస్మరే॥
హరపౌరందరనీలగాత్రుఁ గుచుమాసా॥ వేదజాతస్మితాం॥ కుతనంద
ప్రజనులారీపుతుం గోపాంగనాలింగితు॥ స్మరణత్రాణవమన్నతు
స్వగ- చూ సారోన్నతు॥ ౧౯౯౯
తా- కుచులులేనివారలకు రక్షకాత్మకతకలఁబడిరిననీల

చామర చేతులంబోనినకన్నుగవంగలిగినదవధిగ సౌందర్యంబుగలనీలవర్ణ బుచ్చే
పరిమనోహరంబై ముస్మధ బాసంబులచే బడిలి కలకంబున బరాధిసంబున
లోచనకమలంబులుగల గోపయంత్రులచేత బరివేర్చిపంబడియున్న శ్రీకృ
ష్ణసౌందర్యంబు పరబ్రహ్మంబు మహ్యంత్రోచితుమనట

శ్లో॥ సువ్యక్తకాంతిభరసారథ దివ్యగాత్రసువ్యక్త చూపనపరి
తఃకోకభ పమ్ ॥ గవ్యానుపాలనవిధానశుశిష్టమవ్యాదవ్యాజమ్యును
భలేశ్వరభవం ॥

టీ॥ సువ్యక్తకాంతిభరసారథదీప్యగాత్రం - సువ్యక్త - ప్రకాశితు
చున్న - కాంతి - కాంతియొక్క - భర అతిశయముగలిగినదియు సారథ - ప
రిమనోహరమున - దివ్యగాత్ర - దివ్యసుందర విగ్రహముగల యదియు -
అస్పృక్తచూపనపరితఃకోకభవం - అస్పృక్త - అస్పృటమయిన - చూపన - జ
డ్యవముచేత పరిత వ్యాప్తమయిన కోకభవం - బాల్యముగలయదియు - గ
వ్యానుపాలనవిధాన - గవ్య - గోరమాహమయొక్క అనునాలన రక్షణ
మయొక్క, విధానవిధానమందు - అనుశిష్టం - శిశువులమయినయదియు, అవ్యా
జరమ్యుని, అవ్యాజ ఉపాధిరహితముగా, రమ్యం - మనోహరమయినయదియు
నగు, అభలేశ్వర - వైభవమ్, అభలేశ్వర - నారాయణునియొక్క, వైభవం
శ్రీకృష్ణాభ్యుపసంభవము, నా - మహ్యతవ్యాద - రసించుగాక.

చ ॥ ప్రకటితగాతిసాంధ్యరంభితగాత్రము పరావనార్యతీ ।

చకితర్కకోరభావము నిసమనోహర రూపభేదయై సకలజగన్
యంతియగు చౌరిమహాత్మ్యముగొల్గవలెదా యకయొకయింటన ప
సులః శమే పై నిదేమిచితిమో ॥

తా, ప్రకాశమానంబగు కాంత్యతిశయంబుగలిగి పరిమనోహరంబై
సదీప్యసుందర శరీర బును మొలకలెల్లజస్వ సంబుజవ్యాప్తంబుననగు బాహ్యం
బను గలిగి గోపరిపాలవిధియందు ఉత్తతంబై సకీకృష్ణాభ్యుపై భవంబు మ
మ్ముఁజ్రొందుగాత్రయనట.

శ్లో॥ అనుగతమతిదా మమ్మ రాలమ్మినీనా నయనమధురిమశ్రీ
సర్వమ కాణినీన్నామ్ ప్రజయువనీవిలాసి వ్యావృతాపాంగమవ్యా
త్రి సుపననుకుమార బైవకైశోకంసః ॥

టీక, అన్యరాలమ్మినీనామ్ - ఆకాశమనాశ్రయి చి యున్నయటు
వంటిదియు నయనంధురిమ శ్రీసర్వవికాణినీన్నామ్ నయన కన్నులయొ

కృమభుజిమశ్రీ సౌందర్యసంపత్సంబంధములయిన నర్మనిర్మాణ విలాసచే
ష్టలయొక్క పీష్మాం మార్కాఢలుగల ఆమరీణాం- దేవతాస్త్రిలచేత ఆ
నుగతం అన సంపదబడుచున్నయదియు ప్రజయేవతివిలాస వ్యావృతాపాం
గం ప్రజయేవతి నందుఁగొల్ల పల్లియయందలి గోపికాస్త్రిలయొక్క విలా
సలీలలయందు వ్యావృత ఉన్నట్టి అపాంగం కటాక్షములు గలయదియు
త్రిభుజనసుకుసు రిం త్రిభువన మూదులోకమలకుసు సుకుసు రం సం
దరమైనయదియు నైన దైవకైశో కం దైవ శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క కయి
శోరకం బాల్యభావము నః మమ్మ ఆవ్యాత్ పాలించుఁగాక

శా॥ లోల లోకనహాపభాసమలనాలోకించుచుఁ దేవతా|

నాళికాన్యలుమింటనంటితిరుగన్నందప్రజాంభోరుహః|

క్షీలీలార్ద్ర) కటాక్షవీక్షలసరక్తిబర్వదై) లోక్యర|

మ్యాలంకారమునైచెలుఁగుహరిబాల్యప్రాధి నన్బ్ర) ప్రతక॥ ౫౧

తా. అకనంబుననుండి నే త్రసౌందర్య సంపదచే సంకేతంబులుదేర్చి
దేవస్త్రిలచే ననుసరింపబడుచు గోపాంగనల విరాసంబులప్రేంగడకంటిచూ
పులనెలకొల్పుచుదై) లోక్యసుందరంబైన వెలయు శ్రీకృష్ణ నిబాల్యంబుమచ్చు
బ్రోచుగ ప్రతయనుట

శ్లో॥ అపాదమాచూడమతిప్రసక్తై రాపియ్యమానాయమిచాంమనోభిః

గోపీజనజ్ఞాత సావతాద్వోగోపాలభూపాలకుమారమూర్తిః॥

టీక అప దమాచూడం పాదములు మొడలుకొనిశిరస్సు పర్యంతము
అతిప్రసక్తైః అత్యావశ్యకముగ బ్రవర్తించుచున్న యమినాం మునీష్వరు
లయొక్క పనోభి మనస్సులచేత అపియ్యమానా పానముచేయఁబడుచున్న
గోపీజనజ్ఞాతరసా గోపీజన గోపీ కాస్త్రిలచేత జ్ఞాతయెఱుంగంబడిన రసారస
మగల గోపాః భూపాలకుమారమూర్తిః గోపాలభూపాలగోపాల భూపాల
గోపాలభూపాలకుడియినశ్రీ కృష్ణస్వామియొక్క కుమారమూర్తిః బాల్య
రూపము వః మిమ్మ అవతాతే రక్షిః చుఁగాకగోపాలభూపాలకుమారమూ
ర్తిః ఆనుపదమునకు గోపాలభూపాల గోపాలకత్తిమైననందుఁయొక్క కు
మార, పుత్రుడైన శ్రీకృష్ణస్వామియొక్క మూర్తిః శరీరము అనియునర్థాం
తగముగఁదగి వ్యాఖ్యానభావము ॥

మ ॥ విమలాపాంగవిలాసగోమహిళావిజ్ఞాతసారస్యముం| దమితో

నవిష్వలూను డెందములజేతక మానులపాదము | స్తమనాహో

వగరనుఃటిసుపహ సౌభాగ్యహ రామశోభః । ముగోవాలకబాల
రూపమును గల గుంబుఁజేపులికా ।

౫౨॥

తా ఆపాదము స్తకముగ నత్యానప్రసంగమువలచే ధ్యానంబుచేయం
బకుమనమై గోపికసంబుచే నెఱుంగంబడిన స్వారస్యంబులెగివెలుంగు
శ్రీకృష్ణవిబాలహంబును మమ్ముభోజిగావులె యుట

సో దిప్తావృద్ధాననమృగశృశాం విప్రయోగాకులానాం ప్రత్యా
సన్నా ప్రణయదలూపాదవిచీరలగైః । లక్ష్మీలీలకువలయదళ
శ్యామలకాను కానూకా వృష్టియాశ్శః పులకముకుళా భోజభూ
మావిశేషమ్ ।

టీక విప్రయోగాకులానాం విప్రయోగ విరహముచేత ఆకులానాం
మిక్కిలివ్యాకులంబును స్ఫురదావనమృగశృశాం బృందాదనంబునందలిగొ
పికా స్త్రీలయొక్క ప్రణయదలూపాంగవిచీరలగైః ప్రణయ ప్రమాతిశయ
ముచేత చవల మిక్కిలిచవలమయిన అపాంగ క్రేగ టిచూపులయొక్కవీ
చీరశృంగయొక్క తరంకైః సంతతులచేయు దిప్తావృద్ధాననమృగశృశాం పులకము
కుళాభోగభూమావిశేషం పులకముకుళా న గలవలకగురుపట్టయొక్క ఆ
భోగ విశాలస్వమనియెడి భూమావిశేషం అల కారము గలుగు నట్లులుగా
ప్రత్యాసన్నం ప్రత్యక్షమయినదానివలెనున్నయదియు లక్ష్మీలీలకువలయ
దళశ్యామం లక్ష్మీ శ్రీమాదేవయొక్క లీలాకువలయ విలాసముగాధరించి
ననల్లకలువలయొక్క దళరేకువలె శ్యామ నల్లనేన భూమికాంతి వఃపియొ
క్క కానూకామనోరథములను వృష్టియాశ్శః పోషించుచుండుకాక.

౫౩

మ॥ విరయోష్మక్ నజభామిసల్లరగి యువ్వెల్లుల పగ్గంబు

నం॥ దరలాసాంగతరంగసంతతుల సేదలీ దేర్చుచున్నచ్చిని । ర్భగ
రోమాంచవిశేషభూషాడగు గొపాంబుపద్మలయా కలలీలావృ
లనిలనర్ణ మెనగు గల్పాణవారంపరక॥

౫౪

తా అక్రూరు మిగంనును లువునుగృష్ణనిమిధురకుంబోహ్మనిపోస
శ్రీకృష్ణవియోగంబున మన్మథబాణపీడితలైన గోపస్త్రీలకు శ్రీ చేతింబు
చలంబులగు నపాంగవృష్టిసంతతులచేదైవయోగంబున పగలంబుటిగిగురు
లనియెడియలంకార విశేషంబుగలుగునటుల గోపికనిధిశ్యామ బువ్రత్య
క్షంబే నదానివలెనడిసదియెల్లప్పుడే వికరంబునవిలాసార్థం గాధరించిన
నల్లకలువ కెఱువలెనెలండ్లియైన తేజ మంగిమనోరథంబులెప్పుడూకయను

ట, కృష్ణుడు మారఁబుననుండియును గోపికరనిధిధ్యాసరంబునఁబ్రత్యక్షుండై
న. రణి నందుననుట.

శ్లో॥ జయతిగుహశిఖింద్రపిఞ్చమాళిన్సుగిన్నైరిక కల్పితాజ్ఞరా
గః సురయువతివిక్రీర్ణసూనవర్షన్నపిఠవిభూషితకుంఠలఃకుమారః॥
టీక, గుహశిఖి ద్రపిఞ్చమాళిః, గుహ, పిఞ్చాభివ్యామయొక్క, శిఖిం
ద్ర. వెమిలియొక్క, పిఞ్చ పురి, మా : సిగయ దుఁగలన యను, సురగిరి
గైరి, కల్పితాంగరాగః సురగిరి దేవస్తానముయచుఁకుపర్వతముయొక్క, స్నై
రిః స్నేరికాదిధాతువిశేషములచేత, కల్పితకల్పింపఁబడిన, అంగరాగిః నాచ
లేపముగలవాఁడును, సుర సువతిష్ఠిస్తూనవర్షన్నపిఠభూషితకుం
ఠలువతి. దేవస్త్రీలచేత, విక్రీర్ణ, వెతచల్లఁబడిన- సూనవర్షన్న పిఠవిభూషిత
కుంఠలః పుష్పవర్షముచేతఁతమపబడినటువంటి యులంకరింపఁబడిన కేతము
లుగల. కుమారః శ్రీకృష్ణస్వామి, జయతి సర్వోర్విష్ణుఁడై నాతికంచు
చున్నాడు

మ॥ సురకన్యాకర ముక్తకల్ప కుసుమస్తోమంబులాయాద్యరవుం॥
దరుచుం బెన్నెఱిగుంపుపై నిలిపి చెంగింబాయుతుండుమి॥ జికరభా
త్రీధరు ధాతుధారఁజెలువారంబునాదీనానిసా॥ పురి ౨౦ వింశపు
తానఁబయకు తేవుంజొప్ప శాలోష్ణిష్టతః॥

తా॥ కుమార న్యాయు నాచార్యుల మరలూర శ్రీకృష్ణ పిఠంబు సేగ
యందు లంకరించి మెఱిగియుంటి నానుచి కర్ణామృతికి దేవస్త్రీలు గుహ్య
రంచు కల్పితః ప్రమాదవచఁ బుచ్చే న్ను బుచ్చయించుటలగు లంక
రింపఁబడిన శిఖింబులు గలిగి వెలుఁగు శ్రీకృష్ణ దేవుడు సర్వోర్విష్ణుఁడై
యూం ననుట.

శ్లో॥ ముగ్ధులకరపచ్చిస్థితవజ్రు లంవదనశబ్దజమర్జనవేల్లిఃపే॥
విజయతాంద్రజబాలనమాదాననతిదీనిలుకన్న యనంవిభో॥ ౨౧ ॥

టీక, ముగ్ధునమంపఁతుచిస్థితమంజులం, మధుర, మనోహరమైనయది
యును, మంజులం పక్షివదియు, తుచి శుద్ధమై యియునగు, స్థితః- వ్రుచ్చే
తి- మంజులం- మందర స్థితియదియు, అంగవస్థితి, అంగివస్థితిగానచే
త. వేల్లితం- చిలి సుబలుచన్నయియు, ద్రజబాలనమాదాననతిదీనిలుక
న్నయనం- ద్రజ-వ్రేపల్లియయిందగు, బాలనమా- గోపతాలిఃలయొక్క,
న్ననతితి- న్ననద్రజేము యందు, విలుంతి- తిరగ మన్నటువంటి, సయం

నేత్రములుగదియవగు, విభాగః ప్రస్థిష్ఠయా మోక్షః - వనవనంబు - ముఖమలగు, విజయః మే - సర్వోత్కర్షణసాధనంబు గాక.

మ॥ మురిపెంపుంబునప్రసవ్యుచితము కెమ్మోవికామథానిః హృత్
లో । గురియంబొక్కపుమోముఁ జేత్రనిసాంబు లో నక్కఁగావచ్చు
స॥ బృథువుంబ్రాచయముగొల్లు, ప్రోకుంబుంబాచో న్నానా నిర్మితి
రవుగన్నలయాయమావుగల భూర్భూమి సుఖ్యంబు

తా. హృదయంబై నవల్కలజేప శస్త్రంబై నకృతేసుండుకంఠ మున్న
దిష్ట జేత్రప్రవర్తయముంబొదాదికలఁ జుట్టకేకంబులంబొదాదికలమున్న
యందుంబు గలిగిచేసితిని శేష్ఠస్థి నీకెమ్మోముబాప నన్నున్నవలయు
యందువగుట,

శ్లో॥ అలసమలసశ్శక్తిశ్శరంజయముం బేమదసకనసస్త్వన్నంభస్త్వం
మహద్వ్యవసామ్బుజమ్ । తేనగమరుగజ్యోతానాన్దేవసేషస్త్వన్నమ్
తాశరంజయతివిదయత్రోపేషీకృతాంమతియన్మహతిః॥

అ॥ అలసశ్శక్తిశ్శరంజయముం బేమదసకనసస్త్వన్నంభస్త్వం
ప్రకాశించుచున్న యదియు, ముగ్ధ సుందరి - కయదియునగు, స్త్రిగౌ చిరు
సగవుగలయదియు, ప్రజనురగి - వనవనత్యంబుం - ప్రజగ నతి గోపితాస్త్ర
లయొక్క, మదనకదంబ - మన్నభవేష్టజేత్రస్థిత్వం - చెమటతో గూడి కొన్న
యదియు, తరణం - మ. తనమునయట్టి, అనిగజ్యోతానాన్దేవసేషస్త్వన్నమ్
పితాదిరం - అరుణ - ప్రజ్జ్వలన, క్యోత్సాహ - వెన్నలయొక్క, కృత్వన్న అంతి
యవలెనున్న, స్థితి - నిపుచేరి, సుఖి వ్యాప్తమైన, అధరం - అధరోష్ఠము
గలవలయు, స్థితి - నిగ పాదకేసుంగరమయినయదియు, మహా - తేజోరూప
మయికయదిసమగగు, మహద్వ్యవసాంబుజం - మహాత్ - శ్రీకృష్ణస్వామియొ
క్క, నదనాంబుజ సమలమువంటిముఖము, సునిదృశాం - ప్రలయొక్క, ప్రే
జేం - నరునను, మది ముత్ - మదింక జేయ. మన్నుమై, జయతి - సర్వోత్కృష్ట
మయికాంబుచున్నది.

మ॥ పొగరుంగెంపులసాంపునింపులతితంపుంజేబ కెమ్మోనినై ।
సాగమన్నిగ్దవునక్క లే గవుమోమున్నీరిబృందాపనీ । చృగనేత్రా
సురతత్రమా బు కణికాశృద్ధాన నాజ్ఞంబుతో । జరుగుంబోండ్లని
రాళిగొల్పురసికుకనేవించిభావించెక

తా. అల్పంబై ప్రకాశించుచునుండంబై న్వంబై వెలయనిగవుగలి

గిగోపస్త్రీలతోడ సురతంబునలిపిన కల - బునంబొడమినశ్రమంబుదేతంజెను
ర్చినదియైకొత్తవలుగట్లచెన్నగు జిగిందొకసినకారణంబునంబున్నచుదొలి
దేనందోచు చందురునంగలి సునుకౌఁపువెన్న విన్నను పునెన్నవేగింపజా
లు కొన్నగవుచేపన్నయ మించు మోవిచేతందేజల్లుచు నెద్దియేనియుంకై
సేయకయును సోయగంలై వెలుంగుచున్న శ్రీకృష్ణుని నె గ్గంబుతేడికన్న
లుంబోనికన్నులుగలనల తలకు నేపుగలిగించుచు నన్నిటికన్నమిన్నయేవె
లయుచున్నదియనట -

సా. రాధాకేళికటాక్ష వీక్షితమహావత్సస్థలీమణ్ణాః - రాధాయ్యాసః
పులహురా ప్రభువనస్వాదీయస నేజః | శ్రీరానేతి సుప
దగ్ధతెనయాచ గ్ధావబోధక్షణ త్రాసానూఢకృత్పహస గూహస నా
సాప్రమాజ్యసాంశ్రియః |

౧౭

టీక. రాధాకేళికటాక్ష వీక్షితమహావత్సస్థలీమణ్ణాః - రాధా-రాధ
యొక్క-కేళి లీలాయతనా, కటాక్ష క్షేగఁటినిపులచేత, వీక్షిత-చూ
డబడుచున్న, మహావత్సస్థలీ-ఎలానైనను తొమ్మను, సణ్ణాః అలంకరించు
చున్నవియు, ప్రేడాంతే- సురతాతిమ దుప్రతిసు ప్రదుగ్ధ తనయాచగ్ధావ
బోధక్షణత్రాసానూఢకృత్పహసగూహసఘరాః - ప్రతిసుప్ర మిక్కిలిఁదురిం
చుచున్న, దగ్ధతెనయా లక్ష్మ్యగతసంభూతురాలైనదుక్కిణీదేవియొక్క, ము
గ్ధ - సుందరమయిన, అవబోధక్షణ-నిద్రావస్థాక్షణమువలననయించు-త్రాస-
భీతివలన-ఆనూఢ ఆవిర్భవించి, దృఢోపగూహస-గాఢమయిన యాలింగన
ముచేత, ఘనాః స్థూలములయినవయయు, సాప్రమాజ్యసాంశ్రియః నా
ప్రమాజ్య మిక్కిలియుఁజేయమనయదియు, సాంధ్ర ఇనుమడిచియ
దయ గు, శ్రియః - కాతులుగలయవియు, త్రిభూవనస్వాదీయసః త్రిభూవ
న - సూమనోకములకు, న్వాదీయసః-ప్రీతివిషయమయిన యవియనగు, తే
జః - శ్రీకృష్ణరూపతేజస్సుయొక్క, అంకురాః - మొలకలు, జయ్యాసః, జ
యకీలములయివర్తించుఁగావుత.

✽

మః రతికేళిందిమి దీక్షఁగానలసి నిద్రంజెదిగ్దవ్నంబుచే ! నతి
క్షీణరమగాఁగిలింతనిడంగైరాధికాపాంగవి! క్షీతవత్సస్థలనిస్తులా
భరణమెచెన్నొదురోమాంచనం! తతిసాప్రమాజ్యరమానుభూతి ప
రి న దాకృత్తికాక్షేణా ||

౧౮

తా. నిద్రయొక్క విలాసంబుతోడఁగూడిన కడకన్నలచే జూడఁబ

డుచున్నవత్సలంబు నలంకరించుచు సుర తాంబూన నెరుచిండు శక్తిజేవి
స్వప్నంబుకాంచి భితింపొంది కొంగిలింపనిది డబ్బులైనిరతికయకా ములవే
దేదరిల్లుచుఁ ద్రిలోకప్రతివిషయకంబగు శ్రీకృష్ణ పులకాంకురంబునవ్యాప
త్కృష్ణంబులై వతికంచుననుట.

శ్లో॥ స్థితిస్సుతసుధాధరామదశిఖండిబద్ధాఙ్గితావిశాలచయనా
మ్బుజావ్రజవిలాసినివాసితాః | మనోజ్ఞమఖిలజ్ఞజామధురవేణు
నాగ్రవాడమంతిమమచేత శ్చిరమవారితావ సనాః |

టీక. స్థితిస్సుతసుధాధరాః - స్థితి స్వప్నమందియే స్సుత జామచున్న
సాధా- అమృతం వలెనన్న ఆధరాః-బిష్టములుగల వియు మోక్షమిడిబ
ద్ధాంకితాః మదశిఖండి- మదించిన నెమ్మోయొక్క బద్ధ ఫిఖమచేతి. ౯౦
కింతాః చిహ్నితములైనయవియు- విశాలనయనాంబుజాః-వెడల్పులగునచే
త్రవంజములుగలయవియు - వ్రజవిలాసనీవాసితాః - లేవల్లెమందిల్లె అ
యందునివాసముచేసియున్న యవియు ఎ నోజ్ఞా ఖిల-కజాః మనోపారము
లైనచ. ఖిల-అములుగలయవియు మధుర వేణునాగ్రవాః మనోజ్ఞముల
యినవేణుగా గలుగుగలయవియు- మమ-నాయొక్క-చేతిసః-చిత్తమునకు
చిరం- బహుకాలము-ఉపాసితాః సేవ్యంబులగు నవియునగు వాసనః శ్రీ
కృష్ణరూపకసంసారములు-జయంతి-సర్వోత్కృష్టములై వతికంచుచున్నవి
చ || చెలువగు నోముతోఁ దిక్కుకు చెక్కు అతో మధురాధరంబుతో |

సులువగునవ్యతో సాలపుజూపులతో వ్రజబాలికాహితో |

లలితకలాప భూషణవిలాసముతో మురకీరవంబుతో |

బ-మఱుమీఱుగాకమధు భ జనవాసనలెల్ల క్కులక ||

తా చిత్తనగవరండు సమృద్ధింబుచేజెలువగు కెమ్మొవియు సేపా
రు నెమలిపుచ్చిన్నెయు విశాలంబులగు కనుదామరలుం గలిగిగోప లోకోదం
గూడి - వేణుగాదిగలుగువిస్తరిల్ల నాచిత్త-బుచేసీవింపబడుచున్న శ్రీకృష్ణ
రూపసంస్కారంబులు సర్వోత్కృష్టములై యతిశయిల్గుచున్నవి.

శ్లో॥ జ్ఞేయాదసా శిఖశిఖణ్డ కృతావతంసా నాం సిద్ధిక్ సరసకాం
తిసుధాసమృద్ధిః | యద్విందులేశకణికాపరిమాణభాగ్యసాభ్యాసీ
మపరమస్థితి పశ్య బాణః ||

టీక. పంచబాణః- సుదనుడు, యద్విందులేశకణికాపరిమాణభాగ్యసా
భాగ్యసీమ, యత్- ఏయతిశయముయొక్క, విందు- ఏందువులయొక్క, లే

శ-కణములయొక్క, కణి-సూర్యవాయుముయొక్క, పరిమణ పరిమి
తియనియెడి, భాగ్య భాగ్యములనేన, సౌభాగ్య-సాందత్యముయొక్క సీ
మనలమయిన, పదంపాన పరిమి, ఆతంతి-పొందుచున్నాచో అసా ఈ, శి
ఖిఖండకృతావతి సా శిఖి మయూ-ముయొక్క, శిఖండి పింఛముచేత శృ
త చేయబడిన. అతంతి ౨౨ భూషణముగలయదియు-సాంపిద్ధిసతనకాం
తిసుధానమ్మద్ది గా-సిద్ధి-వృధావస్థ మన-సర-గయు క్రమమున
కాంతిసుధానమ్మద్ది కాలియను సమ్య తాతినయము - జీమాత్ - సరోవ
త్కృష్టమేవతికామగాక.

మ! అవతంశులగు పింఛనామకము నెల్లందు స్రవణానందము!

గృహలీలామృతధారలెల్లదెగలక భాసిల్లదై శిశుకృషా!

హవిహారాస్పదరూపభేయసుకుమా రాంశప్రభాసుంబులో!

లవమాత్రంబు శపన్మగుండుడగ మెల్లంబుల్పలీలాగతిక! *

తా. మన ఉడేసమ్మద్దియొక్క చిందు ఉడేసంబులో నొకభాగంబుమాత్ర
ప్రసాందర్యపదంబుకొందనో యట్టియాయగు దునున్నయదియు నెమలిపు
రిచేతంజేయంబడిన శిఖిభూషణ ము లిగి స్వ గాసిద్ధిబంబునెలయునదియు
వగుకాంత్య మృతసమ్మద్ది సరోవత్కృష్టమయి వశికామచున్నది. *

శ్లో! ఆనూమేనద్యశోర్య చాలతర యో రక్షయ్యమాద్రీశస్త్రిత!

చ్చానూనవికతశాం జే దులలితం చాప్యనూప్రంశితో!

ఆయాపానపరాస్వయాంబురిసికై రాన్వృత్తనూంముహు!

పాయాదు దవల్లవీరుచభరా ధార కిశోరంబుహా! *

టీ విశాలతరయో- విక్కిలివెడల్పునైన- గృహోకన్నలయొక్క ఆ
నూమేనపొడవుచేత అక్షయ్యం తయరహితమగునయదియు ఆద్రీశస్త్రిత
చ్చానూనవికతశాం జేందుకలితం. సరసము నచిగునగ వ్రయొక్క కాంతి
చేతదిరసంబడిన శరతాకలసంబంధచ ప్రసాందర్యముగల- శిశో-బా
లునియొక్క చాపల్యమాత్రం చపలసర్వస్వభూతమయినయదియు అవరాక
లన్యములయిన ఆయాపానప్రయానములను విమాయవిదిచిరసికై-విద్యాం
సులచేత ముహూనూ-టిమాటికిని ఆస్వాద్యనూనంఆస్వాదంపబడుచున్నయ
దియు ఉన్నట్లనికుచభరాధారం- ఉన్నరచిత్రమడముగల వల్లనిగోపికల
యొక్క కుచశర ప్రసాతితయమే ఆధారంఆశ్రయముగాగలయదియునగు-
కిశోరంబుహా: బాలతేజము జీమాత్-సరోవత్కృష్టమేవతికామగాక.

ఉ॥ క్రొన్నవజో స్తుక్కుల నొప్పుల నడువరవిడుగా |

తెన్నెలవత్సవత్సవములను చూచుచు నాచి నుచేయువా |

ల్లనుల బొల్లచాపలవిల నను మిరిసి పుగికిమి |

యన్నియును ద్విజ-పహృదయంగననుయః వెలుంగుఁగాంకెదన్ ||

తా. విజాల బలగు నేత్రముల దయిక్కుఁ బుచ్చే సుందరింబును నర
క పగు నొనగవు. చిచ్చేరెం దిండ్కుచి ప దిన కరతా-లద ప్రసాద
ర్యంబుగలిగి చపల సర్వశబ్దంబులు యన్విత్రయములుమానిరన్న
భ్యాసంబు తెముఁబడుచున్నదియై య-4-వంతుల గోటికల కుచ

భారింబ మూత్రయంబుగఁగలిగి వెలుంగు జాలవేయి పవోన్మృత్యుంజై
వతిఁంచుననిట. *

శ్లో॥ స్కంధావారసదం ప్రజాకతిపరం గోపా సహస్రస్వంగనా

స్కంధాల చివవత్సదామిధిసదా గోపాస్సహాయాయః |

శృంగదాగిరికంఠిరశివ శ్రీమతినిరూపణా

శృంగగ్రాహికయాతవామిదన్ || ప్రామాత్రిహోకేశ్వరమ్ || *

టీత. గోమం- గొల్లవల్లియ, స్కంధావారసదం స్కంధావార-పా

శేముయొక్క, సకంఠసానమొడిమ, ప్రతాకారణంబున పంచెయిల్లయిన

ను లేదని నూచింప బడియెను | గోవాంగవాః - గోవత్తలు, స్వాంగ వాః-

వ్యక్తీయతైన భార్యలు [ఈ హేతువులనభార్యలైనను మంచివారలులేరని

నూచింప బడియెను] భనదాః పన్నెనిచ్చు చున్న, ప్రజాః ప్రజలు. కతిప

రేణ కొందరు దీక్షితులగుచున్న సంగమభవంపరమును నను విద్రాము

లేనినూచింపబయెను నత్సదామిధి సత్సంబాధనర్పిని శేషము స్కంధాల

మిధిః జతిభరమునాశ్చ) యించి యుండుగా గోపాః గోపాలురు సహాయ

ముః భటులు మొదలయినవారిః ఈ హేతువుచేత బరివార సహస్త్రియును

లేకని నూచింపబడియెను శృంగారాః అలంకారముల గిరికంఠం - ర్విశ

మందిల్లిగిరి కొదిభారువశేషమును, శ్రీమతిమిధి సదా శ్రీమతి కాంతిగల

గిరి, బద్ధాణివాపి భుజిచేయు ఈ హేతువు వలన భూమిసంపత్తియులేదని

నూచింపబడియెను తనాపి అనులయి ప్పటికిని శృంగగ్రాహికయా చిన్నగ్ర

హణముచేత, నితీ ఆప్రసిద్ధమయిన ఇరఁకురస్తువు శ్రీహోకేశ్వరునిష్టదేవు

నిగాను నృధాః పెద్దలు వదంతిచెప్పుచున్నారు.

ఉ॥ బాలిసుల్లచగోపకులుబంధులు పాశేముగొల్లనల్లెము ! త్యా

అపరాధమునా మోసలు దారల గోపికలంగరాగమున్ శ్రేణివిటంక థా
 శుభ్రలాదారువిభూషణులు పింఛదామయల్ | పోలిన నైనవిష్ణుడని బుద్ధి
 నెఱుంగును చెల్ల పెద్దలున్ ||

౬౧

తా. గోష్ఠంబు స్కంధా వారంబు- గోపకుల భటాదులు- గోపాం
 గవల భార్యల పన్నిచ్చు వారలబ్ధవంబులు- అలంకారంబుగ్గేరికంబు భూష
 ణంబులు నెఱచి పురిదండలు- ఇట్టివిగలదియైనను - నీతేజంబు సర్వలోకేశ్వ
 రుండగుచో నానాకానాకయభిజ్ఞానంబునబుభులెఱుంగుదురనుట.

శ్లో॥ శ్రీమద్ద్వర్ణిశిఖండమండనజుషె శ్యామాభి రామస్త్విషేలావ
 స్త్యేకరితావసి క్తవపుషేలక్ష్మీపురః ప్రాప్తమే లీలాకృష్ణసజ్జధర్మ
 మవపేతి మృతస్సోతసే కేవానస్పృహయతి హంతగుహసే గో
 పీజనప్రేమసే ||

౬౨॥

టీక. శ్రీమద్ద్వర్ణిశిఖండమండనజుషె-కాంతిగలిగిన నెమలిపురియలం
 కారమునుబొందినటువంటిదియు- శ్యామాభిరామస్త్విషే-నల్లనైమనోహర
 మయినకాంతిగల యదియులావస్త్యేకర సావసిక్తవపుషే-కాంతి యనియెడి
 ముఖ్యమైన రుచియుచేత దదువ బడిన శరీరముగలయదియు లక్ష్మీపరః-ప్రా
 ప్తమేలక్ష్మీయనియెడినరస్సనకువర్షతు-వైనయదియు, లీలాకృష్ణసజ్జధర్మ
 మవసే-విలాసముచేత నాకర్షింపబడిన విద్వాంసుల యొక్క ధర్మప్రధాన
 ములయినమృతస్సలగలయదియు, లీలామృతస్సోతసే విలాసమనియెడియమృ
 తప్రవాహమున యదియు, గోపీజనప్రేమసే-గోపికాజగలకు బ్రీతి
 తమైనదనినగు, మహసే-తేజముకొఱకు, కేవానస్పృహ యన్వహ
 యంతి-తనచేయరు హంతకశ్చర్యము.

తా॥ లాదణ్యామృతి సేవగండలిత లీలారాము లక్ష్మీశరః | ప్రా
 నృద్ధామృతాంతిసంయుమిత బర్హ శ్రీసముద్ధాసురా | ధావిశ్చాతవ
 యోచి యు విలసద్ధారాధర శ్యామనిక | సేమిన్మదిగోర కేరిసి
 కులానే గాఢాప్రేమనిక ||

తా. కాంతియుత బగునెమలిపురియలంకారంబుగధరియించికాంతి
 విశేషంబును బుచేతందదువంబడినదివ్యమంగళవిగ్రహంబుగలిగిసిరియను
 గదంబువత్ప్రభావృట్కలంబై రింజులమనంబుల నఖిలవిలాసంబుల చేనాక
 శ్రీంతుమవిలాసను ప్రవాహంబై గోపీజనప్రియతంబై వెలయు తేజంబు
 కొఱకు నెవ్వర లన జేయరు అనుగానందరు నానందేయుదు రనుట.

శ్లో॥ ఆపాటలాధరమగ్ధీర విగాలనః॥

మామోషనిర్భరిత మగ్ధుతి కాంధిపూరమ్॥

ఆవిస్మితామృతిమను స్మృతిలోభనియ

నూముద్రితాననహహూ మధగంతు రాచేః॥

౬౩

టీ॥ ఆపాటలాధరం అంబు ౩॥ సమునమోవిగలయదియ అగ్ధీరవిలోల
శ్రేణి చంచలములై తృప్తాయుక్తమలయిన సత్రిముగలయదియ ఆమో
గనిర్భరితం సమోషమున క్కన జానాతిశయన గలయదియ అగ్ధుతి కాం
తిపూరిం ఆశ్చర్య రమయిన కాంతిప్రవాహన గలయదియ ఆవిస్మితామృ
తిం ప్ర శ చుమన్నయస్మృతిమువటి చిగునగవుగలయదియనగు మురా
చేః శ్రీ ప్రప్యూతిశ యొక్క మధరంను గరమగు ఆముద్రితాననహో చె
మునూర్చి బడి కన్నులుగలముఖము ఆవిస్మృతిలోభనియం నిరంతరస్మ
రణచేతనా జేయగినదిగా భవతగుచున్నది- అహూతశ్చర్యము.

మ॥ ఆత్మలానందరసాంబు సాణకాననుపాం గాథంగరంగ త్తరం॥

గతితింబొంగుచుగెంపుమోవివరి దాడత్పథాబిందువుల్॥

స్మితిలీ నిర్విలసిల్లెనచుడనమల్ చి త్రంబులకాచొచ్చున॥

నిర్భిశ్చింగారపై కనుద్రితముఖాం భోజాన రిగొత్పెడక॥ *

తా॥ ప్రకాశి చుచు న్నచి నగనను మృతంబుజొబ్బిలంజేయు క
మ్మోవియు సతిచనల బులు స్రవేతలాజాడ నానృజేయుకన్నలునతీతయగు
బయన పరిమళంబునచ్చె గునగుకాంతిప్రవాహంబునకొక్కపరయరమో
ద్దు కన్నగవయను గలిగినుగరంబయివెలుంగు వెన్నుని నెమ్మిగ బెప్ప
డును నిర్భింగుబుచేయడగి దిగునట.

శ్లో॥ జాగృహీజాగృహీచెతిశ్చిరాయ చరితాథకతాథవతః॥ ఆ

నిభూయ మిమిగమిదం చారసిత్పూణకానిర్వాణమ్॥

౬౪॥

టీ॥ హేచేతిఁబిచ్చినగా భవతఃసయొక్క చరితాథకతాశ్చసాథక
శ్చనా చిరాయనడవుగా సగజాత అమనది జాగృహీజాగృహీ మోహము
నువిడువుము ఇకమిదంపురస్థిగోళానుండు పూణకానిర్వాణంక్రికృష్ణసూ
పనిరతిశయసుఖము అనుభూయతా - అని భవింపగినది

చ॥ వెనుకకివేలంగనుభజించిన దన్మృతతి బుట్టెనే॥

దునిభిమమోనపావకగడుం జెలిమి గుముచెడచు చిరం॥

తనరాముల్లులించివుగనిసితి న్ననీకృష్ణసూచే॥

యనవరతానుచింతనను ధారపవీతులనోలబాడుమి॥

*

తా వోమనంబాయనేకకాలంబునకు సిక్ష్మతాథాత్వంబు ఫలితం
కానికనజ్ఞానంబుబోవనడిచి యీయందుగానంబున చున్న శ్రీకృష్ణరూపనిరతి
శయనుఖిబన భవింపుమానునుట॥

శ్లో॥ చరణయోరరుణం కరుణాద్రోణయోః కచభరేబహుశోవి
ప్రలుంగుశోః॥ వపుసిమంజులమంజనమేచకే వయసిబాల మహా
నుధురంమహాః॥

*

టీ॥ అహూ ఓజనులారా చరణయోః పాదములయందు అరుణం
దె ప్రవదియు కచభారేశిగయందు బహుశోవిస్తారమయినయదియు కరుణా
ద్రోణయోః కరుణాద్రోణ ఆద్రోణయోఃతడిసిన నయనయోః నేత్రముల
యందు విపుల విశాలమయినయదియు అంజనమేచకే కాటుకవలెనల్లనైవ
వపుసిశరీరమందు మంజులం సొగసయినయదియు వయసిప్రాయంబున బా
లంకిశోరమైనయదియనగు మహాశ్రీకృష్ణాఖ్య తేజము మధురం హృద్యము

ఉ॥ మేళునాఘనప్రతిభ వింగియిగావపయోరుహంబుగె॥
పూనెవిలోలమయ్యునుదయో జితమయ్యెనుగమ్మిదోయితే॥ జోని
ధియయ్యెచ్చొత్సరసిశోభితుడన్యబురాణుడయ్యెనా॥ రానెఱుగిదు
న్పునెల బ్రాయమాగాంచుటనితియెంతయుక॥

*

తా॥ పాదంబులగుణ బయి కృపారసంబుదొలికు కన్నగవయి
దవిశాలంబయి సిగయందునధిగబయి కలమెఱుంబుడెగడు శరీరంబుననుం
కరంబయి ప్రాయంబునబాల్చ బయివెలయు శ్రీకృష్ణనితేజం బతిమనోహర
మోబ్బ జనులారాయనుట॥

*

శ్లో॥ మాలాబహామనోజ్ఞకుశలభరాం వన్యప్రమానోఽపీతాం
శ్రేయస్కంకు చిత్రశ్రీలకాం శశ్వన్నవోహరిణామ్ ॥ లీలావేదర
వామృతైకరసికాం లావణ్యలక్ష్మణయూగ బాలాంబులతచా లవీల
వపునం వంధేవరాంధేవతామ్॥

టీ॥ మాలాబహామనోజ్ఞకుశలభరాం మాలా వనమాలికనోమ
బహానెఱుపింపచెతన్న మనోజ్ఞసాగవయివకుంతలభంకరేకములయొక్క
బాగాతిశయముగలయగియు వన్యప్రమానోఽపీతాం వన్య వనమందబుట్టిన
ప్రసాదపున్నమలచేత గుఱి తాత పరిడియదియు శయి లేయద్రవగుట్ట
చిత్రశ్రీలకాం ధారునిశేషముల మోక్తి ప్రవమలచేతజేయబడిచిత్రమయి

నతిలకముగలయదియు శశ్వద్విహారముననుసరించుచు నయియు
యు లీలావేణురవామృతయింకనికాం విలాసాధమున వేణురవామృత
ముచేత ముఖ్యముగా రసికమయినయదియు లావణ్యలక్ష్మీమయిం- కా.తి
విశేషసంపద్వికారమయినయదియు బాలతమాల లవపుడు లేతకానుగుపు
పువలెనల్లనయినశరీరముగలయదియు బాలాంబాల్యముగలయదియునగు
వరాంబేవతాం పరదేవతమగూర్చి అహంనేను నందే- నమస్కరించెను.

ఉ॥ వింతలుగాగలాపమును వేసలిడిట్టియవస్థమాలికా | సుతతిజ
ట్టిజేగురురసంబును కొంతరబట్టుపెట్టెచే | ల్యుతయకాశిచేసినక్రియన్మ
రశీతరశీకృతామృతా | భృంతరసారమైవరగు నావిభవమేచక ధాముగో
ప్రసాదం॥

౨౨॥

తా॥ వసంబునంబాడమినపువ్వుపండలు నెను వురికండలుం జట్టి
సిగయాను చేగురురసంబును దొంతరలుగనిడిన తిలకంబులునుంగలిగి వస్వ
ప్రసూనవషణంబుచేతంగప్పలడిన మిక్కిలియు మనోహరబయి వేణురవా
మృతంబున సరసంబయి లేతకానుగుంబోలెనల్లనయినశరీరంబుగలిగి సొంద
ర్యసంపదచే దేవలింగురదైవంబుగూర్చి మ్రొక్కుచున్నాను॥

శ్లో॥ గురుమృదుచేదగూఢం గుల్ఫేఘనంజఘన స్థితే

నశినముది రేవివరం బాహ్యాన్యైశాలమరస్థితే

మధుఃపాధు రేముగ్ధం వక్త్రేవిశాలవిహారనే

బహుకచభ రేవన్యంవేషే మనోజ్ఞమహామహాః॥

*

టీక మృదువచే మృదుకోమయిన పదేపాదమునందు గురుదు

గృరప్రసయదీయు గుల్ఫేగుర్బుచు దు గూఢంగూఢమయినయదియు జఘన
స్థితేటిపశ్చాత్పాగమదు ఘనంగొప్పయైనయదియు ఉపరే గర్భమునందు
నశినంకమలముగలయదియు బాహ్యైః భజములయందు ఆవివరింపరంధ్ర
మయినయదియు ఉరస్థితే వక్త్రస్థలమందున విశాలవిస్తారమునయదియు
ధరేమోవియందు మధురంచునోహరమయినయదియు వక్త్రే ముఖమునం
దు ముగ్ధంబునందు మయినయదియు విశాలవిహారనే విశాలవెడల్పై వ విహ
రచనేకన్నులయందు విప్రులవిస్తృతమైనయదియు కచభరేసిగయదు బ
హుకచభమయినయదియునగు పేషేఅలంకారమందు వన్యం నవపుష్పరూప
మయినయదియునగు మహాతేజము మనోజ్ఞం- మనోహరమైనది, ఇతి.అని
ఆహమనేన- వచ్చి-చెప్పుచున్నాడను.

*

చ॥ గురుపదపత్ని గూఢతరగుల్ఫచులుం బులుపౌపిఱుదువి
స్ఫురదుచునాభీదీర్ఘకరపల్ వృధుపక్షముఁదావియొవిను॥
దంపదనంబుబ్రష్టయనంబులు నీలశిరోడఁ లో మనో॥
హంసుకుసురవేషులుఁజేతగుతేషులు నన్యనౌచెడక॥

తా దుర్భరంబులగుపదబులును గూఢంబులగుగుల్ఫంబులును గొ
ప్పలగుపిఱుదులునువిశాలంబులగుచురంబులు దీర్ఘంబులగుచునంబులు
గలిగి నభిరౌఢంబుచేత దేహల్లు తెజుఁజెలిమనోహరంబైయున్నది,
శ్లో॥ జహానంజహానం నుజాననమాగ్ధ్యం దుహానంచహానం
ధాంవేణుపాదేః లిహానంలిహానుదీక్షైరపాంశైశ్చహానం
సర్వమేకంమస్తాశీ॥

౬౮

టీక. నుజాననం యహానంమచేత, మాగ్ధ్యః-సౌందర్యం ను, జహానం
జహానం-మిక్కిలియు బోదుచున్నవాఁడును వేణుపాదేః కేణుద్వయచేత
సుధాం అమృతమునుమహానందుహానం-మిక్కిలియుపక్షించుచున్నవాఁడు
ను సుదీప్తేః పాదపురుష, అపాంశైః కడగంటిచూర్ణలచేత లిహానం ద-
నం-మిక్కిలియుఁచూచుచున్నవాఁడును మహానందంబు స్వం మహానద-
మిక్కిలింఁజోముయొక్క. సర్వం నర్వంపురుషుఁడైనవాఁడనగు ఏ
కం ఓకఁడైనకృష్ణనిఁగూర్చి నమస్తాత్ నమస్కరించుచున్నము
డ॥ అదియుగోరగాఁ గిన యావనకాంతి సింహాధినందము॥

జైదికపాతవీక్షణము చేసలపించుక బిల్లఁగ్రావిచే॥

డెదముసల్లగానుధంగడిందిజడిన్నిగడించునన్దహా॥

నదినిశనమైచెలగుంగకుమారితిఁగాంచి మ్రక్కెడక॥

తా సల్లవాచేత శ్రయఃకీయంబగు యవ్వంబుచే ధికంబగు సౌం
దర్యంబునొంది వేణుపాదంబులచేసుధసతీతమంబుగక్షింపుచుం బోదపుల
గుకడకన్నలచేత శ్రీతులంబూచుచు నిరితిశియాన దస్వరూపుఁడైనవెలయు
శ్రీకృష్ణునిఁగూర్చి నమస్కరించుచున్నము

శ్లో॥ లసత్పర్ణపీఠం లలితలలిత స్మృపవనతి భ్రమరీమృతాపా

బుఁజూతజుతా రవ్యతిపతమనవామృతశ్యామ నిజమధురిమా

భో భరితం పరిగ దేవం వందనరీమతీకైశోంకనమ్॥ ౬౯

టీక. లసత్పర్ణాపీఠం ప్రకాశించుచున్న నెమలిపురిభూషణంబుగాఁ
లిగినవాఁడు నులలితలలింకై వందనం మిక్కిలిఋదురమైనచిఱునగపుత్రోఁ

గూడినముఖంబుగలవాడును భృత్యుత్కృష్టాపంగిత-చల్పించుచున్నవాని ప్రధానములైన కడకంటిచూపులుగలవాడును ప్రణతజనతానిర్వృత్తిపదంబున సృమయ నిజననమూహముయొక్క సుఖమునకుఁగారణమయిన వాఁడును నవాంభోపశ్చాత్తమం మూతనమయి మేఘమువలెఁలన్నేన వాఁడును నిజము ధురిమాభోగభరిత సృక్రీయమయిన సౌందర్యముయొక్క పరిపూర్ణతయొక్క నింజాతాతిగయముగలిగినవాఁడును పరిమృతైశ్వర్యకరగం వ్యాప్తములైనశిరోసంబంధములైన శృంగారాదిరసములుగలవాఁడును పరం డ్యోప్తృజ్ఞానవాఁడును దేవిం శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి పెంచే సమన్వయించుచున్నాడు.

మ || పలుభారాదరకోభతాంగు విలస్త్వోత్సాంగునము |

త్కటమంసిస్త్రితసుందరస్వలం వాంగశ్రేణికాడంబు ||

స్ఫుటకైశోంకిలావుమోహనకళా భాగిన్వయాభిన్వితం |

కటంపేనకనిర్వృత్తి హళుభాకారాస్వయంగౌర్వదత్ |

తా- ప్రకాశించుచున్న నెమలిపుంసెగముగలంకరంబిమిక్కిలిసంకరంబగుచిటునగవుతోడంగూడిన ముగంబుగలిగించలిచుచున్ననింపప్రధానంబులైనకడ క్కుంగలిగినముగలగుజనంబులకుఁసుఖంబులిడుఁగొనుఁజ్ఞానవస్తాకాలమేఘంబుబోలె నీలవర్ణ బుమెఱుచు సృక్రీయంబయినసౌందర్య పరిపూర్ణత్వంబున శిశుత్వంబుల్లిపించుచున్న బాల్య బుచ్చేతం దేజాల్లుచును త్కృష్ణుండగు శ్రీకృష్ణమూర్తినిగూర్చి నమస్కరించుచున్నాను.

శ్లో || నారవ్య సామగ్యగ్రమివానసనమాధుర్యచాతుర్యమివస్మితే ||

తారుణ్యకారుణ్యమివేతీ తేనచావల్యసాఫల్యమిదంశృతోశ్మే ||

టీక- ఆనకేన ఈసుఖముచేత నారవ్య సామగ్యగ్రమివ సాంస్థ్యసౌందర్యముయొక్క సామగ్యగ్రమిన పూర్తికాలెనుస్మితేనచిటునగవుచే మాధుర్యచాతుర్యమివ సాధు మనోహరభావముయొక్క చాతుర్యమివ చుట్టూరనివలెను ఈతీ తేన చూపుచేతతారుణ్యకారుణ్యమివతరుణభావముగలదియవలెను ఇదం ఈగానంబుచున్న శ్రీకృష్ణాభ్యవస్తువు మేరయొక్క దృశ్యోనేత్రంబయొక్క సాఫల్యంఫలసంబధమననది,

చ || మరిపెపునవ్వుగాదిది విమోహరసాస్పదరాశిగాంశి ||

తరంగమూపుగాదిదిని తొంతదయా నిధిగానిమోముదా మరయిది

గాంక్షిండ్లపని ధురిని ప్రజాలయంగణం | తరమిదిగాదురాదు

నమనంబుల భాగ్యమకానిచూడంగఁ॥

॥

తా సౌందర్య సంపూర్ణగల నెమ్మోడును మనోహారత్వంబుచేఁ జతురంబైన చిరునగవును దిరుణభావంబుగలదియచే వెలయు వీక్షితంబుగ లిగి యీ కానంబడుదున్న శ్రీకృష్ణరూపంబగువస్తువురాకన్నఁ చాసల్యంబు నకు ఫలంబై యున్నది.

శ్లో॥ యత్రవాచాత్రవాదేవయదివిశ్వసితం ప్రవృత్తిః । నిత్యానందాపి
దుర్వారమర్హచీగానికీపునః॥

టీక హేదేవ- ఓకృష్ణా, యత్రవా- బ్రాహ్మణ్యబుద్ధిపై నమమ
యొకజన్మమందైనను తత్రవా- ప్రసిద్ధంబగు గార్హస్థ్యశ్రమంబున నయి
నను మజయుకమూత్రమంబుననయి ॥ పతౌ-త-బున యత్రవా శ్రీకృ
ష్ణావతార వ్యతిరక్తావతారంబునను తత్రవాశృష్ణావతార మందయిన
ను అయి గలదు॥ త్వయినీయండు విశ్వసితమాయది విశ్వాసగుణేయు వా
రలమయినట్లులయ్యెనేని నిర్వాణమపియుక్తియగు దుర్వారంవారిపరశక్య
మయినది ఆర్వాచినాని మోక్షస్వస్తి క్త దర్శాదిపురుషార్థం లుక్కింపునః
యేమిచెప్పెను॥

మ॥ క్రతురూన్యదివిశిష్టభావనల భాగావాక్యమజ్ఞానం । తతి
నెల్లెననవిశ్వసించి నిను రాత్రింగొల్వమోక్షంబు ॥ వృతమైవతికలు
నీకృపారసలన ద్వీపైస్తిచేట్టిను॥ ప్రతముంకంచమహాత్మనోటికి
లర ర్వాచీసముల్ భ్రాంతియే॥

॥

తా. ఏజన్మంబున నేమూత్రమంబున నేని శ్రీకృష్ణావతారంబున మఱి
యొకయవతారంబున నేనియనీయందవిశ్వసించిత్తినట్లులయ్యెనేని మోక్షం
బున్నతసిద్ధంబైతోచుధర్మాదిపురుషార్థంబులభి చుట కేమియచ్చెను ॥
శ్లో॥ రాగాంధగోపీజనపండితాభ్యాం యోగీ॥ ప్రభృంకేద్రనిమే

వితాభ్యామ్ । ఆతామృపక్షేరువావిభిమూభ్యాం న్యామిన్పరా
భ్యామయజ్జలిస్తే

టీక హేస్వామిఁ ఓకృష్ణా రాగాంధగోపీజనపండితాభ్యాం రా
గ- అనురాగమూచేత అథ అంధులైన- గోపీజన గోపికాప్రిజనులచేత
పండితాభ్యాం-పండితులంబులకుచున్నవియు- యోగీ ప్రభృ గేద్రనిమే
వితాభ్యాం- యోగీశ్వరులయెడివియు॥ క్షేప్తములచేత నేమిపబడుచున్న
యదియు, ఆతామృ- కీరునావిభిమూభ్యామ్ ఆతామృ-అంతటనెత్ర న

న, పంకేకుమా కమలములయొక్క విభిమాన్యా - విహసములవంటివిహసములుగలవియునగు, తే-సియొక్క పదాభ్యాస-వాదములకొరకు, అయంతంబి-తనముసాకరము. కృతః-చేతుబడియెను

మః| ఆరుణాభోజ విలాసమై ప్రబలమోహవేశ గోపితుః | నృ
రసిశోభిత మైనునింద్రజవచంచచ్చంచరిక ప్రజాకరైహంసకనాగ
మేదురమునై నిన్నట్లు పాదాబ్జముల గరయుగ్మంబున పంటియంటి
చుదస్సోకవికనోలార్చెదన్.

తా నిన్నట్లాయచుగాగంబుననిరంతంబుమఱిచిసేవి-చు గోపికాజనంబులచే ననుస్కరిం-బడుచు యోగ్యదుల మచంచరిక శ్రేష్ఠ బులచే సేవిం-బడుచు నెర్ర తామరలవిలాసంబుల పంటివిహసంబులుగలిగి మెఱయు నీపదంబులకొరకునని స్కరించుచున్నాను.

శ్లో|| ఆరానలాపాన్వృజసుందరీణామ కృష్ణిమాణాంచరన్వతీ
తీనామ్| ఆత్మాశిరోశశ్రాణాన్వితేః సన్యా వయంతరుణంగృణీమః|

టీక. ప్రజనుందరీణాం- గోపికాశ్రీలయొక్క, ఆకృతిమాణాం-క
సటరహితములైన, సరస్వతీనాం- వాక్యములయొక్క, అథానామ-ఆ
ర్థములయొక్కయేక శేషపునరుచ్చారణము అను, శ్రవణాంచితేన శ్రోత్రమంత
యొక్క ప్రాశస్త్యాలచేత, ఆదాశిశయేనచ సకనశృంగయము చేతనునంభా
వయంతం-బహుశాకరించుచున్న, తరుణ-యావననంతుడైన కృష్ణమూర్తికని
గృణీమః-దీచ్చరించుచున్నాను.

న|| చుఃకిశన్తనచూపులోకచోట నెఱుంగనిచున్నవోఃప్లమే||
సాలపుమిటారి చూపులర సొక్కు సెలంగెడు శేటమాటలు|| న్వలపు
లుతెసగావినుచుంబుననువ్వి ఖలు అుచెల్వనిన్|| లలితనయోవిలా
సునికనార సమున్నతి-నంపజెల్లదే||

౭౩

శా గోపికలకిటిలంబులగు వాక్యంబులకుః పుకళుచ్చారణంబులజె
వికెంపుగను మనంబునకనుకూలాలుగనువినుచుబహు కనించుచున్న యోవ
ననంతు డగుశ్రీకృష్ణునిస్మరించుచున్నాను

శ్లో|| మ-సినుమనన్నిధతా మధురచుఃఖామందరాపాగా| కగ
శలిశలలితవంశాకావికిశోరాకృపాలహరీ||

౭౪

టీక. మధురమఖా సుందరమయుః ముఖముగలయదియు, మందరా
పాంగా, మందర - కలసములైన- అపొంగ - శ్రీకంఠిచూడుటలుగలదియ

యు, కరకలితలలితపంశా-కర హస్త ముచేత, కలిత-కూడుకొన్నటువంటిది యు, లలిత-సు గిమైనట్టిదియునగు-వంశా-వేణువుగలయదియుకాపి వాచా మగోచరమై యదియు, కిశోరా బాల్యముగలయదియునగు, కృపాలహరీ-దయాశయము, మ-నాయొక్క, మనసి మనమునందు సన్నిదతాం-సన్నిధిచేయుగాక.

✽

ఉ॥ అందమునొందు నెమ్మిగము నదృగృహమృతవృష్టివేప యిం గ్రందుకొనంగనొప్పుకడకన్నులు సన్నలరంగ వేణువందంద గరంబులంజెల గనంగ జమాహాసమూర్తి యైకరం బుండన బారుబాల కుం డిపొల్చుచదియహ్లాదంతరింబునె॥

తా. సౌందర్యంబుచేతందేబరిల్లు నెమ్మిగంబుగలిగియలన బలగున పాంగంబుగలిగి కరంబుల వేణువలంజెప్పవలవికానిదియై బాల్యముచేమెం గుదయాతిశయమునామనంబునందోచుగాకయనుట

✽

శ్లో॥ రక్షంతువశ్యక్షితపాశుపాల్యాబాలావృతాబర్హిశిఖావతం

సాః॥ ప్రాణప్రియప్రస్తుతవేణుగీతా శ్చితాగృశోశ్శీతలగోపకన్యాః॥

టీ॥ శిక్షితపాశుపాల్యాః అభ్యసించుబడినగోరక్షణముగలయదియు బాలావృతాః బాలుర చేతలు వేష్టించుబడినయదియుబర్హి శిఖావతంసాః- నెమలిపురి శిరోభూషణముగాఁ గలయదియు, ప్రాణప్రియప్రస్తుతవేణుగీతాః, ప్రాణములకునిష్టమై వేణుగానముగాగల యదియు, దృశోః నేత్రములకు- శీతాః గ్రహించుగినయదియుశీతలగోపకన్యాః సుచీనలై నగోపకన్య లుగలయదియునగు- లీలాః- శ్రీకృష్ణవిలాసముల- సః మమ్మురక్షంతురక్షీంచుగాక-

✽

మఃపొలుపొండన్వృజబాలకుల్లోలువరేపురే గ్రేపులకేసిను ।

పులులు జామకేపుండరంజితకరాంభోజంబుతోబిభృథుఁ పలతో

జల్లనిచూపుతోనుధరవంశప్రాధితోచచ్చితాం । తిలలాలించుచుఁగా

కచిన్నపాచిన్వృంబు మంబ్రోవుతెక॥

తా అభ్యసించుబడినగోరక్షణంబుగలిగి బాలుర చేరావృంబులగుచు నెమలిపురి యవతంగంబుగలిగి ప్రాణాబులకన్నసబ్రియంబగు వేణుగాణంబునవి. సిన్న చు పృథ్వీంబులై సుచీనలగుగోప కన్యకలువరియించుచుండవెలయ (శ్రీకృష్ణ) లొంగంబులుమహాబోచుగాకయనుట

శ్లో॥ స్థితి న బకీతాదరంశిశిర వేణునాదామృతం ముహుస్తరశ్చ

లోచనం మదకటాక్షమాలాకులమ్ । ఉరస్థలవిలీనయా కమలయాస

మాలింగి శం ధుప స్థలముపాగతం పావనదైవతంపాతునః । *

టీక॥ స్మితస్తబకితాధరం స్మితసవ్యచేత స్తబకితసంజాతగుచ్ఛములు
గల అధర. అధరోష్ఠముగలయదియు శిశిరవేణునాదామృతం చల్లన పవేణు
రవః నియెడి యమృతముగలయదియు ముహూః ము టిచూటికిని తరఃలోచ
నంచలించుచున్న నేత్రములుగలయదియు మదకటాక్షమాలాకులం మదిచి
నక్రేగంటిచూపులయొక్క పంక్తులచేత వ్యాపింపబడుచున్నయ యు ఉరస్థ
లవిలీనయా పక్షస్థలము. దుండిన కమలచూలక్ష్యి శేవితోడ సమాలింగిత ఆ
లొంగనముశేయబడుచున్నదియు భవః భూమియొక్క తలం ప్రదేశమును
గూచిక ఉపాగతంబొందినయదియునగు సువస్థదైవతం లోకదైవశమైర శ్రీ
కృష్ణపర బ్రహ్మము : :-మమ్మ పాశుపతీంచగాక *

చ॥ ఉరముఃసింధురాజసుత సుంచియుగోగిలు గారవించియుక ।

ధరణికిడిగియూడుఃప దైవతవేద్యతశేడికాంచేనో । తరఃమదాలసే
క్షణసుధారసముస్మనురాధరోష్ఠసు । స్మరళిరవామృతం బునుమనో
జ్వరస్మితబిందుబృందముక॥ *

తా॥ మెలకలెత్తుచిరునగవుచే సుంబర బగు సధరఃబురజలనై నవే
ణుగాదామృతంబును నారెసారెకుజంచలంబులగు లోచన బుఃను మదప్ర
ధాన బులగు కడకన్నులుంగలిగియు రమ్మనమెరయ కవలాశేవిచే నాలిం
గనంబుచేయంబడుచున్నదియే వెలుంగుచుబుడమికిందగినలోకనయి త బ
గుశ్రీకృష్ణాఖ్యతేజంబు మమ్మ బ్రోచుగాకయనట. *

శ్లో॥ నయనాంబుజేభవత కామదుఃఖం హృదయాంబుజేకిమపి
కారుణికమ్ । చరణాంబుజేమనికులయిక ధనంవదనాంబుజే ప్రజప
ధూవిభవమ్ ।

టీక॥ నయనాంబుజే కమలమువ టినేత్రనునందు కామదుఃఖం కో
రికలనుబిడుకుచున్నయదియు హృదయాంబుజే హృదయుకమలము దు కిమపి
చెప్పనలవిగాని కారుణికదయావంతమయినయదియు చరణాంబుజే పాదప
ద్మమందు మునికులయిక ధనంమునినమూహానానకుముఖ్యమయినధనమయి
నయదియు వదనాంబుజేముఖపద్మమందు ప్రజపరూపిభవమ్ ప్రజపధూగో
పస్త్రీలయొక్క విభవం ఐశ్వర్యమయినయదియునగు మహాః తేజసును భజ
సేవింపుడు. *

ఉ॥ కన్నలెచాలుగోర్కెలాసగుక హృదయాజ్జమచాలుఁజెల్పి
కె॥ పన్నెతపాదపంకజమ చాచమునీంద్రజరానురూపన । పన్నధ
నా పిక్కిన్వన పద్మముచాలున్రజా గనావిలా । సోన్నతకట్టిదివ్యవిభ
వోజ్జ్వలుగానుదిరాశ్రయించె॥ ౨౨

౩ ॥ వోయింద్రియంబులారా యాశ్రయించిసవార లొకపమాచి
నంతచకన్నలు దయారవంబువృతెలసఖలకామంబులనీజాలుహృదయఁబెప్పు
లె యెకసూకరంబగుచుండెడు బొదంబులు నెల్లములలకు మూలధనంబగుచు
నుడు నెమ్మొగలుగుగోపికల కయిశ్వర్యబిచ్చుచునందు నిట్టి శ్రీకృష్ణహవ
వేదంబు నాశ్రయంపుడెఱుఁ॥ *

శ్లో॥ నిర్వాసనంహంతి రనాంకణాణాం

నిర్వాణానామ్రాజ్య మివావకీణామ్ ।

అన్యజనా ధుర్య మహాసిధాం

మన్యస్సృజానామ ధిదైవతంనః॥ *

టీక॥ రసాంతరాణాం రసవిశేష సలయొక్క నిర్వాసనం తిరస్కార
మనుననాడు స అవకీణామ్ న్య పను నన నిర్వాజనామ్రాజ్యమివనిర్వా
ణామ కియొక్క సామ్రాజ్యమివనర్విషయమవలెన్నవాడును అన్యజనా
ధుర్యమహాసిధానం నిరుపాధికమును, సాంకర్ష్య నిత్యమయినవాడును ప్ర
జారాగప్రజలకు అధిదయివలెం దేవుడనునశ్రీకృష్ణుడు నః మమ్ము అన్యత్
రక్షించుగాక. *

ఉ॥ ఇతితనంబులేమిటికిని నవమోహనమాధురీనిధి । గతము

గాంచినంగవిచి చాలు నెమక్తి నుభూతి భూతియా । కృతయలరాగద
నువరించెనంగగుగోచరూపం । గతమగుదయివలెంబఖలకాంక్షీత
మలే డతిగూఢ్మగావునె॥

తా॥ రసవిశేషంబులం దిరస్కరించుచు ముక్తివర్వస్వంబులోలెవె
లుంగుచు నిరుపాధికసాంకర్ష్యంబునకు నిత్యపంబయియెల్లరకు నెలికి మ్రేవెల
యుశ్రీక మాఖ్యగంబవసంగిలు నన్నుంబ్రోగుగావుతయనుట. *

శ్లో॥ గోపీరామభిమతీతివపహమా-

వాచీన ప్రసభర ర్మరోప గూఢమ్ ।

శేనామవతుల సైరూపాన్య మానం

కాళిందీపులివచరం పరింమ హేలానః॥ *

టీక. అమిత గీత వేషవాషాత్ అభిమత అంగీకంప నివ గీతగానము చేతను వేష అలంకారము చేతనును నయ్యట్టి హాషాత్ సంతోషమునులన గోపీనాంగోపికలచేత అపీఠ స్తంభరనిభక రోషగూఢం అపీ సమీపములయిన స్తన స్తనములయొక్క భరణతిశయముచేసి నిభకర గాఢముగా ఉపగూఢం అలి గనము కయబడుచున్నయదియు కేళినాం క్రేడలయొక్క రిక్తిః రసాతిశయములచేత ఉపాస్యనూనం సేవింపబడుచున్నయదియు కాలిదీపులినవరం కాళిందీయములయొక్క పు నయినుకదిబ్బలయందు వరంఠిగుగుచున్నయదియు పరంకిత్కృప్తమయి యదియునగు మహా తేజస్సు నః మంము అవతరక్షించుగాక!

మ|| సవివాద్యులయోవిలాసమురలి నాదంబులంజొక్కివ!

ల్లవకాంతో యమురాధురీపులిన లీలావేక్కిదార్చిగా!

రవమిప్పుగుచకుంభసంభృతిచే రంభం లకసంధిబం!

ధవిశేషంబులజెల్పమెచ్చుచునా ధారులకునికాట్రోపురంక!

తా|| ఇష్టంబులగుగాన వేషంబులనయిన సంతోషంబునగోపక్రీలువలుదచన్నంగవలసంబులంబయికోని యాలి గనంబుశేయ సంతోషిల్లుచు నెల్లవిలాసంబులచే సేవింపబడుచు యహనానదియందలియునుకదిన్నెలంబరియించుచునభిరంబయి వెలుంగుతేజ బు నన్నుంఠ్రోచుగాకయనల!

శ్లో|| భేలతాంబులని భేదరాంగనామా

నసీయమ్మన వేణునిస్వ నై!

కా నేకిచుపిః పృచాన్విదం

కా మేఘు లహోహాన్విహంపహః||

౧౨

టీక. భేదరాంగనాంబులని పృదువేణునిస్వనైః దేవతాక్రీలచేతిగొనిమీడబడుచున్న వేణుధ్వమలశేతమ కావనే బృందావరంబును కాలమేఘుకలహోహాన్విహం నీలమే షుతోడ గలహాచుచేయుచున్న యట్టివయు కృష్ణాగ్రంధియూహార యనియట్టిదియునగు కిమపి వాచామగోచరమయిన మహాశ్రీకృష్ణాభ్యుతేజస్సు నఃమామొక్క పుష్ప మనస్సున దు భేలతాం సంచరించుగా!

*

మ|| అమరీనునిత వేణుగానమున బృందారణ్యమందంబుం! ద

ముక్తి దక యహనాతలంకరణి కాలత క్షేపికాధ్వదే! శమున్క

నాంద్రఘరాఘునప్రతిభట శ్యామమృతిం బోల్పుధామమహానానా

ననపీఠికం గరుణగ్రన్థున్నిల్పుగాకెప్పుడుకా ॥

౮౦

తా. దేశతాస్త్రిలచే నమ్మానింపబడిన వేణుగానంబుం బృందార
ణ్యుంబుననీలమేఘంబుతోడంగలసంబుచేయంగ ముకించు నెమ్మేనిచాయందు
లకించుచు దయాధారంబై వాచామగొచరంబై తేజరిల్లు తేబంబునామనంబు
నంజరియించుగాకయచట

శ్లో॥ ఏణీశాబవిలోచ నాభి లన శ్రోణీభరప్రాధీ భీల్వేణేభూత
తనక్రమావీరభీతశ్చేణీకృతాభిర్వృతః । పాణిద్వావిన్దయన్
రతిపతేస్తూణీశయేన్యా యక్తైర్వాణీనామ పదంప ప్రజపతిః
ణీవతిః పాతునః॥

౮౧

టీక. అలనశ్రోణీభరప్రాధీభిః అలన- మందములైన శ్రోణీ పిరుదు
లయొక్క భర అతిశయమయొక్క- ప్రాధీభిః సామర్థ్యముగలయదియు,
వేణీభూతరసక్రమాభిః- వేణీభూతప్ర వాహముగఁజేయ బడిన రస- మా
ధుర్యాదిరసములయొక్క క్రమాభిః సంచారములు గలయదియు శ్రేణీ
కృత భి ముక్తిగాఁజేయఁబడిన ఏణీశాబవిలోచనాభిః- లేడిపిల్లకన్నులవం
టికన్నులుగలగోపిక-తోడ అవృతః పరివేష్టించబడినయదియు రతిపతేః-
మన్మదునియొక్క ద్వారె డయిన పాణి, హస్తములను భూణీనయ్యేదాన
లంబు సాయకైః- బాణములచేత విన్దయన్ విన్దములుగలవానిగా
జేయుచున్నయదియు అభీతిః అంతటను వాణీనా- వేదాంతవాక్యములకు
పర-మికి లియును అపదం విషయముగానియదియు ప్రజపతిప్రజ-సం
దప్రజమందనిజులకు పతిః విన్నపై న త్తేణీవతిః భూపాలకుడైనశ్రీకృ
ష్ణుడు నః మమ్ము పాతు రక్షింపఁగాక.

మ॥ సౌలపుంజుపులు గన్పిగుబ్బలు ఘనశ్రోణీ భరప్రాధీని

స్థులశృంగార రసార్థికల్ గలుగుఁతున్నా గులై కొల్వగల

ధీలతూణీశయబాణమం గజుడ పాణి బూనఁగాఁజేయన

చ్చెలుపువ్యాప్తనసా తెలంఘితుఁబరుక సేవితనందాత్మజకా॥

తా సౌలపులగుకూపుబును గొప్పలయియలనంబులగు పిలుందులుం

లిగి ప్రవాహీకృతంబులగు మాధుర్యాది రసపరంపరలుంబోనిగోపయువ
తులు బాదులుకొల్వ మాగునికరంబులబాణంబులచేత గొమరొప్పుంజే
యుచు తనఁగామన్మధున కవసరంబు సంపాదించుచుండుట వేదాంతవా
క్య బుద్ధికుఁ బ్రవపాది పరివిగాకధరణీమండల బునెల్ల నేలుడునంద ప్రజం

బునేలు వెన్నుండు నన్ను బ్రాచుఁగాకయనుట,

శ్లో॥ కాళిందీపులిసేత్రమాలనిబిడచ్చాయేపురస్సచ్చరత్తోయేతో
యజపత్రపాత్ర నిహితం దధ్యన్న మన్నాతియః । వామేపాణివవేని
ధాయ మధురం వేణువిమాణం కటిప్రాస్తే గాశ్చవిలోక యౌత్ర
తికకంతశ బాలమాతోకయే॥

టీక- యః-ఏ బాలకృష్ణమూర్తిః వామే-దాపలిదియైన పాణితలేహా
స్థమునందు వేణుం పిల్లనఁగ్రోవిని కటిప్రాస్తే - నితంబప్రదేశమునందు-
విమాణం శృంగీభూతచుఖవ్యావిశేషమును విధాయ ఉంచి ప్రతికలం,
ప్రతిక్షణమందును గాశ్చ గోవులను విలోకయౌత్ర చూచుచున్న వాడగు
చు తను లనిబిడచ్చాయే తమాల చీకటిమాఁకులయొక్క నిబిడ దట్ట
మైన ఛాయే నీడలయదియు పురస్సచ్చరత్తోయే పురః-ముందరమునంచ
రత్ చరించుచున్న తోయే ఉదకముగల కాళిందీపులిసేత్రాళిందీయమున
యొక్క- పులిసే- ఇసుకదినైలయందు తోయజపత్ర పాత్రనిహితం తో
యజపత్ర తామర,దోమనియెడి ప్రాత- పాత్రవందు నిహితం- ఉంచ
బడిన దధ్యన్నం చల్లి అన్నాతి భుజించుచున్నాడో తం అప్రసిద్ధుడై
బాలం బాలకృష్ణమూర్తిఁనితితోకయేచూచుచున్నాను-

ఉ ॥ చీకటిప్రాని జొంపమున జేన్నగుస్తే కలవెరిసిలపు

న్వాకజంబులో మురళి వామకరంబునఁ బట్టిపట్టె

దావోనఁగొచ్చుఁజెక్కుగొని తామరపాకునఁ జల్లిమెక్కుచు॥

గోకులముంబ్రతిక్షణమఁగూరిమిఁగగొన బాలుఁగాంచె॥

తా. దాపలికేలంబిల్లనఁ గ్రోవియునం బిటుఁదుపొంత గొమునుమె
అయఁ జీకటిఁగూఁకులనీడ ముంగలంబరియించు తోయ బుగల యము
నానదియిసుకదినైలయందుఁగూర్చుండి గోవులంజూచుచు దామరపాకులో
ని చల్లించుచుండు బాలకృష్ణ నింజూచుచున్నాను.

శ్లో॥ యద్దోషీనసేనినుచుణ్ణల మభూత్కస్తూరికా పతకం యల్ల
క్మీకుచళాతికున్భు కలశవ్యాకొచ మింతీవరమ్ । యన్నావాణి
ధానశాధనవిభౌ సిద్ధాజ్ఞానం యోగినాంతం నశ్యామలమావరన్తు
న్యాపయేన్యస్థాభిధానంమహాః॥

టీక- యత ఏప్రసిద్ధవయిన కృష్ణాభిధానం శ్రీకృష్ణాఖ్యమైన-మ
హాః- తేజము గోపీవదనేండు మండలం గోపస్త్రీలయొక్క ముఖచంద్రమం

డలమదు, కస్తూరికామక్రం-ఃస్తూరితిలకము, ఆభూత్-అయ్యెనో, యత్
 ఏతేజము, లక్ష్మీకుచశాలకుంభకలశవ్యాకోచ - లక్ష్మీదేవియొక్కస్తనము
 లనియెడిబంగారుకలశములను మిమిసిమి, యువీవర - నల్లగలువ, ఆ
 భూత్-అయ్యెనో, యత్- ఏతేజము, యోగి - ఋషులకు, నిర్వాణని
 ధాననాథనవిధౌ నిర్వాణమిక్కియలయెడి, నిగౌ- నిజేపముయొక్క, సా
 ధన-సాధి, చుటయొక్క, విధ-విధములను, సిద్ధాంజనం-నిజేపప్రవర్తక
 మై కాటుక ఆభూత్-అయ్యెనో, తత్- ప్రసిద్ధి, శా, మగ శ్యామల
 వర్ణమైన మహా తేజము, యోగ-యొక్క, హృదయ-హృదయమందుల
 మిమి ప్రకాశింపగా.

ఉ! ఏమిది ల్లపేదముమధేదు కుమ్మగనభిచిత్రకం! ఔహ
 రికల్పికోష్ఠాకుచసామఘటంబులంపునుత్పలం, ఔహరిముక్తిసేవ
 ధియనిండ్రిలకొగినజేయునలనం! శామరినలమార్తిహృదయంబు
 ససన్నిధిదేయుగావునిక!

తా ఏజఋగోపకల నెమ్మాము చదుగునకుఁ గస్తూరితిలకంబయ్యె
 నేజఋగురసూదేవికుచకలశంబులందునుతలబయ్యె నేతేజంబయో
 గులకు మోక్షనిజేపంబుగనని జంబయ్యెనట్టి శ్యామలవర్ణంబై సక్రిష్ణా
 శ్యామజుబునాయెదంబ్రకాశి ముగ్ధాయనుట.

శ్లో! పుల్లెడి రకాంతమిందువలంబయ్యెతన పయంత్రేవత్సా

బ్ధమహంకొస్తుధధరపీతామ్మగమంబం! గోపీరాంసయనోత్ప
 లార్చితలం! గోగోపం వృతం గోపంకల వేణువాదనిరతిదివ్యా
 భూషంభజే!

టీక. పుల్లె తీవరకాంతం విసిచినట్లకలులకాంతివట్టికాంతిగల
 వామన, ఇందీపదిన - చంద్రునివట్టి బహుగలవాడును, బయ్యెవలంప
 ర్మియగ నెరులిపిచభూషణమే బయ్యెగాఁగలవాడును. శ్రేవత్సాకం -
 శ్రేణిస్సమమిచ్చచిహ్నముగాఁగలవాడును, ఉదారకొస్తుధం - దోషరహి
 తమమునకొస్తుధంత్వముధరించుచున్నవాడును, పీతాంబరం పచ్చనైనవ
 స్త్రియనిధరించినవారము, మిదం నుండుండ్రైవం గనుక, గోపీ
 నాం- గోపకలయొక్క, యనోత్పలార్చితలం - నేలములనిపెడినల్లగాని
 వెల తెఱుజి పబడిన శరీరముగలవాడు గోగోపం భూవృతం గోవు
 యుగోపాలకులయైన సూర్యునిచే బరిచేయి పబడియున్నవాడు, కల

వేణువాదనిరతం- అవ్యక్తి సుధుర మైన వేణుధ్వనియందు నాగక్తుఃకై నవాడు ను, దివ్యాంగభూషం- శ్రేష్ఠములయిన శరీర లంకారభూషణములుగలవాడు ననగు, గోవిందు గోవిందుని, భజే సేవించుచున్నాను.

తా! శ్రీవత్సా కేతు గోపికానయన రాజవాచ్ఛితుంగోపగో! సే నాభావితృ సానుభోల్లసితువంశీవా మోదాన్వితుః! గోవిందున్న పరిభయకు శివసన్నిహిత లోన్మిత! శ్రీవిక్రమేతు హుకాంబ రియతేక సేవితృభూషా చితుః!

తా, ప్రవత్సాం కూడుగ నోపకలనయ శోభ లంబులచేతంబాజి ప బడుచు నానుగోగోప లసేవి తుమను గానుభవ కుండును వేణువాదనోచం దునుబహు బహువలెనుండును బాణాచుద్రావనుండును లోత్పలకాం తికరీరుండును నితాంబరుండును హరికేయూ రాన్మలంకార శిశితండును ప గుగోవిందునిసేవించుచున్నాను. అ!

శ్లో! యన్మధిరసీనిషా తగవృత్త భంగాయాను గోవిని

రన్వక్షిః కమలావలానరసం యచ్చ సు వేద్విహా!

యత్పాదబ్జవినిస్సృతా సురవదీ శి భోగ్యోభూషణా

యన్నామస్మృణ భువోతదరతం పాదాత్మనః కేతవః! ౨౫

టీ! యన్నాది రసీగుహంతి పుకే యేవ బాడ్మమ్మ మధ్య ప్రదేశ

మునందు విభజ్యురేవుకు భృ గాయానాః శుక్లృదవలెరాచంచుచు న్నవాడగు (త్రిప్రతి డ్గాటా) యద్విక్షిః అ వివిభుబాంతిము కమలావలా నరసదనం లక్ష్మీ కేవియొక్క విలాసాధిశయినగృహమో యచ్చ క్షు డ్మిత యేవనియొక్క కన్నులును ఉంద్విహా చంద్రసాన్మయోన్మత్తాదబ్జవినిస్సృ తా యేవనిపాదకమలం పల్లబయలువెడిలిన సురవదీగంగానదీ శంభోశివు నియోగి శిరోభూషణంతలంకారమో యన్నా స్మృణంయేవనిచేరుదలం చులు దురితంపాపము సునోతకత్రివిశేయచన్న నితా హుకాంబరధ్వని స కేతవః శ్రీకృష్ణమూలేక నఃమస్మై వాయాతే - రక్షితుం గాకి

మ! యేవని లికింజమనభృంగముభి గిడెల గుబ్బజం! కె వ్వనికన్నులందుం పులవేనిపక్ష మోచ్చికాలప! ధైవ్యనివాసధ్వజం! హుంబహులవిహృ భూషణం! ధైవ్యనిజేర్కనంగలుష మీగునా యాపారినిన్న బ్రోవుతా!

౨౫

తా! యేవనిబాడ్మతామరయందు నలువ తేటిగలి కెల గుచుండు

నెవ్వనియరఁబు కమలాదేవికిలీలామందిగంబయి వెలయునెవ్వనికన్నులఁ
దురపులు వెలయును రెవ్వనిపాదకమలంబునంబొడమిన గంగానదికివునకు శి
వోభూషణంబయి వెలయు నెవ్వనినామంబులు స్మరింపనఖిలదురితంబులడ గు
ణ్ణి కేశవుండు నన్నింబ్రోచుగాక యనుట॥

శ్లో॥ రక్షంతుత్వామసితజలజై రంజలిః పాదమూలే

మీనానాభీసరసిహృదయే మారబాణామురాగైః॥

హారాః కలరెహరిణిమణిమయా నక్రపఞ్మేద్విరేఫాః

పింఛాచూడా శ్చికురనిచయే ఘోషయోపిత్కటాక్షాః॥

*

టీక యః ఏ- ఘోషయోపిత్కటాక్షాః- గోపస్త్రీకడగంటిచూపు

లును మురాగైః శ్రీకృష్ణుని యొక్క పాదమూలే పాదమూలమున అసిత
జలజైః నల్లగలువలచేనైన- అంజలి-దోయిలియును- నాభిసరసి బొడ్డునియె
డికొలకునందు- మీనాః-మీనములును- హృదయే మనస్సునందు మారబా
ణాః మదనబాణములును- కంఠే-కంఠమందు- హరిణిమయాః- ఇంద్రనీల
వికారములైన- హారాః హారములును- వక్త్రపఞ్మే-ముఖకమలమునందుర్వి
రేఫాః భ్రమరములును- చికురనిచయే- కేశనమూహమందు- పింఛాచూ
డాః పింఛరూపకశిరోభూషణములును- అభూషణ- అయినవియో, తే ఆగో
పికలకడగంటిచూపులు త్వాం, నన్ను, రక్షంతు, రక్షించుగాక,

చ॥ కమలదళౌతు సంఘ్రిలకు గల్వలదోయి నిన్ను చాభిక్షా!
పమునకులు పేరెదకు భావజుబుశిరోధికింద్రం॥ త్నములకరా
లుమోము విరిగెమ్మిడిదుమ్మెదచాలుమాళికి! నివలపునెలిదాలు
డగు ప్రేతలచూపులు నిన్నుంబ్రోపురే॥

తా ఏగోపికలకడగంటిచూపులు వెన్ననిపాదపద్మంబులకుగలువ
లదోయిలియును బొడ్డుకొలకునందు మీనంబులునురంబునమారునిబాణం
బులును గరంబునందు నింద్రనీలంబుల సరంబులును మోముదామరయ
దుభ్రమరంబులును సిగయందు నెమలిపుతిసామ్ములునయ్యెనో యట్టికడ
గల్పలును క్షించుగాకయనుట.

శ్లో॥ దధిమథన నినాదైస్యక్తనిదఃప్రభాతేనీభృతపదమగా రంవల్ల
రంవల్లపీఠం ప్రవిప్రుఃముఖకమంసమీరై రాశునిర్వాప్యదీపానకబి
రసచనీతః సాతుగోషారబాలః॥

టీక-ప్రభాతే అవరరాత్రమున దధిమథననినాదైః- ధధి పెరుగు

యొక్క మధన చిలుకుటవలనఁగలిగి. నిశ్చయమునఁజేసెను. తనకును ప్రాంతమునఁబడినవిధులవలనఁగలవాఁడగుచు వల్లవీర్యం గోపకలయొక్క అగారంగృహమున నిభృతపదం-నిభృత మందన పదం పాదములుగలుగునట్లులుగా- ప్రవిష్టః ప్రవేశించినవాఁడగుచు ముఖకమలసమీపః ముఖకమలకమలమువంటిముఖముయొక్క-సమీపః వాతములచేత దీపా దీపన లకు అకు శీ. ముగా నిర్వాప్య- పోవనడచి కబళితనవనీత, నిర్వాప్యమనెన్నగలిగిన గోపబాలః-బాలకృష్ణమూర్తిః-నమ్మిపాతు రక్షింపఁగలక-

ఉ॥ ప్రోద్ధునఁజల్లఁజేయు రమణుల్ చెవిపోకినియఁతిలోకల

నిద్దు లేచి గోప మణివనంబులఁ జొచ్చియొప్పున

సెద్దుల చియాన్య జననంబుననాఁముఁబూనిదీపము

తైదయొచ్చవెన్న గబళించినగోపకుమారఁ గాంచె॥

తా. ప్రభాతంబునఁజెరుగు చిలుక రవతంబులవిని నిద్దుఁ మేలుకాచిగోపికానవనంబులఁజొచ్చి నిద్దుగాకుండఁ బావంబులూనుచుంబొలుముఖమారుతంబునదీపంబులొచ్చి వెన్న మింగు బాలకృష్ణ దునన్నుఁబ్రోచుగాకయునుటల్లీ॥ పాన్యరామ దధి ఘోషవివీతనిద్రానిద్రావనావరమ

జీయముఖాఁవిందమ్! హృద్యావద్యవపుషంనయనాభిరామమున్నిద్రపద్మనయనంనవసీతచారమ్!

టీక దధి ఘోషవివీతనిద్రం - దధిఘోష - దధిమనఃజన్యద్యనిచేతవినిత పోగొట్టబడిన నిద్రా నిద్రగలవాఁడును నిద్రావనావరమణియముఖారవిందం నిద్రాంతిమందునుంరమయిన ఖకముగలవాఁడును హృద్యావద్యవపుషం మనోహరమై దోషరహితమై సశరీరముగలవాఁడును నయనాభిరామ - నేత్రములకునుత్పన్నస్వరూపుఁడైనవాడును ఉన్నిద్రపద్మనయనం - వికసించినతామర రేకులవంటినే నేత్రములు గలవాడునగు నవసీతచారం - వెన్నదొంగయైన బాలకృష్ణః ప్రాతః- రేపకడ స్మరామి. స్మరించుచున్నాను

చ॥ పెరుగుకుడించు వేళఁగని పెటుక లేచినసప్రమబ్బితో

నరుణిమఁజెందుకన్నుగవయ దళ జారుముఖారవిందమూ॥

సరసతనూవిలాసములచందము జూడ్పికివేడ్క జేయగా

బరగడువెన్నదొంగను ప్రభాతన సన్నతియి తునామదిక॥

తా పెరుగుచిల్కు రవంబులచే మేల్కొంచి నిమరమబ్బుచేత జే

న్నలరు నెమ్మాము తామరవిలసిల్ల మనోహరంబులైన శరీరవిలాసంబుల చే దేరిల్లుచు నయినాభిరామంజ్ఞై వెన్నలుదొంగలించువుండక కాక్షునిరే పకడ గొలుతుచు నుతియించుచున్నాననుట-

శ్లో॥ పుల్లహల్లకవతంసకోల్లపద్మలహాగమగవీగ వేషితమ్ |

పల్లవీచికురవాసి తాంగుళిపల్లవంకమపివల్లవంభజే |

టీక- పుల్లహల్లకవతంసకోల్ల పద్మలం- వికసి చినయెర్ర చాచరలని యెడికణ్ణవతంసముచేతఁ బ్రకాశించుచున్న చెక్కిల్లుగలవాడును అగమగ వీగ వేషితం వేదాంతవాక్యముల చేతవెదుకబడు చున్నవాడును పల్లవీచికు రలాసి తాంగుళిపల్లవం గోపికలయొక్క కుంతలములచేత బరిమళముగల విగ్రహజేముబడిన చిగుళవంటి వ్రేళుగలవాడును కమపి వాచామగోచ రుండైనవాడునగు పల్లవం గోపాలకృష్ణుని భజే సేవించుచున్నాను

ఉ॥ హల్లకతల్లజశ్రుతి పుటాభరణోజ్జ్వలగల్లభాగునిఁ |

పల్లవకామినీచికురబంధనుమోత్కతవాసి తాంగుళి |

పల్లపుహానిమాననవిభాసిత వేడగ వీగవేషితుఁ |

పల్లలితారుణాంబుజవిశాలవిలోచనుగొల్పెదఁమదిఁ |

తా, చెవిసందుల విలాసంబుకొఱకునిడిన యెర్రనితామరలచేతంజే జరిల్లు చెక్కిల్లుగలిగి గోపికల కొప్పులలంకరించు కతంబునంబరి మళించుప ల్లవంబలుంబోసి వ్రేళుగలిగి వేదాంతవాక్యములచే నన్నేషింపంబడుచువా చాచగోచరుండైనవెలయు గోపాలకృష్ణునిసేవించుచున్నాను-

శ్లో॥ స్త్రీయ హరేర్హరతి యన్ననీతిచార్యం భారత్వం మగ్యగు

రుతల్ప కృతాపరాధమ్ | హత్యావిదశాననహతి రథుపానదాషం |

యత్పుతనాస్తనపయస్సపునాతుకృష్ణః |

టీక హరేః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క, నవనీతచార్యం- వెన్నదొంగ తనము, యత్-నది అస్తికలదో తత్-అది స్త్రీయం చార్యునుఁ హరతీ- హరియించుచున్నదియో అన్య ఈశ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క యత్-యే భార త్వం విలుభావము ఫణీతంసత్ చెప్పబడుచున్నదియే గురుతల్ప కృతాపరాధం తండ్రియొక్క భార్య యందుజేయబడి యపరాధమును హరితిహరించుచున్న దియో హరేః శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క యా యే దశాననహతిః రావణసం హారము వణికాతాసతి వణికంపబడినదియై హత్యాంహత్యను హరితిహరింపు చుచున్నదియో యత్పుతనాస్తనపయః యే శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క పూత

నాస్తరపానము- వణీతంసత్ వణీకాపబడినదియే మధుపానదోషం మధ్య పానదురితమును హరితహరియించుచున్నదియో నః ఆప్రసిద్ధుడైన కృష్ణః కృష్ణమూర్తిః అస్మాత్మమమ్మ పునాతు-పవిత్రులజేయునుగాక. *

చ॥ గుంసతిగూడినట్టియిఘ ఖోటిజన్మ ప్రజాహరతారతిం బొరయపురుష్యదోషములు పూతనచన్నులుచేపుటెంచినం బెరలును హత్య రావణహతిన్వినశౌర్యము వాయు జెన్నదొం గరికములెన్ననట్టి కథ గల్గినశౌరిపవిత్రుజేయుతఁ॥

తా॥ శ్రీకృష్ణుని వెన్నదొంగరికముస్మరియింప శౌర్య దోషంబులడం గునెన్నునిజారత్వంబువణీకంప జారత్వంబువలనంబొడమిన పాపంబులురూపుమాయు శ్రీమన్నారాయణం డొనరించిన రావణసంహారంబువలంప బ్రహ్మహత్యయేనంబోపు నందనూనుండుచేసిన పూతనాస్త్రస్య పానంబుజింతించినమధ్యపానంబులైన న కలుషంబులు రూపునెడునిట్టి శ్రీకృష్ణుండు సనుబు విత్తుచేయుగాకయనుట.

శ్రీకృష్ణునిపైనివిరహంబుచే మదనాతౌరయగునొక గోపికమృగధు నినుపాలంబించురీతిం జెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ మారమావనమదీయ మానసే

మాధవై కనిలయే యదృచ్ఛయా॥

శ్రీరమాపతిరిహ గమేదసౌకం.

నచౌతనిజవేశ్మలంఘనమ్॥

౯౦॥

టీ॥ హేమార ఓయిమస్మధుండా మాధవై కనిలయే విష్ణువునకు ముఖ్యస్థానమయిన ఇహ ఈ మదీయమానసే నాసంబంధమైనమనస్సునందు యదృచ్ఛయావిచ్ఛలవిడిగా మావనడండుటయు అసౌకు శ్రీరమాపతిః లక్ష్మీనాయకుడు అగమేత్ వచ్చెను నిజవేశ్మలంఘనం నిజస్వకీయమైన వేశ్మగృహమునందు లంఘనంప్రవేశించిన కమయేవ్వని నహేత-నహించును. *

చ॥ అనుపమదివ్యధామము మురారికి నామనమట్లుకావున!

న్యనసిజనిల్వవద్దు చనుమానినుమా యనుమానమేటికి!

న్యనరుహలోచనుగడిటకు వచ్చిననేరమువచ్చు నెమ్మియిం!

దనగృహనీమనొంకోకడు దారొన నెవ్వకుస్తే చుజెప్పుమా॥ *

తా. ఓయిమనకుండా నామనంబు శ్రీనాయకుండగువిష్ణు దేవునకు

నాలయ బుగ్గవననిక్కడః లవ్వకుచా శ్రీపతివచ్చిన సీకువేరంబుదొరకొను
దనయింటఁజొచ్చిన నెవ్వని నెవ్వండునైచుంక నైనవెడలిపొమ్మనిట

శ్లో॥ ఆకుజ్జ్వలతంజానుకరంతవామంస్యస్యక్షితౌషణ్ణిస్తవ
శ్లో॥ ఆలోకయతినవసీతఖణ్డంబాలముకుందంచనసాస్మరామి॥౨॥

టీక. ఆకుంకత - ముడువఁబడినయట్టియు వామం - ఒకటిదియైనట్టి
యునగు, జామోకాలింక కరంచ-హస్తమును. షీత్ భూమియందు,స్య
స్యఁడొచ్చినక్షణహస్తపదే - వలపలిదగుకరకమలము దున్నవసీతఖండంవెన్న
మొద్దును, ఆలోకయ తం-చూచుచున్నవాఁడును, బాల - బాలుండైనవాడు
నైన, ముకుందం శ్రీకృష్ణమీర్తిని- మనసా మనస్సుచేత-స్మరామి స్మరిం
చుచున్నాను.

తా॥ దాపలికేలుజామవును దారగలిక ధరణీలంబున | న్మోపి
యుపానతాంగమున నూల్కొనిదక్షిణహస్తపంకజ | స్థాపితమైనవె
న్నప్రేమనంబునఁజూచితల గుచెల్వని నోవకుమారువతిగమనుక
వతితంబు ముందలంచెదన్॥

తా- ముడువఁబడిన దాపలిమోకాలుని గరంబుఁ బుడమిస్తే నిడివలపలి
కేలచుండువెన్నముద్దంగనుంగొనుచుండు బాలకృష్ణుఁడు కుందునామనంబున
సంస్మరించుచున్నాననుట

శ్లో॥ జాభ్యామభిధావంతంపాదాభ్యామపినుందరమ్ | సకుం
డలాలకంకృష్ణం ధ్యాయాన్విషసిబాలకమ్॥

టీక- జానుభ్యా - మోకాళ్ళచేతను- పాదాభ్యామపి- పాదములచేత
ను మభిధావతం-పరువులిడుచున్న వాడును నుందరం-సొగసైనవాడును,
సకుండలాలతం-కుండలములతోఁగూడిన ముగ్గురులుగలవాడును బాలకం
బాలుండునైన కృష్ణం, శ్రీకృష్ణమూర్తిని డివసి ప్రాతః కాలమునధ్యా యా
మి ధ్యానము చేయుచున్నాను

ఉ॥ నిద్దపురుద్దికాయలర నిక్కంబదంబునుజానుయానమ | న్మృ
ద్దుఁడంబునంజెలగు ముగ్గురులందవు రావిరేకయుం | గద్దరిబె
లుగచూపు ఁజొకాటపువప్పులుగల్గుబాలకు | బ్రాద్దనమేలుకాం
చిదినము న్మదినె చెన నందనందనుక

తా- మోకాళ్ళచేతం బాదంబులచేతం బరువులిడుచు మనోహరం
డై కుండలంబులపై వ్రాలినముంగులులు మెఱయబాలకుడై మెఱంగెనుశ్రీ

కృష్ణ-దేవుని రేపకడ ధ్యానించెననట.

*

{ భగవంతుండు లీలాశుకయోగికిఁ గలయనతారాంతరభక్తిని
శోధింపఁగోరి తానగోదండగాముడై యావిర్యవించినర్యస }
మీయఁగా లీలా శుకయోగిఁబ్రదుండు చెప్పచున్నాడు.

శ్లో॥ విహాయగోదండశరముహూర్తం గృహణపాశౌమణిచా
రువేణుమ్ । యూఃబర్హంచనిజోత్తమాంశే నీతాపతేత్వప్రణ
మామివశ్చత్ ॥

౯౮

టీక. హేనీతాపతే ఓశ్రీరామస్వామి, గోదండశరౌ. ధనుర్బాణ
ములకు, విహాయ విడిచి- పాశౌ-హస్తమునందు, ముహూర్తముహూర్త
మాత్రము, మణిచారు వేణుమ్ -మణివికారమగుటచే నుంఁరిమైనపిల్ల (గో
విని, నిజోత్తమాంశే స్వకీయమైనశిరసునందు ఏ యూరబర్హంచ-నెమలిపు
రిని, గుహణ-గ్రహింపుము-వశ్చత్-ఆనంతరము- అహమ్, నేను- త్వం
నినుఁగూర్చి, ప్రణమామి నమస్కరించుచున్నాను.

మ ॥ శరచాపంబులు మానిమానికపు వంశంబున్నతిం గేలుదా ।

మరలబూని కిరీటమందమగు నీచుళింగలాపంబుదా । బ్ధిరవాణం
బుగనిల్చిననృతీతగౌసేవిచినీతామశో! హరనాముచ్చటదీరునప్పు
డుగదా యాత్మంబ్రశంసిం చెడక ॥

౯౯

తా, ఓశ్రీరామస్వామి ధనుర్బాణంబులు విడిచి హస్తంబున మనివి
కారంబై ను దర్శింపైన వేమపునుబూని శిరంబునఁ గిరీటంబుమానినె లిపు
రియును ముహూర్తమాత్రకాలంబు ధరియించినచిదపనేను నిన్ను సేవించి
నుతియించు చున్నాననట.

*

ఈశ్లోకంబు గోపాలబాలకవాక్య బుగాఁ జెప్పబడుచున్నది.

శ్లో॥ అహ ఓరామ్యాధేఃపతిరితి గవాంపాలకఞ్చి శ్రీతోస్యా
భిః ఓగోపనయఃరియాంగోపతయః-అసే ప్రత్యూహే వ్యరచి
నతతంయేజనసీస్తవాగస్యస్యాకం సకృదపిపయోదుర్లభమభూత్ ॥

టీక, అయం-ఈ గోపతయః-శ్రీకృష్ణమూర్తిః. ఓరాంభోధేః-పా
లకడలికి- పతిరితి-దొరయనియును. గవాం-గోవులకు- పాలకఞ్చి-పాలకుండ
తియును. ఓగోపనయవధియా ఓర-పాలయొక్క- ఉపనయనధియా సంపా
దించుకొనియెడిబుడ్డిగల. అస్మాభిః-మాచేత, క్రేతః ఆశ్రయింపఁబడియెను
యేనవ హేతువుచేత సతతం మల్లవృడును అస్మాకంమాకు జననిస్తనాదపిజ

౧౨౨ శ్రీ కృష్ణ కణాక మృతము.

ననీతల్లియొక్క స్తూదపికుచమువల్ల నైనను సకృరపివాకానాకప్పుడయినను
పయఃపాలు దుర్లభంపొందనశక్యమైనది అభూత్ ఆయెనో అనెనకుశ్రీకృష్ణుని
చేత ప్రత్యాహ్వానిష్ఠుము వ్యసించి చేయబడియెను.

చ॥ చెలువుడుగోగణాధిపతి క్షీరపయోధిహారి శాలనిం

గొలిచినబాగుగల్గునను కోరికెతోగడుభక్తిసేయగా

భక్తిభలిమాదుతిల్లించను బాలకునయితిమువిఘ్నకరతయై

యలవడనెట్లుగొల్తుమి నక్కటలేడనినమ్మిగోపకుఁ

తా॥ యీశ్రీకృష్ణుండుపాలకడలికిదొరయనియు గోగణబులకు బా
లకుండ యు బాలుదొరుకుననునానందేసి యీ శ్రయించితిమి ఇతఁడుమా
తల్లులపాలును మాకులేకుండునట్లువిన్నంబుచేసి నింక నేమి యీతనింగొల్తు
మని గోపతనయులు వాక్యచ్ఛదరసట. అనగా బాలింతలతోడనయినను
దనకదనంబొసర్చుననుట

[యీశ్రీకృష్ణుండుగోపికయొక్క విరహవచనంబుగాఁజెప్పంబడుచున్నది,]

శ్లో॥ హస్తమాక్షిప్యమ తోసి బలాత్కృష్టమిద్భుతమ్

హృదయాదపిన్యాసి పౌరుషంగణయామితే

టీక॥ హేకృష్ణ ఓయికృష్ణుడా-బలాత్ బలాత్కారముగా హస్తంకరము
ను ఆక్షిప్యవిదలిచి యాతోసి పోయినవాడవైతివి కిమద్భుతంయేమి యా
శ్చర్యము*హృదయాదపి హృదయమునుండియును నిన్యాసిబయలు వెల్లితివి
తేసియొక్క పౌరుషంపౌరుషమును గణయామి-తెక్కించుచున్నాను

చ॥ వలచితిరాయటంచు జెయవట్టినగొగిటగారవించిచె

కి ల్హానగోటనొక్కి కరగింపకచిహ్మక బోయెదీక్రీయం

దలపుననల్పజ్కకకటాచనగల్గి పౌరుషంబునీ

కలవడెనంచుబుచ్చెలి నక్కునజ్చైనశౌరిగాంచెద

తా॥ ఓకృష్ణా రాచేతంబట్టినచెయివిదిలించి చిమ్మిపోయెద విదియేమి
యచ్చెరువెదనిల్పి న్నిలువతపోయెద విట్లుచేయనీకేమి పౌరుషంబువచ్చెనని
యొక నెలతయనెననుట.

శ్లో॥ తమసిరవిరవోద్య నృజ్జతానుంబురాశౌ స్థవయివతృషితా

నాంస్వాదువషేషమేషః నిధిరివనిధినానాం దీర్ఘతీవ్రామయాణాంభి

షగివకుశలం నోదాతురూయాతుశౌరిః

టీ॥ తమసిరీకటియందు ఉద్యత్ ఉదయించిన రశమివనూర్వనివతెను

అంబురాశౌ సముద్రమునందు మజ్జితాంమునుంగుచున్న వారలకు ప్లవభవ
తేప్పవలె తృప్తితానాంపిపాసాదికతులగువారలకు స్వామవక్షీసుగంధయు
క్రవక్షామునవక్షింపుచున్న మేఘభవమేఘమువలెను విధనానాంధనము
లేనివారలకు నిధివిపితే సమువలెను దీఘకీర్తివ్రామయాణాం యెడతెగని తీ
వ్రములైనరోగములు గలవారలకు భిషగివవేద్యునివలెను శౌరిః శ్రీకృష్ణుడు
నఃమాకు కుశలంకుశలమును దాతు ఇచ్చువారకు ఆయాతువచ్చుంగాక!

మ॥ అడవిండేకటబ్రోవువానికుదయం బయినట్టే సూర్యాకృతికా!

జలధిః గ్రుంగంగ నావడగనియో జ బేదకులిచ్చిచా!

ప్రజురీతిందృషదీర్పగాజడిమె గుల్ పై కొన్నచందాననా!

వృషరన్నాన్నెడువైద్య ట్లహరిదా యస్వచ్చినకాబ్రోవుతకా!

తా. కటికచీటికలబడి దుఃఖించువానికి సూర్యుడుదయించినటులనం

బురాశింబడిమును గువానికి నావనమీపించినవయిడి నీరువట్టు డయ్యువా
నికిజడిమె గులుప ఒకొన్న వడుపునకబేదకు లిబ్బి మబ్బినచందంబున రోగం
బులచే నొవ్వడర వానికివేద్యుడు డ యుకరణి శ్రీ కృష్ణమూర్తికానాకు గుళ
లంబనంగ వచ్చుంగాకయట

శ్లో॥ కోదండంమన్మథాంసుగంధవిశిఖం చక్రాబ్జపాశాంకుశాకా!

హ్రీమాః వేణులతాంకరైశ్చదధతం సింధూరపుంజారుణమ్!

కందస్పృధికసుందరంస్మితముఖం గోపాంగనావేషితం

గోపాలంసతతః భజామివరదం త్రైలోక్యరత్నమణిమ్!

టీ॥ మన్మథం చిత్రవర్ణమైన కోదండంధకుపును ముగంధవిశిఖంపరిమలిం
చుచున్న బాణమును చక్రాంబపాశాంకుశాకా చక్రశంఖ పాశాంకుశ ములను
హయిమాం నృణావికారమయిన వేణులతాం తీగవంటి పిల్లనగ్రోవిని క
రయిః హస్తములచేత దధతంధరించుచున్నవాడును సింధూరపుంజారుణం
సింధూరపురాశివలె నెర్రనయనవాడును కందపాఠిక ము దరం మన్మథుని
కన్నులు సుందరుడయినవాడును స్మితముఖం చిత్రవర్ణతోగూడిన ముఖము
గలవాడును గోపాంగనావేషితం గోపస్త్రీలచే బరిపెట్టెనబడినవాడును
త్రైలోక్యరత్నమణిం- లోకత్రయరత్నమణి నవాడును వరదం- వరము
లిచ్చుచున్నవాడునునగు- గోపాలం శ్రీకృష్ణమూర్తికాని సతతంపల్లవపుడును
భజామి సే విదేదమ

చ॥ అలరులకోరియించు విలునంకుశపాశాంకుశా గోళంభవం !

శలతలుబాహులస్వలయఁ జక్కనిగోపకుమార మస్మధుక్ ।

లలితదరస్మితాననుఁ ద్రిలోకజనాపనుఁ గుంకుమారుణి ।

జ్వలతరిగాత్రుగోపవలజాతముఖి సుఖపాత్రుఁగొల్పెదన్ ॥

తా చిప్రవర్ణంబై మేఱయుఁజేరికువిలువలగుటచ్యుతంఖిఁబుఁజక్రం
బు నంకుశఁ బుఁ బాశంబుఁగొంగరంబుల దరియించి మనసురికన్ననుందరు
డై చిఱునగవు నెచ్చుగఁబుఁగందొలుకాడ గోపయవతులు చుట్టునుబలిసికొ
లువ ముల్లోకంబులం బ్రోచుచు పరదుండై వెలయు గోపాలదేవుని సేవించు
చున్నాననుట,

శ్రీ! పాయుక్కాలేపనాస్తే కుసుమిత సమయే సైకతే చంద్రికా

యాం త్రైలోక్యాన్దణాం సురనరగణికామోహనాపాజ్జయా

త్రిమ్ సేవ్యంశృంగారభావై ర్ననరసభరితైర్గోపకన్యాసహస్రైః ।

ర్వదేహంరాసకేళితమతిసుఁగం వశ్యగోపాలకృష్ణమ్ ॥

టిక. కుసుమితసమయే- వసంతకాలమందు, వనాంతే వసమందుపా

య్యికాలే సాయంకాలమందు చంద్రికాయాం వెన్నలగాయుచుండఁగా-
సైకతే ఇసుకతిన్నియయందు త్రైలోక్యాకర్షణాంగం ముల్లొకమలవశ
పటిచికొను నవయవమలను గలవాఁడును సురనర గణికా మోహనాపాం
గమూర్తిఁ-దేవతలయొక్కయునుమనుష్యులయొక్కయునువేశ్యాస్త్రీలకు
నుమోహజనకమైన కటాక్షవిషేషములుగలవాఁడునునవరసభరితైః సూతన
శృంగారాది రసభరితములైన గోపకన్యాసహస్రైః గోపస్త్రీసహస్రముల
చేత శృంగారభావైః శృంగారచేష్టలతోడ, సేవ్యం సేవిం బడినవాఁడును
రాసకేళితం నిశ్చేదయందానకుడైనవాఁడును- అతివధగం - మిక్కిలి
నుందరుడైనవాఁడునయిన వశ్యగోపాలకృష్ణ- సర్వజనికామవిషయుడైన
సకృష్ణసగూర్చి అహం-నేను- వందే-నమస్కరించుచున్నాఁ.

మ॥ శృంగార తరంగితాంగులగు గోపారాంగన ల్లోల్వను ।

త్కటబృందావనస్తేకతంబులవసంతజ్యోత్స్నలరొదనీః టవేన్యాక్
తితికృగ్విలాసముచేతన్నొక్క రాసక్రియా । నటరాటోప వశీకృత
త్రిభువను స్సంజన్మది గొల్పెదన్ ॥

తా. వసంతకాలమందు బృందావనంబులోరాత్రియందు వెన్నెలగా
యుచుండఁగా నిసుకదిన్ని యలపై జేరి ముజ్జగంబుల వలపించెడు సాగసుగ
లవాడై నృగకలోక భూలోకముల వెలయాండ్ర మరులుకొలిపెడు క్రేగం

టిచూపులందగి యప్పటికప్పటి కుప్పటిల్లు శృంగారరసంబులం బోంగారెడు
వేవేబగోపకన్యలు శృంగారచేష్టలతోడం దసచుట్టుజేరి సేవించుచుండఁగా
రానకీడనలుపుచు నకలజనంబుల గోరికలుదీర్చుచు డెఱు శ్రీకృష్ణ నింగూర్చి
సమస్కరించుచున్నాననుట

శ్లో॥ కదమ్బమూలే క్రీడంత బృందావననివేశితమ్ | పద్మాసనస్థితం
దేవం వేణుంగాయంతమచ్యుతమ్ |

టీక. బృందావననివేశితం బృందావనమందుఁ బ్రవేశించినవాడును
కదంబమూలే కడిమిచెట్టుముదటియందు క్రీడంతం క్రీడించుచున్నవాడు
ను పద్మాసనస్థితం పద్మాకారపీఠము నంతున్నవాడును వేణుంపిల్లన గ్రో
విని గాయంతం గానము చేయుచున్నవాడును అచ్యుతం నాశరహితుడై
పవాడునైనశ్రీకృష్ణనిగూర్చి వందే సమస్కరించుచున్నాను

ఉ॥ పావనయామునాంబు కణభావితశీతల వాతేధూతబృం

దావనపాలపుష్పిత కదంబకదంబకమూలభేరిరా |

జననవీనపీఠికనసించుచు వేణు వినోదనాదియా |

వావనజాయతేక్షణురవార్చితమేన్నైదసప్తసిద్ధికా ||

తా. బృందావనమందు జేరి కడిమిచెట్టుముదలంగ్రీడనలుపుచుగమ్మి
గద్దెరుపై గూర్చుడి వేణుగానము సేయుచుండెడు శ్రీకృష్ణునింగూర్చిసమ
స్కరించెననుట.

శ్లో॥ బాలం నీరామ్బు దాభం నవమణివిలస తిశ్రీణీజాలబద్ధ

శ్రోణీజం గా తయుగ్మం విపులగురుణఖ ప్రోల్లసత్కణ్డభూషమ్ |

పులామ్బాజాభవక్రంహతశకటమరుత్పూతనాద్యంప్రసన్నం గౌవి
దంవందితేన్ద్రాద్యమరవర మజంపూజయేద్వానరాదా |

టీక. నీలాంబుదాభం నల్లనిమేఘముయొక్క కాంతివంటికాంతిగలిగి

నవాడును నవమణివిలసత్కిణీజాలబద్ధశ్రోణీజంఘాంతయుగ్మం-నవ- తా
వ్విడివిధములైన మణి వజ్రాదిమణులచేత విలగల్ ప్రకాశించుచున్నకిం
కిం, చిలుగంటలయొక్క జాల, నమూనాముచేత, బద్ధ, కూర్పబడిన, శ్రో
ణీజంఘాంతయుగ్మం, పిరుదుల యొక్కయుఁ బాదముయొక్కయు ద్వంద
ముగలవాఁడును విపులగురుణఖ ప్రోల్లసత్కంఠభూష మిల్లలిప్రకాశించు
చున్నపులిగౌరుకంఠభూషణముగాఁ గలవాడును- పుల్లంభోజాభవక్రం-
వికసించినకమలముయొక్క కాంతివంటికాంతిగలముఖముగలిగినవాడును-

హతశకటచరుత్పూతనాద్యం-నశింప జేయబడిన శృణావర్తశకటాసురపూత
నాదులుగలవాడు - ప్రచన్నం-నిర్మలుడైనవాడునువందితేంద్రాద్యమర
వరం, నస్రలైనఇంద్రాదిదేవ శ్రేష్ఠులుగలవాడును, అజం-ఉత్పత్తిరహితు
డైనవాడునైన, బాలం - బా డైన. గొవిందు - శ్రీకృష్ణుని, వాసరాచా
ప్రతఃకాలమందు, పూజయేత్ పూజింపవలయును

ఉ॥ బాలుబయోదసీలు సురపాలకపరీత శీలుఁసుటికా బోలక
టీకటిపదతలుహతచక్రసమీర శాంబరీ బాలుబ్రబుల్లపద్మవిలస
స్థుఁగువ్యాసునిభాభిదాముగో! పాలుబ్రనన్న నమృతం బ్రభాతస
మిర్చితుఁ జేయఁగాఁదగుక॥

తా. నీలమేఘులుంబోలు నెమ్మసించామండగికటితటపాదంబును
గకాలుమొదలగు తొమ్మిదిజతరతనంబులవెలిగెడిచిలుగజ్జెలగుమించిందులా
డవెడ-దయగు పులిగోటంజెలువొందు కంఠభూలణంబుచ మెరసివికసించిర
నెత్తమ్మియనందగియెడు నెమ్మొము గలిగిబంపక॥సునిం దృణావతకానిం
బూతనను మొగలగు రక్కసులంజిదిమి మండిరదినుక సన్నుతు డై పుట్టువు,
తేనిశ్రీకృష్ణుని వేకువంబూజింపవలయుననుద్రా

శ్లో॥ వంద్యుండేవేగ్మకుంజంవికసితట రువిందాభమిందీవరాక్షంగౌ
గౌపీప్యంధవీతంజిరెపు-వహం కుంధకుందార హాసమ్! నీలగ్రీవాగ్ర్యపి
ఞ్చాకలనసు విలసత్కుంతలంభానుమమ దేవ పీతాంబురాధ్యంజయ
జయదినగో మధ్యమాహ్నేరమామైతం

టీక దేవే: వేల్పులచేత, వంద్యుఁడొనియాడఁదగినవాడును-వికసి
తకురువిందాభం ప్రకాశింపుచున్న కెంపు-యొక్క కాంతివంటికాంతిగలిగి
వాడును, ఇందీవరాక్షం నల్లకలువలవగటినేత్రములుగలవాడును, గౌగౌ
పీప్యంధవీతం గొ- గొవులయొక్కయు, గొపీ గొప్పస్త్రీల యొక్కయు
బృంద- సమూహముంచేత వీతి చుట బడివాడు, జితరెవునివహ - జ
యింప బడ్డశత్రుఁడూహముగీలిగినవాడును, కుంధకుందార హాసంకుంధ-
మల్లెపువ్వులవంటియు, మందార.మందారపుష్పము: వంటియు, హాసం-చిలు
నగపుగలవాడును, నీలగ్రీవా పింఛాకల ససునిలసత్కుంతలం, నీలగ్రీవ
భుయూరమామొక్క అగ్ర్యగంధ శ్రేష్ఠమైనబర్హముయొక్క, ఆకలన, కట్టు
టచేయి. సుభా మిక్కిలిప్రపిళి చుచున్న కుంతలం. కలుబుగలవాడు
మ తేతం బ్రతుకసలాభర కాణము పీతాంబుడైన వాడును పీతాంబుగాధ

కనకాంబరముచేత బ్రకాశించున్నవాడునుగు ముకుందదేవం శ్రీకృష్ణుడే
పురు దినశః ప్రతిదినమందును మధ్యమాహ్నా- మధ్యాహ్నకాలమందు-
మాయై-సంపదకొరకు ,జయజయ పూజింపుముపూజింపుము.

మ ॥ కురువిందిప్రతి మానమోహన తను న్నోగోపిగానంవృతుఁ
స్మరనందోహమనీంద్రపందితుముకుందుం గుండరమందారసుం-ర
మందస్మితుఁ భీంచభూషణురిపుధ్వంసిక సువర్ణాంబగుక | సునీజా
క్షునిమధ్యమాహ్నమునఁ బూల్చేసి | శ్రీలొండవకా |

తా. కేల్పుచేరింగొనియాడంగి బ్రకాశించుచున్నకెంపులజిగిరి
బోలెడు నెమ్మొనిచా యగలిగి కలువలసూదిగొడుగు కన్నుగవ దేజరిల్లి గోవు
లును గోపికలును దనగుట్టులం జేరినేమించుచుండ శత్రుసమూహ బుల పా
గరడచిమెల్లపూలవలెనుమందారపువ్వులవలెనుండెల్లనై నచిటువగువుగలిగి
నెమ్మొప్పొంగట్టి నెక్కుకుటుల బ్రకాశించి సకలభూషణభూషి తుడై సువ
ర్ణాంబుముగలిగినశ్రీకృష్ణుడేపురి బలిదినమును మధ్యాహ్నకాలంబున సం
పదకొరకుఁ బూ జింపుమునుట.

శ్లో॥ చక్రాంతిధ్వస్తవేరిప్రజమజిత మపాస్తానీభా మాధ్యే
రావతిం నారదాద్యైర్గునిభిరభివృత్తైర్నిర్ణీతహేతోః | సాయా
హ్నానిర్మలా జ్ఞానిరుపమరుచిరంచితయేన్మీలన స ముత్యవిశ్వా
యస్త్రిపహరణపదం ముక్తిదం వాసుదేవమ్ |

టీక మం శ్రీ- గోపాలమంత్రజపశీలుఁడు చక్రాంతిధ్వస్త వేరిప్రజం-
చక్రాంత- సుదర్శనాగ్రముచేతఁ ధ్వస్త- ధ్వంసముచేయబడిన, వేరిప్రజం
శత్రువులయొక్క సమూహము గలివాఁడుగనుక ॥ అజితం - శత్రువులచేత
జయింపనశక్యకడయినవాడును, అపాస్తానీభారం - అపాస్త పోగొట్ట
బడిన, నీభారం-భూభారము గలవాఁడును అద్యైః - బ్రహ్మాదులచేత, ఆ
వీత-పరివేష్టించబడినవాడును, నారదాదై - నారదుఁడు యడలయిన-ము
నిభిః ములచేత, తత్వజీత హేతోః - తత్వయొక్క నిర్ణయ హేతువుల
న అభినతంస్తోత్ర ముచేయబడుచున్నవాడును నిరు-మరుచిరం సరిలేనియట్లు
ప్రకాశించుచున్నవాడును సీలభాసం ఇంద్రసీలవణుకడయినవాడును విశ్వా
వయస్థితృపహరణపదం విశ్వజగత్తుయొక్క ఉదయఉత్పత్తికిం స్థిరంకిసిల
పహరణలయముచకు పదంకారుణడయినవాడును ముక్తిదంమోక్షప్రదా
యకుడయినవాసు వాసుదేవంవసుదేవ కుమారుడయిన శ్రీకృష్ణుని పా

సాయాహ్నాసాయంకాలమందు చింతయేత్ ధ్యానముచేయవలయును.

మ॥ క్షీతిభారావహువారదాదిమునిరా జీసేవ్యునికోరయి.

స్థితిసంహారవిశారదున్నిరుప మశ్రిన్గ్మహంగుఁగొనము!

న్నతచక్రాయుధఖండితారినజుతు న్నయ బునకొగొల్వసం!

తతవిజ్ఞానముభుక్తిముక్తులమరుం తస్త్వంప్రసంసిద్ధిచేక॥

తా॥ సురశకనాగ్రముచేత సకలశత్రువుల నమయచేసినవాడుగావున నెవ్వరి జేనుజయింపవలవిగా భూభారంబుడిపి బ్రహ్మములచేరావరింపంబడి శారదాదిమునులకుం బరతిత్వోత్పాదయని తెలుపుచు వారిచే తింపబడుచున రిలేనిసాగనుగలిగి యాగ్రసీలంబులంబోలు నెమ్మేనిచాయం దేజరిల్లి వెల్లజగంబులంబుట్టింపను రక్షింపనులయ బురొందింపను దానకారణంబుమోక్షప్రదాయకుండను ననుదేవునకు సుద్దుపట్టియైనశ్రీకృష్ణునిగే పాలయత్రజపశీఁదేనపురముమసాయంకాలమందు ధ్యానముచేయవలయుననుట.

శ్లో॥ కండ్లమెత్తునమఖిల్లుమిఘంఛపౌష్పం చక్రబ్రహ్మశాశ్రవణి

కాచు నంశ శామ్ భిభ్రాణమమవిధబాహు బిరక్తవర్ణరద్యామే

దరింమదనగేహవిలాసవేషమ్

౧౦౫

టీక॥ అఖండం గంపూణామెన విక్షునం చైతకున బంధమయిన కొదండం ధరువు, పౌష్పం పున్న సంబంధమయిన ఇఘంఛ బాణమును చక్రబ్రహ్మశాశ్రవణికాంచంశశామ్ చక్ర చక్రమును అబ్జతామరను పాశ పాశమును స్థితిసంకుశమును కాంచనంశశామ్ పసిడిపిల్లన గ్రేవి అప్రవిధబాహుభిః ను నిమిదివిధమాలయిన చేతులతో విభ్రాణాధరించుచున్న వాడును అర్జునర్థ మాశ్రయియొక వర్ణ బువంటివర్ణముగ వాడును మదనగోప విలాసవేషం నర్మగమనమైనవిలాసస్వరూపముగలవాడును సుగురింవిష్ణువును ధ్యానయేత - ధ్యానముచేయుగాక.

చ॥విగుల కొరియుంజెఱకునిల్లుగుణాంకుశశ ఖచక్రముత్.

కరమల నాటిటుజెలగ గాంచనవేణువురె డు చేతులక॥ మెయ

గ గోటిహార్యుచిమిటి గోపకుమారమన్నధుక॥ హరిసవమోహ

హలగునిమంబుననిస్సే నిషపిడికి॥

౧౦౬

తా రెండుచేతులతోదా మరనిడికొని వేషు పుబట్టి నాయుంచుచురెండుచేతులతోకంఠచక్రంబులను వేటురె డుచేతులతోబాళాంకుశంబులను వేటురె డుచేతులతోనగుకబడిన కేటకువిల్లు నుమప్పు బాణంబును గావలసిల్లుచు.

న్నయెనిమిది బాహువులుగలిగినూర్వ్యవలె నెర్రనికాంతిగలవాడై కోటిమ
స్థభలావణ్యంబుతోగోపాలవిలాసవేషంబ మరియున్న భగవంతుని దైవలో
కృత్య మోహనార్థంబై నగోపాలమంత్రమును పాసిండుభక్తులు ధ్యానమునే
యవలయుననుట.

శ్లో॥ యాప్రీతి ర్విదురార్చితేమరరిపోకుం తృప్తి తేమాదృశీ
యాగోవరసమూర్ధ్నియాచప్పధుకేస్తన్యేయశోదాపతే భారద్వా
జసమర్చితే శబరికాద త్రేధరేయోషితాంయాప్రీతిర్మునిసత్త్విభక్తిర
చితేపత్రాపితాంతాంకురుః ౧౦౬

టీక॥ హేమురిపో బయిముతాసుర సంహరకు డ వగుశ్రీకృష్ణస్వా
మీ, విదుర ర్చితే- విదురునికేతనమర్చించ బడిన యన్నంబునుదు యాప్రీ
తిః-ఎప్రీతిగలిగినో, కుంశ్యర్చితే- కుంభీదేవిచేతనమర్చింపబైనయన్న బువ
దు, యాప్రీతిః-ఎప్రీతిగలిగినో, గోవర్ధమూర్ధ్ని- గోవర్ధం యర్చితగి
రంబున, యా-ఎప్రీతిగలిగినో, ప్పధుకే- అంబుకులయందు; యాచ- ఎప్రీ
తియో, యశోదార్చితే యశోదాదేవిచేతనస్వరూపిన-స్తన్యే-చమలయం
దు, యాచ- ఎప్రీతిగలిగినో- భారద్వాజసమర్చితే-భారద్వాజ మహర్షిచే
తనివర్చబడిన బాహుగలందును, శబరికాద త్రే శబరిచేత నివర్చబడిన ఫలాదుల
యందును, యోషితాం, గోవక్త్రీలయొక్క, అధరే-మోవియందునుమునిప
త్త్విభక్తిరచితే-నాని-త్నలచేతభక్తితోనమర్చింపబడిన యన్నాదులయం
దును, యాప్రీతిః-ఎప్రీతిగలిగినో, అత్రాపి- ఈకర్ణమృత మందును, తాం
తాం-అత్రాపి-అత్రాపి-చేయు.

మ॥ శ్రమణావస్థమురాధికాధరమ భారద్వాజ వింధుకముని
ప్రమదాభక్తము మాతృగత్రకుచభారలో విప్రుముంగొంగుభాగ్య
ముగోవర్ధనపూజయొకవిదురుమృష్టాన్నంబు కుంతీసపర్యమదింజై
కొనునట్లు ౭ కవితగృష్టాప్రీతిజేకొగజే ౧౦౭

తా॥ శ్రీలీలాశుకక వీశ్వరుండితపర్య తముభగవ తునియొక్కనా
నావిధస్వ రూపంబులను మంత్రాధిష్ఠానస్వరూప బుంతు భక్తిపారవశ్యంబు
ననుభించియిపుడు తానుబూర్వోక్తవిధంబుగాఁజేసినస్తోత్రసూపలబైనకర్ణా
మృతిమనునీప్రబంధంబును శ్రీతితోడఁనంగీకరింప వలయువనిభగవంతునివే
డుచున్నాడుదు బయికృష్ణదేవాశుషువతా మందువిదుకుడుసికుఁజేసి వి
దునందును నాకాలమందికుంతిచేసినవిందునందును బోధనవిగోపాలకులు

గోవర్ధనంబుఁకు; బూజచేసివర్చితదేవతా యీవుండవైన నీకుదానిశిఖరంబు
 విడిచియున్నంబునందునుగుచేలమునితెచ్చిఇచ్చినయటుకులయందునుయశో
 జచంటిగాలయందును రామావతార మందుభరద్వాజముని యిచ్చినకంద
 మూలాదాలయందును శిబరియిచ్చినఫలములయందునునీయవతారమండ్రేప్రే
 మాపరిపశులైన ప్రేతలయధారమందునుయాగమందుమునిపత్నులుభక్తి
 శోడనిచ్చినపాయసాదులయందునుకెట్టి సంతోషంబుగలిగెనోయట్టిసంతో
 షంబునా దేతరచించి సమర్పింపబడినయీకర్ణామృత ప్రబంధమందునునీకుఁ
 గలిగిదీనినంగీకరించినన్నరక్షింపవలయుననుట.

క॥ వనజాక్షుఁడుకర్ణామృతమునుజపింపవ్రాయవినినఁబురుషులకును
 గో॥ ధనకనకవస్తువాహవతనయాదిసమృద్ధిశాశ్వత బునాసంగు॥

మాలినివృత్తము,

జలరుహదళనేత్రా సర్పరాజ్వరిపత్రా॥ ఖలజనఘనవాతా
 కంకసంజాతతాతా॥ నలలితగుణభూషా సత్యనిత్యైకభా
 మా॥ విలసిలెనితహాసావేంకటాహార్యవాసా॥

శ్లో

మ॥ ఇష్టస్థాశ్రయయోగిపుంగవకృపావీక్షత్తసారస్వతా॥ భ్యు
 దయశ్రీవిభవస్థిర్ధ చిదచిన్మోధక్షమాశాంతిస॥ త్యదయాభూష
 ణవెల్లపూడి మణిపద్మానాత్యవేంగాగ్రణీ॥ గదితాశ్వాసమువో
 ల్పుమూడవదియైకర్ణామృత శ్రీకృతి॥

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము - సర్వంబును,

తృతీయాశ్వాసము,

సంపూర్ణము,

